

Tretia periodická Správa Slovenskej republiky o implementácii Medzinárodného Paktu o občianskych a politických právach

Úvod

1. Vláda Slovenskej Republiky víta príležitosť predložiť Tretiu periodickú správu Slovenskej republiky k Medzinárodnému paktu o občianskych a politických právach (ďalej len „Pakt“) v súlade s článkom 40 ods. 1 písmeno b) Paktu a v súlade s odporúčaniami zo Záverečného komentára Výboru pre ľudské práva CCPR/CO/78/SVK (ďalej len „Odporúčania“, „Záverečný komentár“), prijatého po posúdení Druhej periodickej správy predloženej Slovenskou republikou (CCPR/C/SVK/2003/2) na 2107. a 2108. zasadnutí a na svojom 2121. zasadnutí v júli 2003, kedy sa Záverečný komentár k Druhej periodickej správe Slovenskej Republiky prijal.
2. Slovenská republika je zmluvnou stranou Paktu, ktorý bol podpísaný v mene Československej socialistickej republiky 7. októbra 1968. V dôsledku sukcesie po Českej a Slovenskej Federatívnej Republike (predtým Československej socialistickej republike/Československej republike) sa Slovenská republika stala zmluvnou stranou tohto dohovoru 28. mája 1993 so spätnou účinnosťou od 1. januára 1993.
3. Slovenská republika ako zmluvná strana základných ľudskoprávných dohovorov v rámci systému OSN pravidelne predkladá príslušným výborom OSN správy o opatreniach prijatých na uvedenie práv uznaných v medzinárodných dohovoroch do života a o pokroku, ktorý sa pri užívaní týchto práv v Slovenskej republike (ďalej aj „Slovensko“ alebo „SR“) dosiahol.
4. V roku 2001 vypracovalo Ministerstvo zahraničných vecí SR v spolupráci s vecne príslušnými rezortmi Druhú periodickú správu k Paktu, ktorú schválila vláda SR svojím uznesením č. 479 zo dňa 9. mája 2002.
5. Text Druhej periodickej správy, odpovede poskytnuté k zoznamu otázok ako aj Záverečný komentár Výboru boli v slovenskom jazyku zverejnené aj na webstránke Ministerstva zahraničných vecí SR a poskytnuté Slovenskému národnému stredisku pre ľudské práva a slovenským mimovládnym organizáciám činným v oblasti ľudských práv. (*Odporúčanie č. 20.*)
6. Tretia periodická správa mapuje vývoj a informuje o všetkých relevantných zmenách a spoločenských aktivitách, ktoré sa v sledovanom období realizovali v oblasti uplatňovania občianskych a politických práv.
7. Správa podrobne informuje o konkrétnych krokoch vlády, orgánov štátnej správy ako aj o niektorých aktivitách mimovládneho sektoru, ktoré boli v Slovenskej Republike od obdobia vypracovania Druhej periodickej správy implementované za účelom napĺňania ustanovení Paktu, ako aj implementácie odporúčaní Záverečného komentáru Výboru k Druhej periodickej správe. Tretia správa mapuje vývoj v oblastiach pokrývaných článkami Paktu za obdobie od novembra 2001 do decembra 2008.

8. Pri vypracovávaní tejto správy boli zohľadňované odporúčania v súlade so Smernicami na vypracovanie správ štátov, zmluvných strán podľa Medzinárodného dohovoru o občianskych a politických právach.¹

9. Informácie obsiahnuté v tejto Správe dopĺňajú ustanovenia z predchádzajúcich Správ vypracovaných pre Výbor pre ľudské práva OSN ako aj informácie obsiahnuté v Core dokumente SR.²

10. Správu vypracovalo Ministerstvo zahraničných vecí SR v úzkej spolupráci s Úradom vlády SR, ostatnými ministerstvami, ústrednými orgánmi štátnej správy, Generálnou prokuratúrou SR a ďalšími inštitúciami. Pracovné návrhy textu Správy boli poskytnuté aj Slovenskému národnému stredisku pre ľudské práva a Úradu Verejného ochrancu práv, ktoré k textu poskytli svoje príspevky a uplatnili pripomienky.

11. Prihliadajúc na obdobie, ktoré Tretia periodická správa spracúva, vzhľadom k širokej oblasti práv chránených Paktom a v snahe vyhnúť sa duplicite správa na niektorých miestach dopĺňa predchádzajúcu správu, obsahuje základné informácie o konkrétnej problematike a odkazuje na iné správy k ďalším medzinárodným zmluvám, ktoré Slovenská republika predkladá ostatným výborom OSN.³

¹ CCPR/C/66/GUI/Rev.2.

² Východisková správa Slovenskej republiky (CCPR/C/81/Add.9), Druhá periodická správa SR k Medzinárodnému paktu o občianskych a politických právach SR (CCPR/C/SVK/2003/2), Core document (HRI/CORE/1/Add.120.).

³ Periodické správy SR k CEDAW, CAT, CERD, CESCR..

Implementácia jednotlivých článkov Paktu

Článok 1

12. Od poslednej resp. Druhej periodickej správy v Slovenskej republike v oblasti upravenej v Článku 1. Paktu nenastali zmeny.

Článok 2

Odporúčania č. 7., 8.

13. Slovenská republika od vypracovania poslednej periodickej správy zaznamenala výrazný pokrok v oblasti úpravy ochrany občianskych a politických práv. Legislatívne, inštitucionálne a procedurálne mechanizmy v systéme ochrany ľudských práv v SR zodpovedajú najvyšším európskym štandardom.

14. Platný právny poriadok SR obsahoval princípy ochrany ľudských práv a rovnakého zaobchádzania obsiahnutých v Ústave SR⁴ ako aj v niekoľkých ďalších právnych predpisoch rôznej právnej sily už pred vstupom SR do Európskej únie (ďalej len „EÚ“)⁵, ale vplyvom harmonizácie slovenskej legislatívy s právnym poriadkom EÚ došlo k detailnejšej právnej úprave tejto oblasti.

15. Dňa 20. mája 2004 s účinnosťou od 1. júla 2004 bol Národnou radou Slovenskej republiky schválený Zákon č. 365/2004 Z.z. o rovnakom zaobchádzaní v niektorých oblastiach a o ochrane pred diskrimináciou a o zmene a doplnení niektorých zákonov (ďalej len „antidiskriminačný zákon“), ktorým boli prevzaté do vnútroštátneho právneho poriadku SR smernica Rady EÚ 2000/43/EC o rovnakom zaobchádzaní bez ohľadu na rasový alebo

⁴ Ústava Slovenskej republiky v druhej hlave s názvom „Základné práva a slobody“ hneď v jej prvom článku 12 ustanovuje, že ľudia sú slobodní a rovní v dôstojnosti i v právach, t.j. nielen v právach základných, ale aj v tých, ktoré sú upravené v právnych predpisoch nižšej právnej sily, najmä v zákonoch, a ktoré bližšie upravujú realizáciu základného práva prípadne slobody. Právna úprava ľudských práv vychádza z uznania rovnakej hodnoty a dôstojnosti každej ľudskej bytosti a z toho že od spoločnosti (reprezentovanej štátom) a každej právnickej osoby a fyzickej osoby sa očakáva nielen uznanie ľudských práv ale aj ich rešpektovanie. Ustanovenie čl. 12 ods. 2 ústavy podľa ktorého základné práva a slobody (transformované do ďalších zákonov) sa zaručujú na území Slovenskej republiky všetkým bez ohľadu na pohlavie, rasu, farbu pleti, jazyk, vieru, náboženstvo, politické či iné zmýšľanie, národný alebo sociálny pôvod, príslušnosť k národnosti alebo etnickej skupiny, majetok, rod alebo iné postavenie. Ústavná formulácia „iné postavenie“ umožňuje, aby pri uplatňovaní základných práv a slobôd (vrátane ľudských, politických, hospodárskych, sociálnych, kultúrnych, na ochranu životného prostredia, kultúrneho dedičstva a práv národnostných menšín a etnických skupín) bolo zohľadnené aj iné postavenie osoby. Takým je napríklad postavenie osoby zdravotne postihnutej. Ústavný príkaz rovnosti pre každého človeka v dôstojnosti i v právach a ich záruky bez ohľadu na postavenie osoby realizujúcej svoje právo alebo slobodu, je vyjadrením zákazu diskriminácie v práve Slovenskej republiky. Ak by došlo k porušeniu tohto zákazu pri uplatňovaní práva (slobody), každý sa môže domáhať na príslušnom súde jeho ochrany.

⁵ Zákon č. 311/2001 Z. z. zákonník práce v znení neskorších predpisov, § 13 Zákaz diskriminácie znie: „Zamestnancom patria práva vyplývajúce z pracovnoprávných vzťahov bez akýchkoľvek obmedzení a priamej diskriminácie alebo nepriamej diskriminácie podľa pohlavia, manželského stavu a rodinného stavu, rasy, farby pleti, jazyka, veku, zdravotného stavu, viery a náboženstva, politického alebo iného zmýšľania, odborovej činnosti, národného alebo sociálneho pôvodu, príslušnosti k národnosti alebo etnickej skupine, majetku, rodu alebo iného postavenia okrem prípadu, ak to ustanovuje zákon alebo ak je na výkon prác vecný dôvod, ktorý spočíva v predpokladoch alebo požiadavkách a v povahe práce, ktorú má zamestnanec vykonávať.“

etnický pôvod a smernica Rady EÚ 2000/78/EC, ktorou sa ustanovuje všeobecný rámec pre rovnaké zaobchádzanie v zamestnaní a povolanií.⁶

16. V súlade s § 2a ods. 1 antidiskriminačného zákona, diskriminácia je priama diskriminácia, nepriama diskriminácia, obťažovanie, sexuálne obťažovanie a neoprávnený postih; diskriminácia je aj pokyn na diskrimináciu a nabádanie na diskrimináciu.

17. Každý má podľa tohto zákona právo na rovnaké zaobchádzanie a ochranu pred diskrimináciou. Každý sa môže domáhať svojich práv na súde, ak sa domnieva, že je alebo bol dotknutý na svojich právach, právom chránených záujmoch alebo slobodách nedodrzaním zásady rovnakého zaobchádzania. Môže sa najmä domáhať, aby ten, kto nedodržel zásadu rovnakého zaobchádzania, upustil od svojho konania, ak je to možné, napravil protiprávny stav alebo poskytol primerané zadost'učinenie. Ak by primerané zadost'učinenie nebolo dostačujúce, najmä ak nedodrzaním zásady rovnakého zaobchádzania bola značným spôsobom znížená dôstojnosť, spoločenská vážnosť alebo spoločenské uplatnenie poškodenej osoby, môže sa tá domáhať aj náhrady nemajetkovej ujmy v peniazoch. Sumu náhrady nemajetkovej ujmy v peniazoch určí súd s prihliadnutím na závažnosť vzniknutej nemajetkovej ujmy a všetky okolnosti, za ktorých došlo k jej vzniku.

18. Antidiskriminačný zákon konkretizuje obsah ustanovení o rovnosti a nediskriminácii, ktoré sú zakotvené tak v Ústave SR ako aj medzinárodných zmluvách. Vychádza z potreby zabezpečiť subjektom práva takú ochranu proti všetkým formám diskriminácie, založenú na čo najširšom a otvorenom počte dôvodov, ktorá poškodeným obetiam zaručí možnosť domáhať sa adekvátnej a efektívnej súdnej ochrany, vrátane majetkovej škody a nemajetkovej ujmy. Zákon stanovuje všeobecne platnú zásadu rovnakého zaobchádzania, ktorá spočíva v zákaze diskriminácie z demonštratívne vymenovaných dôvodov a ktorá platí vo všetkých oblastiach upravených antidiskriminačným zákonom (pracovno-právne a obdobné právne vzťahy, sociálne zabezpečenie, vzdelávanie, zdravotná starostlivosť, poskytovanie tovarov a služieb). Má sa tak zabezpečiť jednotná interpretácia pojmu „diskriminácia“ v prípadoch aplikácie tých osobitných právnych predpisov, ktoré síce zakazujú diskrimináciu v jednotlivých oblastiach hmotného práva (napr. ochrana spotrebiteľa, zamestnanosť, atď.) avšak definície foriem diskriminácie neobsahujú. Súčasne s vytvorením antidiskriminačného zákona boli schválené novely dvadsiatich obsahovo súvisiacich právnych predpisov, ako napr. živnostenský zákon, zákon o službách zamestnanosti a o zmene a doplnení niektorých zákonov, zákon o sociálnom poistení.⁷ Zároveň došlo k právnemu zakotveniu princípu, že dôkazné bremeno neznáša poškodený, ale diskriminujúci subjekt⁸, teda odporca, ako aj k možnosti domáhať sa ochrany pred diskrimináciou mediáciou. Novelou vykonanou zákonom č. 85/2008 Z. z. došlo k rozšíreniu

⁶ Na základe formálnych oznámení Komisie Európskych spoločenstiev, ktorými sa namietala neúplná a nesprávna transpozícia smernice Rady 2000/43/ES a smernice Rady 2000/78/ES, sa uskutočnila novelizácia antidiskriminačného zákona č. 326/2007 Z. z., ktorým sa mení a dopĺňa zákon č. 365/2004 Z.z. (antidiskriminačný zákon) v znení nálezov Ústavného súdu Slovenskej republiky č. 539/2005 Z.z. účinného od 1. 9. 2007. Ďalšia novelizácia antidiskriminačného zákona sa predkladala predovšetkým pre skutočnosť, že podľa článku 17 smernice Rady 2004/113/ES boli členské štáty povinné transponovať danú smernicu do vnútroštátnych právnych predpisov v termíne do 21. decembra 2007. Hlavným cieľom tejto novelizácie bolo rozšírenie ochrany pred diskrimináciou. Preto boli navrhnuté aj zmeny v systematike zákona v spojení s úpravou viacerých jeho ustanovení. Táto novela bola publikovaná ako zákon č. 85/2008 Z. z..

⁷ Pozri články II.-XXII antidiskriminačného zákona.

⁸ Podľa § 11 ods. 2 antidiskriminačného zákona, „žalovaný je povinný preukázať, že neporušil zásadu rovnakého zaobchádzania, ak žalobca predloží súdu dôkazy, z ktorých možno dôvodne usudzovať, že k porušeniu zásady rovnakého zaobchádzania došlo“.

dôvodov, na základe ktorých sa diskriminácia zakazuje (zdravotné postihnutie a sexuálna orientácia).⁹

19. Integrálnou súčasťou prijatia antidiskriminačného zákona bolo rozšírenie kompetencií Slovenského národného strediska pre ľudské práva (ďalej len „Stredisko“).¹⁰ Novelizáciou zákona č. 308/1993 Z. z. o zriadení Slovenského národného strediska pre ľudské práva boli kompetencie Strediska rozšírené o monitorovanie zásady rovnakého zaobchádzania, zhromažďovanie a poskytovanie informácií o rasizme, xenofóbii a antisemitizme v SR, zabezpečovanie právnej pomoci obetiam diskriminácie a prejavov intolerancie a vydávanie odborných stanovísk vo veciach dodržiavania zásady rovnakého zaobchádzania.

20. Stredisko je nezávislá právnická osoba, s celoštátnou pôsobnosťou, ktorá má nadrezortný charakter. Ako monitorovacia, poradná a vzdelávacia inštitúcia, zriadená na ochranu ľudských práv, základných slobôd, vrátane práv dieťaťa a zásady rovnakého zaobchádzania podľa osobitného zákona posilnila v roku 2007 svoje administratívne kapacity o 7 stálych kancelárií v jednotlivých regiónoch Slovenska.¹¹

21. Stredisko sa zaoberá poskytovaním právneho poradenstva v otázkach diskriminácie, pri prejavoch intolerancie a v prípadoch porušovania zásady rovnakého zaobchádzania pre všetkých obyvateľov Slovenskej republiky a je podľa zákona tiež oprávnené na požiadanie zastupovať účastníka v konaní vo veciach porušenia zásady rovnakého zaobchádzania. Taktiež poskytuje právne poradenstvo aj vo veciach, ktorých riešenie patrí do pôsobnosti iných inštitúcií, pre zorientovanie sťažovateľa / pisateľa.

22. Stredisko poskytuje aj mediačné služby (mimosúdne riešenie sporov), ako ďalší prostriedok poskytovanej právnej ochrany v prípade porušenia zásady rovnakého zaobchádzania (diskriminácie) podľa antidiskriminačného zákona.

23. Okrem Strediska zákon umožňuje účastníkovi dať sa zastupovať právnickou osobou, ktorej cieľom alebo predmetom činnosti je ochrana pred diskrimináciou.

24. Stredisko svoje výskumné aktivity zameriava aj na zisťovanie vedomostnej úrovne a postojov dospeléj populácie v Slovenskej republike, vo vzťahu k ľudským právam a k uplatňovaniu zásady rovnakého zaobchádzania, na analyzovanie vzdelávacích potrieb v danej oblasti a na budovanie informačných databáz. Svoje závery a odporúčania z výskumov stredisko adresuje príslušným štátnym inštitúciám, orgánom územnej samosprávy, školám, verejnoprávnym inštitúciám a pod.

⁹ Slovenská republika predložila v júni 2008 Výboru OSN pre odstránenie všetkých foriem rasovej diskriminácie svoju Šiestu, siedmu a ôsmu periodickú správu k Dohovoru o odstránení všetkých foriem rasovej diskriminácie a v decembri 2008 Druhú periodickú správu k Medzinárodnému paktu o hospodárskych, sociálnych a kultúrnych právach. V spomínaných správach sú bližšie rozpracované opatrenia prijaté za účelom odstránenia akejkoľvek formy diskriminácie na území Slovenskej republiky. Druhá periodická správa k Medzinárodnému paktu o hospodárskych, sociálnych a kultúrnych právach v Prílohe č.1. obsahuje aktuálne znenie antidiskriminačného zákona.

¹⁰ Článok II. antidiskriminačného zákona.

¹¹ V máji 2007 začalo pracovať 7 regionálnych kancelárií Strediska: v Kysuckom Novom Meste, v Humennom, v Kežmarku, v Dolnom Kubíne, v Rimavskej Sobote, v Nových Zámkoch a vo Zvolene. Ich existencia sa odzrkadlila aj na náraste podnetov, ktoré riešili priamo regionálni zástupcovia a viac ako 50% podielom sa podieľali na vybavovaní podnetov.

25. Ďalšou oblasťou činnosti je vydávanie odborných stanovísk vo veciach dodržiavania zásady rovnakého zaobchádzania podľa antidiskriminačného zákona, a to nielen formou písomných odpovedí na osobné, písomné a telefonické oznámenia, podania, sťažnosti a žiadosti o pomoc, ale aj účasťou na vzdelávacích, informačných a mediálnych kampaniach. Stredisko spracúva aj prípadové štúdie k diskriminácii a zverejňuje ich na svojej webovej stránke.

26. Zo štatistiky podaní a sťažností riešených strediskom v sídle v Bratislave ale aj v regionálnych kanceláriách môžeme konštatovať, že za obdobie od júla 2004 do apríla 2008 z 1700 písomných podaní, z informácií získaných od 1130 osobných návštevníkov a asi od 1600 telefonujúcich najviac, v takmer 75- ich percentách, rezonovala diskriminácia, porušenie zásady rovnakého zaobchádzania ako aj porušovanie dobrých mravov v pracovnoprávných a obdobných právnych vzťahoch a pri poskytovaní tovarov a služieb. Z hľadiska dôvodov prevažovali: vek, rodová príslušnosť, príslušnosť k národnostnej menšine a porušenie práv dieťaťa. (*Odporúčanie č. 8*)

rok	2004	2005	2006	2007	2008 (1/2008 – 8/2008)
<i>Celkový počet podaní a podnetov namietajúcich diskrimináciu</i>	600	650	985	1450	760
<i>Pracovnoprávne a obdobné právne vzťahy (%)</i>	80	80	84	86	
<i>Poskytovanie tovarov a služieb (%)</i>	10	10	8	5	
<i>Sociálne zabezpečenie a zdravotná starostlivosť (%)</i>	5	6	7	8	
<i>Vzdelávanie (%)</i>	5	4	1	1	

Tab.č.1: Štatistika podnetov a podaní, ktoré vybavovalo Slovenské národné stredisko pre ľudské práva v rokoch 2004 – 2007 (oblasti, dôvody a formy podľa antidiskriminačného zákona).

27. V každej časti tohto materiálu je osobitná pozornosť venovaná aktivitám Strediska ako inštitúcií so zákonnými kompetenciami v oblasti dodržiavania zásady rovnakého zaobchádzania.

28. Dňa 19. marca 2002 bol Národnou radou Slovenskej republiky zvolený prvý verejný ochranca práv Slovenskej republiky. Funkcie sa ujal dňom zloženia sľubu do rúk predsedu Národnej rady Slovenskej republiky dňa 27. marca 2002. Prvým verejným ochrancom práv v SR sa stal doc. JUDr. Pavel Kandráč CSc..

29. Verejný ochranca práv v Slovenskej republike je nezávislý ústavný orgán, ktorý v rozsahu a spôsobom ustanoveným zákonom o verejnom ochrancovi práv chráni základné práva a slobody fyzických osôb a právnických osôb v konaní pred orgánmi verejnej správy a ďalšími orgánmi verejnej moci, ak je ich konanie, rozhodovanie alebo nečinnosť v rozpore s právnym poriadkom.

30. Na verejného ochrancu práv môže obrátiť každý, kto sa domnieva, že pri konaní, rozhodovaní alebo nečinnosti orgánu verejnej správy boli porušené základné práva a slobody v rozpore s právnym poriadkom alebo princípmi demokratického a právneho štátu.¹² Pri preskúmaní podnetu verejný ochranca práv zisťuje, ktoré základné právo bolo porušené a či bolo porušené orgánom verejnej správy. To sú základné podmienky potrebné na to, aby podnet patril do pôsobnosti verejného ochrancu práv. Pri podávaní podnetu sa nevyžaduje predchádzajúce vyčerpanie iných dostupných opravných prostriedkov.

31. Z hľadiska samotného výkonu funkcie verejného ochrancu práv bola najdôležitejšou zmenou novelizácia z roku 2006, ktorá zmenila aj ústavnú úpravu postavenia verejného ochrancu práv¹³ a následne aj zákon o verejnom ochrancovi práv¹⁴

32. Medzi zmeny schválené Národnou radou Slovenskej republiky patrili najmä doplnenie verejného ochrancu práv medzi osoby oprávnené predložiť Ústavnému súdu Slovenskej republiky návrh na začatie konania v prípade zistenia skutočností nasvedčujúcich tomu, že uplatnenie právnych predpisov môže ohroziť základné práva a slobody alebo ľudské práva a základné slobody vyplývajúce z medzinárodnej zmluvy, ktorú Slovenská republika ratifikovala a ktorá bola vyhlásená spôsobom ustanoveným zákonom, možnosť verejného ochrancu práv podieľať sa na uplatnení zodpovednosti osôb pôsobiacich v orgánoch verejnej moci, ak tieto osoby porušili základné právo alebo slobodu fyzických osôb a právnických osôb, povinnosť všetkých orgánov verejnej moci poskytnúť verejnému ochrancovi práv potrebnú súčinnosť.

33. V marci 2008 uplynulo šesť rokov od zriadenia inštitútu verejného ochrancu práv v Slovenskej republike. Za uvedené obdobie bolo verejnému ochrancovi práv doručených viac ako 14 000 podnetov, z ktorých v cca 800 prípadoch preukázal porušenie základných práv a slobôd fyzických osôb a právnických osôb, s výrazne prevládajúcim počtom porušení základného práva na prerokovanie veci bez zbytočných prietáhov. Okrem toho bolo v sledovanom období poskytnutých v sídle Kancelárie verejného ochrancu práv v Bratislave a v 12 regionálnych výjazdových pracoviskách (do poznámky pod čiarou – Prešov, Košice, Žilina, Trenčín, Dohňany, Banská Bystrica, Žarnovica, Veľký Krtíš, Veľký Meder, Nitra, Bratislava – Karlova Ves, Bratislava – Petržalka) viac ako 26000 právnych usmernení.

34. Prehľad počtu doručených podnetov verejnému ochrancovi práv za každý rok činnosti, počtu zistených porušení základných práv a slobôd a ich štruktúra je obsahom samostatnej prílohy tohto materiálu.¹⁵ Analýza zistených porušení je tiež obsahom výročných správ o činnosti verejného ochrancu práv.¹⁶(*Odporúčanie č. 7.*).

35. V rámci úspešného zavŕšenia rekodifikácie trestného práva v Slovenskej republike boli prijaté nové trestné kódexy účinné od 1. januára 2006. Trestný zákon č. 300/2005 Z. z. v znení neskorších predpisov a Trestný poriadok č. 301/2005 Z. z. v znení neskorších predpisov.¹⁷

¹² § 11 zákona č. 564/2001 Z. z.

¹³ ústavný zákon č. 92/2006 Z. z..

¹⁴ zákon č. 122/2006 Z. z..

¹⁵ Príloha č. 1. „Informácie o činnosti Verejného ochrancu práv (2002 - 2008)“

¹⁶ Verejný ochranca práv – Správy o činnosti za roky 2002, 2003, 2004, 2005, 2006, 2007 dostupné na <http://www.vop.gov.sk/annual-report>.

¹⁷ Uznesenie Národnej Rady SR 466 zo 14. októbra 2008.

36. Trestný zákon ustanovuje trestno-právne postihy za konanie, ktorým dochádza k porušeniu rešpektovania ľudských práv a základných slobôd na základe rasovej diskriminácie.

37. V rámci všeobecnej časti Trestného Zákona sa definuje tzv. osobitný motív (§ 140), ktorý predstavuje kvalifikovanú skutkovú podstatu umožňujúcu uložiť vyšší trest v porovnaní so základnou skutkovou podstatou. Osobitným motívom sa rozumie spáchanie trestného činu na objednávku, z pomsty, v úmysle zakryť alebo uľahčiť iný trestný čin, z národnostnej, etnickej alebo rasovej nenávisti alebo nenávisti z dôvodu farby pleti, alebo so sexuálnym motívom.¹⁸

38. Národná rada Slovenskej republiky schválila dňa 23. septembra 2008 zákon č. 384/2008 Z. z., ktorým sa mení a dopĺňa zákon č. 99/1963 Zb. Občiansky súdny poriadok v znení neskorších predpisov a o zmene a doplnení niektorých zákonov (tzv. veľká novela Občianskeho súdneho poriadku) s účinnosťou od 15. októbra 2008.

39. Cieľom zmien je najmä zrýchliť súdne konanie a odstrániť zbytočné prieťahy v civilnom konaní.

40. Národná rada Slovenskej republiky schválila dňa 20.5.2005 zákon číslo 300/2005 Z. z. Trestný zákon s účinnosťou od 1.1.2006, ktorý bol novelizovaný zákonom číslo 650/2005 Z. z., zákonom číslo 692/2005 Z. z. a zákonom číslo 218/2007 Z. z.

41. Národná rada Slovenskej republiky taktiež schválila dňa 24.5.2005 zákon číslo 301/2005 Z. z. Trestný poriadok s účinnosťou od 1.1.2006, ktorý bol novelizovaný zákonom číslo 650/2005 Z. z. a zákonom číslo 692/2005 Z. z..

42. Pôsobnosť, práva a povinnosti prokurátorov upravuje i naďalej zákon číslo 153/2001 Z. z. o prokuratúre v znení neskorších predpisov, ako aj zákon číslo 154/2001 Z. z. o prokurátoroch a právnych čakatel'och prokuratúry v znení neskorších predpisov.

43. Obidva Trestné kódexy spolu so zákonom o prokuratúre prispievajú k upevneniu občianskych a politických práv v Slovenskej republike.“

44. V Programovom vyhlásení vlády SR sa konštatuje, že „vláda preskúma možnosti a dopady vytvorenia takých legislatívnych podmienok, aby Ústavný súd SR mohol v rámci konania o ústavnej sťažnosti podľa čl. 127 Ústavy SR, ako aj v rámci iných konaní, rozhodovať aj o súlade právnych predpisov a na základe výsledkov analýzy navrhne riešenie.“

45. Ministerstvo spravodlivosti Slovenskej republiky pripravuje zmenu právnej úpravy, ktorá by priznala senátu Ústavného súdu Slovenskej republiky oprávnenie v konaní o sťažnostiach fyzických osôb alebo právnických osôb, ak namietajú porušenie svojich základných práv alebo slobôd, alebo ľudských práv a základných slobôd vyplývajúcich z medzinárodnej zmluvy, ktorú Slovenská republika ratifikovala a bola vyhlásená spôsobom ustanoveným zákonom, o tom, požiada plénum Ústavného súdu Slovenskej republiky rozhodnúť o tom, že požiada plénum Ústavného súdu Slovenskej republiky o začatie konania vo veciach súladu

¹⁸ Pozri Šiestu, siedmu a ôsmu periodickú správu k Dohovoru o odstránení všetkých foriem rasovej diskriminácie

právnych predpisov podľa článku 125 odseku 1 Ústavy Slovenskej republiky, ak dospel k záveru že (právnym) základom právoplatného rozhodnutia, opatrenia alebo iného zásahu, ktorým boli porušené práva a slobody, je právny predpis, ktorý nie je v súlade s Ústavou, ústavným zákonom alebo s medzinárodnými zmluvami, s ktorými vyslovila súhlas Národná rada Slovenskej republiky a ktoré boli ratifikované a vyhlásené spôsobom ustanoveným zákonom, a jeho ďalšie uplatňovanie môže ohroziť základné práva alebo slobody alebo ľudské práva a základné slobody vyplývajúce z medzinárodnej zmluvy, ktorú Slovenská republika ratifikovala a ktorá bola vyhlásená spôsobom ustanoveným zákonom.

46. V prípade, že sa ktokoľvek domnieva, že boli porušené jeho ľudské práva a slobody garantované Ústavou Slovenskej republiky, ako aj medzinárodnoprávnymi dokumentmi, ktorými je Slovenská republika viazaná, je oprávnený využiť všetky vnútroštátne ako aj medzinárodné mechanizmy ochrany ľudských práv a slobôd.

Článok 3

Odporúčanie č. 9.

47. Právny poriadok SR zabezpečuje občianske a politické práva rovnako ženám aj mužom.

48. Slovenská republika venuje výraznú pozornosť problematike rovnosti príležitostí a táto problematika je v súčasnosti zapracovaná do všetkých relevantných zákonov. Antidiskriminačný zákon v znení neskorších predpisov zohľadňuje aj rovnaké zaobchádzanie so ženami a mužmi.¹⁹

49. V sledovanom období došlo k významnej zmene v inštitucionálnom zabezpečení problematiky rovnoprávnosti žien a mužov.²⁰

¹⁹ § 2 ods. 1 antidiskriminačného zákona uvádza: „Dodržiavanie zásady rovnakého zaobchádzania spočíva v zákaze diskriminácie z dôvodu pohlavia, náboženského vyznania alebo viery, rasy, príslušnosti k národnosti alebo etnickej skupine, zdravotného postihnutia, veku, sexuálnej orientácie, manželského stavu a rodinného stavu, farby pleti, jazyka, politického alebo iného zmýšľania, národného alebo sociálneho pôvodu, majetku, rodu alebo iného postavenia“. § 2a ods. 1 ďalej uvádza, že diskrimináciou je *inter alia* sexuálne obťažovanie, ktoré zákon definuje v § 2a ods.5 ako:“ verbálne, neverbálne alebo fyzické správanie sexuálnej povahy, ktorého úmyslom alebo následkom je alebo môže byť narušenie dôstojnosti osoby a ktoré vytvára zuastrašujúce, ponižujúce, zneuctujúce, nepriateľské alebo urážlivé prostredie“.

§ 8 ods. 7 antidiskriminačného zákona uvádza, že „diskrimináciou z dôvodu pohlavia nie je objektívne odôvodnené rozdielne zaobchádzanie:

- a) spočívajúce v ustanovení rozdielneho dôchodkového veku pre mužov a ženy,
- b) ktorého účelom je ochrana tehotných žien alebo matiek,
- c) spočívajúce v poskytovaní tovarov a služieb výlučne alebo prednostne príslušníkom jedného pohlavia, ak sleduje legitímny cieľ a ak sú prostriedky na dosiahnutie tohto cieľa primerané a nevyhnutné“.

Súčasne § 8 ods. 8 antidiskriminačného zákona stanovuje, že „diskrimináciou nie je ani použitie rozdielov pri stanovení výšky poistného a výpočtu poistného plnenia poisťovňou a pobočkou zahraničnej poisťovne založených na odlišnosti pohlaví, ak je táto odlišnosť určujúcim faktorom pri hodnotení poistného rizika vyplývajúceho z poistných zmlúv uzavretých podľa osobitného predpisu a toto hodnotenie je založené na poistno-matematických a štatistických údajoch“. Podľa § 8 ods. 9 antidiskriminačného zákona „náklady súvisiace s tehotenstvom a materstvom nesmú viesť k rozdielom vo výške poistného a výpočtu poistného plnenia“.

²⁰ Pozri Druhú, tretiu a štvrtú periodickú správu Slovenskej republiky k Dohovoru o odstránení všetkých foriem diskriminácie žien (CEDAW/C/SVK/4).

50. Základnými dokumentami na zabezpečenie rodovej rovnosti v slovenskej spoločnosti boli Národný akčný plán pre ženy v Slovenskej republike (platný do roku 2007) a Koncepcia rovnosti príležitostí žien a mužov. V roku 2008 sa intenzívne pracovalo na príprave nového koncepčného materiálu Národná stratégia rodovej rovnosti, ktorý bude predložený vláde SR v roku 2009. Stratégia bude verejným uznaním záujmu a politickej vôle uplatňovať Gender Mainstreaming (zavádzanie rodového pohľadu). Uplatňovanie Gender Mainstreamingu bude vyžadovať procedurálne zmeny pri tvorbe a realizácii politík, novú organizačnú kultúru a spoluprácu aktérov na všetkých úrovniach riadenia a rozhodovania.

51. Slovenská republika v roku 2008 obhajovala pred Výborom pre odstránenie diskriminácie žien svoju druhú, tretiu a štvrtú periodickú správu SR k Dohovoru o odstránení všetkých foriem diskriminácie žien. Na základe záverečných zistení Výboru a jeho odporúčaní sa problematika rodovej rovnosti stala aktuálne diskutovanou oblasťou v rámci spolupráce jednotlivých rezortov ako aj rokovania vlády. Príslušné rezorty prevzali zodpovednosť za realizovanie jednotlivých odporúčaní Výboru v zmysle svojich kompetencií.

52. Na parlamentnej úrovni bola problematika rovnoprávnosti žien a mužov zaradená do agendy Výboru pre ľudské práva a národnosti, čím vznikol Výbor Národnej rady Slovenskej republiky pre ľudské práva, národnosti a postavenie žien. Tento výbor zriadil v roku 2002 Komisiu pre rovnosť príležitostí a postavenie žien v spoločnosti (ďalej len „komisia“), ktorá je v zmysle rokovacieho poriadku poradným orgánom Výboru Národnej rady Slovenskej republiky pre ľudské práva, národnosti a postavenie žien. Úlohou komisie bolo pripomienkovať návrhy zákonov z hľadiska rodovej rovnosti ako aj zaoberať sa ďalšími aktuálnymi spoločenskými problémami. Po parlamentných voľbách v roku 2006 sa uvedenou problematikou zaoberá Stála komisia pre rodovú rovnosť a rovnosť príležitostí Výboru Národnej rady SR pre sociálne veci a bývanie.

53. Vláda SR sa v programovom vyhlásení zaviazala podporovať rovnoprávnosť žien a mužov ako dôležitý faktor rozvoja demokracie a realizácie ľudských práv tak, aby sa naplnili záväzky vyplývajúce z Lisabonskej stratégie, ako aj z medzinárodných zmlúv.

54. S týmto cieľom vláda zabezpečila vytvorenie inštitucionálnych štruktúr pre uplatňovanie rodového hľadiska vo všetkých politikách a rozhodnutiach, ktoré sa prijímajú na všetkých úrovniach riadenia spoločnosti v záujme čoho v roku 2007 vláda SR schválila zriadenie Rady vlády pre rodovú rovnosť (ďalej len „Rada“). Rada okrem iného pripravuje opatrenia smerujúce k zabezpečeniu koordinácie činností ministerstiev a ostatných ústredných orgánov štátnej správy v oblasti rodovej rovnosti, zabezpečuje synergické pôsobenie týchto aktivít z vecného a časového hľadiska a slúži ako poradný, koordinačný, konzultatívny, odborný a iniciatívny orgán vlády Slovenskej republiky.

55. Na vládnej úrovni v rámci štruktúry Ministerstva práce, sociálnych vecí a rodiny SR v sledovanom období sa rodovou rovnosťou a rovnosťou príležitostí zaoberal Odbor rodinnej a rodovej politiky, ktorý sa v roku 2007 stal spolu so zvýšením jeho postavenia v rámci ministerstva odborom rodovej rovnosti a rovnosti príležitostí.

Odporúčanie č. 9.

56. V kontexte riešenia problematiky násilia páchaného na ženách v roku 2004 bola prijatá Národná stratégia na prevenciu a elimináciu násilia páchaného na ženách a v rodinách²¹, ktorej cieľom je vytvoriť koordinovanú a integrovanú spoluprácu všetkých relevantných aktérov pri predchádzaní vzniku násilia, zabezpečovaní rýchlej a efektívnej pomoci, efektívnom využívaní existujúcej legislatívy v praxi a vytváraní dostatočnej poznatkovej bázy o násilí páchanom na ženách a v rodinách.

57. Pre dôkladné napĺňanie stratégie vláda SR schválila Národný akčný plán na prevenciu a elimináciu násilia páchaného na ženách na roky 2005 až 2008²². Plnenie Národného akčného plánu na prevenciu a elimináciu násilia páchaného na ženách bolo monitorované v rokoch 2007 a 2008, v roku 2008 prebiehali práce na príprave nového akčného plánu na roky 2009 až 2012. Na príprave uvedeného akčného plánu, ktorý bude predložený vláde SR na schválenie v roku 2009, sa podieľa aj Expertná skupina pre prevenciu a elimináciu násilia páchaného na ženách a v rodinách pri Rade vlády pre prevenciu kriminality.

58. Pokiaľ ide o legislatívu v oblasti násilia páchaného na ženách, v rozmedzí rokov 1999 - 2002 boli v Slovenskej republike prijaté novely Trestného zákona, Trestného poriadku, zákona o priestupkoch, Občianskeho súdneho poriadku, Občianskeho zákonníka, zákona o odškodnení obetí násilných trestných činov a zákona o sociálnej pomoci, ktoré môžu podstatnou mierou prispieť k zefektívneniu procesu eliminácie násilia páchaného na ženách. Účinky noviel zákonov sa začínajú hodnotiť a ich prínos naznačuje skvalitnenie riešenia problematiky domáceho násilia.

59. K najpodstatnejším zmenám došlo v oblasti násilia, označovaným pod širším pojmom „domáce násilie“. Trestný zákon postihuje konanie naplňajúce skutkovú podstatu trestného činu týrania blízkej a zverenej osoby na širšom okruhu osôb v nadväznosti na rozšírenie právneho vymedzenia pojmu blízka a zverená osoba a zavádza tzv. ochranné liečenie a umožňuje súdu, aby ho uložil páchatelovi, ktorý spáchal násilný čin voči blízkej alebo zverenej osobe, ak sa dá predpokladať, že tento bude v násilnom konaní pokračovať.

60. V súvislosti s novelou Trestného zákona (zákon č.300/2005 Z.z.) a Trestného poriadku (zákon č.301/2005 Z.z.) bolo umožnené začať trestné stíhanie proti páchatelovi aj bez súhlasu obete. Podľa nového ustanovenia súhlas poškodeného sa nevyžaduje pri trestných činoch typických pre domáce násilie (napr. týranie blízkej osoby a zverenej osoby, znásilnenie, sexuálne násilie a pod.). Navyše sa pripúšťa možnosť znovu udeliť už odoprený alebo späť vzatý súhlas, ak tento prejav vôle nebol slobodný. V roku 2001 bola zavedená nová skutková podstata trestného činu „sexuálne násilie“. Páchatelom tohto trestného činu môže byť muž aj žena.

61. V sledovanom období bol viackrát menený a doplnený zákon o sociálnej pomoci²³, na základe ktorého sa umožňovalo vybudovanie siete špeciálnych zariadení pre ženy postihnuté násilím, v ktorých im môže byť poskytovaná špecializovaná sociálna pomoc a sociálna asistancia, sociálne a psychologické poradenstvo, sprostredkovanie právneho poradenstva a iné formy špecializovaného poradenstva. Zariadenia poskytujúce pomoc ženám, na ktorých bolo a je páchané násilie sú v zmysle zákona spravované a financované samosprávnymi krajinami. Konkrétne formy sociálnej pomoci a rozpis finančných prostriedkov, poskytnutých konkrétnym zariadeniam v záujme plnenia uvedených aktivít boli predložené vláde v rámci

²¹ uznesenie vlády SR č. 1092/2004

²² uznesenie vlády SR č. 635/2005 z 24. augusta 2005

²³ zákon č. 195/1998 Z. z o sociálnej pomoci v znení neskorších právnych predpisov

hodnotiacej správy Národného akčného plánu pre prevenciu a elimináciu násilia páchaného na ženách v júni 2008.

62. 1. januára 2009 nadobudne účinnosť zákon č. 448/2008 Z. z. o sociálnych službách a doplnení zákona č. 455/1991 Zb. o živnostenskom podnikaní (živnostenský zákon) v znení neskorších predpisov, ktorým sa zrušuje zákon o sociálnej pomoci. Zákon o sociálnych službách novým spôsobom upravuje poskytovanie sociálnych služieb, pre osoby v nepriaznivej sociálnej situácii, vrátane osôb ohrozených správaním iných fyzických osôb, teda aj žien na ktorých je páchané násilie. Okrem odborných činností, akými sú špecializované sociálne poradenstvo, je možné ženám na ktorých je páchané násilie, poskytovať sociálnu službu v zariadení núdzového bývania, v ktorom sa okrem zabezpečenia podmienok na uspokojovanie základných životných potrieb poskytuje aj sociálne poradenstvo a pomoc pri uplatňovaní práv a právom chránených záujmov a v prípade potreby sa zabezpečuje utajenie miesta jej ubytovania a anonymita. Povinnosť poskytnúť alebo zabezpečiť tento druh sociálnej služby a následne ho aj financovať je v pôsobnosti vyšších územných celkov.

63. Najdôležitejšou informačnou a vysvetľujúcou aktivitou, financovanou vládou SR, v záujme informovanosti verejnosti o problematike rodovo podmieneného násilia prostredníctvom zainteresovaných odborníkov bola národná kampaň „Zastavme domáce násilie na ženách“, realizovaná v líniiach a výzvach celoeurópskej kampane Rady Európy.

rok	2003	2004	2005	2006	2007	do 30.4.2008
týranie blízkej osoby a zverenej osoby	952	964	694	609	457	200
znásilnenie	233	224	200	174	182	81
sexuálne násilie	86	92	85	109	111	35
sexuálne zneužívanie	409	449	384	405	361	132

Tab.č.2: Celkový počet trestných činov za obdobie od roku 2003 do 30.4.2008.

rok	2003	2004	2005	2006	2007	do 30.4.2008
týranie blízkej osoby a zverenej osoby	710	783	558	511	383	236
znásilnenie	232	224	200	173	182	81
sexuálne zneužívanie	424	468	370	392	296	135

Tab.č.3: Celkový počet obetí od roku 2003 do 30.4.2008.

64. S problémom násilia na ženách, resp. širšie ponímaného domáceho násilia sa stretáva aj verejný ochranca práv, ktorý je členom Rady vlády pre rodovú rovnosť. Prevažná väčšina podaní z tejto oblasti bola od žien – matiek, ktoré boli sami, prípadne aj spolu s deťmi obeťami násilia zo strany svojho partnera, pričom predmetom podaní verejnemu ochrancovi práv sú najmä situácie súvisiace so sociálnymi dôsledkami sprevádzajúcimi akty domáceho násilia.

65. Z poznatkov verejného ochrancu práv vyplýva, že vo viacerých prípadoch sekundárna viktimizácia obetí násilia nie je problémom legislatívy, ale orgánov, ktoré ju uplatňujú a to bez ohľadu na skutočnosť, či k tomu dochádza z objektívnych alebo subjektívnych dôvodov. Vychádzajúc z rámca svojej pôsobnosti zameriava verejný ochranca práv pozornosť na procesnú stránku riešenia sťažností – odstraňovanie neodôvodnených prietáhov v konaní dotknutých orgánov verejnej správy.

66. Všeobecne je možné konštatovať, že po zásahu verejného ochrancu práv sa konania, kde boli zistené prietahy, urýchlia. Verejný ochranca práv v poslednej výročnej správe, ktorú predložil Národnej rade Slovenskej republiky v marci 2008, osobitne vyslovil potrebu riešenia násilia páchaného na ženách, domáceho násilia a zabezpečenia efektívnych ochranných mechanizmov pre obeť.

Článok 4

67. Ústavný zákon č. 227/2002 Z. z. o bezpečnosti štátu v čase vojny, vojnového stavu, výnimočného stavu a núdzového stavu v znení neskorších predpisov (ďalej len „zákon o bezpečnosti štátu“) podrobne ustanovuje v článkoch 2 až 5 podmienky vyhlásenia vojny, vojnového stavu, výnimočného stavu a núdzového stavu.

68. Zákon o bezpečnosti štátu upravuje napr. možnosť v nevyhnutnom rozsahu a na nevyhnutný čas obmedziť základné práva a slobody a uloženie povinností v závislosti od priebehu udalostí na celom území štátu alebo na časti jeho územia. Ako príklad uvedieme obdobie núdzového stavu (jeho vyhlásenie je vzhľadom na jeho charakter najväčšmi pravdepodobným stavom, ktorý by sa v prípade nevyhnutnosti mohol v podmienkach Slovenskej republiky vyhlásiť).

Núdzový stav

69. Núdzový stav môže vláda vyhlásiť len za podmienky, že došlo alebo bezprostredne hrozí, že dôjde k ohrozeniu života a zdravia osôb, a to aj v príčinnej súvislosti so vznikom pandémie, životného prostredia alebo k ohrozeniu značných majetkových hodnôt v dôsledku živelných pohromy, katastrofy, priemyselnej, dopravnej alebo inej prevádzkovej havárie; núdzový stav možno vyhlásiť len na postihnutom alebo na bezprostredne ohrozenom území.

70. Núdzový stav možno vyhlásiť v „nevyhnutnom rozsahu a na nevyhnutný čas“, najdlhšie na 90 dní.

71. V čase núdzového stavu možno v nevyhnutnom rozsahu a na nevyhnutný čas podľa závažnosti ohrozenia obmedziť základné práva a slobody a uložiť povinnosti na postihnutom alebo na bezprostredne ohrozenom území, a to najviac v tomto rozsahu:

- a) obmedziť nedotknuteľnosť osoby a jej súkromia evakuáciou na určené miesto,
- b) uložiť pracovnú povinnosť na zabezpečenie zásobovania, udržiavania pozemných komunikácií a železníc, vykonávania dopravy, prevádzkovania vodovodov a kanalizácií, výroby a rozvodu elektriny, plynu a tepla, výkonu zdravotnej starostlivosti, udržiavania verejného poriadku alebo na odstraňovanie vzniknutých škôd,
- c) obmedziť výkon vlastníckeho práva k nehnuteľnostiam na rozmiestnenie vojakov, príslušníkov ozbrojených zborov, zdravotníckych zariadení, zásobovacích zariadení, záchranných služieb a uvoľňovacích a iných technických zariadení,

- d) obmedziť výkon vlastníckeho práva k hnutelným veciam zákazom vjazdu motorových vozidiel alebo obmedzením ich používania na súkromné účely a na podnikanie,
- e) obmedziť nedotknuteľnosť obydlia na ubytovanie evakuovaných osôb,
- f) obmedziť doručovanie poštových zásielok,
- g) obmedziť slobodu pohybu a pobytu zákazom vychádzania v určenom čase a zákazom vstupu na postihnuté alebo bezprostredne ohrozené územie,
- h) obmedziť alebo zakázať uplatňovanie práva pokojne sa zhromažďovať alebo zhromažďovanie na verejnosti podmieniť povolením,
- i) obmedziť právo slobodne rozširovať informácie bez ohľadu na hranice štátu a slobodu prejavu na verejnosti,
- j) zabezpečiť vstup do vysielania rozhlasu a televízie spojený s výzvami a informáciami pre obyvateľstvo,
- k) zakázať uplatňovanie práva na štrajk,
- l) vykonať opatrenia na riešenie stavu ropnej núdze.

72. V čase núdzového stavu môže prezident na návrh vlády:

- a) nariadiť výkon mimoriadnej služby profesionálnym vojakom a vojakom v zálohe povolaným na výkon odbornej prípravy,
- b) povolať na výkon mimoriadnej služby vojakov v zálohe.

73. Zákon o bezpečnosti štátu upravuje aj zákonné nároky na náhrady za obmedzenie vlastníckeho práva, za škody spôsobené ozbrojenými silami, ozbrojenými zbormi, Hasičským a záchranným zborom a záchrannými službami, za splnenie pracovnej povinnosti a za iné vykonané práce a služby uložené na plnenie úloh podľa tohto ústavného zákona, ktoré vznikli v čase vojny, vojnového stavu a výnimočného stavu.

Článok 5

74. V rámci právneho systému SR, v sledovanom období, v oblasti upravovanej článkom 5 nenastali zmeny.

Článok 6

75. Právo na život je v Slovenskej republike chránené Ústavou. V článku 15 ods. 1 Ústavy sa hovorí, že „každý má právo na život.“ Podľa článku 15 odseku 2 Ústavy „nikto nesmie byť pozbavený života.“

76. Slovenská republika v roku 1999 ratifikovala Druhý opčný protokol k Paktu, ktorý bol publikovaný v Zbierke zákonov SR pod číslom 327/1999 Z. z. Tento protokol nadobudol platnosť pre Slovensko dňa 22. septembra 1999.

77. 1. januára 2006 nadobudol účinnosť zákon č. 300/2005, nový Trestný zákon v znení neskorších predpisov, ktorý v § 32 ustanovuje 11 druhov trestov. Za spáchané trestné činy môže súd uložiť páchateľovi, ktorý je fyzickou osobou len trest odňatia slobody, trest domáceho väzenia, trest povinnej práce, peňažný trest, trest prepadnutia majetku trest prepadnutia vecí, trest zákazu činnosti, trest zákazu pobytu, trest straty čestných titulov a vyznamenaní, trest straty vojenskej a inej hodnosti, trest vyhostenia. Trest odňatia slobody možno uložiť ako trest na určitú dobu, najviac na 25 rokov alebo ako trest odňatia slobody na doživotie. Nový Trestný zákon ustanovil maximálnu výmeru dočasného trestu odňatia

slobody na 25 rokov a zároveň vypustil pojem výnimočný trest. Oproti predchádzajúcej právnej úprave bolo členenie trestov odňatia slobody s najvyššou možnou výmerou 15 rokov a na výnimočný trest do 25 rokov alebo na doživotie nahradené členením trestu odňatia slobody na určitú dobu s najvyššou možnou výmerou do 25 rokov.

Hniezda záchrany

78. V legislatíve SR rieši problematiku odloženia dieťaťa do tzv. Hniezda záchrany § 205 Trestného zákona. Odloženie dieťaťa do hniezda má v trestnom poriadku špecifické postavenie.

79. Zákon č. 576/2004 Z. z. o zdravotnej starostlivosti, službách súvisiacich s poskytovaním zdravotnej starostlivosti v znení neskorších predpisov umožňuje poskytovateľovi zdravotnej starostlivosti, ktorý prevádzkuje novorodenecké oddelenie, zriadiť na účely záchrany novorodencov verejne prístupný inkubátor od účinnosti novely zákona č. 538/2005 Z. z. Ide o právo osôb pri poskytovaní zdravotnej starostlivosti odložiť dieťa do uvedeného inkubátora, ak bude zriadený. Za takýchto okolností konanie osoby, ktorá odloží dieťa do hniezda záchrany, bude možné posúdiť ako okolnosť vylučujúcu protiprávnosť, pretože ide o výkon práva a povinnosti v zmysle § 28.

80. Projekt Hniezdo záchrany je potrebné chápať ako posledné možné riešenie krízovej situácie, ktorého cieľom je predovšetkým a v prvom rade záchrana života. Teda zabezpečenie najzákladnejšieho a najprvoradejšieho práva každého človeka, a teda i dieťaťa, práva na život. Právo na život je garantované „každému“ v základných dohovoroch o ľudských právach, v článku 15 Ústavy SR a osobitne je garantované každému dieťaťu v článku 6 Dohovoru o právach dieťaťa (ďalej len „Dohovor“)²⁴. Podľa článku 6 ods. 2 Dohovoru sú štáty, ktoré sú jeho zmluvnou stranou povinné zabezpečovať v maximálnej miere zachovanie života a rozvoj dieťaťa.

81. Hniezda záchrany sú napojené na 24 - hodinovú zdravotnícku pomoc a zdravotnícky personál príde k novorodencovi 5 minút po jeho odložení, čím je v maximálnej možnej miere zabezpečené zachovanie života dieťaťa.

82. Vo vzťahu k činnosti Hniezd záchrany je najviac diskutovaný článok 7 Dohovoru (Článok 24 ods. 2, 3, Paktu), podľa ktorého má dieťa od narodenia právo na meno, štátnu príslušnosť a podľa možnosti právo poznať svojich rodičov a právo na ich starostlivosť.

83. V prípade, že sa matka, väčšinou v psychicky alebo sociálne krízovej situácii, v záujme zachovania života dieťaťa anonymne vzdá starostlivosti o neho, táto „možnosť“ nebola z jej rozhodnutia naplnená.

84. Druhá strana – teda matka však toto právo odmieta plniť, a ak neohrozila život dieťaťa – čo položením do Hniezda záchrany (ktoré garantuje bezpečnosť a ochranu života) neurobila - neporušila tým zákon a nie je trestne stíhaná.

²⁴ Dohovoru o právach dieťaťa bol publikovaný v Zbierke zákonov SR pod číslom 104/1991 Z. z.. Slovenská republika ako zmluvná strana uvedeného medzinárodnoprávneho dokumentu predložila v júli 2006 Výboru OSN pre práva dieťaťa periodickú správu o implementácii Dohovoru o právach dieťaťa. Text Druhej periodickej správy Slovenskej republiky o implementácii Dohovoru o právach dieťaťa bol schválený uznesením vlády SR č. 508 zo dňa 7. júna 2006. Prerokovanie Druhej periodickej správy Slovenskej republiky sa uskutočnilo dňa 22. mája 2007 počas 45. zasadnutia výboru v Ženeve. Dňa 8. júna 2007 výbor schválil Záverečné odporúčania k Druhej periodickej správe Slovenskej republiky.

85. Na Slovensku bolo zatiaľ zriadených 14 „Hniezd záchrany“. Sú to verejné inkubátory (umiestnené v stene vchodu do nemocnice) priamo napojené na novorodenecké oddelenie nemocnice, kam môžu matky v krízovej situácii odložiť svoje narodené dieťa bez toho, aby ohrozili jeho život. Vďaka nim bolo zachránených do roku 2007 už 14 detí.

86. Pri posudzovaní otázky, či je zriaďovanie Hniezd záchrany porušením článku 7 Dohovoru Dohovoru (Článku 24 ods. 2, 3, Paktu), je potrebné na obranu tejto iniciatívy uviesť, že vznikom Hniezd záchrany sa znížil počet nájdených mŕtvych novorodencov v SR - z 10-tich detí ročne v priemere na 2 deti ročne. Naopak, 14 detí sa za tri roky existencie hniezd našlo živých v Hniezdach záchrany. Rovnako sa znížil aj počet prípadov odloženia dieťaťa (mimo hniezda záchrany), a teda „ohrozenia zdravia a života“ detí. Za tri roky existencie hniezd to boli iba dva prípady.

87. Projekt Hniezdo záchrany však pamätá aj na možnosť, že si matka svoje rozhodnutie rozmyslí. Do šiestich týždňov po odložení dieťaťa do hniezda sa môže po dieťa vrátiť a zachrániť mu nielen život, ale aj identitu. Projekt týmto zabezpečuje „*podľa možnosti*“ právo dieťaťa poznať svojich rodičov – matku. A v troch prípadoch zo 14-tich sa tak aj stalo. Matky sa vrátili k svojim deťom, ktoré pôvodne dali do hniezda. Ostatné deti boli po zákonnej lehote adoptované do nových rodín, čím im bolo zabezpečené nielen právo na život, ale aj „rozvoj“ podľa č. 6 *Dohovoru o právach dieťaťa*.

88. Podporou projektu Hniezdo záchrany sa Slovenská republika pridala k množstvu členských krajín OSN, kde obdobné projekty pod názvom „baby box“ alebo „baby fenster“ niekoľko desaťročí existujú, a stali sa súčasťou systémového riešenia záchrany života nechcených detí a jedným z dôvodov zníženia počtu nájdených mŕtvych novorodencov.

89. V súvislosti s ochranou práv dieťaťa v roku 2007 a čiastočne aj v 2008, v spolupráci s Občianskym združením Šanca pre nechcených, Stredisko realizovalo projekt, ktorý formou štruktúrovaných rozhovorov s odborníkmi pôsobiacimi v tejto oblasti a s primármi novorodeneckých oddelení, pri ktorých bolo zriadené hniezdo záchrany zisťoval pozitívne a negatívne aspekty Hniezd záchrany vzhľadom na záväzky plynúce z Dohovoru o právach dieťaťa a Paktu.

90. Východiskom projektu bolo vnímanie Hniezda záchrany ako posledného možného riešenia krízovej situácie s tým, že cieľom je v prvom rade záchrana života, teda zabezpečenie najzákladnejšieho a najprvoradejšieho práva každého človeka a teda i dieťaťa – práva na život.

91. Cieľmi uskutočneného monitoringu bola analýza súčasnej situácie z legislatívneho a sociálneho pohľadu, zistenie aké sú skúsenosti a trendy v oblasti fungovania Hniezd záchrany a formulácia námetov a odporúčaní pre ďalší vývoj v tejto oblasti.

92. V uskutočnených rozhovoroch s odborníkmi a lekármi rezonovali požiadavky na: Spresnenie legislatívneho sa rámca týkajúceho sa hniezd, napr. právna zodpovednosť zdravotníckeho personálu v prípade vážneho poškodenia dieťaťa, či v prípade smrti, atď. Jednoznačne bola preferovaná z ich strany väčšia propagácia „utajených pôrodov“, s ktorými majú dobrú skúsenosť. Matka aj dieťa sú v bezpečnom prostredí a poskytnutie anamnestických údajov dáva záruku operatívneho riešenia možných zdravotných komplikácií. Strata identity detí z hniezd záchrany zostáva v kontradikcii s právom na život,

nesie so sebou psychické, sociálne, ale aj zdravotné ohrozenie (neznalosť geneticky podmienených ochorení, pátranie po rodičoch v období dospievania, ohrozenie sociálnou exklúziou, psychická trauma zo straty identity atď.). Neprejavila sa korelácia medzi extrémnou možnosťou voľby odložením dieťaťa do hniezda záchrany alebo jeho usmrtením, nakoľko absolútna väčšina detí je umiestnená do hniezda premyslene. Deti boli nájdené v relatívne dobrom zdravotnom stave, čisté, s náležitou výbavou, čo svedčí o tom, že matky nejednali v náhlom afekte. Ďalším problémom je vhodné umiestnenie hniezda, čím je miesto frekventovanejšie, tým menšia je pravdepodobnosť, že ho matky využijú (z dôvodu možného odhalenia). Legislatívne nie je jednoznačne doriešená otázka financovania pobytu dieťaťa v nemocnici zdravotnou poisťovňou (pobyt sa môže vzhľadom na súdne pojednávanie predĺžiť).

Umelé prerušenie tehotenstva

93. Problematiku upravuje zákon č. 73/1986 Zb. o umelom prerušení tehotenstva v znení zákona Slovenskej národnej rady č. 419/1991.

94. Od konca 80. rokov 20. storočia došlo k 76% poklesu interrupcií. V roku 1988 bolo na Slovensku vykonaných 48 603 umelých prerušení tehotnosti na žiadosť ženy, čo bolo 43 interrupcií na 1000 žien vo fertilnom veku (NCZI). V roku 2006 bolo vykonaných 11 971 prerušení tehotnosti na žiadosť, čo predstavuje menej ako 10 interrupcií na 1000 žien vo fertilnom veku.

95. V Slovenskej republike je zabezpečené vykonanie interrupcie na profesionálnej úrovni.

Článok 7

Odporúčania 12.,13.

96. Slovenská republika je zmluvnou stranou Dohovoru proti mučeniu a inému krutému, neľudskému alebo ponižujúcemu zaobchádzaniu alebo trestaniu²⁵, ako aj Európskeho dohovoru na zabránenie mučenia a neľudského či ponižujúceho zaobchádzania alebo trestania. Obidva spomínané dohovory sa premietli do vnútroštátneho práva.

97. Podľa článku 16 ods. 2 Ústavy Slovenskej republiky „Nikoho nemožno mučiť ani podrobiť krutému, neľudskému či ponižujúcemu zaobchádzaniu alebo trestu.“

98. Prípady nerešpektovania zákazu mučenia a krutého, neľudského alebo ponižujúceho zaobchádzania alebo trestania sú kvalifikované ako trestné činy a sú stíhané a trestané v súlade s ustanoveniami zákona č. 300/2005 Z. z. Trestný zákon v znení neskorších predpisov (ďalej len „Trestný zákon“) a zákona č. 301/2005 Z. z. Trestný poriadok v znení neskorších predpisov (ďalej len „Trestný poriadok“).

99. Podľa § 208 Trestného zákona trestné je aj týranie blízkej osoby a zverenej osoby. Toto ustanovenie poskytuje ochranu nielen neplnoletým osobám, ale všetkým blízkym osobám, ktoré sú z akýchkoľvek dôvodov (staroba, invalidita, choroba a podobne) odkázaní na starostlivosť iných.

²⁵ Pozri Druhú periodickú správu Slovenskej republiky o implementácii Dohovoru OSN proti mučeniu a inému krutému, neľudskému alebo ponižujúcemu zaobchádzaniu alebo trestaniu; v čase vypracovania tejto správy nebolo zverejnené číslo Druhej periodickej Správy SR k Dohovoru CAT.

100. Trestný zákon upravuje aj ďalšie trestné činy, prostredníctvom ktorých postihuje jednotlivé konania smerujúce k porušeniu tohto článku v závislosti od konkrétnych okolností prípadu. Patria sem napr. ublíženie na zdraví, pozbavenie osobnej slobody, obmedzovanie osobnej slobody, vydieranie, nátlak, hrubý nátlak a iné.

Opatrenia na zabránenie mučenia vo väzbe a vo výkone trestu odňatia slobody

101. Ochrana obvinených vo väzbe a odsúdených vo výkone trestu odňatia slobody proti mučeniu alebo inému krutému, neľudskému či ponižujúcemu zaobchádzaniu je zabezpečovaná príslušníkmi Zboru väzenskej a justičnej stráže dôsledným dodržiavaním ustanovení zákona č. 221/2006 Z. z. o výkone väzby v znení neskorších predpisov (ďalej „zákon o výkone väzby“), vyhlášky Ministerstva spravodlivosti Slovenskej republiky č. 437/2006 Z. z., ktorou sa vydáva Poriadok výkonu väzby (ďalej „Poriadok výkonu väzby“) a zákona č. 475/2005 Z. z. o výkone trestu odňatia slobody v znení neskorších predpisov (ďalej „zákon o výkone trestu odňatia slobody“), vyhlášky Ministerstva spravodlivosti Slovenskej republiky č. 664//2005 Z. z., ktorou sa vydáva Poriadok výkonu trestu odňatia slobody (ďalej „Poriadok výkonu trestu odňatia slobody“).

102. V marci 2008 bol prijatý zákon č. 93/2008 Z. z. ktorým sa mení a dopĺňa zákon č. 475/2005 Z. z. o výkone trestu odňatia slobody a o zmene a doplnení niektorých zákonov, ktorý významne rozširuje a zabezpečuje základné občianske práva odsúdených vo výkone trestu odňatia slobody (napr. rozšírené možnosti telefonovania, styku s vonkajším svetom, rozšírenie petičného práva podávať sťažnosti a žiadosti na medzinárodné orgány a pod.) Na tento zákon nadväzuje vyhláška Ministerstva spravodlivosti Slovenskej republiky č. 368/2008 Z. z., ktorou sa vydáva Poriadok výkonu trestu odňatia slobody s termínom nadobudnutia účinnosti od 1. januára 2009. Táto vyhláška konkretizuje technické možnosti uplatnenia rozšírených občianskych práv a slobôd odsúdených.

103. V § 2 ods. 2 zákona o výkone trestu odňatia slobody sa priamo ustanovuje, že „vo výkone trestu odňatia slobody sa musí rešpektovať prirodzená dôstojnosť ľudskej osobnosti, nesmú byť použité kruté, alebo ľudskú dôstojnosť ponižujúce spôsoby zaobchádzania a trestania“.

104. Podľa § 37 zákona o výkone trestu odňatia slobody odsúdený má právo na ochranu pred neoprávneným násilím a akýmkoľvek prejavmi ponižovania ľudskej dôstojnosti. Ak príslušník zboru alebo zamestnanec zboru zistí porušenie alebo hrozbu porušenia uvedeného práva odsúdeného alebo ak odsúdený takýto prípad oznámi príslušníkovi zboru alebo zamestnancovi zboru, vykoná nevyhnutné opatrenia na zabránenie takéhoto konania a oznámi prípad riaditeľovi ústavu alebo inému oprávnenému nadriadenému.

105. V súlade s § 6 zákona č. 4/2001 Z. z. o Zbore väzenskej a justičnej stráže v znení neskorších predpisov pri výkone služby je príslušník zboru povinný dbať na česť, vážnosť a dôstojnosť osoby i svoju vlastnú a nepripustiť, aby v súvislosti s výkonom služby vznikla osobe bezdôvodná ujma a aby prípadný zásah do jej práv a slobôd prekročil mieru nevyhnutnú na dosiahnutie účelu sledovaného výkonom služby. Príslušník zboru je pri výkone služby spojenej so zásahom do práv alebo slobôd osoby povinný túto osobu ihneď, ako je to možné, poučiť o jej právach, ktoré sú ustanovené v tomto zákone alebo v osobitnom predpise.

106. Dozor nad zachovávaním zákonnosti v miestach výkonu trestu odňatia slobody vykonáva prokurátor.²⁶

Verejný ochranca práv

107. Pri vybavovaní podnetu je verejný ochranca práv oprávnený aj bez predchádzajúceho oznámenia vstupovať do objektov výkonu väzby a výkonu trestu odňatia slobody, vyžadovať predloženie potrebných spisov a dokladov, ako aj vysvetlenie k veci, ktorej sa podnet týka, a to aj v prípade, ak osobitný predpis obmedzuje právo nahliadať do spisov len pre vymedzený okruh subjektov, je oprávnený klásť otázky zamestnancom orgánu verejnej správy, a hovoriť aj bez prítomnosti iných osôb s osobami, ktoré sú zaistené v miestach, kde sa vykonáva väzba, trest odňatia slobody, disciplinárne tresty vojakov, ochranné liečenie, ochranná výchova, ústavné liečenie alebo ústavná výchova a v celách policajného zaistenia. Ak verejný ochranca práv zistí skutočnosť nasvedčujúcu tomu, že v týchto miestach je nezákonne držaná osoba, túto skutočnosť bezodkladne oznámi príslušnému prokurátorovi ako podnet a upovedomí správu takého miesta a dotknutú osobu. Prokurátor je povinný v lehotách ustanovených zákonom oznámiť verejnému ochrancovi práv opatrenia, ktoré vykonal na odstránenie nezákonnosti. Pisomný podnet osoby, ktorá je pozbavená osobnej slobody, alebo osoby, ktorej osobná sloboda je obmedzená a ktorý je adresovaný verejnému ochrancovi práv, nepodlieha úradnej kontrole.“).

108. Z celkového počtu doručených podnetov bolo v 17 prípadoch obsahom podnetu presvedčenie, že došlo k mučeniu alebo inému krutému, neľudskému či ponižujúcemu zaobchádzaniu alebo trestaniu podľa článku 16 Dohovoru proti mučeniu a inému krutému, neľudskému alebo ponižujúcemu zaobchádzaniu alebo trestaniu. Spolu 16 podnetov bolo podaných osobami nachádzajúcimi sa v miestach, kde sa vykonáva väzba alebo trest odňatia slobody a v jednom prípade bol podnet podaný inou ako dotknutou osobou, keď bol podaný podnet v súvislosti s používaním neprímeraných trestov a fyzického trestania riaditeľkou detského domova.

109. V prípade podnetov od osôb obvinených alebo odsúdených v trestnom konaní bolo najčastejšie v podnetoch namietané neprímerané správanie alebo nátlak zo strany príslušníkov Zboru väzenskej a justičnej stráže, odmietnutie poskytovania potrebnej zdravotnej starostlivosti, vyhrážanie sa uložením disciplinárnych trestov, nevyhovujúce hygienické či stravovacie podmienky, fyzické násilie pri zatýkaní, ale aj ohmatávanie intímnych častí tela či použitie psychického násillia potom, čo podávateľ podal podnet verejnému ochrancovi práv. Na základe preskúmania podnetov verejným ochrancom práv v zmysle zákonom vymedzenej pôsobnosti porušenie základného práva alebo slobody preukázané nebolo. V 108 prípadoch postúpil verejný ochranca práv vec príslušnému prokurátorovi, ktorý podľa platnej právnej úpravy vykonáva dozor nad miestami, kde sa vykonáva väzba a trest odňatia slobody, na ďalšie konanie. Verejný ochranca práv pri výkone svojej pôsobnosti úzko spolupracuje s predstaviteľmi Zboru väzenskej a justičnej stráže. Návštevy obvinených a odsúdených v ústavoch na výkon väzby a ústavoch na výkon trestu odňatia slobody sú verejnému ochrancovi práv umožňované bez problémov. Verejný ochranca práv sa pravidelne zúčastňuje na poradách vedúcich pracovníkov zboru, kde predmetom stretnutí je aj prehlbovanie spolupráce s dôrazom na ochranu základných práv a slobôd.

²⁶ Pozri, Článok č. 9.

Opatrenia na zabránenie mučenia v ozbrojených silách SR

110. Prechodom ozbrojených síl na úplnú profesionalizáciu sa ukončil výkon základnej vojenskej služby, náhradnej služby a zdokonaľovacej služby. V zmysle ustanovenia § 118 ods. 1 zákona č. 346/2005 Z. z. o štátnej službe profesionálnych vojakov v znení neskorších predpisov (ďalej „zákon o štátnej službe profesionálnych vojakov“) medzi základné práva profesionálneho vojaka patrí aj právo na ochranu ľudskej dôstojnosti v služobnom styku a v osobnom styku s vedúcim služobného úradu alebo veliteľom a ostatnými profesionálnymi vojakmi.

111. Podľa § 117 ods. 3 zákona o štátnej službe profesionálnych vojakov vojenský rozkaz nesmie byť vydaný v rozpore s Ústavou Slovenskej republiky, ústavnými zákonmi, zákonmi, ďalšími všeobecne záväznými právnymi predpismi, služobnými predpismi, vojenskou prisahou a Etickým kódexom profesionálneho vojaka.

112. Profesionálny vojak je povinný odoprieť splnenie vojenského rozkazu, nariadenia, príkazu alebo pokynu vedúceho služobného úradu alebo veliteľa, ak by jeho splnením spáchal trestný čin; túto skutočnosť oznámi bezodkladne najbližšiemu nadriadenému toho vedúceho služobného úradu alebo veliteľa, ktorý vojenský rozkaz, nariadenie, príkaz alebo pokyn vydal.

113. Trestnoprávnu ochranu príslušníkov ozbrojených síl pred akýmkoľvek prejavmi krutého, neľudského či ponižujúceho zaobchádzania poskytuje hlava XI. Trestného zákona pod názvom „Trestné činy vojenské“, ustanovenia ktorej postihujú protiprávne, spoločensky nebezpečné konanie, ktoré je porušením práv a chránených záujmov vojakov (§ 400 Trestného zákona - porušovanie práv a právom chránených záujmov vojakov).

114. S účinnosťou od 1. januára 2006 bol zákonom č. 570/2005 Z. z. o brannej povinnosti v znení neskorších predpisov zrušený zákon č. 370/1997 Z. z. o vojenskej službe v znení neskorších predpisov, ktorý povoľoval toho času jediné mimosúdne obmedzenie osobnej slobody vojakov na základe ustanovení § 79 a § 80, a to umiestnenie do oddelenia výkonu disciplinárnych trestov.

Opatrenia na zabránenie mučenia na úseku poskytovania zdravotníckej starostlivosti

115. Poskytovanie zdravotnej starostlivosti upravuje zákon č. 576/2004 Z. z. o zdravotnej starostlivosti, službách súvisiacich s poskytovaním zdravotnej starostlivosti a o zmene a doplnení niektorých zákonov v znení neskorších predpisov (ďalej „zákon o zdravotnej starostlivosti“).

116. Na poskytovanie zdravotnej starostlivosti sa vyžaduje informovaný súhlas (§ 6 ods. 4), ak v tomto zákone nie je ustanovené inak (§ 6 ods. 8). Podľa § 6 ods. 8 zákona o zdravotnej starostlivosti informovaný súhlas sa nevyžaduje v prípade neodkladnej starostlivosti, ak nemožno včas získať informovaný súhlas, ale ho možno predpokladať, ochranného liečenia uloženého súdom podľa osobitného predpisu, ústavnej starostlivosti, ak ide o osobu, ktorá šíri prenosnú chorobu, ktorá závažným spôsobom ohrozuje jej okolie, alebo ambulatnej starostlivosti alebo ústavnej starostlivosti, ak ide o osobu, ktorá v dôsledku duševnej choroby alebo s príznakmi duševnej poruchy ohrozuje seba alebo svoje okolie, alebo ak hrozí vážne zhoršenie jej zdravotného stavu.

117. Informovaný súhlas je preukázateľný súhlas s poskytnutím zdravotnej starostlivosti, ktorému predchádzalo poučenie podľa tohto zákona. Informovaný súhlas je aj taký preukázateľný súhlas s poskytnutím zdravotnej starostlivosti, ktorému predchádzalo odmietnutie poučenia, ak v tomto zákone nie je ustanovené inak (§ 27 ods. 1, § 36 ods. 2, § 38 ods. 1, § 40 ods. 2).

118. Informovaný súhlas dáva, ak tento zákon neustanovuje inak (§ 6a), osoba, ktorej sa má zdravotná starostlivosť poskytnúť, alebo zákonný zástupca, ak osobou, ktorej sa má zdravotná starostlivosť poskytnúť, je osoba nespôsobilá dať informovaný súhlas; takáto osoba sa podieľa na rozhodovaní v najväčšej miere, ktorú dovoľujú jej schopnosti. Ak zákonný zástupca odmietne dať informovaný súhlas, poskytovateľ môže dať návrh na súd, ak je to v záujme osoby nespôsobilej dať informovaný súhlas, ktorej sa má zdravotná starostlivosť poskytnúť. V tomto prípade súhlas súdu s poskytnutím zdravotnej starostlivosti nahrádza informovaný súhlas zákonného zástupcu. Do rozhodnutia súdu možno vykonávať len také zdravotné výkony, ktoré sú nevyhnutné na záchranu života tejto osoby.

119. Každý, kto má právo dať informovaný súhlas, má aj právo informovaný súhlas kedykoľvek slobodne odvolať. V prípade ženy, ktorá písomne požiadala o utajenie svojej osoby v súvislosti s pôrodom, je ošetrojúci zdravotnícky pracovník povinný poskytnúť poučenie tejto žene. Informovaný súhlas dáva žena, ktorá písomne požiadala o utajenie svojej osoby v súvislosti s pôrodom. Ustanovenia § 6 ods. 2, 3, 4, 7 a § 6 ods. 9 prvá veta zákona o zdravotnej starostlivosti platia rovnako.

Starostlivosť bez súhlasu pacienta

120. V súlade s § 6 zákona o zdravotnej starostlivosti pri prevzatí do ústavnej starostlivosti sa informovaný súhlas nevyžaduje, ak ide o osobu, ktorá šíri prenosnú chorobu, ktorá závažným spôsobom ohrozuje jej okolie, alebo ambulantnej starostlivosti alebo ústavnej starostlivosti, ak ide o osobu, ktorá v dôsledku duševnej choroby alebo s príznakmi duševnej poruchy ohrozuje seba alebo svoje okolie, alebo ak hrozí vážne zhoršenie jej zdravotného stavu. O prijatí osoby do ústavnej starostlivosti, ktorá je vo väzbe alebo vo výkone trestu odňatia slobody, rozhoduje lekár zdravotníckeho zariadenia Zboru väzenskej a justičnej stráže. Zbor väzenskej a justičnej stráže zároveň zabezpečí potrebnú ochranu tejto osoby a poskytovateľa zdravotnej starostlivosti. V týchto prípadoch je poskytovateľ zdravotnej starostlivosti povinný prevzatie osoby do ústavnej starostlivosti oznámiť do 24 hodín súdu, v ktorého obvode sa zdravotnícke zariadenie ústavnej starostlivosti nachádza. O zákonnosti dôvodov prevzatia do ústavnej starostlivosti rozhodne súd. Do rozhodnutia súdu možno vykonávať len také zdravotné výkony, ktoré sú nevyhnutné na záchranu života a zdravia osoby alebo na zabezpečenie jej okolia.

Biomedicínsky výskum

121. Biomedicínsky výskum je získavanie a overovanie nových biologických, medicínskych, ošetrovateľských poznatkov a poznatkov z pôrodnej asistencie na človeku. Biomedicínsky výskum v ošetrovateľstve a v pôrodnej asistencii umožňuje aj podporovať schopnosti jednotlivcov a rodín alebo zlepšovať optimum funkcií a minimalizovať tie, ktoré sú príčinou ochorení. Biomedicínsky výskum sa vykonáva slobodne, pri zachovaní práva na ochranu dôstojnosti, na rešpektovanie telesnej integrity a psychickej integrity, bezpečnosti a oprávnených záujmov účastníka výskumu. Záujmy účastníka výskumu majú vždy prednosť pred záujmami vedy a spoločnosti. Biomedicínsky výskum možno vykonať len vtedy, ak

neexistuje porovnateľne efektívna alternatíva a takýto výskum je vedecky zdôvodnený, spĺňa všeobecne akceptované kritériá vedeckej kvality, sa vykoná pod vedením kvalifikovaného výskumného pracovníka v súlade s príslušnými vedeckými a etickými princípmi, sa posúdi a schváli podľa tohto zákona alebo osobitného predpisu. Biomedicínsky výskum, od ktorého sa očakáva priamy prospech pre fyzické alebo psychické zdravie účastníka výskumu (ďalej len „výskum na základe zdravotnej indikácie“), nesmie zahŕňať riziká, ktoré sú v nepomere s jeho očakávaným prínosom. Biomedicínsky výskum, od ktorého sa neočakáva priamy prospech pre fyzické alebo psychické zdravie účastníka výskumu (ďalej len „výskum bez zdravotnej indikácie“), môže sa vykonať len vtedy, ak riziko alebo záťaž spojené s účasťou v tomto výskume sú pre účastníka výskumu prijateľné. Podmienkou účasti na biomedicínskom výskume je písomný informovaný súhlas po predchádzajúcom poučení. Takýto informovaný súhlas musí obsahovať dátum jeho udelenia a podpis budúceho účastníka biomedicínskeho výskumu alebo jeho zákonného zástupcu. Odmietnutie účasti na biomedicínskom výskume, informovaný súhlas účastníka výskumu a jeho odvolanie nesmú nepriaznivo ovplyvniť poskytovanie zdravotnej starostlivosti a nesmú pre túto osobu znamenať iné nepriaznivé dôsledky zo strany zdravotníckych pracovníkov. Výskum bez zdravotnej indikácie nemožno vykonať na živom ľudskom plode alebo zárodku, osobe vo väzbe a vo výkone trestu odňatia slobody, vojakovi základnej služby, náhradnej služby a prípravnej služby a osobe vykonávajúcej civilnú službu, osobe v ústavnej starostlivosti podľa § 6 ods. 8 písm. c) a na cudzincovi.

Odoberanie a prenos tkanív a orgánov

122. Zákon o zdravotnej starostlivosti rozlišuje odoberanie orgánov, tkanív a buniek z tiel živých darcov a odoberanie orgánov, tkanív a buniek z tiel mŕtvych darcov.

123. Odobrať orgány, tkanivá a bunky z tela živého darcu na účely ich prenosu do tela inej osoby možno len vtedy, ak sa predpokladá, že odber vážne neohrozí zdravotný stav darcu, sa predpokladá priamy liečebný prospech pre príjemcu, prospech pre príjemcu prevažuje nad ujmom darcu, nemožno získať vhodný orgán, tkanivo alebo bunky od mŕtveho darcu, nie je známy nijaký alternatívny liečebný postup s lepším alebo porovnateľným výsledkom. Odber možno uskutočniť len za podmienky, že darcom je osoba plne spôsobilá na právne úkony, ktorá dala na odber písomný informovaný súhlas po predchádzajúcom poučení. Vo výnimočných prípadoch darcom môže byť aj osoba nespôsobilá dať informovaný súhlas na základe informovaného súhlasu zákonného zástupcu, ak sa odber týka regeneratívneho tkaniva, nie je k dispozícii vhodný darca, ktorý je spôsobilý dať informovaný súhlas, potenciálnym príjemcom je brat darcu alebo sestra darcu, darcovstvo má pre príjemcu život zachraňujúci potenciál. Darcom nesmie byť osoba, ktorá je vo väzbe alebo vo výkone trestu odňatia slobody. Vo výnimočných prípadoch darcom môže byť aj osoba, ktorá je vo väzbe alebo vo výkone trestu odňatia slobody, ak príjemcom je jej blízka osoba a darcovstvo môže príjemcovi zachrániť život. Odber orgánu, tkaniva alebo bunky na účely prenosu do tela osoby priamo geneticky príbuznej s darcom sa môže vykonať len po schválení konzíliom transplantáčného centra. Odber orgánu, tkaniva alebo bunky na účely prenosu do tela osoby vzdialene geneticky príbuznej s darcom alebo osoby geneticky nepríbuznej s darcom sa môže vykonať len po schválení konzíliom, ktoré na tieto účely určí ministerstvo zdravotníctva.

124. Mŕtvym darcom môže byť len osoba, u ktorej bola podľa tohto zákona určená smrť (§ 43).

125. Odobrať orgány, tkanivá alebo bunky z tel mŕtvych darcov možno iba vtedy, ak osoba počas svojho života neurobila písomné vyhlásenie, že s týmto zásahom do svojej telesnej integrity nesúhlasí. Za osobu nespôsobilú dať informovaný súhlas môže takéto písomné vyhlásenie urobiť počas jej života zákonný zástupca. Vyhlásenie s osvedčeným podpisom podľa zákona č. 599/2001 Z. z. o osvedčovaní listín a podpisov na listinách obvodnými úradmi a obcami v znení neskorších predpisov sa zasiela do registra osôb, ktoré vyjadrili počas svojho života nesúhlas s odobratím orgánov, tkanív a buniek po smrti, ktorý vedie Ministerstvo zdravotníctva SR [§ 45 písm. o)]. Nesúhlas možno kedykoľvek odvolať. Poskytovateľ zdravotnej starostlivosti je povinný pred odobratím orgánu, tkaniva a buniek z tela mŕtveho darcu overiť jeho totožnosť, zistiť v registri osôb, či osoba vyjadrila nesúhlas s odobratím. Po odbere orgánov alebo tkanív od mŕtveho darcu sa vo všetkých prípadoch vykoná pitva. Správa o odbere orgánov alebo tkanív sa pripojí k pitevnému protokolu.

126. Problematike neoprávneného odoberania a prenosu tkanív a orgánov je venovaná pozornosť aj v Trestnom zákone v § 159 a 160 - neoprávnené odoberanie orgánov a tkanív. Neoprávnený odber orgánov a tkanív (resp. buniek) z tela človeka je vážnym zásahom do jeho práva na zachovanie telesnej integrity a práva na nedotknuteľnosť. Zákonný rámec na odoberanie a prenos tkanív a orgánov z tel živých i mŕtvych darcov vymedzuje zákon č. 576/2004 Z. z. o zdravotnej starostlivosti, službách súvisiacich s poskytovaním zdravotnej starostlivosti v znení neskorších predpisov. Podľa § 159 je trestne zodpovedný ten, kto neoprávnené odoberie zo živej osoby orgán alebo tkanivo alebo bunku alebo kto pre seba alebo iného taký orgán, tkanivo alebo bunku neoprávnenie zadováži. Rovnako sa potrestá ten, kto neoprávnené sterilizuje fyzickú osobu. Prísnejšie sa páchatel potrestá, ak spôsobí takýmto činom ťažkú ujmu na zdraví a najprísnejšie, ak spôsobí smrť. Podľa § 160 trestne zodpovedný je aj ten, kto neoprávnené sebe alebo inému zadováži z mŕtvej osoby orgán, tkanivo alebo bunku.²⁷

K prípadu extradície Mustaphu Labsiho

127. Mustapha Labsi sa nachádza v Ústave na výkon väzby v Bratislave, pričom bolo začaté konanie o jeho extradícii na trestné stíhanie do Alžírsku, kde je hľadaný ako osoba podozrivá zo spáchania teroristických činov.

128. Ústavný súd Slovenskej republiky (ďalej len "Ústavný súd") 26. 6. 2008 po verejnom ústnom pojednávaní II. senátu rozhodol, že Najvyšší súd Slovenskej republiky (ďalej len "Najvyšší súd") uznesením z 22. januára 2008²⁸ porušil základné práva sťažovateľa Mustaphu Labsiho nebyť mučený ani podrobený krutému, neľudskému či ponižujúcemu zaobchádzaniu vyplývajúce z čl. 16 ods. 2 Ústavy Slovenskej republiky a čl. 3 Dohovoru o ochrane ľudských práv a základných slobôd.

129. Ústavný súd rozhodol, že predmetné uznesenie najvyššieho súdu sa zrušuje a vec sa mu vracia na ďalšie konanie. Podstatou sťažnosti bolo tvrdenie sťažovateľa, že následkom jeho vydania do cudziny – Alžirskej demokratickej a ľudovej republiky môže voči nemu dôjsť k mučeniu, krutému, či neľudskému zaobchádzaniu, a že touto otázkou sa mali zaoberať už všeobecné súdy.

²⁷ Podrobnejšie informácie k problematike, ktorej sa článok 7 Paktu dotýka, uviedla SR vo svojej Východiskovej a druhej periodickej správe o implementácii Dohovoru proti mučeniu a inému krutému, neľudskému alebo ponižujúcemu zaobchádzaniu alebo trestaniu.

²⁸ spisová značka 2 Tost 31/2007.

130. Uvedené vyplývalo jednak z „procesnej časti“ sťažovateľovej argumentácie, v ktorej uviedol, že rozhodovanie ministra spravodlivosti podľa trestného poriadku jediného štátneho orgánu explicitne viazaného čl. 3 dohovoru, neobsahuje procesné záruky umožňujúce sťažovateľovi vyjadriť sa k veci. Argumentácia sťažovateľa bola tiež založená na ustanoveniach zakazujúcich zlé zaobchádzanie (čl. 16 ods. 2 ústavy, čl. 3 dohovoru), na interpretácii a judikatúre k týmto ustanoveniam. Sťažovateľ ďalej poukázal na bezpečnostnú a vnútropolitickú situáciu v dožiadajúcej krajine.

131. Napokon v súvislosti s jeho vecou pripomenul nutnosť ústavno-konformného výkladu zákonov. Ústavný súd musí predovšetkým uviesť, že nerozhodoval o skutočnosti, či sťažovateľ má alebo nemá byť vydaný do dožiadajúcej krajiny. Ústavný súd rozhodoval o koncepcii extradičného konania v kontexte ochrany ľudských práv. Podľa právneho názoru ústavného súdu, ktorý vychádza z prednosti ústavy a medzinárodných zmlúv o ľudských právach pred zákonmi a nezastupiteľnej úlohy súdov chrániť ľudské slobody, sú už všeobecné súdy rozhodujúce o prípustnosti vydania povinné zohľadniť, či v dožiadajúcej krajine budú dodržané kľúčové základné práva a slobody. Ústavný súd teda konštatoval, že Najvyšší súd nevykonaním testu domnienky vážnych dôvodov a vôbec nevšímaním si potenciálneho porušenia ľudských práv sťažovateľa porušil procesný komponent článku 16 ods. 2 ústavy a čl. 3 dohovoru

132. Pretože najvyšší súd sa nezaoberal otázkou ľudských práv a vychádzal z doslovného výkladu vybraných ustanovení Trestného poriadku, najvyšší súd dokonca konštatoval, že tak „nemal robiť ani krajský súd“, ústavný súd rozhodnutie najvyššieho súdu zrušil a vec vrátil na ďalšie konanie.²⁹

133. Európsky súd pre ľudské práva vydal dňa 18. júla 2008 predbežné opatrenie, podľa ktorého Mustapha Labsi nemôže byť vydaný do Alžírka.

134. Najvyšší súd 7. augusta 2008 na neverejnom zasadnutí rozhodol o prepustení Mustafu Labsiho na slobodu. Labsiho prepustili z väzby v Bratislave a vzápätí ho zadržala cudzinecká polícia.³⁰

Odporúčanie č. 12.

135. Vo veci prešetrenia násilných alebo nútených sterilizácií rómskych žien ku ktorým malo dôjsť na východe Slovenska bol zriadený špecializovaný policajný vyšetrovací tím, ktorého vedúcou bola vyšetrovatelka Policajného zboru a jeho členmi boli ďalší štyria vyšetrovatelia. Vyšetrovanie sa zameralo veľmi podrobne na zistenie všetkých okolností prípadu a svoje závery nakoniec postavili na celom rade dôkazov včetně odborných znaleckých posudkov. Vyšetrovatelia v priebehu konania úzko spolupracovali i s nevládnymi organizáciami, s poradcom ministra vnútra Slovenskej republiky pre národnostné menšiny a etnické skupiny, ale taktiež z generálnou riaditeľkou Sekcie ľudských práv a menšín Úradu vlády Slovenskej republiky, a splnomocnenkyňou vlády SR pre rómske komunity.

²⁹ Tlačové Komuniké č. 6/08 z 26. 6. 2008; Najvyšší súd SR porušil základné práva Mustaphu Labsiho zaručené Ústavou SR a Dohovorom o ochrane ľudských práv a slobôd, http://www.concourt.sk/sk/Tlacove_spravy/2008/TS_20080626.pdf.

³⁰ <http://www.webnoviny.sk/slovensko/clanok/17852/Najvyssi-sud-dnes-prepustil-Mustafu-Labsiho-na-slobodu.html>.

136. Výsledkom bolo vykonanie niekoľkých výsluchov rómskych žien, ktoré sa prihlásili. Vyšetrovatelia Policajného zboru úzko spolupracovali s odborníkmi z odboru pôrodnictva z Ministerstva zdravotníctva SR. Všetkých ktorí sa na tejto spolupráci podieľali spájali spoločný cieľ, aby bola táto kauza čo najobjektívnejšie vyšetrená a v prípade zistenia trestnej zodpovednosti, aby boli prípadní páchatelia obvinení a odovzdaní na spravodlivé potrestanie príslušnému súdu. Bolo vypočutých niekoľko desiatok lekárov, ďalších zdravotníckych pacientov a žien v procesnom postavení svedka a poškodeného. Takisto boli vypočuté autorky publikácie „Telo a duša“. Súčasne boli zabezpečené ďalšie dôkazy a materiál dôležitý pre trestné konanie. Po predložení znaleckého posudku ústavu, ktorý vypracovali renomovaní odborníci z odboru zdravotníctva, bolo prikrôčené k vykonaniu dôkazov na základe zásad trestného konania.

137. Výsledky vyšetrovania možno zhrnúť tak, že nebolo potvrdené, že by bol spáchaný trestný čin (genocídia, alebo inak právne kvalifikovaný), nebol zistený ani jeden prípad, kedy sa rómska pacientka alebo nerómska pacientka podrobila sterilizácii bez jej písomného súhlasu.

138. Na základe takto zistených skutočností vydala dňa 24.10.2003 vyšetrovatelka Policajného zboru rozhodnutie podľa § 172 odsek 1 písmeno a) Trestného poriadku (účinného do 1.1.2006), ktorým trestné stíhanie zastavila, nakoľko bolo zistené, že sa nestal skutok, pre ktorý bolo samotné trestné stíhanie vedené. S postupom vyšetrovatelky sa stotožnil i prokurátor. Je treba prijať ubezpečenie, že vyšetrovateľ vykonal pod dozorom prokurátora objektívne konanie, v súlade so zákonom a vyčerpali všetky dostupné dôkazné prostriedky pre objektívne rozhodnutie vo veci. Nebolo zistené, že by počas vyšetrovania bol na poškodené osoby vyvíjaný akýkoľvek psychický, alebo fyzický nátlak alebo by boli porušené akýmkoľvek spôsobom zaručené občianske práva a slobody.

139. V nadväznosti na nález Ústavného súdu Slovenskej republiky³¹ bolo uznesením Krajskej prokuratúry v Košiciach z 9. februára 2007 zrušené uznesenie vyšetrovatelky Policajného zboru o zastavení trestného stíhania s tým, že vo veci bude potrebné znovu konať a rozhodnúť. Vzhľadom k vyššie uvedeným skutočnostiam bol rozkazom prezidenta Policajného zboru³² zriadený špecializovaný tím na odhaľovanie, vyšetrovanie a dokumentovanie trestnej činnosti súvisiacej so sterilizáciou rómskych žien so sídlom na Krajskom riaditeľstve Policajného zboru v Žiline.

140. Vyšetrovací tím v rámci svojej činnosti vychádzal z nálezu Ústavného súdu SR a plnil úlohy vyplývajúce z pokynu dozorujúceho prokurátora. Dozorujúci prokurátor Krajskej prokuratúry v Košiciach sa viacerých úkonov osobne zúčastnil.

141. Vzhľadom na výsledky vykonaného vyšetrovania dňa 28. decembra 2007 vyšetrovatelka Policajného zboru podľa § 215 ods. 1 písm. b) Trestného poriadku trestné stíhanie vedené vo veci trestného činu genocídia (§ 418 ods. 1 písm. b) Trestného zákona) zastavila, pretože nie je tento skutok trestným činom a nie je dôvod na postúpenie veci. Na základe podnetu vedúcej špecializovaného tímu bol vydaný rozkaz prezidenta Policajného zboru³³, ktorý ruší rozkaz o zriadení špecializovaného tímu. Rozkaz nadobudol účinnosť 1. februára 2008.

³¹ číslo III ÚS 194/06-46 z 13. 12. 2006

³² číslo 50/2007 zo dňa 4.5.2007

³³ číslo 4/2008 zo dňa 21.1.2008

142. Proti uzneseniu vyšetrovatelky Policajného zboru podala za dotknuté osoby I. G., R. H. a M. K. dňa 4. januára 2008 ich splnomocnenkyňa sťažnosť. Úrad justičnej a kriminálnej polície Krajského riaditeľstva Policajného Zboru v Žiline túto sťažnosť obdržal dňa 11. januára 2008 a následne ju spolu so spisovým materiálom predložil na rozhodnutie na Krajskú prokuratúru v Košiciach. Krajská prokuratúra v Košiciach následne sťažnosť zamietla. Predmetné uznesenie Krajskej prokuratúry v Košiciach je od 19. februára 2008 právoplatné.

143. Ku kauze sterilizácie rómskych žien prehlasujeme, že v Slovenskej republike neexistuje a nikdy neexistovala štátom vedená politika, ktorá by kohokoľvek podnecovala k sterilizácií skupín obyvateľstva alebo by viedla k tolerovaniu takéhoto nezákonného počínania.

144. Prípady údajných násilných a vynútených sterilizácií pozorne sledovali aj príslušné inštitúcie viacerých medzinárodných organizácií (OSN, OBSE, RE, EÚ), s ktorými vláda SR intenzívne komunikovala. Osobitne sa o ňu zaujímal napr. komisár Rady Európy pre ľudské práva, ktorý ocenil prijatie novej zdravotníckej legislatívy, ako aj Výbor OSN pre odstránenie diskriminácie žien (CEDAW).³⁴

145. V oblasti problematiky sterilizácie došlo k prijatiu nových legislatívnych opatrení, konkrétne zákona č. 576/2004 Z. z. o zdravotnej starostlivosti účinného od 1. januára 2005. Tento zákon zároveň novelizoval Trestný zákon č. 140/1961 Zb. v znení neskorších predpisov a zaviedol novú skutkovú podstatu trestného činu „nezákonná sterilizácia“. Zavedením tejto skutkovej podstaty trestného činu Slovenská republika implementovala svoje medzinárodnoprávne záväzky vyplývajúce z medzinárodných zmlúv o ochrane ľudských práv a základných slobôd, ako aj odporúčania príslušných medzinárodných orgánov a organizácií.

146. Nový Trestný zákon prevzal na jednej strane uvedenú skutkovú podstatu do druhého dielu osobitnej časti zákona v rámci trestného činu „neoprávnené odoberanie orgánov, tkanív a buniek a nezákonná sterilizácia“ (§ 159) a na druhej strane taktiež sprísňuje trestnoprávny postih.

147. Zákon o zdravotnej starostlivosti okrem iného upravuje nediskriminačný prístup k zdravotnej starostlivosti, podmienky získavania informovaného súhlasu pacientov, vykonávanie sterilizácie a tiež zabezpečenie prístupu k zdravotnej dokumentácii. V zmysle uvedeného zákona možno sterilizáciu vykonať len na základe písomnej žiadosti a písomného informovaného súhlasu po predchádzajúcom poučení osoby plne spôsobilej na právne úkony alebo zákonného zástupcu osoby nespôsobilej dať informovaný súhlas alebo na základe rozhodnutia súdu na základe žiadosti zákonného zástupcu.

³⁴ Tomuto výboru podala mimovládna organizácia Európske centrum pre práva Rómov (ERRC) v septembri 2004 oznámenie proti SR vo veci sterilizácie rómskych žien. ERRC namietalo porušenie Dohovoru o odstránení všetkých foriem diskriminácie žien. V rámci dôvernej procedúry SR (MZV SR) pripravila vyjadrenie k sťažnosti, v ktorom podrobne informovala o dôslednom vyšetrovaní udalostí v SR a o prijatých opatreniach (vrátane legislatívnych zmien). Výbor si vyjadrenie vlády preštudoval a rozhodol sa v skúmaní sťažnosti ďalej nepokračovať. Zároveň však vyjadril obavu, že v SR mohlo dôjsť k individuálnym prípadom sterilizácií rómskych žien bez ich súhlasu či s jeho vynútením a vyzval vládu SR, aby venovala pozornosť aj otázke zodpovednosti a odškodnenia žien.

148. Podľa § 6 ods. 5 zákona o zdravotnej starostlivosti písomná forma informovaného súhlasu sa vyžaduje:

- a) v prípadoch uvedených v § 27 ods. 1, § 36 ods. 2, § 38 ods. 1 a v § 40 ods. 2,
- b) pred vykonaním invazívnych zákrokov v celkovej anestéze alebo lokálnej anestéze,
- c) pri zmene diagnostického postupu alebo liečebného postupu, ktorý nebol obsahom predošlého informovaného súhlasu.

149. V zmysle zákona o zdravotnej starostlivosti (§ 40) sterilizáciu možno vykonať len na základe písomnej žiadosti a písomného informovaného súhlasu po predchádzajúcom poučení osoby plne spôsobilej na právne úkony alebo zákonného zástupcu osoby nespôsobilej dať informovaný súhlas doplnenej o písomnú žiadosť a informovaný súhlas osoby nespôsobilej dať informovaný súhlas a rozhodnutie súdu na základe žiadosti zákonného zástupcu. Poučenie predchádzajúce informovanému súhlasu sa musí poskytnúť spôsobom ustanoveným zákonom a musí zhŕňať informácie o:

- a) alternatívnych metódach antikoncepcie a plánovaného rodičovstva,
- b) možnej zmene životných okolností, ktoré viedli k žiadosti o sterilizáciu,
- c) medicínskych dôsledkoch sterilizácie ako metóde, ktorej cieľom je nezvratné zabránenie plodnosti, možnom zlyhaní sterilizácie.

Odporúčanie č. 13.

Opatrenia v oblasti sociálnej starostlivosti

150. V súlade s potrebou humanizácie podmienok poskytovania starostlivosti v zariadeniach sociálnych služieb občanom s duševnými poruchami a poruchami správania a požiadavku uplatnenia princípu rovnakého zaobchádzania sa v rovine zákonnej právnej úpravy sociálnej pomoci presadila požiadavka vytvorenia právnych podmienok pre zabezpečenie a vynútiteľnosť uplatňovania ústavnej rovnosti týchto občanov v dôstojnosti i v právach s inými osobami. Rovnosť občana v dôstojnosti i v právach vo všeobecnosti predpokladá aj nepripustenie prostriedkov akéhokoľvek nelegitímneho obmedzenia.

151. Z uvedeného dôvodu bola, v rámci novely zákona č. 195/1998 Z. z. o sociálnej pomoci vykonanej s účinnosťou od 1. januára 2004 zákonom č. 453/2003 Z. z. o orgánoch štátnej správy v oblasti sociálnych vecí, rodiny a služieb zamestnanosti a o zmene a doplnení niektorých zákonov doplnená právna úprava o stanovenie § 18a. V súlade s týmto ustanovením pri poskytovaní starostlivosti v zariadeniach sociálnych služieb občanom s duševnými poruchami a poruchami správania nie je možné použiť prostriedky telesného a netelesného obmedzenia občana a to ani v akútnom štádiu prejavov jeho choroby.

152. 1. januára 2009 nadobudne účinnosť zákon č. 448/2008 Z. z. o sociálnych službách a doplnení zákona č. 455/1991 Zb. o živnostenskom podnikaní (živnostenský zákon) v znení neskorších predpisov, ktorým sa zrušuje zákon o sociálnej pomoci. Zákon o sociálnych službách v ustanovení § 10 zakazuje v zariadeniach sociálnych služieb používať prostriedky telesného alebo netelesného obmedzenia prijímateľa sociálnej služby a presne sa vymedzuje, že prostriedky obmedzenia prijímateľa sociálnej služby možno použiť len v prípade priamo ohrozeného života alebo zdravia prijímateľa, a to len na čas nevyhnutne potrebný na odstránenie priameho ohrozenia. Prostriedky obmedzenia sú presne definované, pričom prostriedky telesného obmedzenia musia byť nariadené alebo dodatočne bezodkladne

schválené psychiatrom. Použitie obmedzenia musí byť zaznamenávané v registri obmedzení a oznámené Ministerstvu práce, sociálnych vecí a rodiny a zákonnému zástupcovi prijímateľa sociálnej služby, jeho opatrovníkovi alebo blízkej osobe.

Článok 8

Odporúčanie č. 10.

153. Právny poriadok Slovenskej republiky výslovne nevymedzuje pojem otroctvo ani nevoľníctvo a formy takéhoto útlaku sa nevyskytujú a nie sú dovolené ani v rámci jednotlivých druhov trestov. Avšak článok 18 ods. 1 Ústavy zakotvuje zákaz nútených prác alebo nútených služieb nasledovne: „*Nikoho nemožno poslať na nútené práce alebo nútené služby.*“ Druhý odsek tohto článku taxatívne vymenúva prípady, na ktoré sa citované ustanovenie nevzťahuje. Ide o nasledovné prípady:

- práce ukladané podľa zákona osobám vo výkone trestu odňatia slobody alebo osobám vykonávajúcim iný trest nahrádzajúci trest odňatia slobody,
- vojenskú službu alebo inú službu ustanovenú zákonom namiesto povinnej vojenskej služby,
- službu vyžadovanú na základe zákona v prípade živelných pohrôm, nehôd alebo iného nebezpečenstva, ktoré ohrozuje životy, zdravie alebo značné majetkové hodnoty,
- konanie uložené zákonom na ochranu života, zdravia alebo práv iných,
- menšie obecné služby na základe zákona.

Zamestnávanie obvinených

154. Zamestnávanie obvinených upravuje zákon o výkone väzby, ktorý bol novelizovaný v marci 2008. Zaradovaniu obvinených do práce sa venuje celý tretí oddiel zákona. Obvineného možno zaradiť do práce iba ak s tým obvinený súhlasí. S ohľadom na účel výkonu väzby je nevyhnutný aj predchádzajúci súhlas orgánu činného v trestnom konaní alebo súdu. Zohľadňuje sa zdravotný stav obvineného a pracovné možnosti vytvorené v ústave. Zamestnávanie obvinených je vnímané ako významný prvok psychohygieny zmierňujúci negatívne vplyvy izolácie počas výkonu väzby.

155. Obvinenému patrí pracovná odmena podľa druhu vykonávanej práce, odpracovaného času alebo normy spotreby práce. Výšku pracovnej odmeny a podmienky jej poskytovania ustanovuje vláda Slovenskej republiky nariadením vlády. Zaradenie obvineného do práce je osobitný vzťah medzi ústavom na výkon väzby a obvineným, ktorým nevzniká pracovný pomer ani iný obdobný pracovnoprávny vzťah. Na obvinených zaradených do práce sa v prípadoch zákonom určených primerane používajú ustanovenia Zákonníka práce.

Zamestnávanie odsúdených

156. Zamestnávanie odsúdených upravuje zákon o výkone trestu odňatia slobody, ktorý bol novelizovaný v marci 2008. Zaradovaniu odsúdených do práce sa venuje celá Piata hlava zákona. Okrem toho sa zákonom, konkrétne v § 39 písm. e) stanovuje odsúdenému povinnosť pracovať, ak je zaradený do práce; to neplatí, ak je práceneschopný, poberateľ invalidného, starobného a predčasného starobného dôchodku alebo je zaradený do dennej formy štúdia, rekvalifikačného kurzu a kurzu počas pracovnej doby. Zaradovanie do práce je ponímané

ako jeden z prostriedkov zaobchádzania, ktorý prispieva nielen k resocializácii, ale slúži aj ako významný prvok psychohygieny zmiernujúci negatívne dôsledky sociálneho odlúčenia odsúdeného počas výkonu trestu odňatia slobody (ďalej len „trest“).

157. Pri zaradovaní odsúdeného do práce sa prihliada na jeho zdravotný stav, využitie pracovnej kvalifikácie a plnenie cieľov programu zaobchádzania. Zbor väzenskej a justičnej stráže (ďalej len „zbor“) organizuje a zabezpečuje činnosť zameranú na vykonávanie práce odsúdenými v strediskách vedľajšieho hospodárstva ústavu a vo vnútorných prevádzkach ústavu; táto činnosť nemá podnikateľský charakter a výdavky na ňu sa uhrádzajú zo štátneho rozpočtu. Odsúdenému patrí pracovná odmena podľa druhu vykonávanej práce, odpracovaného času alebo normy spotreby práce. Výšku pracovnej odmeny a podmienky jej poskytovania ustanovuje vláda Slovenskej republiky nariadením vlády. Zaradenie odsúdeného do práce je osobitný vzťah medzi odsúdeným a ústavom, v ktorom vykonáva trest odňatia slobody. Týmto osobitným vzťahom nevzniká pracovný pomer ani iný obdobný pracovnoprávny vzťah. Na odsúdených zaradených do práce sa v zákonom určených prípadoch primerane používajú ustanovenia Zákonníka práce. Pracovný čas a pracovné podmienky sú pre odsúdených rovnaké ako pre ostatných zamestnancov.

Branná povinnosť

158. K 1. januáru 2006, došlo k prechodu na plne profesionálne Ozbrojené sily Slovenskej republiky. Ústava Slovenskej republiky v čl. 25 stanovuje: „Obrana Slovenskej republiky je povinnosťou a vecou cti občanov. Zákon ustanoví rozsah brannej povinnosti.“

159. Problematiku legislatívne upravujú zákon č. 569/2005 Z. z. o alternatívnej službe v čase vojny a vojnového stavu v znení neskorších predpisov, zákon č. 570/2005 Z. z. o brannej povinnosti a o zmene a doplnení niektorých zákonov v znení neskorších predpisov, ústavný zákon č. 227/2002 Z. z. o bezpečnosti štátu v čase vojny, vojnového stavu, výnimočného stavu a núdzového stavu v znení neskorších predpisov.

160. Rozsah brannej povinnosti upravuje § 4 zákona o brannej povinnosti. Branná povinnosť je povinnosť podrobiť sa odvodu, ak tento zákon neustanovuje inak, vykonať mimoriadnu službu alebo alternatívnu službu. Garanciou slobody vierovyznania v právnom poriadku Slovenskej republiky vo vzťahu k povinnej vojenskej službe je článok 25 ods. 2 ústavy, ktorý zaručuje, že nikoho nemožno nútiť, aby vykonával vojenskú službu, ak je to v rozpore s jeho svedomím alebo náboženským vyznaním. Podrobnosti o alternatívnej službe v čase vojny a vojnového stavu ustanovuje zákon č. 569/2005 Z. z. o alternatívnej službe v čase vojny a vojnového stavu v znení neskorších predpisov.

161. Ústavný zákon č. 227/2002 Z. z. o bezpečnosti štátu v čase vojny, vojnového stavu, výnimočného stavu a núdzového stavu v znení neskorších predpisov upravuje aj uloženie povinností v závislosti od priebehu udalostí na celom území štátu alebo na časti jeho územia. Informácie sú uvedené pri implementácii článku 4 Paktu.

162. Nezákonné vymáhanie nútenej práce je možné podľa okolností konkrétneho prípadu posudzovať napr. ako trestný čin obmedzovania osobnej slobody, pozbavenia osobnej slobody, zavlčenia do cudziny, vydierania, útlaku, obchodovania s ľuďmi na účely nútenej práce a iných v zmysle platného Trestného zákona.

Odporúčanie č. 10.

163. Od poslednej periodickej správy boli v SR v oblasti boja proti obchodovaniu s ľuďmi prijaté opatrenia, ktoré vychádzali z odporúčaní Výboru a boli zamerané na obmedzenie a zabránenie tejto formy trestnej činnosti.

Inštitucionálne opatrenia

164. Po reorganizáciách, ktoré prebehli v Policajnom zbore, bolo dňa 15. 4. 2005 personálne posilnené špecializované pracovisko zaoberajúce sa problematikou obchodovania s ľuďmi, čím vznikol Odbor obchodovania s ľuďmi, sexuálneho vykorisťovania a podpory obetí, ktorý bol začlenený do organizačnej štruktúry Úradu boja proti organizovanej kriminalite Prezídia Policajného zboru. Vláda Slovenskej republiky uložila ministrovi vnútra Slovenskej republiky v úlohu vytvoriť organizačné a materiálno-technické predpoklady pre realizáciu ďalšieho nárastu počtu tabuľkových miest policajtov pre zabezpečenie plnenia úloh na úseku boja proti obchodovaniu s ľuďmi.³⁵

165. Dňa 30. 9. 2005 bol ministrom vnútra Slovenskej republiky vymenovaný národný koordinátor na boj proti obchodovaniu s ľuďmi. Jeho úlohou je zabezpečovať plnenie úloh vyplývajúcich z Národného akčného plánu boja proti obchodovaniu s ľuďmi na roky 2006 – 2007 a koordinovať činnosti zainteresovaných subjektov.

166. Expertná skupina pre prevenciu a pomoc obetiam obchodovania s ľuďmi začala (ďalej len Expertná skupina) pracovať dňa 2. 5. 2005. Úlohou Expertnej skupiny bolo vypracovať Národný akčný plán boja proti obchodovaniu s ľuďmi na roky 2006 – 2007 a v spolupráci s národným koordinátorom sledovať a vyhodnocovať plnenie úloh a navrhovať ďalšie opatrenia.³⁶

167. Dňa 23. 4. 2008 schválila vláda Slovenskej republiky uznesením č. 251/2008 Národný program boja proti obchodovaniu s ľuďmi na roky 2008 – 2010 (ďalej len „národný program“).

168. Cieľom národného programu je zabezpečiť komplexnú a účinnú národnú stratégiu boja proti obchodovaniu s ľuďmi (ďalej len „národná stratégia“), ktorá podporuje rozvoj vzájomného porozumenia a koordinovanej činnosti všetkých zainteresovaných subjektov v rámci eliminácie rizík a predchádzania spáchaniu trestného činu obchodovania s ľuďmi, ako aj pri vytváraní podmienok pre poskytovanie podpory a pomoci obetiam obchodovania s ľuďmi a zabezpečenia ochrany ich ľudských práv a dôstojnosti.

Právna úprava

169. SR ratifikovala 25. augusta 2004 Protokol o prevencii, potláčaní a trestaní obchodovania s ľuďmi, osobitne so ženami a deťmi k Dohovoru OSN proti nadnárodnému organizovanému zločinu. Ďalej 27. marca 2007 SR ratifikovala Dohovor Rady Európy proti obchodovaniu s ľuďmi. Nový Trestný zákon reaguje na ratifikáciu oboch spomenutých

³⁵ uznesením č. 668/2005 zo dňa 7. 9. 2005 k Správe o aktivitách vlády Slovenskej republiky v roku 2005, zameraných na prevenciu a potláčanie obchodovania s ľuďmi,

³⁶ Členmi Expertnej skupiny sú zástupcovia ministerstva vnútra, ministerstva spravodlivosti, generálnej prokuratúry, ministerstva zahraničných vecí, ministerstva práce, sociálnych vecí a rodiny, ministerstva školstva, ministerstva financií, úradu vlády, úradu splnomocnenkyne vlády Slovenskej republiky pre rómske komunity, Medzinárodnej organizácie pre migráciu (IOM) a zástupcovia mimovládnych organizácií.

dohovorov a to novou právnou úpravou trestného činu „obchodovania s ľuďmi“. Rozšírila sa jej skutková podstata, ktorá zohľadňuje tiež opatrenia EÚ týkajúce sa boja s nezákonným obchodovaním s ľuďmi a sexuálneho vykorisťovania detí.

170. Zákonná úprava postihu trestnej činnosti obchodovania s ľuďmi je obsiahnutá v Trestnom zákone. V prvom diele druhej hlavy osobitnej časti v § 179 je upravený trestný čin obchodovania s ľuďmi.

171. Pri právnom posudzovaní trestného činu obchodovania s ľuďmi, ako aj jeho objasňovaní a dokazovaní treba striktne vychádzať z jeho skutkovej podstaty. Objekt je definovaný ako záujem na potláčaní obchodovania s ľuďmi, vyplývajúci z medzinárodných záväzkov a zmlúv. Objektívna stránka spočíva v konaní páchatel'a, ktorý zláka, prepraví, prechováva, odovzdá alebo prevezme muža, ženu alebo dieťa, aby boli použítí na prostitúciu, inú formu sexuálneho vykorisťovania vrátane pornografie, nútenú prácu či nútenú službu, otroctvo alebo praktiky podobné otroctvu, nevoľníctvu, odoberanie orgánov či tkanív alebo inú formu vykorisťovania. Trestný čin je dokonaný, ak páchatel' osobu zláka, prepraví, prechováva, odovzdá alebo prevezme, hoci aj s jej súhlasom. Páchatel'om trestného činu sa môže stať osoba mužského alebo ženského pohlavia, ktorej znaky a konanie spĺňajú všetky podmienky vymedzené zákonom, pričom úmysel konania je zjavný. Pri skutkovej podstate trestného činu obchodovania s ľuďmi je subjekt všeobecný. Subjektívnou stránkou je úmyselné zavinenie.

172. V kvalifikovaných skutkových podstatách dovoľuje Trestný zákon páchatel'ovi uložiť trest odňatia slobody od sedem do dvanásť rokov, trest odňatia slobody vo výmere od dvanásť do dvadsať rokov alebo výnimočný trest, a to vo výmere od dvadsať do dvadsať päť rokov alebo trest odňatia slobody na doživotie.

Ochrana obetí

173. Zaostávanie Slovenskej republiky v oblasti ochrany obetí sa zmenilo v priebehu rokov 2005 až 2006.

174. Prijatím Trestného zákona č. 300/2005 Z. z. bolo do slovenského právneho poriadku transponované rámcové rozhodnutie Rady 2002/629/SVV zo dňa 19. 7. 2002 o boji proti obchodovaniu s ľuďmi, ktoré sa vzťahovalo na trestné činy obchodovania s ľuďmi na účely vykorisťovania práce alebo sexuálneho vykorisťovania.

175. Prijatím zákona č. 301/2005 Z. z. „Trestného poriadku“ Slovenská republika transponovala rámcové rozhodnutie Rady 2001/220/SVV zo dňa 15. 3. 2001 o postavení obetí v trestnom konaní, ktoré má za cieľ zabezpečiť obetiam trestných činov primerané postavenie v trestnom konaní rešpektujúce ich práva.

176. Zákonom č. 215/2006 Z. z. o odškodňovaní osôb poškodených násilnými trestnými činmi bola uskutočnená transpozícia smernice Rady 2004/80/ES zo dňa 29. 4. 2004 o náhradách obetiam trestnej činnosti s cieľom možnosti podania žiadosti aj v druhom členskom štáte, než v štáte trvalého bydliska žiadateľa. Dňa 14. 12. 2006 podpredseda vlády a minister spravodlivosti Slovenskej republiky v Štrasburgu podpísal Európsky dohovor o odškodňovaní obetí násilných trestných činov z roku 1983.

177. Za účelom zjednotenia postupu ochrany obetí vydalo Ministerstvo vnútra Slovenskej republiky dňa 28. 12. 2006 Nariadenie č. 65/2006 o zabezpečení programu podpory a ochrany obetí obchodovania s ľuďmi. V tejto súvislosti sa v roku 2007 realizoval pilotný projekt k predmetnému programu na základe dohôd o spolupráci a koordinácii činností pri zabezpečení programu v Slovenskej republike medzi Ministerstvom vnútra Slovenskej republiky a vybranými mimovládnyimi organizáciami: Slovenské krízové centrum DOTYK, Občianske združenie PRIMA a Občianske združenie STORM.

178. V rámci programu sa obetiam, ktoré sú zaradené do programu rozhodnutím národného koordinátora, poskytuje komplexná starostlivosť bez rozdielu pohlavia, veku či etnickej príslušnosti obetí. Starostlivosť poskytovaná obetiam zahŕňa izoláciu z kriminálneho prostredia, anonymné ubytovanie, finančnú podporu, sociálnu pomoc, psychosociálne poradenstvo, psychoterapeutické služby, právne poradenstvo, tlmočenie, zdravotnú starostlivosť, rekvalifikačné kurzy, dlhodobú sociálnu integráciu, možnosť zaradenia do programu ochrany svedka, legalizáciu pobytu na území Slovenskej republiky udelením tolerovaného pobytu, možnosť získania trvalého pobytu, ak je to v záujme Slovenskej republiky, pomoc pri dobrovoľnom návrate do krajiny pôvodu a sprostredkovanie pomoci mimovládnej organizácie pôsobiacej v krajine pôvodu a taktiež 40-dňovú dobu na zotavenie.

179. Počas tejto doby má obeť právo sa rozhodnúť, či bude alebo nebude spolupracovať s orgánmi činnými v trestnom konaní za účelom čo najrýchlejšieho vypátrania a usvedčenia páchatel'ov trestnej činnosti. Útočisko je v rámci starostlivosti obetiam zabezpečované v anonymnom ubytovaní.

180. V súlade s úlohami vyplývajúcimi z uznesenia vlády SR č. 251/2008 k Národnému programu boja proti obchodovaniu s ľuďmi na roky 2008 – 2010 je možné v zmysle zákona č. 448/2008 Z. z. o sociálnych službách a doplnení zákona č. 455/1991 Zb. o živnostenskom podnikaní (živnostenský zákon) v znení neskorších predpisov, ktorý nadobudne účinnosť 1. januára 2009, poskytovať obetiam obchodovania s ľuďmi okrem špecializovaného sociálneho poradenstva a ďalších foriem pomoci, aj sociálne služby v zariadení núdzového bývania. V tomto zariadení sa okrem vytvorenia podmienok na uspokojovania základných životných potrieb poskytuje aj sociálne poradenstvo a pomoc pri uplatňovaní práv a právom chránených záujmov a v prípade potreby ochrany života a zdravia sa zabezpečuje utajenie miesta pobytu a anonymita.

181. Nariadenie Prezidenta Policajného zboru č. 5/2005 zo 14. marca 2005 o postupe služby kriminálnej polície na úseku boja proti obchodovaniu s ľuďmi a sexuálneho vykorisťovania upravuje postup služby kriminálnej polície pri eliminovaní trestnej činnosti na úseku obchodovania s ľuďmi a sexuálneho vykorisťovania, ustanovuje kontaktné osoby a ich úlohy, podporu obetí, spôsob spolupráce s policiami iných štátov, s medzinárodnými policajnými organizáciami, medzinárodnými organizáciami a organizáciami pôsobiacimi na území iných štátov.

182. Obetiam obchodovania s ľuďmi, obzvlášť tým, ktoré sa rozhodnú vypovedať pred orgánmi činnými v trestnom konaní, môže byť poskytnutá ochrana v zmysle zákona č. 256/1998 Z. z. o ochrane svedka a o zmene a doplnení niektorých zákonov za splnenia určitých podmienok. Ďalšie možnosti ochrany im zabezpečujú príslušné ustanovenia Trestného poriadku (§ 136), ustanovenie interného predpisu Ministerstva vnútra Slovenskej republiky o zabezpečení programu a napokon interný predpis prezidenta Policajného zboru o poskytovaní krátkodobej ochrany osôb. Každé súdne pojednávanie v trestnom konaní je

organizované v súlade s príslušnými ustanoveniami Trestného poriadku. Obet' obchodovania s ľuďmi je osobou poškodenou a súčasne aj svedkom. Obet' ako poškodená osoba má právo uplatniť si náhradu škody. Doposiaľ bol zaznamenaný jeden prípad, kedy bol obeti obchodovania s ľuďmi poskytovaný inštitút ochrany svedka.

183. Ustanovenia smernice Rady 2004/81/ES zo dňa 29. 4. 2004 o povoleniach na pobyt vydaných štátnym príslušníkom tretích krajín, ktorí sú obeťami obchodovania s ľuďmi, alebo ktorým bola poskytnutá pomoc pri nedovolennej imigrácii a ktorí spolupracujú s príslušnými orgánmi, boli primerane transponované do novely zákona č. 48/2002 Z. z. o pobyte cudzincov a o zmene a doplnení niektorých zákonov v znení neskorších predpisov (ďalej len „zákon o pobyte cudzincov“), ktorá bola uverejnená v Zbierke zákonov pod č. 693/2006 a ktorá nadobudla účinnosť dňa 1. 1. 2007. Na základe uvedeného je možné legalizovať pobyt obetí nezákonného obchodovania s ľuďmi na území Slovenskej republiky a to udelením povolenia na tolerovaný pobyt. Policajný útvar udelí povolenie na tolerovaný pobyt cudzincovi, ktorý je obeťou trestného činu súvisiaceho s obchodovaním s ľuďmi, ak má najmenej 18 rokov. Povolenie na tolerovaný pobyt sa udelí cudzincovi najviac na 40 dní, čo je zároveň doba na premyslenie v súlade s článkom 6 smernice. Aj ďalšie ustanovenia smernice, týkajúce sa pobytu obetí nezákonného obchodovania s ľuďmi na území Slovenskej republiky, sú rozpracované v zákone o pobyte cudzincov. Ide o predĺženie povolenia na tolerovaný pobyt, zabezpečenie ubytovania a možnosť zrušenia povolenia na tolerovaný pobyt a jeho dôvody. V prípade obetí nezákonného obchodovania s ľuďmi mladších ako 18 rokov, koná vo veciach pobytu zákonný zástupca alebo ustanovený opatrovník. V prípade maloletého cudzinca - obeť trestného činu obchodovania s ľuďmi - udelí policajný útvar povolenie na tolerovaný pobyt takémuto cudzincovi, ak je dieťaťom nájdeným na území Slovenskej republiky.

184. Obete obchodovania s ľuďmi sú oslobodené od platenia správneho poplatku za udelenie povolenia na tolerovaný pobyt. Úpravu oslobodenia obetí nezákonného obchodovania s ľuďmi od platenia správneho poplatku obsahuje zákon č. 342/2007 Z. z., ktorým sa menia a dopĺňajú niektoré zákony v súvislosti so vstupom Slovenskej republiky do Schengenského priestoru.

185. Vláda Slovenskej republiky uznesením č. 423/2006 k návrhu na uzavretie Dohovoru Rady Európy o boji proti obchodovaniu s ľuďmi vyslovila súhlas s jeho uzavretím. Dňa 30. 1. 2007 Národná rada Slovenskej republiky svojím uznesením vyslovila súhlas s uzavretím Dohovoru Rady Európy o boji proti obchodovaniu s ľuďmi Slovenskou republikou. Uvedený dohovor bol ratifikovaný prezidentom Slovenskej republiky dňa 27. 3. 2007 a vstúpil do platnosti 1. 2. 2008.

Obchodovanie s ľuďmi	2003	2004	2005	2006	2007	do 30.4.2008
celkový počet prípadov	28	27	14	19	13	4
objasnené prípady	16	18	4	6	4	1
dodatočne objasnené prípady	0	5	2	1	5	0
celkový počet páchatel'ov	46	21	6	11	9	1
z toho						
muži	37	14	6	8	8	1
ženy	9	7	0	3	1	0
celkový počet obetí	43	33	18	31	15	4
z toho						
muži	1	4	2	2	0	0

	ženy	42	29	16	29	15	4
z toho do	15 r. resp. 14 r.	0	3	0	1	1	0
	do 18 r.	5	6	4	7	4	3

Tab.č.4: Štatistické údaje pre trestné činy obchodovania s ľuďmi.

Kupliarstvo		2003	2004	2005	2006	2007	do 30.4.2008
celkový počet prípadov		13	22	22	10	18	6
objasnené prípady		9	16	13	2	12	3
dodatočne objasnené prípady		2	1	3	0	2	1
celkový počet páchatel'ov		11	24	11	3	18	5
z toho	muži	9	19	7	3	14	4
	ženy	2	5	4	0	4	1
celkový počet obetí		-	-	-	-	-	-

Tab.č.5: Štatistické údaje pre trestné činy kupliarstva.

Článok 9

Odporúčanie č. 11.

186. Jedným zo základných ústavných princípov v Slovenskej republike je zaručenie osobnej slobody v zmysle článku 17 Ústavy SR: „Osobná sloboda sa zaručuje. Nikoho nemožno stíhať alebo pozbaviť inak, ako z dôvodov a spôsobom, ktorý ustanoví zákon. Nikoho nemožno pozbaviť slobody len pre neschopnosť dodržať zmluvný záväzok.“ Odsek 2 článku 17 Ústavy upravuje zákaz stíhať alebo pozbaviť slobody inak, ako z dôvodov a spôsobom, ktorý ustanoví zákon.

187. Odsek 3 čl. 17 Ústavy SR upravuje osobnú slobodu každého, kto bol zadržaný. Zadržat' možno len obvineného alebo podozrivého z trestného činu, a to len v prípadoch ustanovených zákonom. Tie prípady ustanovuje Trestný poriadok.³⁷

188. Minimálne práva pri zadržaní osoby upravuje Ústava SR v tom ako povinnosť zadržanú osobu ihneď oboznámiť s dôvodmi zadržania. Zároveň musí byť vypočutá a do 48 hodín prepustená na slobodu alebo odovzdaná súdu. Sudca musí zadržanú osobu do 48 hodín a pri obzvlášť závažných trestných činoch do 72 hodín od prevzatia vypočuť a rozhodnúť o väzbe alebo o jej prepustení na slobodu.³⁸

189. Obdobne platí aj o väzbe. Obvineného možno zatknúť iba na odôvodnený písomný príkaz sudcu. Zatknutá osoba musí byť do 24 hodín odovzdaná súdu. Sudca musí zatknutú osobu do 48 hodín a pri obzvlášť závažných trestných činoch do 72 hodín od prevzatia vypočuť a rozhodnúť o väzbe alebo o jej prepustení.³⁹ Ústava SR aj v ďalšom odseku nadväzuje na základné právo, že osobná sloboda sa zaručuje, keď ukladá, že do väzby možno

³⁷ Dôvody obmedzenia osobnej slobody sú taxatívne uvedené v štvrtej hlave prvej časti Trestného poriadku (zákona Národnej rady Slovenskej republiky č. 301/2000S),

³⁸ Čl. 17 ods. 3 Ústavy SR.

³⁹ Čl. 17 ods. 4 Ústavy SR.

vziať iba z dôvodov a na čas ustanovený zákonom a na základe rozhodnutia súdu.⁴⁰ Zákonne stanovené dôvody a čas väzby sú upravené v Trestnom zákone a Trestnom poriadku. Základným právnym predpisom upravujúcim spôsob výkonu väzby je zákon č. 221/2006 Z. z. o výkone väzby v znení neskorších predpisov. Väzba ako inštitút, ktorý slúži k zaisteniu osoby obvinenej na účely trestného stíhania, môže byť nahradená zárukou, sľubom alebo dohľadom (§ 80 Trestného poriadku) alebo peňažnou zárukou (§ 81 Trestného poriadku). Problematika je detailnejšie spracovaná v článku 10 Paktu.

190. Osobnú slobodu možno pozbaviť nie len osobe, ktorá spáchala trestný čin, ale aj z dôvodu zdravotného stavu osoby. V zmysle článku 17 ods. 6 Ústavy „*zákon ustanoví, v ktorých prípadoch možno prevziať osobu do ústavnej zdravotníckej starostlivosti alebo ju v nej držať bez jej súhlasu. Takéto opatrenie sa musí do 24 hodín oznámiť súdu, ktorý o tomto umiestnení rozhodne do piatich dní.*“ Uvedené ustanovenie je detailnejšie spracované v článku 7 Paktu.

191. Špecifickým prípadom prevzatia osoby do ústavnej starostlivosti je postup u osôb obvinených z trestného činu. Podľa článku 17 Ústavy Slovenskej republiky ods. 7 „*skúmanie duševného stavu osoby obvinenej z trestného činu je možné iba na písomný príkaz súdu.*“

192. Osoba, ktorej osobná sloboda bola z určitých dôvodov obmedzená, môže byť umiestnená v cele policajného zaistenia, v ústave na výkon väzby, v ústave na výkon trestu odňatia slobody, v mieste výkonu ochranného a ústavného liečenia, v diagnostických centrách a reedukačných domovoch pre mládež. Podmienky umiestnenia a pobytu osôb v uvedených zariadeniach upravujú osobitné právne predpisy.

193. Dozor nad dodržiavaním zákonnosti v miestach, kde sa vykonáva obmedzenie osobnej slobody vykonávajú prokurátori.

194. V súlade s § 18 zákona č. 153/2001 Z. z. o prokuratúre v znení neskorších predpisov prokurátor dozerá na to, aby v miestach, kde sa vykonáva väzba, trest odňatia slobody, disciplinárne tresty vojakov, ochranné liečenie, ochranná výchova, ústavné liečenie alebo ústavná výchova na základe rozhodnutia súdu, ako aj v celách policajného zaistenia, boli držané osoby len na základe rozhodnutia súdu alebo iného oprávneného štátneho orgánu o pozbavení alebo obmedzení osobnej slobody a aby sa v týchto miestach dodržiavali zákony a ostatné všeobecne záväzné právne predpisy.

195. V rámci svojich kontrolných právomocí prokurátor v týchto miestach vykonáva previerky a je povinný ihneď prepustiť na slobodu osoby držané v týchto miestach bez rozhodnutia alebo v rozpore s rozhodnutím súdu alebo iného oprávneného štátneho orgánu, zrušiť alebo pozastaviť vykonávanie rozhodnutí, príkazov alebo opatrení orgánov vykonávajúcich správu vyššie uvedených miest alebo ich nadriadených orgánov, ak sú v rozpore so zákonom alebo iným právnym predpisom. Zároveň je povinný dozerieť, aby sťažnosti a oznámenia osôb držaných v miestach uvedených v odseku 1 sa bez meškania odoslali tým orgánom alebo činiteľom, ktorým sú adresované. Väznené osoby majú k dispozícii schránky, ktorých obsah vyberá iba prokurátor v čase vykonávania dozoru nad dodržiavaním zákonnosti v ústave.

⁴⁰ Čl. 17 ods. 5 Ústavy SR.

196. Pri vykonávaní dozoru je prokurátor oprávnený navštevovať všetky vyššie uvedené miesta v ktoromkoľvek čase, pričom má voľný prístup do všetkých ich priestorov, je oprávnený nazerať do dokladov, na základe ktorých boli tieto osoby pozbavené slobody, hovoriť s týmito osobami bez prítomnosti iných osôb, preverovať, či rozhodnutia a opatrenia orgánov vykonávajúcich správu uvedených miest zodpovedajú zákonom a ostatným právnym predpisom a žiadať od ich zamestnancov potrebné vysvetlenia a predloženia spisov a rozhodnutí týkajúcich sa obmedzení osobnej slobody. V súlade so zákonom prokurátor je povinný vykonávať v jednotlivých ústavoch na výkon väzby a výkon trestu odňatia slobody pravidelné mesačné prehliadky.

197. V zmysle § 60 zákona o výkone väzby kontrolu nad výkonom väzby v ústavoch na výkon väzby vykonávajú orgány Národnej rady SR, minister spravodlivosti SR a osoby ním poverené, a generálny riaditeľ Zboru väzenskej a justičnej stráže a osoby ním poverené, ako aj právnické osoby alebo fyzické osoby, ak tak ustanovuje osobitný predpis alebo medzinárodný dohovor, ktorým je Slovenská republika viazaná.

198. Dozor nad zachovávaním zákonnosti v uvedených miestach vykonáva prokurátor v súlade s § 18 ods. 6 zákona o prokuratúre, v zmysle ktorého zamestnanci orgánov vykonávajúcich správu týchto miest sú povinní vykonať príkazy prokurátora, umožniť mu plnenie jeho povinností a uplatnenie jeho oprávnení.

199. Osobná sloboda ako aj právo na prerokovanie veci bez zbytočných priesťahov, teda v primeranej lehote, patria medzi základné práva a slobody, na ktorých ochrane sa podieľa aj verejný ochranca práv.⁴¹

200. Jednou z foriem pozbavenia osobnej slobody je aj zaistenie cudzinca, ktorého účelom je zamedziť jeho úteku, a tým zabezpečiť výkon rozhodnutia o vyhodení z územia Slovenskej republiky alebo odovzdania v zmysle príslušných medzinárodných zmlúv. V zmysle článku 17 ods. 1 Ústavy Slovenskej republiky nikoho nemožno stíhať alebo pozbaviť slobody inak, ako z dôvodov a spôsobom, ktorý ustanoví zákon. Znamená to, že určité práva, ako aj právo na osobnú slobodu môžu byť prelomené, respektíve oslabené, avšak len pri dodržaní zákonom stanovených podmienok. Tieto podmienky sú konkretizované a upravené v zákone Národnej rady SR č. 48/2002 Z. z. o pobyte cudzincov a o zmene a doplnení niektorých zákonov (ďalej len „zákon o pobyte cudzincov“).

201. Slovenská republika ako jeden zo signatárov Dohovoru o ochrane ľudských práv a základných slobôd v znení Protokolu č. 11 sa zaviazala aj v zmysle týchto medzinárodnoprávných aktov dodržiavať tieto práva, preto postup pri zaistení cudzinca nemôže byť v rozpore ani s článkom 5 ods. 1 písm. f) uvedeného Dohovoru. Zároveň v zmysle článku 5 ods. 4 Dohovoru má cudzinec právo podať návrh na konanie, v ktorom súd môže rozhodnúť o zákonnosti jeho pozbavenia slobody a nariadiť prepustenie, ak je pozbavenie slobody nezákonné.

202. Z vyššie uvedených je teda zrejmé, že inštitút zaistenia podľa § 62 ods. 1 zákona o pobyte cudzincov pri dodržaní medzinárodno-právných záväzkov Slovenskej republiky v zmysle článku 1 ods. 2 Ústavy Slovenskej republiky je inštitútom, ktorý nedovoľuje voľný

⁴¹ k oprávneniam Verejného ochranca práv a spolupráci s prokuratúrou pozri tiež článok 7., pozri Správy o činnosti Verejného ochranca práv, state Osobná sloboda.

pohyb cudzinca mimo vymedzených priestorov zariadenia, len ak nastanú skutočnosti ktoré boli vyššie uvedené.

203. Každý cudzinec, o ktorom bolo rozhodnuté o jeho zaistení je v podmienkach Slovenskej republiky umiestnený do útvarov policajného zaistenia pre cudzincov najviac na 180 dní, okrem prípadov, ak o bolo začaté konanie o odovzdaní cudzinca orgánom susedného štátu v zmysle príslušných medzinárodných zmlúv (readmisné dohody). V takom prípade môže byť zaistený cudzinec umiestnený na policajnom útvare po dobu najviac 7 dní.

204. Útvary policajného zaistenia pre cudzincov Úrad hraničnej a cudzineckej polície Ministerstva vnútra SR (ďalej len „ÚPZC ÚHCP MV SR“) zabezpečujú umiestnenie cudzincov zaistených v zmysle § 62 ods. 1 zákona o pobyte cudzincov. Jednotný postup a podmienky umiestňovania zaistených cudzincov v ubytovacích priestoroch ÚPZC ÚHCP MV SR upravuje Nariadenie Ministerstva vnútra SR č. 26 zo dňa 23. 5. 2007. Umiestňujú sa tu cudzinci zaistení za účelom výkonu administratívneho vyhostenia alebo výkonu trestu vyhostenia, výkonu prevozu podľa osobitného predpisu (tzv. Dublinské konanie) alebo ich vrátenia podľa osobitného predpisu (readmisné dohody), ak neoprávnene vstúpili na územie Slovenskej republiky alebo sa neoprávnene zdržiavajú na území Slovenskej republiky.

205. Podľa §1 ods. 3 zákona o pobyte cudzincov sa tento zákon vzťahuje aj na cudzincov, ktorí požiadali o udelenie azylu na území Slovenskej republiky, alebo o poskytnutie doplnkovej ochrany, ktorým bol udelený azyl alebo poskytnutá doplnková ochrana na území Slovenskej republiky.

206. Dozor nad dodržiavaním zákonnosti pri umiestňovaní a pobyte cudzincov v ÚPZC ÚHCP MV SR sa vykonáva prokurátorom v zmysle zákona Národnej Rady SR č. 153/2001 o prokuratúre v znení neskorších predpisov. Prokurátor miestne príslušnej okresnej prokuratúry vykonáva dozor min 1x za mesiac a prokurátor krajskej prokuratúry min. 1x za 6 mesiacov.

207. ÚPZC ÚHCP MV SR spolupracuje s rôznymi mimovládnyimi a charitatívnymi organizáciami. Zo strán mimovládnych organizácií (Liga pre ľudské práva - HRL, Slovenská humanitná rada, Slovenská katolícka charita, IOM,) prebieha monitorovanie útvarov policajného zaistenia pre cudzincov z hľadiska dodržiavania podmienok zaistenia, ako aj pobytu cudzincov, vrátane poskytovania zdravotnej starostlivosti cudzincom. Zároveň zo strán uvedených organizácií sa pre zaistených cudzincov realizujú aktivity, ktoré je možné chápať aj ako preventívne aktivity a zároveň aj ako určitý druh kontrolného mechanizmu.

208. Policajti sú v rámci každodennej inštruktáže upozorňovaní a vedení ku komunikácii s cudzincami, ktorá má zabrániť napríklad diskriminácii, rasizmu a ostatných prejavoch intolerancie.

209. V podmienkach útvarov policajného zaistenia pre cudzincov sú policajti v rámci mesačných porád preškolení a oboznámení so všetkými normatívnymi právnymi aktmi aj v oblasti zabezpečenia práv zaistených osôb. Každému cudzincovi je venovaný individuálny prístup, každý cudzinec má možnosť sa obrátiť so svojimi žiadosťami, sťažnosťami, podnetmi a oznámeniami na riaditeľov ÚPZC ÚHCP MV SR. Dňom 1. januára 2006 bola vytvorená aj funkcia samostatného radcu, pričom jeho práca spočíva v poskytovaní potrebnej pomoci formou poradenstva zaisteným cudzincom pri riešení ich osobných problémoch a v každodennej komunikácii so zaistenými cudzincami.

210. V prípade, že zaistený cudzinec (žiadateľ o azyl) sa stal obeťou, svedkom trestného činu alebo priestupku, má možnosť tieto skutočnosti oznámiť aj v podmienkach útvaru. S každým zaistením cudzincom po umiestnení sa vykoná rozhovor. Rozhovor sa uskutoční po preštudovaní spisového materiálu (rozhodnutia o zaistení, rozhodnutia o vyhostení, zápisnice o podaní vysvetlenia) umiestneného cudzinca referentom – špecialistom oddelenia cudzineckej polície ÚPZC. Ak po preštudovaní spisového materiálu cudzinca referentom – špecialistom oddelenia cudzineckej polície je zistený dôvod na ďalší postup v rámci trestného konania, v podmienkach ÚPZC sú tieto skutočnosti oznámené vecne a miestne príslušnému orgánu činnému v trestnom konaní v zmysle §196 ods. 1 zákona Národnej rady SR č. 301/2005 Z. z. (Trestný poriadok).

211. Podmienky umiestnenia cudzincov boli predmetom skúmania aj prostredníctvom návštevy predstaviteľov Slovenského národného strediska pre ľudské práva v roku 2006 bez zistenia porušenia všeobecne záväzných normatívnych právnych aktov v oblasti zákazu diskriminácie a dodržiavania základných ľudských práv.

Náhrada škody v prípade porušenia zákona výrokom súdu

212. Problematiku zodpovednosti za škodu spôsobenú nezákonným rozhodnutím o väzbe, treste alebo ochrannom opatrení upravuje zákon č. 514/2003 Z. z. o zodpovednosti za škodu spôsobenú orgánom verejnej moci a o zmene niektorých zákonov, ktorý zrušil zákon č. 58/1969 Zb. o zodpovednosti za škodu spôsobenú rozhodnutím orgánu štátu alebo jeho nesprávnym úradným postupom. Na základe tohto zákona štát zodpovedá za podmienok ustanovených týmto zákonom za škodu, ktorá bola spôsobená orgánmi verejnej moci, okrem tretej časti tohto zákona, pri výkone verejnej moci nezákonným rozhodnutím, nezákonným zatknutím, zadržaním alebo iným pozbavením osobnej slobody, rozhodnutím o treste, o ochrannom opatrení alebo rozhodnutím o väzbe, alebo nesprávnym úradným postupom. Tejto zodpovednosti sa nemožno nijako zbaviť. Za orgány konajúce v mene štátu sa na účely tohto zákona považujú okrem ústredných orgánov štátnej správy, miestnych orgánov štátnej správy a orgánov verejnej správy a orgánov činných v trestnom konaní, aj Národná rada Slovenskej republiky, Súdna rada Slovenskej republiky, Národná banka Slovenska, ak škoda vznikla v dôsledku ich nezákonného rozhodnutia alebo ak bola spôsobená ich nesprávnym úradným postupom, ako aj verejnoprávna inštitúcia, záujmová samospráva alebo právnická osoba, ktorej zákon zveril rozhodovanie o právach, právom chránených záujmoch a povinnostiach fyzických osôb a právnických osôb v oblasti verejnej správy, ak škoda vznikla v dôsledku nezákonného rozhodnutia ňou vydaného alebo ak škoda bola spôsobená jej nesprávnym úradným postupom.

213. Podľa § 8 tohto zákona právo na náhradu škody spôsobenej rozhodnutím o treste má ten, na kom bol úplne alebo sčasti vykonaný trest, ak v ďalšom konaní bolo rozhodnutie zrušené ako nezákonné alebo v ďalšom konaní bol spod obžaloby oslobodený alebo bolo trestné stíhanie zastavené preto, že v konaní vyšli najavo skutočnosti alebo dôkazy, ktoré neboli súdu predtým známe alebo bola vec postúpená inému orgánu; to neplatí, ak sa preukáže, že k včasnému odhaleniu neznámej skutočnosti nedošlo úplne alebo čiastočne vinou osoby, na ktorej bol trest vykonaný. Právo na náhradu škody má i ten, kto bol v ďalšom konaní odsúdený na miernejší trest, než ktorý na ňom bol vykonaný na základe zrušeného rozsudku; na účely tohto zákona sa trest odňatia slobody s podmieneným odkladom jeho výkonu nepovažuje za miernejší trest než nepodmienený trest odňatia

slobody. Náhrada škody patrí len v rozsahu rozdielu medzi trestom vykonaným na základe zrušeného rozsudku a trestom uloženým rozsudkom.

214. Právo na náhradu škody spôsobenej rozhodnutím o ochrannom opatrení má ten, na kom bolo úplne alebo sčasti vykonané ochranné opatrenie, ak bolo rozhodnutie v ďalšom konaní ako nezákonné zrušené.

215. Právo na náhradu škody spôsobenej rozhodnutím o väzbe má ten, kto bol vzatý do väzby, ak bolo proti nemu zastavené trestné stíhanie, bol oslobodený spod obžaloby alebo vec bola postúpená inému orgánu.

216. Právo na náhradu škody nevznikne,

- ak si osoba uloženie trestu, ochranného opatrenia alebo väzbu zavinila sama,
- pri zahľadení odsúdenia alebo odpustení alebo zmiernení trestu udelením individuálnej milosti alebo amnestie prezidentom republiky,
- ak súhlas daný poškodeným alebo príslušným štátnym orgánom, ktorý bol potrebný na začatie trestného stíhania alebo pokračovanie v ňom, bol vzatý späť, hoci sa tento súhlas podľa osobitného predpisu vyžaduje,
- ak dôjde k zastaveniu trestného stíhania z dôvodu, že je trest, ku ktorému môže stíhanie viesť, celkom bez významu popri treste, ktorý pre iný čin bol obvinenému už uložený alebo ktorý ho podľa očakávania postihne, alebo že o skutku obvineného bolo už rozhodnuté iným orgánom disciplinárne, kárne alebo cudzozemským súdom alebo cudzozemským úradom a toto rozhodnutie možno považovať za dostačujúce,
- ak došlo k podmienenému zastaveniu trestného stíhania podľa osobitného predpisu,
- ak bol schválený zmier podľa osobitného predpisu,
- ak bola osoba spod obžaloby oslobodená alebo trestné stíhanie zastavené, pretože nie je trestne zodpovedná, alebo ak po právoplatnosti rozhodnutia zanikla trestnosť činu alebo medzinárodná zmluva, ktorá bola vyhlásená spôsobom ustanoveným v zákone, alebo amnestia prezidenta republiky nedovoľuje trestné stíhanie, čin prestal byť zmenou zákona trestným činom alebo miernejší trest bol uložený preto, že na trestný čin zákon ustanovil miernejší trest, alebo
- ak škoda bola spôsobená rozhodnutím cudzieho orgánu uznaného alebo prevzatého na výkon na územie Slovenskej republiky.

Odporúčanie č. 11.

217. Podľa ustanovenia Zákona o Policajnom zbore⁴², je policajt povinný pri vykonávaní služobnej činnosti dbať na česť, vážnosť a dôstojnosť osoby a aby jeho zásah do práv alebo slobôd osoby neprekročil mieru nevyhnutnú pre dosiahnutie účelu sledovaného služobným zákrokom.

218. Pokiaľ dôjde k porušeniu daného ustanovenia, je to dôvod na začatie konania, v ktorom sa protiprávne konanie podľa svojej závažnosti posudzuje ako disciplinárny priestupok alebo trestný čin. Z uvedeného vyplýva, že vo vzťahu k páchatelom trestnej činnosti, podozrivým osobám zo spáchania trestnej činnosti alebo vo vzťahu k svedkom, právne normy neumožňujú zo strany policajtov alebo policajných služieb uplatňovať rasovú diskrimináciu.

⁴² § 8 zákona Národnej rady Slovenskej republiky č. 171/1993 Z.z. o Policajnom zbore v znení neskorších predpisov (ďalej len Zákon o Policajnom zbore).

219. Jedným z krokov smerujúcich odstráneniu rasovej diskriminácie je príprava a realizovanie Akčného plánu predchádzania všetkým formám diskriminácie, rasizmu, xenofóbie, antisemitizmu a ostatným prejavom intolerancie.

220. Akčný plán reaguje na kritické situácie zavádzaním systémových riešení (napr. školenia zdravotníckeho personálu o informovanom súhlase v nadväznosti na obvinenia z údajných sterilizácií rómskych žien alebo vzdelávanie príslušníkov PZ SR v nadväznosti na nepokoje v osadách na východnom Slovensku začiatkom roka).

221. Akčný plán pomáha v rámci jednotlivých rezortov venovať systematickú a trvalú pozornosť problematike dodržiavania ľudských práv a predchádzania diskriminácii. Skúsenosti mimovládnych organizácií sú optimálnym zdrojom informácií, východiskom pre systematické vzdelávanie príslušníkov profesionálnych skupín, ale aj pre prijímanie korigovaných opatrení verejnej správy v príslušných oblastiach.

Postavenie polície vo vzťahu k príslušníkom rómskej národnostnej menšine a predchádzanie rasovo motivovanému násiliu

222. V rámci boja proti rasovo motivovanému násiliu voči Rómom vláda SR podporuje štátne programy prevencie na obmedzenie rasovo motivovaného násilia.

223. Od roku 2007 sa zintenzívnila spolupráca Úradu splnomocnenkyne vlády SR pre rómske komunity s Ministerstvom vnútra a jeho zložkami. Uskutočnilo sa niekoľko pracovných rokovaní s cieľom užšej spolupráce v oblasti podpory znevýhodnených obcí a spolupráce v oblastiach protidrogovej osvetu a prevencie, boja s protispoločenskými javmi a kriminalitou, ochrany majetku a práv občana. Výsledkom rokovaní je vznik policajnej stanice v Lomničke a príprava vzniku policajnej stanice v Stráňach pod Tatrami.

224. Projekt policajných špecialistov pre prácu s rómskymi komunitami je zameraný na zlepšenie spolupráce polície s rómskou komunitou. Počet policajných špecialistov sa priebežne rozširuje. V rámci Ministerstva vnútra SR bola vytvorená Komisia pre koordináciu postupu pri eliminácii rasovo motivovanej trestnej činnosti. Prejavy rasového násilia a navádzania k rasovej nenávisti postihuje i nový Trestný zákon, pričom od roku 2004 sa rasovo motivované trestné činy postihujú ešte prísnejšie.

225. Aktívne budovanie dôvery medzi rómskymi komunitami a políciou sa uskutočňuje vytvorením funkcie policajného špecialistu pre prácu s rómskymi komunitami, ktorí pôsobia v oblastiach so zvýšenou koncentráciou rómskej komunity. Policajti vyberaní na túto činnosť prechádzajú špeciálnym školením, v rámci ktorého sa okrem základov komunikácie učia aj rómsky jazyk. Jeho cieľom bolo vytvoriť dostatočný priestor pre komunikáciu medzi políciou a Rómami.

226. Do konca roka 2008 bude vyhodnotená rutinná prevádzka Projektu policajných špecialistov pre prácu s komunitami a v spolupráci s Úradom splnomocnenkyne vlády Slovenskej republiky pre rómske komunity sa uskutoční rozšírenie projektu o približne 82 policajných špecialistov. Zároveň súbežne prebiehajú aj rokovania s Asociáciou komunitných centier v Slovenskej republike na príprave a realizácii projektu „Prevencia kriminality v rómskych komunitách v Slovenskej republike (Polícia a Rómovia – efektívne a slušne)“ na úseku činnosti policajných špecialistov pre prácu s komunitami a činnosti príslušníkov

Policajného zboru realizujúcej preventívnu činnosť. Projekt by mal byť hradený z prostriedkov Európskej únie, pričom hlavný cieľ a čiastkové ciele tohto projektu sú takmer zhodné s už schváleným a realizovaným Projektom policajných špecialistov pre prácu s komunitami. Cieľovými skupinami navrhovaného projektu sú policajní špecialisti pre prácu s komunitami, Rómovia a pracovníci komunitných centier vo vybraných komunitách, t. j. skupiny, na ktorých už funguje Projekt policajných špecialistov pre prácu s komunitami. Samotný projekt nebude realizovaný formou pilotného zavedenia, ale priamo nadviaže na činnosť policajných špecialistov pre prácu s komunitami a pracovníkov komunitných centier vo vybraných komunitách v rámci Banskobystrického, Prešovského a Košického kraja. Výsledkom navrhovaného projektu by mali byť merateľné ukazovatele, na základe ktorých sa vyhodnotí zmena postojov, života a správania sa Rómov vo vybraných komunitách, v porovnaní s obdobnými komunitami bez zriadeného komunitného centra a činnosti policajných špecialistov pre prácu s komunitami.

227. S cieľom posilniť dôveru príslušníkov rómskej národnostnej menšiny v trestnú spravodlivosť sa v spolupráci Ministerstvom spravodlivosti SR a Úradu splnomocnenkyne vlády SR pre rómske komunity realizuje projekt mediačnej a probačnej služby, ktorá predstavuje alternatívny spôsob riešenia trestnej činnosti s cieľom prispieť k posilneniu dôvery verejnosti v trestnú spravodlivosť. Inštitút mediačnej a probačnej služby sa usiluje o nápravu páchatel'ov trestných činov, snaží sa ich motivovať k zodpovednosti za svoje konanie a spolupodieľať sa na návrhu riešeni spôsobených škôd. Zohľadňuje záujmy obetí trestných činov a ponúka im možnosť zapojiť sa do riešenia nápravy škôd, ktoré vznikli pri trestnej činnosti.

228. Probačná a mediačná služba venuje zvláštnu pozornosť starostlivosti o mladistvých obvinených a obvinených vo veku blízkeho veku mladistvého. Spolu so vzdelávaním probačných a mediačných úradníkov, a to v oblasti občianskeho práva so zameraním na právo rodinné, a hlavne v oblasti práva trestného, prebieha i vzdelávanie rómskych asistentov.

Vzdelávanie k problematike ľudských práv a zaobchádzania s osobami pozbavenými slobody

229. Vzdelávanie k problematike ľudských práv a zaobchádzania s osobami pozbavenými slobody je súčasťou vzdelávacích aktivít vykonávaných na Akadémii Policajného zboru v rámci jednotlivých učebných predmetov, ako aj v rámci špecializovaného policajného vzdelávania vyšetrovateľ'ov čakateľ'ov. V rámci Policajného zboru bola táto problematika súčasťou jednotlivých školiacich aktivít.

230. Pracovník odboru justičnej polície úradu justičnej a kriminálnej polície Prezídia Policajného zboru je od roku 2005 stálym členom Národnej komisie pre výchovu k ľudským právam, pôsobiacej pri Slovenskom národnom stredisku pre ľudské práva v súvislosti s Dekádou výchovy k ľudským právam, vyhlásenou Organizáciou spojených národov.

231. Uvedená komisia je odborný nezávislý orgán pre oblasť výchovy k ľudským právam v Slovenskej republike, pôsobiaci v oblasti tvorby a koordinácie Národného plánu výchovy k ľudským právam. Je zriadená pri Slovenskom národnom stredisku pre ľudské práva na obdobie rokov 2005 až 2014.

232. Za obdobie posledných piatich rokov sa nevyskytli prípady v rámci trestného konania, ktoré by signalizovali neprimerané policajné obťažovanie a zlé zaobchádzanie počas

policajného vyšetrovania a to najmä v súvislosti s rómskou menšinou.

Prípád Karola Sendreia

233. Na základe výsledkov náročného a rozsiahleho vyšetrovania bola prokurátorom podaná obžaloba na sedem policajtov pre trestný čin mučenia a iného neľudského a krutého zaobchádzania podľa § 259a ods. 1 a 2 písm. a) a b), ods. 3 a 4 Trestného zákona č. 140/1961 Z. z. v znení neskorších predpisov. Dňa 17. decembra 2007 pokračovalo hlavné pojednávanie na Krajskom súde v Banskej Bystrici, pričom rozsudok súdu v neprospech obžalovaných bol vyneseny 28. februára 2008. Nepodmienečný trest odňatia slobody na osem rokov a šesť mesiacov vymeral senát Krajského súdu v Banskej Bystrici bývalému policajtovi Miroslavovi S. (36), ktorého uznal vinným za smrť Róma Karola Sendreia (51) z Magnezitoviec v okrese Revúca. Miroslav S. sa podľa súdu dopustil ako verejný činiteľ zločinu mučenia a iného neľudského a krutého zaobchádzania. Rovnaký trest za rovnaký zločin dostal aj Ján K. (30). Sedemročný nepodmienečný trest odňatia slobody uložil súd Ladislavovi K. a štvorročný trest Romanovi R.(33), ktorí sa dopustili rovnakého zločinu ako Miroslav S.⁴³

Článok 10

Výkon väzby - zaobchádzanie s obvinenými

234. Výkon väzby upravuje zákon č. 221/2006 Z.z. o výkone väzby v znení zákona č. 127/2008 Z. z., ktorým sa mení a dopĺňa zákon č. 221/2006 Z. z. o výkone väzby. Podrobnosti o výkone väzby sú upravené vo vyhláske Ministerstva spravodlivosti SR č. 437/2006 Z. z., ktorou sa vydáva Poriadok výkonu väzby a vo vyhláske Ministerstva spravodlivosti č. 361/2008 Z. z., ktorou sa mení a dopĺňa predmetná vyhláska. V nej sa zabezpečuje rozšírené uplatnenie základných občianskych práv obvinených v zmysle novely zákona o výkone väzby prijatej zákonom č. 127/2008 Z. z.

235. Zákon o výkone väzby v § 2 stanovuje základné zásady výkonu väzby. V zmysle uvedených zásad možno obvineného počas výkonu väzby obmedzovať len vo výkone tých práv, ktoré sa vzhľadom na dôvod väzby, zaistenie bezpečnosti osôb a zabezpečenie ochrany majetku a poriadku v miestach, kde sa vykonáva väzba, nemôžu uplatniť alebo ich výkon by mohol viesť k zmareniu väzby. Zákon o výkone väzby stanovuje zásadu, podľa ktorej sa vo výkone väzby rešpektuje ľudská dôstojnosť obvineného a nesmú byť použité kruté, neľudské alebo ponižujúce spôsoby zaobchádzania alebo trestania. Všetky práva ustanovené zákonom o výkone väzby sa zaručujú všetkým obvineným v súlade so zásadou rovnakého zaobchádzania tak, ako to stanovuje zákon č. 365/2004 Z. z. o rovnakom zaobchádzaní v niektorých oblastiach a o ochrane pred diskrimináciou a o zmene a doplnení niektorých zákonov (antidiskriminačný zákon).

236. Väzba sa vykonáva v ústave na výkon väzby alebo v samostatnom oddelení výkonu väzby, ktoré môže zriadiť a zrušiť generálny riaditeľ zboru pri ústave na výkon väzby alebo pri ústave na výkon trestu odňatia slobody; samostatné oddelenie výkonu väzby je organizačnou súčasťou príslušného ústavu. Ak zdravotný stav obvineného vyžaduje zdravotnú starostlivosť, ktorú nemožno poskytnúť v ústave, alebo ak je to potrebné na účely

⁴³Podľa medializovanej správy sa odsúdení policajti proti rozsudku odvolali, <http://aktualne.centrum.sk/domov/kauzy/clanek.phtml?id=1153370>, http://www.spectator.sk/articles/view/30968/2/_cops_get_jail_for_torture.html.

trestného konania, väzba sa na nevyhnutne potrebný čas vykonáva v nemocnici pre obvinených a odsúdených. Ak zdravotný stav obvineného vyžaduje zdravotnú starostlivosť, ktorú nemožno poskytnúť v ústave alebo v nemocnici pre obvinených a odsúdených, väzba sa na nevyhnutne potrebný čas vykonáva v inom zdravotníckom zariadení; stráženie a dozor nad obvineným vykonáva zbor.

237. Príjem a prepúšťanie obvinených z väzby sa vykonáva každý deň nepretržite po celých 24 hodín. Obvineného možno prijať do väzby len na písomný príkaz súdu vydaný na základe rozhodnutia o vzatí do väzby a po overení jeho totožnosti; ak totožnosť obvineného nemožno hodnoverne zistiť, overia sa iné údaje uvedené v písomnom príkaze súdu. Obvinený je povinný po prijatí do väzby podrobiť sa osobnej prehliadke, lekárskej prehliadke, hygienickým a protiepidemickým opatreniam a zdravotným výkonom v rozsahu a za podmienok podľa osobitných predpisov. Obvinenému sa odnímu veci, ktorými by mohol byť ohrozený život, zdravie, majetok alebo bezpečnosť obvinených alebo iných osôb, marený účel výkonu väzby alebo narušovaný ústavný poriadok, ako aj veci, ktoré by mohli byť zneužitú na útek, prostriedky audiovizuálnej techniky, návykové látky, ktoré zákon vymedzuje ako veci, ktoré nemôže mať obvinený pri sebe.

238. Po prijatí do väzby obvinený musí byť oboznámený s právami a povinnosťami podľa zákona o výkone väzby. Ústav na výkon väzby je povinný poučiť cudzinca a osobu bez štátnej príslušnosti o právach, povinnostiach a o podmienkach výkonu väzby v jazyku, ktorému rozumie. Cudzinca po prijatí do väzby ústav poučí o jeho práve obracať sa na diplomatickú misiu alebo konzulárny úrad štátu, ktorého je občanom; osobu bez štátnej príslušnosti ústav poučí o práve obracať sa na diplomatickú misiu, konzulárny úrad alebo medzinárodné orgány, ktorých poslaním je chrániť jeho záujmy. Ústav poučí cudzinca a osobu bez štátnej príslušnosti o práve prijať návštevu predstaviteľov orgánov uvedených v predchádzajúcej vete; ak ide o cudzinca alebo osobu bez štátnej príslušnosti v kolúznei väzbe, vyžaduje sa na vykonanie návštevy predchádzajúci súhlas orgánu činného v trestnom konaní alebo súdu. Taká návšteva sa nepovažuje za návštevu obvineného v zmysle ustanovení zákona regulujúcich kontakty obvineného a vykoná sa spravidla priamym kontaktom za prítomnosti príslušníka zboru. Predstavitelia uvedených orgánov môžu pri návšteve cudzincovi alebo osobe bez štátnej príslušnosti odovzdať dennú tlač, časopisy alebo knihy v príslušnom jazyku. Pre cudzincov a osoby bez štátnej príslušnosti zabezpečuje ústav na výkon väzby neodkladnú zdravotnú starostlivosť podľa zákona č. 580/2004 Z. z. o zdravotnom poistení a o zmene a doplnení zákona č. 95/2002 Z. z. o poisťovníctve a o zmene a doplnení niektorých zákonov v znení neskorších predpisov.

239. Obvineného možno premiestniť do iného ústavu len na písomný príkaz prokurátora alebo súdu; ak je to potrebné na zaistenie bezpečnosti a poriadku alebo ochrany zdravia alebo života obvineného alebo inej osoby aj na písomný príkaz generálneho riaditeľa zboru, o čom ústav upovedomí orgán činný v trestnom konaní alebo súd. O premiestnení obvineného ústav bezodkladne upovedomí obhajcu, a ak premiestnenie trvá dlhšie ako 48 hodín, aj rodinného príslušníka obvineného. Obvineného na návrh lekára a s predchádzajúcim súhlasom orgánu činného v trestnom konaní alebo súdu ústav premiestni do nemocnice alebo do iného zdravotníckeho zariadenia s cieľom poskytnúť mu zdravotnú starostlivosť, ktorú nemožno poskytnúť v ústave; ak je bezprostredne ohrozený život obvineného, ústav vyžiada súhlas dodatočne.

240. Pri umiestňovaní obvineného do cely sa dbá na to, aby bol zabezpečený účel výkonu väzby. Do cely sa umiestňujú oddelene ženy od mužov, mladiství od dospelých obvinených,

obvinení, ktorí sú vo väzbe z dôvodu uvedeného v § 71 ods. 1 písm. b) alebo ods. 2 písm. b) Trestného poriadku (ďalej len „kolúzna väzba“), od ostatných obvinených, obvinení, ktorí sú stíhaní pre trestné činy uvedené v § 47 ods. 2 Trestného zákona, od ostatných obvinených, obvinení, ktorí sú stíhaní pre trestné činy spáchané z nedbanlivosti, a obvinení, ktorí neboli predtým odsúdení na nepodmienečný trest odňatia slobody, od ostatných obvinených, obvinení, ktorých trestné činy navzájom súvisia alebo o ktorých trestných činoch sa vykonáva spoločné konanie, ak sú v kolúznej väzbe, obvinení, u ktorých je podozrenie z nariadenia, od ostatných obvinených, obvinení od právoplatne odsúdených.

241. Obvineného možno umiestniť v cele samostatne, ak o to obvinený požiada a v ústave sú na to vytvorené podmienky, alebo o to požiada orgán činný v trestnom konaní alebo riaditeľ ústavu tak rozhodne z dôvodu ochrany bezpečnosti obvineného, iných osôb alebo z iného závažného dôvodu. Obvinení, ktorí sa správajú agresívne, porušujú ústavný poriadok, ohrozujú bezpečnosť v ústave alebo sú stíhaní pre trestné činy uvedené v § 47 ods. 2 Trestného zákona, sa spravidla umiestňujú do bezpečnostných cel. Obvinení, ktorí svojím nevládateľným agresívnym správaním ohrozujú svoje zdravie alebo život, sa umiestnia do dekompenzačnej cely; o takom umiestnení rozhoduje riaditeľ ústavu na odporúčanie lekára. Pri umiestnení obvineného do cely samostatne preveruje riaditeľ ústavu raz za mesiac, či dôvody na také umiestnenie trvajú; o preverení trvania dôvodov sa vyhotoví záznam. V odôvodnených prípadoch možno postupovať odlišne pri umiestňovaní mladistvých obvinených, obvinených, ktorí sú stíhaní pre trestné činy spáchané z nedbanlivosti, a obvinených, ktorí neboli predtým odsúdení na nepodmienečný trest odňatia slobody, od ostatných obvinených a obvinených od právoplatne odsúdených. Takým dôvodom môže byť napr. ochrana mladistvého, ktorý sa stal obeťou šikanovania ostatnými mladistvými a pre jeho zlý psychický stav ho nie je vhodné umiestniť samostatne a iní mladiství v ústave na výkon väzby nie sú.

Výkon trestu odňatia slobody - zaobchádzanie s odsúdenými

242. Výkon trestu odňatia slobody upravuje zákon č. 475/2005 Z.z. o výkone trestu odňatia slobody a o zmene a doplnení niektorých zákonov v znení zákona č. 93/2008 Z.z., ktorým sa mení a dopĺňa zákon č. 475/2005 Z. z. (ďalej len „zákon o výkone trestu“). Podrobnosti o výkone trestu sú upravené vo vyhláske Ministerstva spravodlivosti SR č. 664/2005 Z.z., ktorou sa vydáva Poriadok výkonu trestu odňatia slobody.

243. Zákon o výkone trestu v § 3 stanovuje základné zásady výkonu trestu. V zmysle uvedených zásad sa vo výkone trestu sa rešpektuje ľudská dôstojnosť odsúdeného a nesmú byť použité kruté, neľudské alebo ponižujúce spôsoby zaobchádzania alebo trestania. Všetky práva ustanovené zákonom o výkone trestu sa zaručujú všetkým odsúdeným v súlade so zásadou rovnakého zaobchádzania tak, ako to stanovuje zákon č. 365/2004 Z. z. o rovnakom zaobchádzaní v niektorých oblastiach a o ochrane pred diskrimináciou a o zmene a doplnení niektorých zákonov (antidiskriminačný zákon). Vo výkone trestu sa podporujú také postoje a schopnosti, ktoré odsúdenému pomôžu pri opätovnom zaradení do spoločnosti a rešpektovaní právneho poriadku. Zmiernenie obmedzenia vo výkone trestu sa nesmie vykonať spôsobom, ktorý by ohrozil ochranu spoločnosti pred páchatelmi trestnej činnosti alebo znížil účinok preventívneho pôsobenia výkonu trestu na ostatných členov spoločnosti. Trest sa vykonáva diferencovane. Pohyb, kontakt, spôsob zabezpečenia a uplatňovania práv odsúdeného je rozdielny podľa stupňa stráženia. Na zvýšenie účinnosti výkonu trestu sa vykonáva vnútorná diferenciacia a vytvárajú sa špecializované oddiely.

244. Počas výkonu trestu je odsúdený povinný podrobiť sa obmedzeniam tých základných práv a slobôd, ktorých výkon by bol v rozpore s účelom výkonu trestu alebo ktoré sa nemôžu vzhľadom na výkon trestu uplatniť. Odsúdený je obmedzený najmä v práve na nedotknuteľnosť osoby a jej súkromia, slobode pohybu a pobytu, zachovaní listového tajomstva a tajomstva dopravovaných správ a iných písomností a v práve slobodnej voľby povolania. Počas výkonu trestu odsúdený nemá právo na štrajk, slobodne sa zhromažďovať a združovať v spolkoch, spoločnostiach alebo iných združeniach, zakladať odborové organizácie a združovať sa v nich, slobodne si vybrať lekára a zdravotnícke zariadenie. Odsúdený nemôže vo výkone trestu zakladať politické strany, politické hnutia a združovať sa v nich a nemôže vykonávať volené a iné verejné funkcie.

245. Trest sa vykonáva v ústavoch na výkon trestu odňatia slobody s minimálnym stupňom stráženia, stredným stupňom stráženia a maximálnym stupňom stráženia, v ústave na výkon trestu odňatia slobody pre mladistvých a v oddelení na výkon trestu zriadenom v ústave na výkon väzby (ďalej len „ústav na výkon trestu“), ako aj v nemocnici pre obvinených a odsúdených (ďalej len „nemocnica“). Pri ústave a pri ústave na výkon väzby môže generálny riaditeľ Zboru zriaďiť otvorené oddelenie. Otvorené oddelenie je organizačnou súčasťou príslušného ústavu na výkon trestu alebo ústavu na výkon väzby. Ak zdravotný stav odsúdeného vyžaduje zdravotnú starostlivosť, ktorú nemožno poskytnúť v ústave, poskytne sa v potrebnom rozsahu v nemocnici. Ak nemožno poskytnúť zdravotnú starostlivosť ani v nemocnici, poskytne sa na nevyhnutne potrebný čas v inom zdravotníckom zariadení; stráženie a dozor odsúdeného zabezpečuje zbor okrem odsúdeného zaradeného na otvorené oddelenie.

246. Trest sa vykonáva oddelene podľa pohlavia a oddelene dospelých a mladistvých. V ústavoch na výkon trestu sa trest vykonáva diferencovane podľa príslušných stupňov stráženia, o ktorých rozhoduje súd a v troch diferenciačných skupinách podľa určených kritérií vnútornej diferenciacie výkonu trestu, o ktorých rozhoduje zbor. Odsúdený, u ktorého je potrebné uplatniť ďalšie metódy a postupy zaobchádzania na účel prehĺbenia individualizácie výkonu trestu alebo vykonať ochranné liečenie, sa zaradí do špecializovaného oddielu.

247. Výkon trestu je vylúčený u tehotnej ženy a ženy, ktorá sa stará o vlastné dieťa mladšie ako jeden rok. Pri výkone trestu žien sa prihliada na fyziologické osobitosti.

248. Odsúdenému na doživotný trest nemožno zmeniť spôsob výkonu trestu jeho preradením do ústavu so stredným alebo minimálnym stupňom stráženia, prerušiť výkon trestu ani udeliť voľno na opustenie ústavu. Možno mu však, v rámci vnútornej diferenciacie, zmierniť niektoré obmedzenie vyplývajúce zo zaradenia na výkon doživotného trestu.

249. Mladistvý vykonáva trest v ústave na výkon trestu pre mladistvých. Vo výnimočných prípadoch hodných osobitného zreteľa môže generálny riaditeľ zboru rozhodnúť, že mladistvý vykoná trest aj v inom ústave, ak je to pre plnenie programu zaobchádzania účelnejšie. Ústav vytvára podmienky na plnenie povinnej školskej dochádzky v súlade s osobitnými predpismi upravujúcimi vzdelávanie v Slovenskej republike. S prihliadnutím na osobnostné vlastnosti, úroveň psychických schopností a resocializačnú prognózu sa mladiství zaraďujú do skupín, v ktorých sa uplatňujú odlišné formy a metódy zaobchádzania. Pri stanovení obsahu programu zaobchádzania mladistvého sa vždy sleduje zabezpečenie jeho pracovnej kvalifikácie, príprava na samostatný spôsob života a najmä zabránenie nepriaznivého vplyvu väzenského prostredia. Pri príprave mladistvého na budúce povolanie a

jeho zaradovaní do práce ústav spolupracuje s rodičmi alebo zákonnými zástupcami mladistvého. Mladistvému možno uložiť disciplinárny trest samoväzby a celodenného umiestnenia do uzavretého oddielu najviac na desať dní a disciplinárny trest umiestnenia do uzavretého oddielu v mimopracovnom čase na dobu najviac 14 dní. Ak je to z výchovných dôvodov vhodné, môže sa mladistvý aj počas výkonu disciplinárneho trestu celodenného umiestnenia do uzavretého oddielu zúčastňovať na preventívnych, osvetových a jednorazových alebo krátkodobých vzdelávacích aktivitách. Mladistvému zaradenému do denného štúdia nemožno uložiť disciplinárny trest samoväzby a disciplinárny trest celodenného umiestnenia do uzavretého oddielu. Výkon disciplinárnych trestov možno mladistvému aj podmiennečne odložiť so skúšobnou dobou až na tri mesiace.

Článok 11

250. V rámci právneho systému SR, v sledovanom období, v oblasti upravovanej článkom 11 nenastali zmeny.

251. Negatívne vymedzenie pozbavenia osobnej slobody, teda koho nemožno pozbaviť osobnej slobody je zakotvené v čl. 17 ods. 1 Ústavy, podľa ktorého nikoho nemožno pozbaviť slobody len pre neschopnosť dodržať zmluvný záväzok.

Článok 12

252. Článok 23 Ústavy v odsekoch 1 a 2 zaručuje slobodu pohybu a pobytu. Každý, kto sa oprávnené zdržiava na území Slovenskej republiky, má právo toto územie slobodne opustiť. V článku 23 Ústavy sa v odseku 3 uvádza, že slobody podľa odsekov 1 a 2 tohto článku môžu byť obmedzené zákonom, ak je to nevyhnutné pre bezpečnosť štátu, udržanie verejného poriadku, ochranu zdravia alebo ochranu práv a slobôd iných a na vymedzených územiach aj v záujme ochrany prírody.

253. Podmienky pobytu cudzincov na území Slovenskej republiky od roku 1995 ustanovoval zákon Národnej rady SR č. 73/1995 Z.z. o pobyte cudzincov na území Slovenskej republiky a vydávanie cestovných dokladov upravoval zákon č. 381/1997 Z.z. o cestovných dokladoch.

254. Problematika týkajúca sa pohybu a pobytu cudzincov je v súčasnosti upravená zákonom Národnej rady SR č. 48/2002 Z. z. o pobyte cudzincov a o zmene a doplnení niektorých zákonov (ďalej „zákon o pobyte cudzincov“). Predmetom tohto zákona je stanoviť podmienky vstupu cudzincov na územie Slovenskej republiky a vycestovania, podmienky pobytu cudzincov na území Slovenskej republiky, vydávania cestovných dokladov pre cudzincov, povinnosti a práva súvisiace so vstupom a pobytom, podmienky a postup administratívneho vyhostenia, zaistenia cudzinca a jeho umiestnenia v zariadení pre cudzincov, podmienky policajného prevozu, leteckého tranzitu, ako aj priestupky a iné správne delikty na úseku vstupu a pobytu.

255. Týmto zákonom boli vytvorené mechanizmy na potláčanie nelegálnej migrácie, na povoľovanie účelovo viazaných pobytov cudzincov v súvislosti s výkonom ich činnosti na území SR s dôrazom na ochranu trhu práce, mechanizmy na kontrolu pobytov a vyhostovanie cudzincov za podmienky rešpektovania slobody pohybu a pobytu. Týmto zákonom je zabezpečená implementácia predpisov Európskej únie z oblasti cudzineckého práva dotýkajúcich sa najmä vstupu, pobytu, vyhostenia, zaistenia a priestupkov cudzincov

z tretích štátov. Obsahom zákona sú aj ustanovenia, ktorými sa zabezpečujú osobitné režimy voči občanom EÚ a Európskeho hospodárskeho priestoru (ďalej len „EHP“) a ich rodinným príslušníkom (podmienky vstupu, pobytu, iné podmienky v prípade odopretia vstupu, zákaze vstupu a administratívnom vyhostení, procese povoľovania pobytu). Týmto zákonom boli prebraté právne akty Európskych spoločenstiev a Európskej únie a je treba ho naďalej novelizovať a prispôbovať nielen potrebám SR, ale aj právnym normám a právnemu poriadku EÚ

256. Slovenská republika sa dňom 21. decembra 2007 stala plnoprávnym členom spoločenstva Európskej únie, stala sa súčasťou Schengenského priestoru. Týmto dňom boli zrušené hraničné kontroly na všetkých hraničných priechodoch v SR so susednými štátmi. Pre občanov Slovenskej republiky a susedných štátov sa v praxi začala uplatňovať jedna zo základných slobôd občanov EÚ a to právo voľného pohybu osôb, t.j. právo voľne cestovať z jednej krajiny do druhej a taktiež si zvoliť krajinu, v ktorej sa chcú usadiť a žiť.

257. Vstupom SR medzi štáty Schengenského priestoru sa štátne hranice so susednými štátmi stali vnútornými hranicami, ktoré je možno prekročiť v ktoromkoľvek bode bez toho, aby sa vykonala hraničná kontrola osôb bez ohľadu na ich štátnu príslušnosť. Kontrolu hraníc t.j. hraničnú kontrolu a hraničný dozor na vonkajších hraniciach vykonávajú policajti Oddelenia hraničnej kontroly Policajného zboru (ďalej len „OHK PZ“). Oddelenia hraničnej polície Policajného zboru (ďalej len „OHP PZ“) pôsobiace na vnútorných hraniciach so susednými štátmi, zabezpečujú plnenie úloh v pohraničnom území vnútornej štátnej hranice, ako aj výkon služby spoločných zmiešaných hliadok s bezpečnostnými orgánmi susedných štátov. Okrem týchto úloh plnia aj úlohy pri zabezpečovaní spoločných kontaktných pracovísk. Pri výkone týchto činností postupujú v zmysle interných predpisov vypracovaných podľa medzinárodných zmlúv o spolupráci medzi susednými štátmi.

258. Vonkajšiu Schengenskú hranicu Slovenskej republiky tvorí štátna hranica s Ukrajinou dlhá 97,9 km a medzinárodné letiská Bratislava, Košice a Poprad.

259. Prekračovanie vonkajších hraníc, prekračovanie vnútorných hraníc, podmienky pre vstup a výstup, dočasné obnovenie kontroly vnútorných hraníc, vykonávanie hraničných kontrol, hraničného dozoru, podmienky odopretia vstupu ako aj pravidlá, ktorými sa spravuje hraničná kontrola osôb, ktoré prekračujú vonkajšie hranice členských štátov EÚ sú stanovené v Nariadení Európskeho parlamentu a Rady (ES) č. 562/2006 z 15. marca 2006, ktorým sa ustanovuje kódex Spoločenstva o pravidlách upravujúcich pohyb osôb cez hranice, ktorý u nás nadobudol účinnosť dňom 13. októbra 2006 (Kódex schengenských hraníc).

260. Podľa tohto nariadenia smie cudzinec vonkajšie hranice prekračovať len na hraničných priechodoch a počas stanovených otváracích hodín a podrobiť sa hraničnej kontrole. Štátni príslušníci tretej krajiny pri vstupe na územie schengenských štátov musia mať platný cestovný doklad, platné vízum v prípade, ak sa vyžaduje. Ak je držiteľom povolenia na pobyt, ktoré vydal schengenský štát, toto povolenie na pobyt sa považuje za rovnocenné Schengenskému vízu. Pri vstupe na územie schengenských štátov je príslušník tretej krajiny povinný zdôvodniť účel a podmienky pobytu, mať dostatočné prostriedky na živobytie počas trvania plánovaného pobytu, ako aj na návrat do svojej krajiny pôvodu. Štátni príslušníci tretej krajiny nesmú byť na zozname osôb, na ktorú bolo vydané v Schengenskom informačnom systéme upozornenie na účely odopretia vstupu, nesmie ísť o osobu, ktorá sa považuje za hrozbu pre verejný poriadok, vnútornú bezpečnosť, verejné zdravie alebo medzinárodné vzťahy ktoréhokoľvek zo schengenských štátov. Uvedené podmienky sa

neuplatňujú na občanov Európskej únie a iné osoby požívajúce právo Spoločenstva na voľný pohyb (štátni príslušníci členských krajín EÚ, krajín EHP a Švajčiarska, ako aj ich rodinní príslušníci, ktorí ich sprevádzajú alebo sa k nim pripojili, bez ohľadu na ich štátnu príslušnosť), ktorí sú vo väčšine prípadov oprávnení vstúpiť na územie ktoréhokoľvek členského štátu na základe jednoduchého predloženia preukazu totožnosti alebo pasu. V prípadoch nedodržania stanovených podmienok a iných porušení povinnosti vyplývajúcich z vnútroštátnych predpisov, sú voči týmto prijímané opatrenia, akými sú zaistenie, zákaz vstupu, odopretie vstupu, administratívne vyhostenie a peňažné pokuty.

261. Vycestovanie občanov Slovenskej republiky do zahraničia a ich návrat, druhy cestovných dokladov, podmienky ich vydávania, odnímania a odoberania, práva a povinnosti, podmienky prekračovania štátnej hranice SR a sankcie za ich porušenie upravuje zákon Národnej rady SR č. 647/2007 Z. z. o cestovných dokladoch a o zmene a doplnení niektorých zákonov.

262. Týmto zákonom boli prebraté právne akty Európskych spoločenstiev a EÚ⁴⁴, ktorá bola viackrát menená a doplňovaná. Podľa § 2, 3 citovaného zákona má občan právo slobodne vycestovať do zahraničia a právo na slobodný návrat do Slovenskej republiky. Podľa § 4 má občan právo na vydanie cestovného dokladu. Odoprenie alebo odňatie vydania cestovného dokladu občanovi Slovenskej republiky upravuje § 23 citovaného zákona.

263. Slovenská republika nekladie prekážky uplatňovaniu a dodržiavaniu práva vstupu na jej územie a voľného pohybu, práva slobodného opustenia jej územia, ako ani práva uplatňovaného v intenciách Ústavy SR a platných zákonov, ak nebudú využívané v rozpore so záujmami národnej bezpečnosti, s úmyslom poškodzovať alebo ohrozovať bezpečnosť a poriadok v štáte, či obmedzovať práva a slobody občanov SR.

264. Problematika pobytu cudzincov patrí do pôsobnosti Úradu hraničnej a cudzineckej polície (ďalej len „ÚHCP MV SR“). Niektoré otázky pobytu cudzincov, týkajúce sa utečencov a odídenčov rieši aj Migračný úrad Ministerstva vnútra SR na základe zákona o utečencoch.

265. ÚHCP MV SR disponuje mechanizmami, prostredníctvom ktorých kontroluje, či zo strany základných útvarov nedochádza k porušovaniu zákonnosti vo vzťahu k dodržiavaniu a uplatňovaniu práv cudzincov a žiadateľov o azyl v SR. V rámci Akčného plánu predchádzania všetkým formám diskriminácie, rasizmu, xenofóbie, antisemitizmu a ostatným prejavom intolerancie, ktorý schválila vláda SR, plní ÚHCP MV SR pre neho vyplývajúce úlohy, vyvíja aktivity pre nadchádzajúce obdobie a spolupracuje so sekciou ľudských práv a menšín Úradu vlády SR.

266. V Trestnom zákone je medzi 11 druhmi trestov v § 32 zakotvený trest zákazu pobytu, ktorý spočíva v tom, že odsúdený sa nesmie po dobu výkonu tohto trestu zdržiavať na určenom mieste alebo v určenom obvode a na prechodný pobyt na takom mieste alebo v takom obvode v nevyhnutnej osobnej veci sa vyžaduje povolenie. Súd môže uložiť tento trest na jeden rok až päť rokov za úmyselný trestný čin, za účelom zabránenia páchatelovi v ďalšom páchaní trestného činu na určitom mieste, ak to vyžaduje so zreteľom na doterajší spôsob života páchatel'a a miesto spáchania činu ochrana verejného poriadku, rodiny, zdravia, mravnosti alebo majetku. Súd môže uložiť páchatel'ovi primerané obmedzenia

⁴⁴ Smernica EP a Rady 2004/38/ES o práve občanov Únie a ich rodinných príslušníkov voľne sa pohybovať a zdržiavať sa v rámci územia členských štátov,

a povinnosti smerujúce k tomu, aby páchatel' viedol riadny život. Tento trest sa nemôže však vzťahovať na miesto alebo obvod, v ktorom má páchatel' trvalý pobyt. Trest zákazu pobytu nie je možné uložiť popri treste povinnej práce, ak sa práce majú vykonať v mieste, na ktorom je odsúdenému pobyt zakázaný a nemožno ho uložiť mladistvému.

267. Trestný zákon poskytuje právu uvedenému v článku 12 Paktu ochranu aj v rámci jednotlivých skutkových podstát trestných činov, napr. v § 293 - zavlčenie vzdušného dopravného prostriedku do cudziny, v § 187 - zavlčenie do cudziny, v § 357 - nedovolené prekročenie štátnej hranice a pod.

268. Podľa § 501 Trestného poriadku vydanie osoby do cudziny je neprípustné okrem iného aj vtedy, ak ide o občana Slovenskej republiky, okrem prípadu, ak povinnosť vydať vlastného štátneho občana ustanovuje zákon, medzinárodná zmluva alebo rozhodnutie medzinárodnej organizácie, ktorým je Slovenská republika viazaná. Takisto trestný rozsudok cudzieho štátu nemôže byť vykonaný na území republiky ani tu mať iné účinky, ak vyhlásená medzinárodná zmluva, ktorou je Slovenská republika viazaná, neustanovuje niečo iné. Na konanie o vydanie do cudziny sa použijú ustanovenia druhej hlavy („extradícia“) piatej časti („právny styk s cudzinou“) Trestného poriadku (§ 489 - § 514). Toto ustanovenie recipovalo predchádzajúcu právnu úpravu obsiahnutú v § 21 Trestného zákona zavedenú novelou Trestného zákona č. 253/2001 Z. z., ktorá nadobudla účinnosť 1. augusta 2001.

269. Slovenská republika je viazaná bilaterálnymi i multilaterálnymi zmluvami, ktoré upravujú vzájomnú pomoc v trestných veciach.⁴⁵

270. Trestný poriadok v piatej časti upravuje právny styk s cudzinou. Podľa § 478 ustanovenia tejto časti sa použijú len vtedy, ak medzinárodná zmluva neustanovuje inak. Toto ustanovenie vyjadruje princíp subsidiarity zákonnej úpravy voči úprave v medzinárodných zmluvách, ktorého podstatou je, že ustanovenia Trestného poriadku sa použijú len vtedy, ak medzinárodná zmluva neustanovuje inak, a len v rozsahu, v ktorom neustanovuje inak. Z citovaného ustanovenia zároveň vyplýva aj tzv. princíp priamej použiteľnosti (vykonateľnosti) medzinárodných zmlúv, na základe ktorého ustanovenia medzinárodnej zmluvy sú priamo použiteľné. Takáto medzinárodná zmluva pre svoje uplatnenie nevyžaduje transformáciu jej ustanovení do vnútroštátneho právneho poriadku.

271. K odseku 4 článku 12 Paktu Slovensko uvádza, že Ústava v článku 23 ods. 4 zakotvuje: „Každý občan má právo na slobodný vstup na územie Slovenskej republiky. Občana nemožno nútiť, aby opustil vlasť, a nemožno ho vyhostiť.“

⁴⁵ Dohovory Rady Európy ako Európsky dohovor o vydávaní (Paríž, 13. decembra 1957, oznámenie č. 549/1992 Zb.), Európsky dohovor o vzájomnej pomoci v trestných veciach (Štrasburg, 20. apríla 1959, oznámenie č. 550/1992 Zb.), Európsky dohovor o odovzdávaní trestného konania (Štrasburg, 15. mája 1972, oznámenie č. 551/1992 Zb.), Dohovor o odovzdávaní odsúdených osôb (Štrasburg, 21. marca 1983, oznámenie č. 553/1992 Zb.), Dodatokový protokol k Európskemu dohovoru o vydávaní (Štrasburg, 15. októbra 1975, oznámenie č. 10/1997 Z. z.), Druhý dodatkový protokol k Európskemu dohovoru o vydávaní (Štrasburg, 17. marca 1978, oznámenie č. 11/1997 Z. z.), Dodatokový protokol k Európskemu dohovoru o vzájomnej pomoci v trestných veciach (Štrasburg, 17. marca 1978, oznámenie č. 12/1997 Z. z.), Druhý dodatkový protokol k Európskemu dohovoru o vzájomnej pomoci v trestných veciach (Štrasburg, 8. novembra 2001, oznámenie č. 165/2005 Z. z.), Dodatokový protokol k dohovoru o odovzdávaní odsúdených osôb (Štrasburg, 18. decembra 1997, nebol zatiaľ publikovaný), Európsky dohovor o dohlade nad podmiennečne odsúdenými alebo podmiennečne prepustenými páchatel'mi (Štrasburg, 30. novembra 1964, oznámenie č. 412/2003 Z. z.).

Azylové konanie

272. Problematiku azylu v právnom poriadku Slovenskej republiky upravuje najmä zákon č. 480/2002 Z. z. o azyle a o zmene a doplnení niektorých zákonov v znení neskorších predpisov (ďalej len „zákon o azyle“), ktorý je v súlade s Dohovorom o právnom postavení utečencov (Ženeva, 1951) a Protokolom týkajúcim sa právneho postavenia utečencov (New York, 1967), a v ktorom sú transponované 4 smernice Rady EÚ v oblasti azylu. Od 1. mája 2004 je Slovenská republika viazaná tiež Nariadením Rady (ES) č. 343/2003 z 18. februára 2003 ustanovujúcim kritériá a mechanizmy na určenie členského štátu zodpovedného za posúdenie žiadosti o azyl podanej v členskom štáte príslušníkom tretej krajiny.

273. Problematika azylu patrí do pôsobnosti Migračného úradu Ministerstva vnútra Slovenskej republiky (ďalej len „migračný úrad“), ktorý je príslušný na prvostupňové správne konanie o žiadosti o udelenie azylu, a ktorý vykonáva všetky činnosti zverené v zákone o azyle Ministerstvu vnútra SR.

274. Konanie o udelenie azylu sa začína vyhlásením cudzinca na príslušnom policajnom útvaru o tom, že žiada o udelenie azylu alebo o poskytnutie doplnkovej ochrany na území Slovenskej republiky (ďalej len „žiadosť o udelenie azylu“), ak zákon o azyle neustanovuje inak. Žiadosť o udelenie azylu v konaní o udelenie azylu posúdi a rozhodne o nej ministerstvo vnútra.

275. Podľa §22 ods. 1 zákona o azyle je žiadateľ o udelenie azylu oprávnený sa zdržiavať na území Slovenskej republiky, ak tento zákon alebo osobitný predpis neustanovuje inak.

276. Podľa §23 ods. 3 písm. a) zákona o azyle je žiadateľ o udelenie azylu povinný, ak ministerstvo vnútra nerozhodne inak, zdržiavať sa v prijímacom centre, ak ide o žiadateľa podľa §3 ods. 2 písm. c) zákona o azyle (ide cudzinca, ktorý sa letecky prepraví na územie Slovenskej republiky a nespĺňa podmienky na vstup na územie Slovenskej republiky). Prijímacím centrom sa podľa zákona o azyle rozumie miesto v tranzitnom priestore medzinárodného letiska, v ktorom sa umiestňuje žiadateľ podľa §3 ods. 2 písm. c), alebo vymedzený priestor v inom azylovom zariadení, v ktorom sa umiestňuje žiadateľ podľa §3 ods. 2 písm. c), ak ho nie je možné umiestniť v tranzitnom priestore medzinárodného letiska; umiestnenie v prijímacom centre sa nepovažuje za vstup a pobyt žiadateľa o udelenie azylu na území Slovenskej republiky. Ministerstvo vnútra skončí umiestnenie takéhoto žiadateľa v prijímacom centre a umiestni ho do záchytného tábora, ak ministerstvo vnútra nerozhodne o jeho žiadosti o udelenie azylu do siedmich dní od vyplnenia dotazníka (vstupného pohovoru) alebo súd nerozhodne do 30 dní od doručenia opravného prostriedku proti rozhodnutiu ministerstva v konaní o udelenie azylu.

277. Podľa §23 ods. 3 písm. b) až d) zákona o azyle je žiadateľ o udelenie azylu povinný, ak ministerstvo vnútra nerozhodne inak, podrobiť sa zdravotnej prehliadke, ktorú ministerstvo vnútra zabezpečí bez zbytočného odkladu po príchode do záchytného tábora, zdržiavať sa v záchytnom tábore do oznámenia výsledku zdravotnej prehliadky a zdržiavať sa v azylovom zariadení, ak sa na účel predchádzania prenosným ochoreniam žiadateľovi nariadi izolácia alebo karanténne opatrenie.

278. V súlade s §22 ods. 2 zákona o azyle sa po skončení pobytu v záchytnom tábore žiadateľ umiestni v pobytovom tábore alebo sa mu umožní pobyt mimo pobytového tábora. Ministerstvo vnútra môže umiestniť žiadateľa na nevyhnutný čas v integračnom stredisku

(integračné stredisko je zariadenie migračného úradu, v ktorom sa zabezpečuje prechodné ubytovanie azylantov).

279. Na základe §22 ods. 3 zákona o azyle ministerstvo vnútra môže povoliť žiadateľovi o udelenie azylu pobyt mimo pobytového tábora na základe jeho písomnej žiadosti, ak:

a) je schopný uhradiť si všetky výdavky spojené s pobytom mimo pobytového tábora z vlastných prostriedkov alebo

b) štátny občan Slovenskej republiky s trvalým pobytom na území Slovenskej republiky alebo cudzinec s povolením na pobyt na území Slovenskej republiky predloží písomné čestné vyhlásenie o tom, že zabezpečí ubytovanie žiadateľa a úhradu všetkých výdavkov spojených s jeho pobytom na území Slovenskej republiky.

280. V súlade s §23a zákona o azyle môže žiadateľ o udelenie azylu opustiť azylové zariadenie len na základe priepustky, ktorú vydá ministerstvo vnútra. O vydanie priepustky na opustenie azylového zariadenia na čas dlhší ako 24 hodín môže žiadateľ požiadať ministerstvo vnútra po vykonaní pohovoru, najviac však na sedem dní; v žiadosti je povinný uviesť miesto, kde sa bude zdržiavať; pričom ministerstvo vnútra môže odmietnuť vydať takúto priepustku len z dôvodu verejného poriadku alebo nevyhnutnej osobnej účasti žiadateľa na konaní o udelenie azylu. Podľa vnútorného pokynu Migračného úradu Ministerstva vnútra SR sa priepustka nevydáva, ak sa žiadateľ bude zdržiavať na čas kratší ako 24 hodín v rámci katastrálneho územia obce, v ktorom je tábor zriadený, pričom sa za priepustku považuje záznam o opustení tábora v knihe neprítomných.

281. Podľa §22 ods. 4 až 6 zákona o azyle sa žiadateľovi o udelenie azylu počas pobytu v azylovom zariadení alebo integračnom stredisku bezplatne poskytuje, ak tento zákon neustanovuje inak, ubytovanie, stravovanie alebo stravné a základné hygienické potreby a iné veci, ktoré nevyhnutne potrebuje na prežitie. Žiadateľovi o udelenie azylu sa počas pobytu v azylovom zariadení alebo integračnom stredisku poskytuje aj vreckové, ak tento zákon neustanovuje inak. Za žiadateľa o udelenie azylu, ktorý nie je verejne zdravotne poistený, uhradza neodkladnú zdravotnú starostlivosť ministerstvo vnútra, pričom v prípadoch hodných osobitného zreteľa, ak sa na základe individuálneho posúdenia zdravotného stavu žiadateľa o udelenie azylu zistia osobitné potreby na poskytnutie zdravotnej starostlivosti, ministerstvo vnútra uhradí aj poskytnutie tejto zdravotnej starostlivosti. Ministerstvo vnútra zabezpečí vhodnú zdravotnú starostlivosť maloletým žiadateľom o udelenie azylu, ktorí sú obeťami zneužívania, zanedbávania, vykorisťovania, mučenia alebo krutého, neľudského a ponižujúceho zaobchádzania alebo ktorí trpeli na následky ozbrojeného konfliktu. Ministerstvo vnútra na poskytovanie zdravotnej starostlivosti vydá žiadateľovi doklad o oprávnení na poskytnutie zdravotnej starostlivosti.

282. Podľa §8 zákona o azyle ministerstvo vnútra udelí azyl, ak tento zákon neustanovuje inak, žiadateľovi o udelenie azylu, ktorý

a) má v krajine pôvodu opodstatnené obavy z prenasledovania z rasových, národnostných alebo náboženských dôvodov, z dôvodov zastávania určitých politických názorov alebo príslušnosti k určitej sociálnej skupine a vzhľadom na tieto obavy sa nemôže alebo nechce vrátiť do tohto štátu, alebo

b) je v krajine pôvodu prenasledovaný za uplatňovanie politických práv a slobôd.

283. Na základe §9 zákona o azyle môže ministerstvo vnútra udeliť azyl z humanitných dôvodov, aj keď sa v konaní o udelenie azylu nezistia dôvody podľa § 8.

284. Podľa §13a zákona o azyle ministerstvo vnútra poskytne doplnkovú ochranu žiadateľovi o udelenie azylu, ktorému neudelilo azyl, ak sú vážne dôvody domnievať sa, že by bol v prípade návratu do krajiny pôvodu vystavený reálnej hrozbe vážneho bezprávia, ak tento zákon neustanovuje inak. Vážnym bezpráviom sa podľa § 2 písm. f) zákona o azyle rozumie:

- uloženie trestu smrti alebo jeho výkon,
- mučenie alebo neľudské alebo ponižujúce zaobchádzanie alebo trest, alebo
- vážne a individuálne ohrozenie života alebo nedotknuteľnosti osoby z dôvodu svojvoľného násillia počas medzinárodného alebo vnútroštátneho ozbrojeného konfliktu,

285. Podľa zákona o azyle sa azylant považuje za cudzinca, ktorému sa udelilo povolenie na trvalý pobyt a cudzinec, ktorému sa poskytla doplnková ochrana, sa považuje za cudzinca, ktorému sa udelilo povolenie na prechodný pobyt. Azylantovi a cudzincovi, ktorému sa poskytla doplnková ochrana, vystaví policajný útvar doklad o pobyte podľa zákona č. 48/2002 Z. z. o pobyte cudzincov a o zmene a doplnení niektorých zákonov v znení neskorších predpisov, v ktorom sa okrem iného uvedie aj názov „azylant“, resp. „doplnková ochrana“..

286. Od 1. januára 2003 do 30. apríla 2008 bolo na území Slovenskej republiky podaných 31040 žiadostí o udelenie azylu (vrátane opakovaných žiadostí), z ktorých bolo vydaných rozhodnutie vo veci len v 5196 prípadoch, nakoľko vo väčšine prípadov sa konanie o udelenie azylu zastavilo najmä z dôvodu, že žiadatelia opustili územie Slovenskej republiky ešte pred vydaním samotného rozhodnutia vo veci ich žiadosti. Za sledované obdobie bol azyl udelený v 75 prípadoch a doplnková ochrana bola poskytnutá v 101 prípadoch. Štátne občianstvo SR získalo 91 azylantov.

Rok	2003	2004	2005	2006	2007	Do 30.4.2008	Spolu
Počet žiadostí o udelenie azylu	10358	11395	3549	2849	2642	247	31040
Udelenie azylu	11	15	25	8	14	2	75
Neudelenie azylu*	531	1592	827	861	1177	133	5121
Poskytnutie doplnkovej ochrany*	–	–	–	–	82	19	101
Udelenie štátneho občianstva azylantom***	42	20	2	5	18	4	91

*Neudelenie azylu zahŕňa aj zamietnutie žiadosti o udelenie azylu ako zjavne neopodstatnenej alebo ako neprípustnej.

**Doplnková ochrana sa poskytuje od roku 2007.

*** O udelení štátneho občianstva SR cudzincom (vrátane azylantov) rozhoduje ministerstvo vnútra – odbor všeobecnej vnútornej správy sekcie verejnej správy.

Tab.č. 6: Informácie o azyle od 2003 do 30. 4. 2008.

Novela zákona o azyle

287. Dňa 21. 11. 2008 bol uverejnený v Zbierke zákonov, v čiastke 167, zákon č. 451/2008

Z. z., ktorým sa mení a dopĺňa zákon č. 480/2002 Z. z. o azyle a o zmene a doplnení niektorých zákonov. Táto novela je účinná od 1. 12. 2008.

288. Cieľom novej právnej úpravy je najmä transpozícia (prenesenie) čl. 15 smernice Rady 2005/85/ES o minimálnych štandardoch pre konanie v členských štátoch o priznávaní a odnímaní postavenia utečenca a tiež aktualizácia niektorých ustanovení zákona o azyle a niektorých ďalších zákonov.

289. Podľa novej právnej úpravy (okrem iného):

- ministerstvo vnútra je oprávnené z humanitných dôvodov skončiť umiestnenie žiadateľa o udelenie azylu v prijímacom centre a umiestniť ho v záchytnom tábore,
- rozširujú sa prípady, keď sa preukaz žiadateľa o udelenie azylu, ktorý sa žiadateľovi vydá po príchode do záchytného tábora, považuje za doklad totožnosti, a to o prípady žiadateľov, ktorí mali na území SR povolený prechodný pobyt alebo trvalý pobyt,
- zástupcom účastníka konania o azyle môže byť okrem fyzickej osoby aj *Centrum právnej pomoci*,
- súčasná sedemdnňová lehota sa predlžuje na 20 dní, a to v prípade:
- podania opravného prostriedku proti rozhodnutiu, ktorým sa žiadosť o udelenie azylu zamietla ako zjavne neopodstatnená alebo ako neprípustná,
- podania rozkladu proti rozhodnutiu o zastavení konania z dôvodu, že sa v konaní o azyle už právoplatne rozhodlo,
- podania rozkladu proti rozhodnutiu o odňatí azylu z dôvodu, že azylant nepodal žiadosť o udelenie azylu na dobu neurčitú v ustanovenej lehote,
- podania rozkladu proti rozhodnutiu o zrušení doplnkovej ochrany z dôvodu, že cudzinec, ktorému sa poskytla, nepodal žiadosť o jej predĺženie v ustanovenej lehote,
- ubytovanie azylanta v pobytovom tábore je možné aj na základe jeho písomnej žiadosti na nevyhnutný čas; zároveň sa mu ukladá povinnosť primerane uhrádzať výdavky spojené s jeho pobytom.⁴⁶

290. Cieľom novely zákona o azyle je harmonizácia azylového práva SR s azylovým právom Európskej únie. Článok 15 smernice Rady EÚ 2005/85/ES ukladá členským štátom Európskej únie v prípade zamietnutej žiadosti o azyl zabezpečiť neúspešnému žiadateľovi bezplatnú právnu pomoc pri odvolaní voči zamietavému rozhodnutiu v azylovom konaní. Túto službu zabezpečuje *Centrum právnej pomoci*, organizácia ministerstva spravodlivosti.

291. Nárok na bezplatnú právnu pomoc majú od 1. decembra 2008 tí účastníci konania o azyle, v prípade ktorých ministerstvo vnútra vydalo rozhodnutie o neudelení azylu alebo zamietlo ich žiadosť o azyl ako zjavne neopodstatnenú; alebo im odňalo azyl; alebo zrušilo, resp. nepredĺžilo doplnkovú ochranu; alebo zastavilo konanie z dôvodu *res iudicata*. Novelu schválili poslanci Národnej rady SR na svojej októbrovej schôdzi.

292.

Návrh novely zákona o azyle upravuje niektoré doterajšie ustanovenia vzhľadom na skúsenosti z aplikačnej praxe. Odstránil sa napríklad problém dvojitého posudzovania prekážok administratívneho vyhostenia, kedy tieto prekážky posudzovalo ministerstvo v konaní o azyle a následne útvary polície podľa zákona o pobyte cudzincov. O existencii prekážok vyhostenia vo všetkých prípadoch rozhoduje už len príslušný policajný útvar. Lehota na podanie opravného prostriedku na súd proti rozhodnutiu o zamietnutí žiadosti o

⁴⁶ <http://www.portal.gov.sk/Portal/sk/Default.aspx?CatID=42&NewsID=725>.

azylu ako neprípustnej alebo zjavne neopodstatnenej, sa predĺžila zo 7 na 20 dní.⁴⁷

Dočasné útočisko

293. Slovenská republika poskytuje podľa zákona o azyle aj dočasné útočisko na účely ochrany cudzincov pred vojnovým konfliktom, endemickým násilím, následkami humanitárnej katastrofy, sústavným alebo hromadným porušovaním ľudských práv v ich krajine pôvodu. Začiatok, podmienky a skončenie dočasného útočiska určí vláda Slovenskej republiky v súlade s rozhodnutím Rady Európskej únie. Odídencom je cudzinec, ktorému ministerstvo vnútra (migračný úrad) na základe rozhodnutia vlády poskytlo dočasné útočisko. Odídenc je počas poskytovania dočasného útočiska oprávnený na tolerovaný pobyt na území Slovenskej republiky podľa zákona o pobyte cudzincov, pričom mu policajný útvar vydá doklad o povolení na tolerovaný pobyt s označením „ODÍDENEČ“. V sledovanom období (2003-2008) Slovenská republika dočasné útočisko neposkytovala.

Článok 13

294. Článok 23 odsek 5 Ústavy stanovuje, že „*cudzince možno vyhostiť iba v prípadoch ustanovených zákonom*“. Trest vyhostenia, ktorý upravuje § 65 Trestného zákona, sa môže uložiť ak to vyžaduje bezpečnosť osôb alebo majetku alebo iný verejný záujem, a to jedine páchatelovi, ktorý nie je občanom SR, ani osobou, ktorej bolo priznané postavenie utečenca.

295. Vyššie spomenutý zákon č. 451/2008 Z. z., ktorým sa mení a dopĺňa zákon č. 480/2002 Z. z. o azyle a o zmene a doplnení niektorých zákonov účinný od 1. 12. 2008 prináša dôležité zmeny aj v zákone č. 48/2002 Z. z. o pobyte cudzincov, napríklad:

- rozširuje sa okruh osôb, ktoré majú právny nárok na vydanie víza a ktorým sa dôvod neudelenia víza oznamuje, a to o rodinného príslušníka cudzinca, ktorému sa poskytla doplnková ochrana,
- Ministerstva vnútra je oprávnené predĺžiť krátkodobé vízum najviac do 90 dní v jednom polroku, ak cudzinec nemôže vycestovať z územia SR z dôvodu živelnej pohromy, humanitárneho dôvodu alebo z vážneho osobného dôvodu,
- študentom sa umožňuje udeľovať povolenie na prechodný pobyt na celú predpokladanú dobu štúdia, najviac však na päť rokov,
- pre cudzinca s dlhodobým pobytom sa vypúšťa povinnosť odovzdať doklad potvrdzujúci, že netrpí chorobou, ktorá ohrozuje verejné zdravie,
- cudzincovi sa umožňuje podať žiadosť o obnovenie povolenia na prechodný pobyt a žiadosť o ďalšie povolenie na trvalý pobyt kedykoľvek počas trvania prvého povolenia,
- určuje sa povinnosť cudzinca podrobiť sa lekárskemu vyšetreniu na určenie jeho veku v prípadoch, ak je táto otázka sporná.

Nútené návraty

296. Za účelom výkonu rozhodnutia a vyhostení cudzinca Útvar policajného zaistenia pre cudzincov (ďalej len „ÚPZC“) spolupracuje s jednotlivými zastupiteľskými úradmi a Konzulárnym odborom Ministerstva zahraničných vecí SR. Žiadosti o vydanie náhradných cestovných dokladov predkladá priamo na zastupiteľské úrady cudzích štátov so sídlom

⁴⁷ <http://www.minv.sk/?tlacove-spravy-6&sprava=od-decembra-mozu-ziadatelja-o-azyl-vyuzivat-moznost-bezplatnej-pravnej-pomoci>.

na území Slovenskej republiky a na Konzulárny odbor MZV SR, ktorý sprostredkuje žiadosti na zastupiteľské úrady cudzích štátov so sídlom mimo Slovenskej republiky. ÚPZC nemá možnosť ovplyvniť činnosť jednotlivých zastupiteľských úradov. Jednotlivé žiadosti o vydanie náhradných cestovných dokladov sú predkladané v čo najkratšom čase po umiestnení cudzincov.

297. Nakoľko v ÚPZC sú umiestnení cudzinci bez cestovných dokladov, základom pre potreby výkonu rozhodnutí o vyhostení je zistenie ich totožnosti. Stupeň istoty, pokiaľ ide o totožnosť a štátnu príslušnosť je podmienená tým, či cudzinec má byť odovzdaný na základe readmisnej dohody na územie zmluvného štátu, alebo či cudzinec má byť vyhostený do krajiny pôvodu podľa §59 ods. 2) zákona o pobyte cudzincov. V prvom prípade medzivládne dohody taxatívne stanovujú jednotlivé doklady, ktorých predložením zmluvné strany považujú štátne občianstvo za dokázané bez ďalšieho skúmania, alebo hodnoverne preukázané s možnosťou ďalšieho skúmania. V prípade vyhostenia totožnosť cudzincov musí byť potvrdená jednotlivými zastupiteľskými úradmi, ktoré potom vydávajú náhradné cestovné doklady slúžiace pre návrat do krajiny pôvodu. O prípade každého cudzinca, ktorého zastupiteľský úrad sídli na území Slovenskej republiky, je vyvolané osobné jednanie a taktiež pracovníci niektorých zastupiteľských úradov vykonávajú konzulárne návštevy v priestoroch útvaru.

298. V rámci týchto návštev pracovníci majú možnosť na základe priameho a osobného rozhovoru overiť jazykovú, kultúrnu, regionálnu znalosť cudzincov o predpokladanej krajine pôvodu. Problémy, ktoré sa vyskytujú pri overovaní totožnosti štátnych príslušníkov tretích krajín a pri získavaní náhradných cestovných dokladov, sa riešia diplomatickou cestou prostredníctvom Konzulárneho odboru MZV SR, na základe vyhodnotenia spolupráce so zastupiteľskými úradmi, výberom najproblematickejších krajín. Zastupiteľské úrady najproblematickejších krajín boli v minulosti viackrát formou diplomatických nôt vyzývané na potrebu zlepšenia spolupráce.

299. Pre potreby zistenia totožnosti cudzinca sa vykonávajú previerky aj prostredníctvom medzinárodnej policajnej spolupráce, prostredníctvom policajných pridencov na zastupiteľských úradoch SR a Národnej ústredne Interpolu. Výsledky týchto previerok môžu slúžiť aj ako podkladové materiály pri spolupráci so zastupiteľskými úradmi a konzulátmi krajín pôvodu cudzincov.

300. V prípade, že na ÚPZC bol doručený náhradný cestovný doklad vystavený zastupiteľským úradom, je nutné rozhodnúť o spôsobe vyhostenia s prihliadnutím na čo najefektívnejšiu možnosť a na ustanovenia § 59 ods. 2 a ods. 3 zákona o pobyte cudzincov. Znamená to, že ÚPZC cudzinca, ktorý je administratívne vyhostený do susedného štátu dopraví na hraničný priechod, ak vykonáva administratívne vyhostenie leteckou cestou alebo cez územie tretieho štátu na základe medzinárodnej zmluvy, dopraví cudzinca až na územie štátu, v ktorom je zabezpečené jeho prijatie.

301. Za skutočné vykonanie vyhostenia cudzinca umiestneného v ubytovacích priestoroch ÚPZC je zodpovedné oddelenie cudzineckej polície ÚPZC, ktoré zorganizuje prepravu cudzinca, zabezpečí lístky, letenky, vykoná posúdenie rizika k vyhostovanej osobe, v prípade potreby zabezpečí policajnú eskortu, doprovod. Pri vyhostovaní sa využívajú vlakové a autobusové spojenia, lietadlá a osobné motorové vozidlá v závislosti od krajiny pôvodu, kde má byť cudzinec vyhostený. V prípade rozhodnutia o leteckom vyhostení sa využívajú dopravné lietadlá pravidelných leteckých liniek jednotlivých leteckých spoločností.

302. Eskortu a doprovod vyhostovaných cudzincov zabezpečujú vždy príslušníci PZ SR zaradení v rámci ÚPZC. Eskorta je vykonávaná na základe príkazu na eskortu, ktorú schvaľuje riaditeľ ÚPZC. Veliteľom eskorty je pracovník oddelenia cudzineckej polície zabezpečujúci administratívno-právnu časť vyhostenia, zároveň však dohliada na dodržiavanie Nariadenia MV č. 49/1993 o eskortovaní osôb. Zloženie a počet ostatných členov eskorty je pritom určený na základe počtu, povahy a zdravotnom stave vyhostovaných cudzincov. Každý člen eskorty je poučený v zmysle spomínaného nariadenia. Cudzinec je pred ukončením pobytu v ÚPZC podrobený výstupnej zdravotnej prehliadke vykonávanej lekárom, to isté platí aj u vyhostených cudzincov pred transportom. Pokiaľ cudzinec mal svoje veci a finančné prostriedky uložené v úschove ÚPZC podľa § 66 ods. 3 zákona o pobyte cudzincov, po úhrade nákladov spojených s jeho vyhostením v zmysle § 60 zákona o pobyte cudzincov, sa mu vrátia, čo potvrdí svojim podpisom na osobnej karte cudzinca.

Dobrovoľné návraty

303. Všeobecne je nutné uviesť, že pri návratových opatreniach cudzincov do krajín pôvodu, Slovenská republika pripisuje značnú dôležitosť riešeniu prostredníctvom dobrovoľných návratov.⁴⁸ Táto dôležitosť je aj právne relevantná, nakoľko táto forma návratu má v súčasnosti aj zákonné podmienky.

304. Kompetentným orgánom vo veci dobrovoľných návratov cudzincov do krajiny pôvodu je úrad hraničnej a cudzineckej polície Ministerstva vnútra Slovenskej republiky (konkrétne odbor cudzineckej polície). Organizáciou, ktorá dobrovoľné návraty realizuje, je Medzinárodná organizácia pre migráciu (ďalej len „IOM“).

Dobrovoľný návrat v zákone o pobyte cudzincov

305. V zmysle ustanovenia § 2 písmeno j zákona o pobyte cudzincov sa dobrovoľným návratom rozumie návrat do krajiny pôvodu alebo posledného bydliska cudzinca, ktorý o návrat požiadal.

306. V zmysle ustanovenia § 43 ods. 2 zákona o pobyte cudzincov sa za tolerovaný pobyt považuje obdobie najviac 90 dní od podania písomnej žiadosti cudzinca o dobrovoľný návrat do vycestovania, alebo do späťvzatia tejto žiadosti; to neplatí, ak je cudzinec zaistený, alebo ak je oprávnený zdržiavať sa na území Slovenskej republiky podľa osobitného zákona (azylový zákon).

307. V zmysle ustanovenia § 59 ods. 4 písm. b) zákona o pobyte cudzincov policajný útvar nevykoná rozhodnutie o administratívnom vyhostení, ak cudzinec pred výkonom rozhodnutia o administratívnom vyhostení požiadal o dobrovoľný návrat; to neplatí, ak sa dobrovoľný návrat neuskutoční do 90 dní.

⁴⁸ Právny základ dobrovoľných návratov:

- 1998 – Dohoda o spolupráci medzi MV SR a IOM o pomoci pri návrate neúspešných žiadateľov o azyl a ilegálnych migrantov do krajiny pôvodu,
- 2002 – zákon č. 480/2002 Z. z. o azyle - § 44 (spolupráca s IOM),
- 2005 – zákon č. 48/2002 Z. z. o pobyte cudzincov – § 2 (pojem „dobrovoľný návrat“).

308. Realizácia dobrovoľných návratov prebieha v úzkej spolupráci IOM s pracovníkmi ÚPZC, ktorí zisťujú záujem cudzincov o dobrovoľný návrat, resp. zvažia potrebu zrealizovať dobrovoľný návrat a následne žiadajú IOM o jeho zabezpečenie. IOM spolupracuje aj s OCP ÚHCP PZ, ktoré zabezpečujú vykonanie eskorty cudzincov, ktorí majú byť dobrovoľne vrátení zo zariadení Migračného úradu MV SR na letisko, kde si cudzincov prevezmú pracovníci IOM.

Článok 14

Odporúčanie č. 14.

309. V súvislosti s oblasťou práv upravených v Článku 14. Paktu uvádzame, že Slovenská republika prijala viaceré právne zmeny najmä v záujme posilniť dodržiavanie princípov nezávislosti a nestrannosti súdnictva. V iných oblastiach práv upravených v Článku 14 Paktu od vypracovania Druhej periodickej správy v Slovenskej republike nedošlo k zmenám.

Nezávislosť a nestrannosť súdnictva

310. V zmysle článku 141 ods. 1 a 2 Ústavy „v Slovenskej republike vykonávajú súdnictvo nezávislé a nestranné súdy. Súdnicstvo sa vykonáva na všetkých stupňoch oddelene od iných štátnych orgánov.“

311. Ústavným zákonom č. 90/2001 Z. z., resp. novelou Ústavy, bola článkom 141a vytvorená Súdna rada Slovenskej republiky. Súdna rada sa skladá z 18 členov. Sú nimi predseda súdnej rady a ďalší jej členovia. Jej predsedom je predseda Najvyššieho súdu Slovenskej republiky. Podľa § 3 ods. 2 zákona č. 185/2002 Z. z. o Súdnej rade Slovenskej republiky a o zmene a doplnení niektorých zákonov v znení neskorších predpisov členom súdnej rady ustanoveným Národnou radou Slovenskej republiky, prezidentom Slovenskej republiky a vládou Slovenskej republiky môže byť len osoba, ktorá je bezúhonná, má vysokoškolské právnické vzdelanie a najmenej 15 rokov odbornej praxe. Funkcia člena súdnej rady je nezlučiteľná s funkciou predsedu Najvyššieho kontrolného úradu Slovenskej republiky alebo podpredsedu Najvyššieho kontrolného úradu Slovenskej republiky, prokurátora, príslušníka Policajného zboru Slovenskej republiky a príslušníka Slovenskej informačnej služby.

312. Ministerstvo spravodlivosti SR predložilo do legislatívneho procesu návrh zákona, ktorým sa mení a dopĺňa zákon č. 185/2002 Z. z. o Súdnej rade Slovenskej republiky a o zmene a doplnení niektorých zákonov v znení neskorších predpisov. Aktuálne sa Národná rada Slovenskej republiky uzniesla na tomto zákone.

313. Cieľom zákona je prispôbenie právnej úpravy zákona č. 185/2002 Z. z. o Súdnej rade Slovenskej republiky a o zmene a doplnení niektorých zákonov v znení neskorších predpisov právnej úprave zákona č. 757/2004 Z. z. o súdoch a o zmene a doplnení niektorých zákonov, ktorá nanovo upravila štruktúru a zloženie orgánov sudcovskej samosprávy bez súčasného odrazu týchto zmien v zákone č. 185/2002 Z. z. o Súdnej rade Slovenskej republiky a o zmene a doplnení niektorých zákonov v znení neskorších predpisov.

314. Ďalším cieľom zákona je reagovať na praktické požiadavky aplikačnej praxe a odstrániť výkladové a aplikačné problémy existujúcej právnej úpravy, najmä pokiaľ ide o spresnenia formulácií pri voľbách predsedu Najvyššieho súdu Slovenskej republiky a

podpredsedu Najvyššieho súdu Slovenskej republiky. Jednoznačne sa definuje, v akom časovom limite sa má uskutočniť nová voľba kandidáta na funkciu predsedu a podpredsedu Najvyššieho súdu Slovenskej republiky v prípade, ak kandidát nebol zvolený ani v opakovanej voľbe.

315. Národná rada SR schválila 5. novembra 2008 s účinnosťou od 1. 1. 2009 zákon č. 757/2004 Z. z. o súdoch a o zmene a doplnení niektorých zákonov.

316. Týmto zákonom sa novelizovali:

- zákon č. 757/2004 Z. z. o súdoch a o zmene a doplnení niektorých zákonov,
- zákon č. 385/2000 Z. z. o sudcoch a prísediacich a o zmene a doplnení niektorých zákonov v znení neskorších predpisov,
- zákon č. 514/2003 Z. z. o zodpovednosti za škodu spôsobenú pri výkone verejnej moci a o zmene niektorých zákonov v znení zákona č. 215/2007 Z. z.,
- zákon č. 549/2003 Z. z. o súdnych úradníkoch v znení zákona č. 757/2004 Z. z.
- zákon č. 550/2003 Z. z. o probačných a mediačných úradníkoch a o zmene a doplnení niektorých zákonov,
- zákon č. 371/2004 Z. z. o sídlach a obvodoch súdov Slovenskej republiky a o zmene zákona č. 99/1963 Zb. Občiansky súdny poriadok v znení neskorších predpisov v znení neskorších predpisov.

317. Účelom uvedenej právnej úpravy je v prvom rade reagovať na praktické problémy aplikačnej praxe a nedostatky platnej právnej úpravy v oblasti statusových záležitostí sudcov a organizácie, správy a riadenia súdov (novela zákona č. 385/2000 Z. z. a zákona č. 757/2004 Z. z.). Úprava v oblasti postavenia súdnych úradníkov vychádza jednak z požiadaviek aplikačnej praxe a taktiež súvisí s pripravovanou novelizáciou zákona č. 548/2003 Z. z. o Justičnej akadémii a o zmene a doplnení niektorých zákonov v znení neskorších predpisov.

318. Účelom novelizácie zákona č. 514/2003 Z. z. o zodpovednosti za škodu spôsobenú pri výkone verejnej moci a o zmene niektorých zákonov je reagovať na poznatky súdov a iných orgánov verejnej moci o nedostatkoch platnej právnej úpravy a jej možných negatívnych dôsledkoch na rozhodovanie a nezávislosť súdnej moci. Novela zákona o sídlach a obvodoch súdov Slovenskej republiky sa týka úpravy súdu s pôsobnosťou vo veciach starostlivosti o maloletých týkajúcich sa neoprávneného premiestnenia alebo zadržania maloletého dieťaťa.

319. Od nadobudnutia účinnosti novely Ústavy 1. júla 2001 sudcov už nevolí Národná rada (parlament) na návrh vlády. Sudcov vymenúva a odvoláva prezident Slovenskej republiky, pričom návrhy kandidátov na vymenovanie sudcov a návrhy na odvolanie sudcov predkladá Súdna rada Slovenskej republiky.

320. Právny poriadok Slovenskej republiky odlišuje vymenovanie do funkcií sudcov prezidentom SR od vymenovania sudcov ministrom spravodlivosti do súdnych funkcií, a to do funkcií predsedov a podpredsedov krajských a okresných súdov podľa § 36 zákona č. 757/2004 Z. z. o súdoch a o zmene a doplnení niektorých zákonov v znení neskorších predpisov.

321. Predsedu súdu okrem predsedu najvyššieho súdu a predsedov vojenských súdov vymenúva zo sudcov na základe výsledkov výberového konania minister spravodlivosti na päť rokov, ktorý na tento účel vyhlasuje výberové konanie podľa § 37 ods. 1 zákona č.

757/2004 Z. z.. Tá istá osoba môže byť vymenovaná za predsedu súdu najviac v dvoch po sebe nasledujúcich obdobiach. Predsedu súdu v čase jeho neprítomnosti alebo keď funkcia predsedu súdu nie je obsadená zastupuje v rozsahu jeho práv a povinností podpredseda súdu. Predseda súdu môže poveriť aj v iných prípadoch podpredsedu súdu, aby ho zastupoval v rozsahu jeho práv a povinností. Funkcia podpredsedu súdu sa zriaďuje na všetkých súdoch; na okresnom súde, len ak je počet sudcov vyšší ako 15. Ak funkcia podpredsedu súdu nie je zriadená, môže predseda súdu poveriť ktoréhokoľvek sudcu príslušného súdu vykonávaním niektorých úkonov patriacich do pôsobnosti predsedu súdu.

322. Odvolanie predsedu súdu môže ministromi navrhnuť súdna rada, sudcovská rada príslušného súdu, predseda súdu vyššieho stupňa. Týmto návrhom však minister spravodlivosti nie je viazaný, pričom rozhodne o ňom do 60 dní odo dňa jeho doručenia. Minister môže aj bez návrhu odvolať sudcu z funkcie predsedu súdu, ak si neplní povinnosti predsedu súdu ustanovené zákonom. Minister aj bez návrhu odvolá sudcu z funkcie predsedu súdu, ak mu zdravotný stav alebo iná prekážka dlhodobo nedovoľuje, najmenej počas šiestich mesiacov, riadne vykonávať povinnosti predsedu súdu. Podpredsedu súdu vymenúva na návrh predsedu súdu minister na päť rokov. Tú istú osobu možno vymenovať za podpredsedu súdu aj opakovane. Na zánik funkcie podpredsedu súdu sa primerane vzťahujú ustanovenia § 38; navrhnuť odvolanie podpredsedu súdu môže ministromi aj predseda príslušného súdu.⁴⁹ Prostredníctvom týchto súdnych funkcionárov je zabezpečené riadenie a výkon štátnej správy súdov v rozsahu ustanovenom zákonom č. 757/2004 Z. z. o súdoch a o zmene a doplnení niektorých zákonov a zákonom č. 371/2004 Zb. o sídlach a obvodoch súdov Slovenskej republiky a o zmene zákona č. 99/1963 Zb. Občiansky súdny poriadok v znení neskorších predpisov.

323. K posilneniu princípu nezávislosti a nestrannosti súdnictva nepochybne prispieva aj existencia sudcovských rád, ktoré sa podieľajú na riadení a správe súdov ako orgány sudcovskej samosprávy. Sudcovské rady sa zriaďujú na okresnom súde, krajskom súde, najvyššom súde, Špeciálnom súde a Vyššom vojenskom súde. Na okresných súdoch s počtom sudcov menším ako 15 a na vojenských obvodočných súdoch pôsobnosť sudcovskej rady vykonáva plénum. Vznikom Súdnej rady SR zanikla Rada sudcov Slovenskej republiky⁵⁰, ktorá bola koordinačným orgánom sudcovských rád a zároveň orgánom, ktorý sa podieľal na štátnej správe súdov v rozsahu a spôsobom upraveným zákonom č. 335/1991 Z. z. o súdoch a sudcoch v znení neskorších predpisov zrušeného zákonom č. 385/2000 Z. z. o sudcoch a príseďiacich a o zmene a doplnení niektorých zákonov (ďalej len „zákon o sudcoch a príseďiacich“), ktorý nadobudol účinnosť 1. januára 2001⁵¹.

324. Takto vytvorené sudcovské rady vystupujú na ochranu práv a oprávnených záujmov sudcov a v zmysle tohto zákona sa vyjadrujú k jednotlivým aspektom (napr. dočasné pridelenie sudcu, hodnotenie sudcu, výberové konanie na obsadenie voľného miesta sudcu, preskúmanie písomného vyhlásenia a majetkového priznania, pridelenie sudcu na Najvyšší súd SR, preloženie sudcu na iný súd atď.), ktoré budú súvisieť s prijatím ďalších rozhodnutí. Ak sa príslušná sudcovská rada nevyjadrí alebo ak nerozhodne vo veciach, ktoré sú jej dané

⁴⁹ Schválená novela zákona č. 757/2004 Z. z. o súdoch (vid na <http://www.nrsr.sk/Default.aspx?sid=zakony/zakon&MasterID=2532>), má s účinnosťou od 1. januára 2009 rozšíriť okruh zákonných dôvodov pre odvolanie predsedu súdu o „iné závažné dôvody“.

⁵⁰ V súlade so zákonom č. 185/2002 Z. z. o Súdnej rade SR bola Rada sudcov SR zrušená a jej kompetencie boli presunuté na Súdnu radu SR.

⁵¹ S výnimkou niektorých ustanovení týkajúcich sa prehlbovania a zvyšovania kvalifikácie sudcu (účinnosť nadobudli 1. januára 2002), ako aj ustanovení, ktoré upravujú platové pomery sudcov (účinnosť nadobudli 1. januára 2003).

na vyjadrenie alebo rozhodnutie podľa tohto zákona, do 30 dní, postupuje sa ďalej bez jej vyjadrenia alebo rozhodnutia. Vyjadrenie príslušnej sudcovskej rady je však potrebné vyžiadať, ak ide o ustanovenie do vyššej sudcovskej funkcie.

325. V nadväznosti na príslušné ustanovenia ústavy zákon č. 385/2000 Z. z. o sudcoch a príseďiacich v znení neskorších predpisov ukladá sudcom povinnosť byť pri výkone svojej funkcie nezávislí a vykladať zákony a iné všeobecne záväzné právne predpisy podľa svojho najlepšieho vedomia a svedomia, rozhodovať nestranne, spravodlivo, bez zbytočných prietáhov a len na základe skutočností zistených v súlade so zákonom. Sudcovia pri výkone svojej funkcie nezávislí a viazaní len Ústavou a zákonom, ďalej medzinárodnou zmluvou podľa článku 7 ods. 2⁵² a 5, zákonom, nálezom Ústavného súdu Slovenskej republiky a za podmienok ustanovených zákonom aj právnym názorom súdu vyššieho stupňa. Rovnako aj právny názor Ústavného súdu Slovenskej republiky obsiahnutý v jeho rozhodnutí vydanom v konaní podľa čl. 125 ods. 1 ústavy na základe návrhu súdu je pre súd záväzný. Zákon č. 757/2004 Z. z. o súdoch a o zmene a doplnení niektorých zákonov v znení neskorších predpisov zakotvuje zásadu sudcovskej imunity, t. j., že za činy spáchané pri výkone svojej funkcie alebo v jej súvislosti možno sudcu trestne stíhať alebo vziať do väzby len so súhlasom orgánu, ktorý ich vymenoval alebo zvolil. Novela Ústavy, ako aj zákon o sudcoch a príseďiacich posilnil postavenie sudcov zakotvením zásady nepreložiteľnosti sudcu okrem prípadov, ak s preložením sudcu súhlasí alebo, ak sa tak činí na základe rozhodnutia disciplinárneho senátu. Tieto právne predpisy upravujú aj zásadu nezlučiteľnosti výkonu funkcie sudcu, resp. taxatívne vymedzujú prípady tejto nezlučiteľnosti, a zakotvujú princíp apolitickosti sudcov, t. j. povinnosť vymenovaného sudcu vzdať sa členstva v politickej strane alebo politickom hnutí ešte pred zložením sľubu.

Trestné konanie proti mladistvým

326. Nový Trestný zákon znížil hranicu trestnej zodpovednosti na 14 rokov. Trestné sadzby odňatia slobody sa v prípade maloletých znižujú na polovicu. Nemôže sa teda stať, aby bol maloletý páchatel' odsúdený na výnimočný trest – doživotie. Nepodmienečný trest odňatia slobody môže súd uložiť mladistvému iba za podmienky, že by vzhľadom na okolnosti prípadu, osobu mladistvého alebo vzhľadom na predtým uložené opatrenia uloženie iného trestu zjavne nevedlo k dosiahnutiu účelu trestu.

327. Na druhej strane zákon rozšíril možnosť výmery trestu odňatia slobody pod dolnú hranicu trestnej sadzby bez akýchkoľvek obmedzení a široké spektrum možnosti odklonu od trestu, resp. alternatív k výkonu trestu odňatia slobody. Činy ako znásilnenie, sexuálne násilie, sexuálne zneužívanie, odloženie dieťaťa, opustenie dieťaťa, zanedbanie povinnej výživy, týranie blízkej osoby, a zverenej osoby, ohrozovanie mravnej výchovy mládeže, výroba, rozširovanie a prechovávanie detskej pornografie ohrozovanie mravnosti a podobné sú kvalifikované za trestné. Trestný zákon upravuje aj skutkovú podstatu trestného činu obchodovania s deťmi a trestný čin únosu. Každé z ustanovení prísnejšie postihuje spáchanie činu na chránenej osobe, ktorým je aj dieťa.

328. Nový Trestný poriadok účinný od 1. januára 2006 upravuje osobitné konanie proti

⁵² Článok 7 ods. 2 Ústavy: „Slovenská republika môže medzinárodnou zmluvou, ktorá bola ratifikovaná a vyhlásená spôsobom ustanoveným zákonom, alebo na základe takej zmluvy preniesť výkon časti svojich práv na Európske spoločenstvá a Európsku úniu. Právne záväzné akty Európskych spoločenstiev a Európskej únie majú prednosť pred zákonmi Slovenskej republiky. Prevzatie právne záväzných aktov, ktoré vyžadujú implementáciu, sa vykoná zákonom alebo nariadením vlády podľa čl. 120 ods.2.“

mladistvým. Mladistvý musí mať napríklad obhajcu už po vznesení obvinenia, do väzby ho možno vziať iba vtedy, ak jej účel nemožno dosiahnuť inak, aj keď sú tu zákonné dôvody na vzatie do väzby, hlavné pojednávanie a verejné zasadnutie o dohode o vine a treste nemožno konať v jeho neprítomnosti.

329. Podľa novej právnej úpravy sa na začatie, respektíve pokračovanie v trestnom stíhaní nevyžaduje pri trestných činoch násilie proti skupine obyvateľov a proti jednotlivcovi, obmedzovanie osobnej slobody, vydieranie, porušovanie domovej slobody, znásilnenie, súhlas poškodeného.

330. Oblasť domáceho násillia, zneužívania a zlého zaobchádzania vrátane telesných trestov je sledovaná pracovníkmi zaradenými na odboroch všeobecnej kriminality úradov justičnej a kriminálnej polície krajských a okresných riaditeľstiev Policajného zboru, ktorí sa zaoberajú problematikou trestnej činnosti mládeže a páchanej na mládeži, vedú si o nej prehľad a vykonávajú prevenciu v spolupráci s policajnými preventistami.

331. Podľa § 94 Trestného zákona sa za mladistvú považuje osoba, ktorá v čase spáchania trestného činu dovŕšila štrnásť rok a neprekročila osemnásť rok svojho veku. Trestný poriadok upravuje konanie proti mladistvým ako osobitný spôsob konania podľa prvého oddielu XIX. hlavy a obsahuje vo svojej podstate „nadštandardné“ postupy pre tento druh konania oproti ostatným páchatelom.

Odporúčanie č. 14.

332. Problematika právomoci vojenských súdov nad civilnými osobami nebola napokon zmenená v rámci rekodifikácie trestného práva procesného prijatím nového Trestného poriadku a podľa § 12 ods. 3 Trestného poriadku pôsobnosť vojenských súdov sa vzťahuje naďalej aj na civilné osoby, avšak iba pre trestné činy vojnovéj zrady, služby v cudzom vojsku a nenastúpenia služby v ozbrojených silách. Začiatkom roku 2008 bola však v na Ministerstve spravodlivosti SR bola zriadená tzv. komisia na zrušenie vojenských súdov, ktorej výsledkom práce má byť plánované zlúčenie vojenských súdov so všeobecnými súdmi a zmena príslušných ustanovení Trestného poriadku, pokiaľ ide o zrušenie právomoci vojenských súdov nad civilnými osobami.

Článok 15

333. V rámci právneho systému SR v sledovanom období v oblasti upravovanej Článkom 15 Paktu nenastali zmeny.

Článok 16

334. V rámci právneho systému SR v sledovanom období v oblasti upravovanej Článkom 16 Paktu nenastali zmeny.

Článok 17

Odporúčanie č. 19.

335. Práva zakotvené v článku 17 Paktu sú predmetom úpravy článkov 16, 19, 21 a 22 Ústavy SR

336. Pre územie Slovenska od 1. júna 1992 do 1. marca 1998 platil pre spracovanie osobných údajov zákon č. 256/1992 Zb. o ochrane osobných údajov v informačných systémoch. Aj pod vplyvom Smernice Európskeho parlamentu a Rady č. 95/46/EC z roku 1995 o ochrane jednotlivcov pri spracúvaní osobných údajov a o voľnom pohybe týchto údajov, SR pristúpila k vypracovaniu návrhu nového zákona č. 52/1998 Z. z. o ochrane osobných údajov v informačných systémoch. V zmysle zákona č. 52/1998 Z. z., dozor nad ochranou osobných údajov vykonával splnomocnenec na ochranu osobných údajov v informačných systémoch.

337. Podstatnú zmenu priniesol nový zákon č. 428/2002 Z. z. o ochrane osobných údajov, účinný od 1. mája 2005 ktorý túto problematiku rieši na kvalitatívne vyššej úrovni. Zákon zveril dozor nad ochranou osobných údajov novo zriadenému Úradu na ochranu osobných údajov, (ďalej len „Úrad“), ktorý bol zriadený ako orgán štátnej správy s celoslovenskou pôsobnosťou a ktorý svoje úlohy musí plniť nezávisle.

338. Vzhľadom na zmeny, ktoré nastali, najmä vzhľadom na vstup Slovenskej republiky do EÚ a v snahe vyrovnáť sa integrujúcej sa európskej legislatíve, bolo potrebné vykonať pomerne rozsiahlu novelizáciu zákona č. 428/2002 Z. z. najmä zákonom č. 90/2005 Z. z. Posledná novela Zákona priniesla nevyhnutné zmeny v súvislosti so vstupom Slovenskej republiky do Európskej únie. Úrad bol premenovaný na Úrad na ochranu osobných údajov Slovenskej republiky.

339. Posledné znenie zákona je plne harmonizované európskymi právne záväznými dokumentmi platnými pre oblasť ochrany osobných údajov tak Európskej únie, ako aj rady Európy.

340. V zmysle zákona o ochrane osobných údajov spracúvanie osobných údajov o porušení ustanovení predpisov trestného práva, priestupkového práva alebo občianskeho práva, ako aj o výchove právoplatných rozsudkov alebo rozhodnutí môže vykonávať len ten, komu to umožňuje osobitný zákon, t. j. zákon č. 365/2004 Z. z. o rovnakom zaobchádzaní v niektorých oblastiach a o ochrane pred diskrimináciou a o zmene a doplnení niektorých zákonov (antidiskriminačný zákon) v znení neskorších predpisov.

341. V rámci trestného konania (vyšetrovanie a stíhanie trestných činov) orgány prokuratúry, Generálna prokuratúra Slovenskej republiky, súdy ako aj Ministerstvo spravodlivosti Slovenskej republiky spracúvajú osobné údaje, ktoré sa týkajú trestne stíhaných osôb a poškodených, údaje o trestných činoch, ktoré boli alebo mali byť spáchané a údaje bezprostredne súvisiace. Zákon č. 153/2001 Z. z. o prokuratúre presne stanovuje zoznam spracúvaných osobných údajov, a tým zároveň predurčuje, ktoré z charakteristík trestne stíhaných osôb a poškodených osôb budú predmetom spracúvania.

342. Podľa zákona č. 153/2001 Z. z. sú osobnými údajmi týkajúcimi sa trestne stíhanej osoby meno, priezvisko, rodné priezvisko, rodné číslo a pobyt trestne stíhanej osoby, ako aj meno a priezvisko a rodné priezvisko matky trestne stíhanej osoby; ak trestne stíhaná osoba má zmenené meno alebo priezvisko, aj jej pôvodné priezvisko. Údaj o rase, etnickej príslušnosti alebo národnosti nie je predmetom evidencie. Osobnými údajmi týkajúcimi sa poškodeného sú meno, priezvisko, rodné číslo a pobyt poškodeného; ak má poškodený zmenené meno alebo priezvisko, aj jeho pôvodné meno a pôvodné priezvisko. Údaje, ktoré odhaľujú rasový alebo etnický pôvod poškodeného, jeho politické názory, náboženskú vieru

alebo svetonázor a členstvo v politických stranách alebo politických hnutiach, ak bol poškodený trestným činom pre svoje politické presvedčenie, národnosť, rasu, príslušnosť k etnickej skupine, vyznanie alebo preto, že je bez vyznania. Rasový a etnický pôvod poškodeného je predmetom záznamu len vtedy, ak táto jeho charakteristika súvisela so spáchaním alebo motiváciou pred spáchaním trestného činu.

343. Ostatné zákony (napríklad zákon o súdoch alebo zákon o priestupkoch) nešpecifikujú zoznam osobných údajov, ktoré pri svojej činnosti evidujú súdy, polícia, obvodné úrady pri prejednávaní priestupkov alebo žalôb. Rozsah spracúvaných osobných údajov je určený plnením ich úloh vyplývajúcich z osobitných predpisov.

344. Zabezpečenie a uchovávanie zdravotnej dokumentácie ustanovuje § 22 zákona č. 576/2004 Z. z. o zdravotnej starostlivosti. Za zabezpečenie zdravotnej dokumentácie zodpovedá poskytovateľ. Poskytovateľ je povinný ukladať a ochraňovať zdravotnú dokumentáciu tak, aby nedošlo k jej poškodeniu, strate, zničeniu alebo k zneužitiu, a to aj počas doby jej uchovávania uvedenej v § 22 ods. 2 uvedeného zákona. Poskytovateľ je povinný zabezpečiť, aby k osobitnej zdravotnej dokumentácii nemali prístup iné osoby ako ošetrojúci lekár a v nevyhnutnom rozsahu zdravotníckimi pracovníkmi, ochraňovať zdravotnú dokumentáciu tak, aby nedošlo k jej poškodeniu, strate, zničeniu alebo k zneužitiu, a to až do jej prevzatia iným lekárom.

345. Osobitnú zdravotnú dokumentáciu (§ 19 ods. 4) je poskytovateľ povinný po uplynutí šiestich týždňov odo dňa pôrodu odovzdať bez zbytočného odkladu ministerstvu zdravotníctva [§ 45 písm. p)], ak žena v tejto lehote písomne neodvolala svoju žiadosť o utajenie svojej osoby. Ministerstvo zdravotníctva má celkom 49 zdravotných záznamov s utajenými pôrodmi v trezore. Pri odovzdaní zdravotnej dokumentácie nesmie dôjsť k jej poškodeniu, zničeniu alebo zneužitiu. Údaje zo zdravotnej dokumentácie sa sprístupňujú formou nahliadania do zdravotnej dokumentácie osobám a inštitúciám, ktoré ustanovuje § 25 menovaného zákona.

346. Listové tajomstvo a tajomstvo prepravovaných správ je zaručené článkom 22 Ústavy. Zachovanie listového tajomstva a tajomstva prepravovaných správ je upravené v § 8 (poštové tajomstvo) zákona č. 507/2001 Z. z. o poštových službách v znení neskorších predpisov a zákona č. 610/2003 Z. z. o elektronických komunikáciách v znení neskorších predpisov. Právny poriadok SR poskytuje ochranu každému, ak k porušeniu tajomstva prepravovaných správ došlo úmyselne nezákonným spôsobom, čo je považované v zmysle Trestného zákona za trestný čin (§ 196 - 198 porušovanie tajomstva prepravovaných správ).

347. Dňa 15. februára 2008 schválila Národná rada SR zákon o periodickej tlači a agentúrnom spravodajstve a o zmene a doplnení niektorých zákonov (tlačový zákon). Zákon nadobudol účinnosť od 1. júna 2008. Zákon ustanovuje povinnosť ochrany zdroja a obsahu informácie. Vydavateľ periodickej tlače a tlačová agentúra sú povinní zachovávať mlčanlivosť o zdroji informácií získaných na zverejnenie v periodickej tlači alebo v agentúrnom spravodajstve a o obsahu týchto informácií tak, aby sa nedala zistiť totožnosť zdroja, ak o to požiadala fyzická osoba, ktorá informáciu poskytla, a aby sa odhalením obsahu informácií neporušili práva tretích osôb; s písomnosťami, tlačovinami a inými nosičmi údajov, najmä obrazovými záznamami, zvukovými záznamami a zvukovo-obrazovými záznamami, na základe ktorých by mohla byť zistená totožnosť fyzickej osoby, ktorá informácie poskytla, sú povinní zaobchádzať tak, aby nemohlo dôjsť k odhaleniu totožnosti zdroja informácií. Táto povinnosť sa vzťahuje aj na zamestnanca vydavateľa

periodickej tlače a zamestnanca tlačovej agentúry; táto povinnosť mu zaniká, ak povinnosť zanikla pre jeho zamestnávateľa, t.j. ak ho od nej oslobodila udelením súhlasu fyzická osoba, ktorá informáciu poskytla; po smrti tejto osoby patrí právo udeliť súhlas blízkym osobám. Ak ich niet, povinnosť zaniká.

348. V súlade s medzinárodnými dohovormi a odporúčaniami, rešpektujúc slobodu prejavu a súčasne aj právo na ochranu osobnosti, vo vzťahu k zverejňovaným informáciám zákon č. 167/2008 Z. z. o periodickej tlači a agentúrnom spravodajstve a o zmene a doplnení niektorých zákonov zaviedol okrem inštitútu práva na opravu aj inštitút práva na odpoveď a dodatočné oznámenie. Predmetom práva na opravu je nepravdivé skutkové tvrdenie o konkrétnej fyzickej osobe alebo právnickej osobe, ktoré je obsiahnuté v periodickej tlači alebo v agentúrnom spravodajstve. Inštitút práva na odpoveď dáva dotknutej osobe právo žiadať bezplatné uverejnenie odpovede, ak periodická tlač alebo agentúrne spravodajstvo obsahuje skutkové tvrdenie, ktoré sa dotýka cti, dôstojnosti alebo súkromia fyzickej osoby, alebo názvu alebo dobrej povesti právnickej osoby. Ak periodická tlač alebo agentúrne spravodajstvo informovali o konaní vedenom pred orgánom verejnej moci proti fyzickej alebo právnickej osobe, má táto osoba právo žiadať uverejnenie dodatočného oznámenia o tom, ako sa predmetné konanie právoplatne skončilo. Zákon ďalej vymedzuje podmienky a lehoty pre uplatnenie práva na opravu, odpoveď a dodatočné oznámenie a okolnosti, kedy vydavateľ alebo tlačová agentúra nie je povinná opravu, odpoveď alebo dodatočné oznámenie zverejniť.

349. Verejný ochranca práv sa v roku 2007 zaoberal riešením sťažnosti, ktorá sa týkala používania kamerového systému v priestoroch chlapčenskej toalety na základnej škole (dôvodom mala byť prevencia šikany). Nakoľko nešlo o „priestor prístupný verejnosti“, verejný ochranca práv konštatoval vo veci porušenie článku 19 ods. 2 a ods. 3 Ústavy Slovenskej republiky, chrániaceho pred neoprávneným zhromažďovaním, zverejňovaním alebo iným zneužívaním údajov o svojej osobe. Na žiadosť verejného ochrancu práv riaditeľ základnej školy prijal opatrenie na odstránenie tohto stavu a kamery z chlapčenskej školskej toalety odstránil.

Odporúčanie 19.

350. Podľa ustanovenia § 8 ods. 1 zákona č. 428/2002 Z. z. o ochrane osobných údajov je zakázané spracúvať osobné údaje, ktoré odhaľujú rasový alebo etnický pôvod, politické názory, náboženskú vieru alebo svetonázor, členstvo v politických stranách alebo politických hnutiach, členstvo v odborových organizáciách a údaje týkajúce sa zdravia alebo pohlavného života.

351. Osobitné zákony regulujú spracúvanie osobitnej kategórie osobných údajov, ktoré odhaľujú rasový alebo etnický pôvod, politické názory, náboženskú vieru alebo svetonázor, členstvo v politických stranách alebo politických hnutiach, členstvo v odborových organizáciách a údaje týkajúce sa zdravia alebo pohlavného života.

352. Národnosť pri sčítaní obyvateľov sa spracúva na základe dobrovoľného prihlásenia sa občanov k jednotlivým národnostiam.⁵³

⁵³ Ústavný zákon 23/1991 Zb. z 9. januára 1991, ktorým sa uvádza Listina základných práv a slobôd ako ústavný zákon Federálneho zhromaždenia Českej a Slovenskej Federatívnej Republiky v Článku 3. Odsek 2 ustanovuje: „Každý má právo slobodne rozhodovať o svojej národnosti. Zakazuje sa akékoľvek ovplyvňovanie tohto rozhodovania a všetky spôsoby nátlaku smerujúce k odnáródňovaniu.“

Článok 18

353. Právo garantované v tomto článku je právnom poriadku SR vymedzené v čl. 24 Ústavy, ktorý stanovuje: „*Sloboda myslenia, svedomia, náboženského vyznania a viery sa zaručujú. Toto právo zahŕňa aj možnosť zmeniť náboženské vyznanie alebo vieru. Každý má právo byť bez náboženského vyznania. Každý má právo verejne prejavovať svoje zmýšľanie*“.

354. Pri poslednom sčítaní ľudu, domov a bytov v máji 2001 deklarovalo svoju príslušnosť k cirkvám a náboženským spoločnostiam registrovaným v Slovenskej republike celkovo 84% obyvateľov štátu. Cirkvi a náboženské spoločnosti patria v prieskumoch dôveryhodnosti k inštitúciám so stabilnou a pretrvávajúcou vysokou dôveryhodnosťou. Takéto vysoké percento religiozity, ako aj rozsah aktivít cirkví na poli sociálnom, vzdelávacom a charitatívnom znamená, že štát potrebuje jasne definovať svoj vzťah k týmto subjektom a zásady vzájomnej kooperácie.

355. V tejto súvislosti má SR schválený pomerne široký koncept právnych predpisov definujúcich postavenie a pôsobenie registrovaných cirkví a náboženských spoločností v spoločnosti. Tieto predpisy sú v súlade s medzinárodnými záväzkami SR v ľudskoprávnej rovine. Súčasné konfesné právo rešpektuje a garantuje ústavný záväzok slobody myslenia, svedomia a náboženského vyznania či viery.

356. Štát vo vzťahu k registrovaným cirkvám vychádza z uznania ich spoločenského a právneho postavenia ako právnych subjektov „sui generis“, pričom má k nim špecifický prístup a spolupracuje s nimi na zásadách partnerskej spolupráce.

357. Záväzky vyplývajúce z Medzinárodného paktu o občianskych a politických právach realizovala SR v týchto oblastiach:

Všeobecná úprava vzťahov štátu a cirkví

358. Slovenská republika garantuje náboženskú slobodu ústavným zákonom č. 460/1992 Z. z., Ústavou Slovenskej republiky, ústavným zákonom č. 23/1991 Zb., ktorým sa uvádza Listina základných práv a slobôd a zákonom č. 308/1991 Zb. o slobode náboženskej viery a postavení cirkví a náboženských spoločností v znení neskorších predpisov. Tieto právne predpisy upravujú slobodu svedomia a náboženskej viery a poskytujú garancie pre dodržiavanie týchto základných ľudských práv a slobôd. Zároveň sú aj výrazom záväzného prijatia a rešpektovania medzinárodných záväzkov.

359. Zásadné otázky vzťahu štátu a cirkví upravuje zákon č. 308/1991 Zb. v znení neskorších zákonov. Okrem poskytovania záruk pre dodržiavanie slobody svedomia a náboženskej viery, definovania postavenia cirkví a deklarovania ich rovnosti upravuje tiež niektoré podmienky registrácie cirkví. Uvedené zákonodarstvo Slovenskej republiky zaručuje rovnaké postavenie všetkých cirkví a náboženských spoločností pred zákonom. Pritom cirkvou alebo náboženskou spoločnosťou sa rozumie dobrovoľné združenie osôb rovnakej náboženskej viery v organizácii utvorenej podľa príslušnosti k náboženskej viere na základe vnútorných predpisov príslušníkov cirkvi alebo náboženskej spoločnosti.

360. V Slovenskej republike pôsobí k 1. máju 2008 18 registrovaných cirkví a náboženských spoločností. V poslednom období boli zaregistrované: Cirkev Ježiša Krista

Svätých neskorších dní v Slovenskej republike (18. októbra 2006) a Bahájske spoločenstvo v Slovenskej republike (19. apríla 2007).

361. Na základe zákona č. 308/1991 Zb. v znení neskorších predpisov pôsobia na území Slovenskej republiky k 1. máju 2008 tieto cirkvi a náboženské spoločnosti:

Názov cirkvi a náboženskej spoločnosti	Podľa sčítania ľudu 3. 3. 1991	Podľa sčítania ľudu 26. 5. 2001
	Počet veriacich	Počet veriacich
Rímskokatolícka cirkev v SR	3 187 383	3 708 120
Evanjelická cirkev a.v. na Slovensku	326 397	372 858
Gréckokatolícka cirkev v SR	178 733	219 831
Reformovaná kresťanská cirkev na Slovensku	82 545	109 735
Pravoslávna cirkev na Slovensku	34 376	50 363
Náboženská spoločnosť Jehovovi svedkovia v SR	10 501	20 630
Evanjelická cirkev metodistická, Slovenská oblasť	4 359	7 347
Cirkev adventistov siedmeho dňa	1 721	3 429
Bratská jednota baptistov v SR	2 465	3 562
Cirkev bratská v SR	1 861	3 217
Apoštolská cirkev na Slovensku	1 116	3 905
Novoapoštolská cirkev	*	*
Ústredný zväz Židovských náboženských obcí	912	2 310
Starokatolícka cirkev na Slovensku	882	1 733
Kresťanské zbory na Slovensku	700	6 519
Cirkev československá husitská na Slovensku	625	1 696
Cirkev Ježiša Krista Svätých neskorších dní v SR	*	*
Bahájske spoločenstvo v SR	*	*
Ostatné	6 373	6 294
Spolu	Veriaci	3 840 949
	Bez vyznania	515 551
	Nezistené	917 835
	Počet obyvateľov SR	5 274 335

* nezisťované

Tab.č.7: registrované cirkvi a náboženské spoločnosti pôsobiace v SR.

Čiastkové zmluvy a dohody medzi štátom a cirkvami

362. Vzťahy štátu a cirkví po roku 2000 výrazne ovplyvnilo ratifikovanie Základnej zmluvy medzi Slovenskou republikou a Svätou Stolicou, podpísanej vo Vatikáne 24. novembra 2000, publikovanej pod č. 326/2001 Z. z., ktorá sa týka rímskokatolíckej a gréckokatolíckej cirkvi, a schválenie Zmluvy medzi Slovenskou republikou a registrovanými cirkvami a náboženskými spoločnosťami 11. apríla 2002, publikovanej pod č. 250/2002 Z. z. upravujúcej postavenie jedenástich cirkví. V nadväznosti na ratifikovanie vnútroštátnej zmluvy medzi štátom a jedenástimi cirkvami rozhodla vláda SR 16. júla 2003 o vzniku špecializovanej komisie pre zabezpečenie vykonávania tejto zmluvy medzi SR a registrovanými cirkvami a náboženskými spoločnosťami. Komisia sa tak stala poradným a iniciatívnym orgánom vlády SR na koordináciu procesu uzatvárania čiastkových dohôd týchto nekatolíckych cirkví so štátom a taktiež širšou platformou na posudzovanie

vzájomných nedoriešených okruhov problémov.

363. Je nesporné, že formovanie konfesného práva v SR je determinované aj ustanoveniami predmetných zmlúv. Je preto potrebné zdôrazniť, že medzinárodná zmluva so Svätou stolicou a inštitút vnútroštátnej zmluvy medzi štátom a cirkvami zavádza do nášho právneho poriadku nový prvok, ktorý je plne v intenciách deklarovanej harmonickej spolupráce štátu s registrovanými cirkvami a náboženskými spoločnosťami. Takáto právna úprava plne korešponduje s moderným trendom usporiadania predmetného vzťahu.

364. Princípmi rámcovej úpravy zmlúv sú predovšetkým garancie nezávislosti a náboženskej slobody cirkví a náboženských spoločností ako subjektov práva Slovenskej republiky a vzájomná spolupráca cirkví a náboženských spoločností a Slovenskej republiky v prospech všetkých občanov na poli kultúrnom, výchovno-vzdelávacom, zdravotníckom, sociálnom, charitatívnom a pastoračnom. Konkrétna úprava vo vybraných oblastiach spoločného záujmu sa má realizovať prostredníctvom záväzkov vyplývajúcich zo 4 čiastkových zmlúv.

365. Záujmom cirkvi i štátu bolo prioritne riešiť otázku pôsobenia cirkví v armáde, polícii a väznicach, ktoré by nadväzovalo na už rozvinutú a úspešnú aktivitu cirkví v tejto oblasti. V tejto súvislosti nadobudla účinnosť Zmluva medzi Slovenskou republikou a Svätou stolicou o duchovnej službe katolíckym veriacim v ozbrojených silách a ozbrojených zboroch SR, podpísaná v Bratislave 21. augusta 2001, pričom na základe ustanovení tejto zmluvy Svätá stolica kanonicky zriadila 1. marca 2003 Ordinariát ozbrojených síl a ozbrojených zborov SR ako špecifické biskupstvo v rámci cirkvi. Štát zmluvne upravil predmetný vzťah aj s ostatnými cirkvami a 28. apríla 2005 podpísali zmluvné strany Dohodu medzi Slovenskou republikou a registrovanými cirkvami a náboženskými spoločnosťami o výkone pastoračnej služby ich veriacim v ozbrojených silách a ozbrojených zboroch Slovenskej republiky a vzniklo tak Ústredie ekumenickej pastoračnej služby.

366. Druhou parciálnou zmluvou, ktorej text prešiel schvaľovacím procesom, je Zmluva medzi SR a Svätou stolicou o katolíckej výchove a vzdelávaní, pričom súbežne bola schvaľovaná aj dohoda s ostatnými cirkvami. Obidve tieto normy upravujú predovšetkým zriaďovanie a pôsobenie cirkevných škôl a podmienky vyučovania náboženskej výchovy na štátnych školách. Slávnostný podpis oboch dokumentov sa uskutočnil 13. mája 2004.

367. Zmluvy týkajúce sa finančného zabezpečenia cirkví a uplatňovania výhrad vo svedomí doteraz neboli schválené a ich príprava je otázkou vzájomnej dohody medzi cirkvami a štátom.

Financovanie cirkví a náboženských spoločností

368. Výraznou pomocou štátu pri činnosti cirkví a náboženských spoločností sú priame finančné dotácie na platy duchovných a prevádzku cirkevných ústredí. Túto problematiku upravuje zákon č. 218/1949 Zb. o hospodárskom zabezpečení cirkví a náboženských spoločností štátom v znení neskorších predpisov. Na základe uvedeného zákona štát poskytuje cirkvám a náboženským spoločnostiam prostriedky na platy duchovných, odvody do fondov a čiastočne na prevádzku ústredí cirkví (biskupských úradov). Všetky ostatné výdavky spojené s chodom a prevádzkou cirkevných subjektov si cirkvi hradia prostredníctvom darov svojich veriacich alebo ich získavajú od sponzorov a sesterských cirkví zo zahraničia. Nárok na príspevok zo štátneho rozpočtu na platy duchovných a prevádzku ústredia neuplatňuje z prevažne vieroučných dôvodov šesť subjektov

z osemnástich registrovaných cirkví.

Reštitúcie cirkevného majetku

369. Po roku 1989 sa v rámci demokratizácie spoločnosti začal postupne realizovať proces nápravy majetkových krívd fyzických a právnických osôb. Významný pokrok v tejto oblasti znamenal zákon Národnej rady Slovenskej republiky č. 282/1993 Z. z. o zmiernení niektorých majetkových krívd spôsobených cirkvám a náboženským spoločnostiam. Zákon predpokladal len zmiernenie následkov niektorých majetkových krívd. Nezakladal teda právo na vrátenie celého majetku cirkvi alebo náboženskej spoločnosti, ktorý prešiel v rozhodnom období z viacerých titulov do vlastníctva štátu, resp. iných povinných osôb. Tento pôvodný zákon sa upravil novelou č. 97/2002 Z. z., ktorá spresnila a rozšírila možnosť reštituovať cirkevný majetok.

370. Z registrovaných cirkví a náboženských spoločností sa reštitučné nároky týkali rímskokatolíckej a gréckokatolíckej cirkvi, evanjelickej cirkvi a. v., reformovanej kresťanskej cirkvi a židovských náboženských obcí. Niekoľko málo prípadov sa týkalo cirkvi adventistov siedmeho dňa a bratskej jednoty baptistov.

371. Zákon stanovoval 12 mesiacov na uplatnenie nárokov. Stanovené lehoty však v mnohých prípadoch nebolo možné dodržať, keďže z objektívnych príčin bolo pomerne náročné zabezpečiť potrebné podklady a povinné osoby ako aj príslušné inštitúcie štátnej správy neposkytovali zákonom požadovanú súčinnosť. Vážne problémy spôsobovala aj nepripravenosť cirkevnej administratívy na realizáciu celého procesu. V súvislosti s legislatívnym predĺžením lehôt (zákon č. 503/2003 Z. z.) na uplatnenie reštitučných nárokov fyzických osôb bol predložený zákon č. 161/2005 Z. z. o navrátení vlastníctva k nehnuteľným veciam cirkvám a náboženským spoločnostiam a prechode vlastníctva k niektorým nehnuteľnostiam, ktorý cirkvám opätovne umožnil predloženie reštitučných nárokov a riešil konkrétnym spôsobom niektoré sporné majetkové záležitosti.

Registrácia cirkví a náboženských spoločností v zmysle právneho poriadku SR

372. Podľa zákona č. 308/1991 Zb. v znení neskorších predpisov štát uznáva ako cirkvi a náboženské spoločnosti tie, ktoré sú registrované podľa tohto zákona. Cirkvi a náboženské spoločnosti, ktoré ku dňu účinnosti uvedeného zákona, t.j. k 1. septembru 1991 vyvíjali svoju činnosť zo zákona alebo na základe štátneho súhlasu, sa považujú za registrované. Cirkvi a náboženské spoločnosti majú právnu subjektivitu. Môžu teda verejne vystupovať pod svojim menom, môžu nadobúdať a vlastníť hnutel'ný a nehnuteľný majetok, iné majetkové a nehmotné práva. Svoje záležitosti spravujú nezávisle od štátnych orgánov. Vo svojej právomoci ustanovujú svojich predstaviteľ'ov, duchovných, učiteľ'ov na cirkevných školách, učiteľ'ov náboženstva, ako aj svoje orgány, rehoľné a iné inštitúcie. Slobodne určujú svoje náboženské učenie a obrady. Vydávajú bez schválenia štátu svoje vnútorné predpisy, ktoré však nesmú byť v rozpore so všeobecne záväznými predpismi. Majú právo vyučovať a vychovávať svojich duchovných aj laických pracovníkov vo vlastných školách a iných zariadeniach i na bohosloveckých fakultách. Ministerstvo kultúry Slovenskej republiky je ústredným orgánom štátnej správy v oblasti cirkví a náboženských spoločností, nie je však ich nadriadeným orgánom, nezasahuje do ich vnútorných záležitostí, ani metodicky neusmerňuje ich činnosť.

373. § 4 ods. 2 zákona č. 308/1991 Zb. v znení neskorších predpisov zaručuje rovnaké

postavenie všetkých cirkví a náboženských spoločností pred zákonom. Pritom cirkvou alebo náboženskou spoločnosťou sa rozumie dobrovoľné združenie osôb rovnakej náboženskej viery v organizácii utvorenej podľa príslušnosti k náboženskej viere na základe vnútorných predpisov príslušnej cirkvi alebo náboženskej spoločnosti (§ 4 ods.1). Podmienkou uznania cirkvi a náboženskej spoločnosti je jej registrácia. Je však potrebné zdôrazniť, že samotnú registráciu cirkvi alebo náboženskej spoločnosti a ani uznanie cirkvi alebo náboženskej spoločnosti štátom nemožno stotožňovať s právom jednotlivca na slobodné prejavovanie svojho náboženstva alebo viery a tiež so slobodou myslenia, svedomia a náboženského vyznania. Podmienka registrácie cirkvi alebo náboženskej spoločnosti nie je teda obmedzením práv a slobôd garantovaných v článku 24 ods. 1, 2 a 3 ústavy, pretože samotné slobody a práva jednotlivca zakotvené v tomto článku zostávajú nedotknuté.

374. Základné ľudské práva a slobody majú rovnakým spôsobom zabezpečené členovia registrovaných aj neregistrovaných cirkví a náboženských spoločností. Cirkvi a náboženské spoločnosti môžu teda de iure aj de facto slobodne pôsobiť bez ohľadu na to, či sú alebo nie sú registrované.⁵⁴ Dôkazom toho je aj rozširujúca sa činnosť mnohých netradičných náboženských zoskupení, ktorých počet odborníci odhadujú na približne 50.

375. Cirkev alebo náboženská spoločnosť sa môže uchádzať o registráciu, ak preukáže, že sa k nej hlási najmenej 20 000 plnoletých členov s trvalým pobytom na území Slovenskej republiky, ktorí sú občanmi SR. Táto podmienka sa nevyžaduje u tých cirkví, ktoré ku dňu účinnosti zákona č. 308/1991 Zb. t. j. k 1. septembru 1991, vyvíjali činnosť zo zákona alebo na základe štátneho súhlasu. Od platnosti zákona tento početný cenzus splnila Náboženská spoločnosť Jehovovi svedkovia, ktorá bola registrovaná v roku 1993, Cirkev Ježiša Krista Svätých neskorších dní (registrácia október 2006) a Bahajské spoločenstvo v SR (registrácia apríl 2007).

376. Najčastejšou výhradou voči súčasnej legislatíve upravujúcej registráciu cirkví v Slovenskej republike je vysoký početný cenzus v porovnaní s legislatívou iných krajín. Ako alternatívne riešenie k súčasnému systému registrácie sa vo všeobecnosti navrhuje zavedenie tzv. dvojstupňovej registrácie cirkví, kde by cirkvi v prvom stupni získali pri počte napr. 300 – 500 členov právnu subjektivitu na úrovni terajších občianskych združení a po uplynutí lehoty, napr. desiatich rokov a po splnení niektorých ďalších podmienok (napr. členská základňa 10 tisíc veriacich, pravidelné predkladanie výročnej správy a správy o hospodárení) by mohli dosiahnuť status dnešných registrovaných cirkví a náboženských spoločností. Tento systém možno považovať za jedno z kompromisných riešení.

377. Úplná liberalizácia podmienok registrácie nie je v našich podmienkach v súčasnosti realizovateľná vzhľadom na fakt, že v SR sa v budúcnosti zatiaľ neuvažuje o úplnej finančnej odluke registrovaných cirkví od štátu, ako aj skutočnosti, že je potrebné zohľadniť kultúrne a historické špecifiká krajiny (systém registrácie, resp. štátneho uznania cirkví bol zavedený ešte koncom 19 storočia počas obdobia Rakúsko-Uhorska, postavenie a úloha cirkví v spoločnosti má inštitucionalizovaný charakter atď.). Registrované cirkvi a náboženské spoločnosti považujú súčasný stav za vyhovujúci a nežiadajú jeho zmenu.

378. Obdobný postoj zaujala aj súčasná vládna koalícia, pričom zákonom č. 201/2007 Z.z. (novela zákona č. 308/1991 Zb. schválená ústavnou väčšinou parlamentu) došlo ešte k sprísneniu registračných podmienok, pretože novela stanovila, že návrh na registráciu

⁵⁴ Pozri Článok 22.

cirkvi musí podporovať aspoň 20 tisíc jej členov a nie len sympatizantov tak, ako to bolo do 1. mája 2007.

379. Zákon upravujúci registráciu cirkví bol od 1. mája 2007 novelizovaný nakoľko došlo k pokusu o zneužitie výhod vyplývajúcich z registrácie. Šlo o poslaneckú reakciu na neúspešný pokus o registráciu Ateistickej cirkvi neveriacich. Ďalšou výhradou voči súčasnej legislatíve sú aj reštrikcie pri získaní právnej subjektivity (napr. jej povinná forma, minimálne množstvo veriacich alebo dĺžka pôsobenia), ktoré sú často považované za nezlučiteľné s ľudskými právami v tejto oblasti. Uvedený názor vyjadril aj slovenský generálny prokurátor, ktorý podal podnet na Ústavný súd SR⁵⁵, v ktorom namieta, že registrácia cirkví nie je v súlade so združovacím a zhromažďovacím právom občana garantovaného Ústavou Slovenskej republiky. Ústavný súd ešte danú vec neprerokoval.

380. Ministerstvo kultúry SR dlhodobo zastáva názor, že základné ľudské práva a slobody majú rovnakým spôsobom zabezpečené členovia registrovaných aj neregistrovaných cirkví a náboženských spoločností. Každý má právo slobodne prejavovať svoje náboženstvo alebo vieru sám alebo spoločne s inými, súkromne alebo verejne, bohoslužbou, vyučovaním, náboženskými úkonmi alebo zachovávaním obradov. Nárokové práva cirkví získava až svojou registráciou ako uznanie jej etablovania a spoločenskej prospešnosti zo strany štátu. Medzi tieto nároky patrí predovšetkým možnosť požadovať od štátu finančnú podporu na platy duchovných a prevádzkové náklady na chod ústredia cirkví alebo vyučovanie náboženstva na štátnych školách, vstup do verejnoprávnych médií a väzenských zariadení atď.

381. Podľa našich vedomostí sa v praxi súdov SR doteraz nevyskytli prípady, ktoré by zaoberali problematikou porušovania náboženskej slobody členov neregistrovaných cirkví. Taktiež Ústavný súd SR doteraz neriešil podnet týkajúci sa náboženskej slobody v kontexte s registračným cenzom. Problematiku registračných podmienok však posudzoval český ústavný súd v čase, keď bola účinná ešte federálna právna úprava týkajúca sa registrácie cirkví (zákon č. 308/1991 Zb.). Vo svojom uznesení ÚS 708/02 uvádza, že Listina základných práv a slobôd v čl. 16 ods. 2 hovorí o cirkvách a náboženských spoločnostiach bez toho, aby ich rozlišovala na registrované a neregistrované.

382. Predchádzajúca aj súčasná právna úprava rešpektuje postavenie cirkví a náboženských spoločností na základe Listiny tak, že aj cirkvám a náboženským spoločnostiam, ktoré nie sú registrované a teda nemajú právnu subjektivitu, je zaručené právo organizovať sa na vykonávanie náboženskej slobody, pokiaľ to nie je v rozpore s ústavným a právnym poriadkom.

383. Neregistrované cirkvi a náboženské spoločnosti môžu vykonávať náboženské obrady a ďalšie akty náboženskej slobody, ale nemajú postavenie právnických osôb. Posudzujú sa teda ako združenia osôb bez právnej subjektivity. Nadobudnutie postavenia právnickej osoby nie je aktom, ktorý by akokoľvek súvisel s výkonom práv náboženskej slobody podľa Listiny a zákonov upravujúcich postavenie cirkví a náboženských spoločností. Pri registrácii nejde o právo cirkví založiť, ale len o to, že registráciou získa cirkvi právnu subjektivitu a tým, vo vzťahu k štátu aj množstvo výhod, medzi ktoré patrí príspevok zo štátneho rozpočtu. Štátu je preto treba priznať oprávnenie, aby z poskytovania výhod, vyplývajúcich z registrácie vylúčil cirkvi, u ktorej počet členov nedosahuje počet stanovený zákonom. Stanovenie početného

⁵⁵ <http://www.genpro.gov.sk/index/go.php?id=728>.

cenzu teda nie je protiústavné, čo výslovne potvrdil Ústavný súd ČR svojim nálezom sp. zn. Pl. ÚS 6/02, v ktorom sa konštatuje, že ústavný súd nepovažuje príznaky protiústavnosti v § 11 zákona č. 3/2002 Zb., tj. v ustanovení, v ktorom je taktiež stanovený početný cenzus (1 promile plnoletých občanov ČR podľa posledného sčítania obyvateľov), čo je cenzus pre nadobudnutie totožných práv, ktoré získali cirkvi a náboženské spoločnosti registrované podľa zákona č. 308/1991 Zb.

384. Ďalej sa konštatuje, že je nutné rozlišovať právo slobodne prejavovať svoje náboženstvo alebo vieru od práva na registráciu cirkvi či náboženského združenia, teda od práva na kladné rozhodnutie zo strany orgánov štátu. Podľa čl. 20 ods. 1 Listiny je všeobecne vyjadrená záruka štátu rešpektovať právo slobodne sa združovať, tj. právo vytvárať formálne aj neformálne združenia. Druhá veta sa vzťahuje k právu vytvárať združenia s právnou subjektivitou. Záruky združovacieho práva sú v týchto prípadoch podrobnejšie upravené zákonnými normami. Obdobne to platí o združovaní v cirkvách a náboženských spoločnostiach, kde pri formálnom združovaní je možná ingerencia štátu za podmienok stanovených zákonom. Táto ingerencia štátu v podobe registračných podmienok nemá priamy vplyv na práva osôb prejavovať svoje náboženstvo alebo vieru stanoveným v čl. 16 ods. 1 Listiny. Ustanovenie čl. 15, 16 a 20 Listiny neviažu výkon práv v nich zakotvených na registráciu a nestanovujú pre registráciu podmienky. Zákonom stanovené podmienky pre registráciu cirkvi žiadnym spôsobom neobmedzujú výkon práva slobodne prejavovať svoje náboženstvo alebo vieru spôsobom uvedeným v citovaných článkoch Listiny. Odmietnutím registrácie cirkvi pre nesplnenie zákonných podmienok nevzniká cirkev ako právnická osoba, nie je tým však obmedzený výkon základných práv jej členov. S uvedenými konštatovaniami sa Ministerstvo kultúry, ktoré je zo zákona registračným orgánom štátu plne stotožňuje.

Uplatňovanie náboženskej slobody v podmienkach výkonu väzby a výkonu trestu odňatia slobody

385. Obvinení aj odsúdení v Slovenskej republike majú zabezpečené podmienky pre uplatňovanie náboženskej slobody. Duchovná služba je upravená zákonom o výkone väzby, ako i zákonom o výkone trestu. Duchovné služby poskytujú duchovní, ktorí sú v služobnom pomere v zbore, alebo duchovní a iné osoby na základe poverenia štátom uznanej cirkvi alebo náboženskej spoločnosti.

Článok 19

Odporúčanie č. 15.

386. Sloboda prejavu a právo na informácie sú zaručené v zmysle čl. 26 Ústavy. Podľa tohto článku má každý právo vyjadrovať svoje názory slovom, písmom, tlačou, obrazom alebo iným spôsobom, ako aj slobodne vyhľadávať, prijímať a rozširovať idey a informácie bez ohľadu na hranice štátu. Vydávanie tlače nepodlieha povoľovaciemu konaniu. Podnikanie v odbore rozhlasu a televízie sa môže viazať na povolenie štátu za zákonom ustanovených podmienok. Cenzúra sa zakazuje.

387. Slobodu prejavu a právo vyhľadávať a šíriť informácie možno obmedziť zákonom, ak ide o opatrenia v demokratickej spoločnosti nevyhnutné na ochranu práv a slobôd iných, bezpečnosť štátu, verejného poriadku, ochranu verejného zdravia a mravnosti. Orgány verejnej moci majú povinnosť primeraným spôsobom poskytovať informácie o svojej činnosti v štátnom jazyku. Podmienky a spôsob vykonania ustanoví zákon.“

388. Ústavné garancie slobody prejavu a práva na informácie sú podrobne upravené v nasledovných zákonoch.

Tlačový zákon

389. Zákon č. 167/2008 Z. z. o periodickej tlači a agentúrnom spravodajstve a o zmene a doplnení niektorých zákonov (ďalej len „tlačový zákon“) nadobudol účinnosť 1. júna 2008. V súlade s medzinárodnými dohovormi, rešpektujúc slobodu prejavu a právo na informácie, ako aj právo na ochranu osobnosti a právo na súkromie vo vzťahu k zverejňovaniu informácií, nová právna úprava zavádza okrem inštitútu práva na opravu, aj inštitút práva na odpoveď a dodatočné oznámenie. Zákon v súlade s Rezolúciou Parlamentného zhromaždenia Rady Európy č. 1003/1993 o etike novinárstva, rešpektuje práva vydavateľov a novinárov, vymedzuje spoločenskú zodpovednosť za zverejnené obsahy, súčasne vymedzuje základné povinnosti pri vydávaní periodickej tlače a zverejňovaní agentúrneho spravodajstva, získavaní, spracovaní a verejnom šírení informácií.

390. Predmetom úpravy právnej normy je aj povinnosť orgánov verejnej moci, nimi zriadených rozpočtových organizácií a príspevkových organizácií a právnických osôb zriadených zákonom na základe rovnosti poskytovať vydavateľovi periodickej tlače a tlačovej agentúre informácie o svojej činnosti na pravdivé, včasné a všestranné informovanie verejnosti.

391. Zákon nahrádza doterajšiu registráciu periodickej tlače jej evidovaním, zápisom do zoznamu periodickej tlače, ktorý je verejne prístupnou evidenciou periodickej tlače vydávanej na území Slovenskej republiky. Ministerstvo kultúry vykoná zápis do zoznamu, ak žiadosť o zápis obsahuje potrebné údaje, príp. vyzve žiadateľa o doplnenie chýbajúcich údajov. Ministerstvo kultúry vykonáva aj zmeny v údajoch vedených v zozname a výmaz údajov, ak periodická tlač prestane byť na území Slovenskej republiky vydávaná. V súlade s Odporúčaním č. R/94/13 Výboru ministrov členským štátom k opatreniam na podporu transparentnosti komunikačných médií zákon stanovuje povinnosť oznamovať a zverejňovať štruktúru vlastníckych vzťahov periodickej tlače, ktorá v nadväznosti na už existujúcu úpravu v oblasti vysielania, umožní porovnávať a sprehľadniť vlastnícke vzťahy v oblasti médií.

392. Predchádzajúci zákon č. 81/1966 Zb. o periodickej tlači a ostatných hromadných informačných prostriedkoch v znení neskorších predpisov ukladal vydavateľovi periodickej tlače zákaz šírenia informácií, ktoré propagujú vojnu alebo opisujú kruté alebo inak neľudské konania spôsobom, ktorý je ich zľahčovaním, ospravedlňovaním alebo schvaľovaním, ako aj informácií, ktoré propagujú užívanie omamných látok alebo psychotropných látok spôsobom, ktorý je jeho zľahčovaním, ospravedlňovaním alebo schvaľovaním. Obdobný text navrhovala vláda SR v texte novo schváleného tlačového zákona. Na protest Organizácie pre bezpečnosť a spoluprácu v Európe, ktorá navrhované ustanovenie považovala za možnosť pre obmedzovanie slobody tlače, bol text z návrhu zákona vypustený.

393. V júni 2008 sa Predsedníčka Slovenského syndikátu novinárov písomne obrátila na verejného ochrancu práv SR s požiadavkou, aby si osvojil právnu argumentáciu syndikátu o nesúlade tlačového zákona s Ústavou a Dohovorom o ochrane ľudských práv a základných slobôd. Verejný ochranca práv v septembri oznámil, že nevyužije svoje právo podať návrh Ústavnému súdu SR na začatie konania vo veciach súladu právnych predpisov. Následne

podala skupina poslancov NR SR koncom septembra 2008 na Ústavný súd SR návrh na začatie konania na preskúmanie súladu niektorých ustanovení tlačového zákona s Ústavou a Dohovorom o ochrane ľudských práv a základných slobôd. Ústavný súd v danej veci ešte právoplatne nerozhodol⁵⁶

Verejnoprávne médiá

394. Dňa 1. februára 2004 nadobudol účinnosť zákon č. 16/2004 Z. z. o Slovenskej televízii a od 1. januára 2004 je účinný zákon č. 619/2003 Z. z. o Slovenskom rozhlasu.

395. Hlavným cieľom oboch právnych noriem bolo zefektívnenie hospodárenia, kontroly, a riadenia Slovenskej televízie a Slovenského rozhlasu, s cieľom zvýšiť kvalitu programov a konkurencieschopnosť v prostredí komerčných staníc. Zámerom nových právnych predpisov upravujúcich postavenie a činnosť verejnoprávnych vysielateľov na Slovensku bolo taktiež vytvoriť vhodné podmienky pre poskytovanie služby verejnosti v oblasti televízneho a rozhlasového vysielania. Hlavnými opatreniami na dosiahnutie tohto cieľa bol prevod majetku štátu, ktorý sa nachádzal v správe Slovenskej televízie a Slovenského rozhlasu, do ich vlastníctva, presné zadefinovanie poslania a hlavných úloh Slovenskej televízie a Slovenského rozhlasu, rozšírenie možností ich podnikania, úprava podmienok ich hospodárenia, zmena spôsobu voľby Rady Slovenskej televízie a Slovenského rozhlasu ako vrcholných orgánov, zmena spôsobu voľby generálnych riaditeľov oboch verejnoprávnych médií a ustanovenie Dozorných komisií ako poradných orgánov Rady Slovenskej televízie a Rozhlasovej rady pre oblasť hospodárenia.

396. S postavením verejnoprávnych médií súvisí aj novoprijatý zákon č. 68/2008 Z. z. o úhrade za služby verejnosti poskytované Slovenskou televíziou a Slovenským rozhlasom a o zmene a doplnení niektorých zákonov, účinný od 1. apríla 2008. Cieľom novej právnej úpravy je zabezpečiť primeraný zdroj verejných financií mechanizmom výberu ustanovenej úhrady za služby verejnosti poskytované Slovenskou televíziou a Slovenským rozhlasom, ktorý je ekonomicky nenáročný vo vzťahu k finančnému zaťaženiu obyvateľstva. Primárnym princípom je solidarnosť medzi platiteľmi, ako aj medzi verejnoprávnymi vysielateľmi. Zákon zabezpečuje reálny výber úhrady za služby verejnosti a tým spravodlivé podieľanie sa obyvateľstva na financovaní verejnoprávnych médií, ktoré plnia nezastupiteľnú úlohu v duálnom mediálnom systéme vysielania Slovenskej republiky, nevyhnutnom pre realizáciu ústavných práv občanov. Zákon zachováva oslobodenie od úhrady pre domácnosti s ťažko zdravotne postihnutou osobou, zároveň ponecháva polovičnú sadzbu úhrady pre poberateľov dôchodku a zakladá ju aj pre domácnosti v hmotnej núdzi.

397. Nová právna úprava ustanovuje pravidlá financovania verejnoprávnych vysielateľov vychádzajúce zo základných princípov zabezpečenia nezávislosti verejnoprávneho vysielania podľa odporúčania Výboru ministrov Rady Európy č. R (96) 10, kde sa členské štáty zaväzujú udržiavať a tam, kde je to potrebné, aj vytvoriť primeraný, bezpečný a transparentný rámec financovania, ktorý zabezpečí verejnoprávnym vysielateľom prostriedky potrebné na napĺňanie svojho poslania.

398. Ďalšími súvisiacimi právnymi predpismi v tejto oblasti sú najmä zákon č. 428/2002 Z. z. o ochrane osobných údajov v znení neskorších predpisov. Tento zákon upravuje ochranu

⁵⁶ http://www.spectator.sk/articles/view/33032/10/opposition_takes_press_code_to_constitutional_court.html.

osobných údajov fyzických osôb pri ich spracúvaní, zásady spracúvania osobných údajov, bezpečnosť osobných údajov, ochranu práv dotknutých osôb, cezhraničný tok osobných údajov, registráciu a evidenciu informačných systémov, zriadenie, postavenie a pôsobnosť Úradu na ochranu osobných údajov Slovenskej republiky. Osobnými údajmi sú údaje týkajúce sa určenej alebo určiteľnej fyzickej osoby, pričom takou osobou je osoba, ktorú možno určiť priamo alebo nepriamo, najmä na základe všeobecne použiteľného identifikátora alebo na základe jednej či viacerých charakteristík alebo znakov, ktoré tvoria jej fyzickú, fyziologickú, psychickú, mentálnu, ekonomickú, kultúrnu alebo sociálnu identitu.

399. Ďalším právnym predpisom je zákon č. 215/2004 Z. z. o ochrane utajovaných skutočností a o zmene a doplnení niektorých zákonov v znení neskorších predpisov, ktorý nadobudol účinnosť 1. mája 2004. Tento zákon upravuje podmienky na ochranu utajovaných skutočností, práva a povinnosti právnických osôb a fyzických osôb pri tejto ochrane, pôsobnosť Národného bezpečnostného úradu (ďalej len úrad) a pôsobnosť ďalších štátnych orgánov vo vzťahu k utajovaným skutočnostiam a zodpovednosť za porušenie povinností ustanovených týmto zákonom. Utajovanou skutočnosťou je informácia alebo vec určená pôvodcom utajovanej skutočnosti, ktorú vzhľadom na záujem Slovenskej republiky treba chrániť pred vyzradením, zneužitím, poškodením, neoprávneným rozmnožením, zničením, stratou alebo odcudzením a ktorá môže vzniknúť len v oblastiach, ktoré ustanoví vláda Slovenskej republiky svojím nariadením.

Obmedzenia slobody prejavu

400. Zákon o bezpečnosti štátu upravuje možnosť v nevyhnutnom rozsahu a na nevyhnutný čas obmedziť základné práva a slobody a uloženie povinností v závislosti od priebehu udalostí na celom území štátu alebo na časti jeho územia.⁵⁷

401. V súvislosti s právom na slobodu prejavu zakotvuje Trestný zákon skutkové podstaty niektorých trestných činov, ktoré „obmedzujú“ túto slobodu napr.:

- § 211 ohrozovanie mravnej výchovy mládeže,
- § 264 ohrozenie obchodného, bankového, poštového, telekomunikačného a daňového tajomstva,
- § 318 vyzvedačstvo,
- § 319, 320 ohrozenie utajovanej skutočnosti,
- § 353 ohrozenie dôvernej skutočnosti a vyhradenej skutočnosti,
- § 361, 362 šírenie poplašnej správy,
- § 369 rozširovanie detskej pornografie (Trestný zákon taktiež trestá v § 368 výrobu detskej pornografie a v § 370 prechovávanie detskej pornografie),
- § 371 - 372 ohrozovanie mravnosti
- § 373 ohováranie,
- § 374 neoprávnené nakladanie s osobnými údajmi,
- § 377 porušenie dôvernosti ústneho prejavu a iného prejavu osobnej povahy,
- § 247 a poškodenie a zneužitie záznamu na nosiči informácií.

402. Národná rada SR v novembri 2001 neprijala návrh skupiny poslancov týkajúci sa vypustenia skutkovej podstaty trestného činu hanobenia republiky a jej predstaviteľa v zmysle § 102 a 103 Trestného zákona č. 140/1961 Zb. v znení neskorších predpisov.

⁵⁷ Pozri text k článku 4.

Následne Ústavný súd SR svojím uznesením z 10. januára 2002 pozastavil účinnosť týchto ustanovení Trestného zákona. Platný Trestný zákon účinný od 1. januára 2006 už túto skutkovú podstatu neobsahuje.

403. V tejto súvislosti je zároveň potrebné doplniť, že Národná rada schválila v novembri 2001 novelu Trestného zákona, ktorou bol zakotvený nový trestný čin, a to spochybňovanie a schvaľovanie zločinov fašizmu, prostredníctvom ktorého bude možné sankcionovať šíriteľov tzv. osvienčimskej lži. Prijatím rekodifikovaného Trestného zákona sa toto ustanovenie premietlo do § 422.⁵⁸

Odporúčanie č. 15.

404. Ako vyplynulo zo záverečných pripomienok Výboru pre ľudské práva, výbor i napriek ústnym i písomným odpovediam poskytnutých slovenskou delegáciou zostal znepokojený správami o násilných alebo nútených sterilizáciách rómskych žien ku ktorým malo dôjsť na východe Slovenska a hrozbou trestného stíhania autoriek publikácie "Telo a duša" podľa paragrafu 199 Trestného zákona za "šírenie poplašnej správy.

405. Vyšetrovatelia Policajného zboru úzko spolupracovali s odborníkmi z odboru pôrodnictva z Ministerstva zdravotníctva SR. Všetkých ktorí sa na tejto spolupráci podieľali spájal spoločný cieľ, aby bola táto kauza čo najobjektívnejšie vyšetrená a v prípade zistenia trestnej zodpovednosti, aby boli prípadní páchatelia obvinení a odovzdaní na spravodlivé potrestanie príslušnému súdu.

406. Vo veci prešetrenia násilných alebo nútených sterilizácií rómskych žien ku ktorým malo dôjsť na východe Slovenska bolo vypočutých niekoľko desiatok lekárov, ďalších zdravotníckych pacientov a žien v procesnom postavení svedka a poškodeného. Bolo vykonaných niekoľko výsluchov rómskych žien, ktoré sa prihlásili. Takisto boli vypočuté autorky publikácie „Telo a duša“. Súčasne boli zabezpečené ďalšie dôkazy a materiál dôležitý pre trestné konanie. Po predložení znaleckého posudku ústavu, ktorý vypracovali renomovaní odborníci z odboru zdravotníctva, bolo prikročené k vykonaniu dôkazov na základe zásad trestného konania. Výsledky vyšetrovania možno zhrnúť tak, že nebolo potvrdené, že by bol spáchaný trestný čin (genocídia, alebo inak právne kvalifikovaný), nebol zistený ani jeden prípad, kedy sa rómska pacientka alebo nerómska pacientka podrobila sterilizácii bez jej písomného súhlasu.

407. V tejto súvislosti pri hodnotení tohto prípadu treba taktiež poukázať na to, že autorky publikácie „Telo a duša“ ktorá bola jedným zo zdrojov informácií o údajnej nezákonnej sterilizácii rómskych žien na východnom Slovensku nikdy neboli orgánmi činnými v trestnom konaní postihnuté a voči nim nebolo vedené trestné konanie.

Článok 20

⁵⁸ Kto verejne, najmä používaním zástav, odznakov, rovnošiata a hesiel, prejavuje sympatie k hnutiam, ktoré násilím, hrozbou násilia alebo hrozbou inej ťažkej ujmy smerujú k potláčaniu základných práv a slobôd osôb, potrestá sa odňatím slobody na šesť mesiacov až tri roky. Rovnako ako v odseku 1 sa potrestá, kto verejne popiera, spochybňuje, schvaľuje alebo sa snaží ospravedlniť holokaust.

Odporúčanie č. 17.

408. Dňa 1. januára 2006 nadobudol účinnosť zákon č. 300/2005 Z.z. Trestný zákon, ktorý nahradil dovtedy platný zákon č. 140/1961 Zb.

409. Trestný zákon zakotvuje trestnoprávne postihy za konania, ktorými dochádza k porušeniu rešpektovania ľudských práv a základných slobôd osôb v súvislosti s národnostnou, rasovou alebo náboženskou diskrimináciou, ako aj s tým spojenými prejavmi nepriateľstva a nenávisťi a taktiež postihuje aj prejavy vojnovej propagácie.

410. Prejavy vojnovej propagácie a národnostnej, rasovej alebo náboženskej nenávisťi sú samostatne postihované v rámci skutkových podstat trestných činov uvedených v dvanástej hlave osobitnej časti Trestného zákona - trestné činy proti mieru, proti ľudskosti a trestné činy vojnové.

411. Vojnovú propagáciu postihuje Trestný zákon v ustanovení § 417 ako trestný čin ohrozenia mieru, podľa ktorého ten, kto v úmysle narušiť mier akýmkoľvek spôsobom podnecuje k vojne, vojnu propaguje alebo inak podporuje vojnovú propagandu, potrestá sa odňatím slobody na jeden rok až desať rokov. Odňatím slobody na desať rokov až dvadsaťpäť rokov alebo trestom odňatia slobody na doživotie sa potrestá páchatel', ak spácha uvedený čin v spojení s cudzou mocou alebo cudzím činiteľom, ako člen nebezpečného zoskupenia, alebo za krízovej situácie.

412. Trestného činu genocídia podľa § 418 sa dopustí, kto v úmysle úplne alebo čiastočne zničiť niektorý národ alebo niektorú národnostnú, etnickú, rasovú alebo náboženskú skupinu spôsobí príslušníkovi takej skupiny ťažkú ujmu na zdraví alebo smrť, vykoná opatrenie smerujúce k tomu, aby sa v takej skupine bránilo rodeniu detí, násilne prevádza deti z jednej takej skupiny do druhej, alebo uvedie príslušníkov takej skupiny do životných podmienok, ktoré majú privodiť jej úplné alebo čiastočné fyzické zničenie, za čo sa potrestá odňatím slobody na pätnásť rokov až dvadsať rokov. Odňatím slobody na dvadsať rokov až dvadsaťpäť rokov alebo trestom odňatia slobody na doživotie sa páchatel' potrestá, ak spácha taký čin počas vojny alebo ozbrojeného konfliktu. Trestom odňatia slobody na doživotie sa páchatel' potrestá, ak takým činom spôsobí smrť viacerých osôb.

413. Trestného činu podpory a propagácie skupín smerujúcich k potlačeniu základných práv a slobôd podľa § 421 sa dopustí, kto podporuje alebo propaguje skupinu osôb, ktorá násilím, hrozbou násilia alebo hrozbou inej ťažkej ujmy smeruje k potlačeniu základných práv a slobôd osôb, za čo sa potrestá odňatím slobody na jeden rok až päť rokov. Odňatím slobody na štyri roky až osem rokov sa páchatel' potrestá, ak spácha taký čin verejne, závažnejším spôsobom konania, alebo za krízovej situácie.

414. Trestného činu podpory a propagácie skupín smerujúcich k potlačeniu základných práv a slobôd podľa § 422 sa dopustí, kto verejne, najmä používaním zástav, odznakov, rovnošiat a hesiel, prejavuje sympatie k hnutiam, ktoré násilím, hrozbou násilia alebo hrozbou inej ťažkej ujmy smerujú k potlačaniu základných práv a slobôd osôb, za čo sa potrestá odňatím slobody na šesť mesiacov až tri roky. Rovnako sa potrestá, kto verejne popiera, spochybňuje, schvaľuje alebo sa snaží ospravedlniť holokaust.

415. Trestného činu hanobenia národa, rasy a presvedčenia podľa § 423 sa dopustí, kto verejne hanobí niektorý národ, jeho jazyk, niektorú rasu alebo etnickú skupinu alebo skupinu

osôb pre jeho vyznanie alebo preto, že sú bez vyznania, za čo sa potrestá odňatím slobody až na jeden rok. Odňatím slobody až na tri roky sa páchatel' potrestá, ak spácha taký čin najmenej s dvoma osobami, v spojení s cudzou mocou alebo cudzím činiteľom, ako verejný činiteľ, alebo za krízovej situácie.

416. Trestného činu podnecovania k národnostnej, rasovej a etnickej nenávisti podľa § 424 sa dopustí, kto sa verejne vyhráža jednotlivcovi alebo skupine osôb pre ich príslušnosť k niektorému národu, národnosti, rase alebo etnickej skupine alebo pre ich farbu pleti, obmedzovaním ich práv a slobôd, alebo kto takéto obmedzenie vykonal, alebo podnecuje k obmedzovaniu práv a slobôd niektorého národa, národnosti, rasy alebo etnickej skupiny, za čo sa potrestá odňatím slobody až na tri roky. Rovnako sa potrestá, kto sa spolčí alebo zhromaždí na spáchanie takého činu. Odňatím slobody na jeden rok až päť rokov sa páchatel' potrestá, ak spácha taký čin v spojení s cudzou mocou alebo cudzím činiteľom, ako verejný činiteľ, alebo za krízovej situácie.

417. Trestného činu perzekúcie obyvateľstva podľa § 432 sa dopustí kto počas vojny pácha neľudské činy vyplývajúce z národnostnej, rasovej alebo etnickej diskriminácie alebo terorizuje bezbranné civilné obyvateľstvo násilím alebo hrozbou jeho použitia, za čo sa potrestá odňatím slobody na štyri roky až desať rokov. Rovnako sa potrestá, kto v takej dobe zničí alebo vážne naruší zdroj základných životných potrieb civilného obyvateľstva na obsadenom území alebo v dotykovej zóne, alebo svojvoľne neposkytne obyvateľstvu pomoc nevyhnutnú na prežitie, bezdôvodne oddiaľuje návrat civilného obyvateľstva alebo vojnových zajatcov, bezdôvodne presídľuje civilné obyvateľstvo obsadeného územia, osídľuje obsadené územie obyvateľstvom vlastnej krajiny, alebo svojvoľne znemožní civilnému obyvateľstvu alebo vojnovým zajatcom, aby sa o ich trestných činoch rozhodovalo v spravodlivom konaní. Odňatím slobody na desať rokov až dvadsaťpäť rokov alebo trestom odňatia slobody sa doživotie sa páchatel' potrestá, ak takým činom spôsobí ťažkú ujmu na zdraví alebo smrť alebo iný obzvlášť závažný následok.

Osobitný motív

418. Trestný zákon vo všeobecnej časti v § 140 písm.d) ustanovuje ako jedno z definičných kritérií osobitného motívu spáchanie trestného činu z národnostnej, etnickej alebo rasovej nenávisti alebo nenávisti z dôvodu farby pleti. Naplnenie uvedeného motívu pri jednotlivých skutkových podstatách trestných činov má za následok použitie vyššej trestnej sadzby ako v základnej skutkovej podstate.

419. Spáchanie trestného činu z národnostnej, etnickej alebo rasovej nenávisti alebo nenávisti z dôvodu farby pleti prichádza do úvahy v celkovo 89 skutkových podstatách trestných činov. Najčastejšie k jeho spáchaniu dochádza pri trestných činoch proti životu a zdraviu, trestných činoch proti slobode a ľudskej dôstojnosti a trestných činoch proti iným právam a slobodám.

420. Trestný zákon však pripúšťa spáchanie trestného činu z národnostnej, etnickej alebo rasovej nenávisti alebo nenávisti z dôvodu farby pleti aj v prípade trestných činov proti rodine a mládeži, trestných činov proti majetku, trestných činov hospodárskych, trestných činov všeobecne nebezpečných a proti životnému prostrediu a trestných činov proti poriadku vo verejných veciach.

421. V rámci rekodifikácie Trestného zákona došlo aj k sprísneniu trestných sadzieb pri

niektorých z uvedených trestných činov, jedná sa napríklad o trestný čin podnecovania k národnostnej, rasovej a etnickej nenávisti podľa § 424 a ublíženie na zdraví podľa § 155 a § 156.

Štatistika trestnej činnosti, ktorej spáchanie bolo motivované rasovou, národnostnou alebo inou obdobnou neznášanlivosťou od roku 2003 do 30.4.2008:

422. V roku 2003 bolo v Slovenskej republike evidovaných celkom 119 trestných činov s rasovým motívom. Objasnených bolo 77 trestných činov, čo je 64,7 % z celkového nápadu tejto trestnej činnosti. Zistených bolo celkom 93 páchatel'ov, z toho 16 osôb bolo maloletých a 12 osôb bolo mladistvých.

423. Z hľadiska skladby trestnej činnosti bolo evidovaných 6 prípadov ublíženia na zdraví s rasovým motívom (§ 221/2b, § 222/2b Trestného zákona, účinného do 31.12.2005), 37 prípadov násilia proti skupine obyvateľ'ov a jednotlivcovi s rasovým motívom (§ 196/2, § 198, § 198a Trestného zákona, účinného do 31.12.2005) a 76 prípadov inej trestnej činnosti s rasovým motívom (§ 259, § 260, § 261, § 263a Trestného zákona, účinného do 31.12.2005).

424. Rasovo motivovaná vražda zaznamenaná nebola.

425. V roku 2004 bolo v Slovenskej republike evidovaných celkom 79 trestných činov s rasovým motívom. Objasnených bolo 57 trestných činov, čo je 72,2 % z celkového nápadu tejto trestnej činnosti. Zistených bolo celkom 65 páchatel'ov, z toho 10 osôb bolo maloletých a 13 osôb bolo mladistvých.

426. Z hľadiska skladby trestnej činnosti bol evidovaný 1 prípad ublíženia na zdraví s rasovým motívom (§ 221/2b, § 222/2b Trestného zákona, účinného do 31.12.2005), 23 prípadov násilia proti skupine obyvateľ'ov a jednotlivcovi s rasovým motívom (§ 196/2, § 198, § 198a Trestného zákona, účinného do 31.12.2005) a 55 prípadov inej trestnej činnosti s rasovým motívom (§ 259, § 260, § 261, § 263a Trestného zákona, účinného do 31.12.2005). Rasovo motivovaná vražda zaznamenaná nebola.

427. V roku 2005 bolo v Slovenskej republike evidovaných celkom 121 trestných činov s rasovým motívom. Objasnených bolo 82 trestných činov, čo je 67,8 % z celkového nápadu tejto trestnej činnosti. Zistených bolo celkom 111 páchatel'ov, z toho 7 osôb bolo maloletých a 25 osôb bolo mladistvých.

428. Z hľadiska skladby trestnej činnosti bolo evidovaných 5 prípadov ublíženia na zdraví s rasovým motívom (§ 221/2b, § 222/2b Trestného zákona, účinného do 31.12.2005), 15 prípadov násilia proti skupine obyvateľ'ov a jednotlivcovi s rasovým motívom (§ 196/2, § 198, § 198a Trestného zákona, účinného do 31.12.2005) a 101 prípadov inej trestnej činnosti s rasovým motívom (§ 259, § 260, § 261, § 263a Trestného zákona, účinného do 31.12.2005). Rasovo motivovaná vražda zaznamenaná nebola.

429. V roku 2006 bolo v Slovenskej republike evidovaných celkom 188 trestných činov s rasovým motívom. Objasnených bolo 107 trestných činov, čo je 56,9 % z celkového nápadu tejto trestnej činnosti. Zistených bolo celkom 148 páchatel'ov, z toho 8 osôb bolo maloletých a 31 osôb bolo mladistvých.

430. Z hľadiska skladby trestnej činnosti bolo evidovaných 6 prípadov ublíženia na zdraví s rasovým motívom (ublíženie na zdraví podľa § 155 ods.1, ods.2 písm.c/ a § 156 ods.1,

ods.2 písm.b/ Trestného zákona), 19 prípadov násilia s rasovým motívom (hanobenie národa, rasy a presvedčenia podľa § 423 Trestného zákona a podnecovanie k národnostnej, rasovej a etnickej nenávisti podľa § 424 Trestného zákona) a 163 prípadov trestných činov proti ľudskosti (podpora a propagácia skupín smerujúcich k potlačeniu základných práv a slobôd podľa § 421, § 422 Trestného zákona). Rasovo motivovaná vražda zaznamenaná nebola.

431. V roku 2007 bolo v Slovenskej republike evidovaných celkom 155 trestných činov s rasovým motívom. Objasnených bolo 88 trestných činov, čo je 56,8 % z celkového nápadu tejto trestnej činnosti. Zistených bolo celkom 125 páchatel'ov, z toho 11 osôb bolo maloletých a 39 osôb bolo mladistvých.

432. Z hľadiska skladby trestnej činnosti boli evidované 4 prípady ublíženia na zdraví z dôvodu národnostnej, etnickej alebo rasovej nenávisti alebo nenávisti z dôvodu farby pleti (ublíženie na zdraví podľa § 155 ods.1, ods.2 písm.c/ a § 156 ods.1, ods.2 písm.b/ Trestného zákona), 23 prípadov násilia s rasovým motívom (hanobenie národa, rasy a presvedčenia podľa § 423 Trestného zákona a podnecovanie k národnostnej, rasovej a etnickej nenávisti podľa § 424 Trestného zákona) a 128 prípadov trestných činov proti ľudskosti (podpora a propagácia skupín smerujúcich k potlačeniu základných práv a slobôd podľa § 421, § 422 Trestného zákona). Rasovo motivovaná vražda zaznamenaná nebola.

433. Za prvé štyri mesiace roku 2008 bolo v Slovenskej republike evidovaných celkom 115 trestných činov s rasovým motívom. Objasnených bolo 69 trestných činov, čo je 60 % z celkového nápadu tejto trestnej činnosti. Zistených bolo celkom 82 páchatel'ov, z toho 11 osôb bolo maloletých a 31 osôb bolo mladistvých.

434. Z hľadiska skladby trestnej činnosti bol evidovaný 1 prípad ublíženia na zdraví z dôvodu národnostnej, etnickej alebo rasovej nenávisti alebo nenávisti z dôvodu farby pleti (ublíženie na zdraví podľa § 155 ods.1, ods.2 písm.c/ a § 156 ods.1, ods.2 písm.b/ Trestného zákona), 13 prípadov násilia s rasovým motívom (hanobenie národa, rasy a presvedčenia podľa § 423 Trestného zákona a podnecovanie k národnostnej, rasovej a etnickej nenávisti podľa § 424 Trestného zákona) a 101 prípadov trestných činov proti ľudskosti (podpora a propagácia skupín smerujúcich k potlačeniu základných práv a slobôd podľa § 421, § 422 Trestného zákona). Rasovo motivovaná vražda zaznamenaná nebola.

435. Je možno konštatovať, že páchatelia sa najčastejšie dopúšťali trestného činu podpora a propagácia skupín smerujúcich k potlačeniu základných práv a slobôd podľa § 422 Trestného zákona, ktorý postihuje verejné prejavovanie sympatií k hnutiam, ktoré násilím, hrozbou násilia alebo hrozbou inej ťažkej ujmy smerujú k potláčaniu základných práv a slobôd osôb.

436. Úlohy, ktoré boli prijaté v schválenej koncepcii boja proti extrémizmu a rozpracovanej v Rozkaze ministra vnútra Slovenskej republiky č.32/2006, majú za cieľ potláčanie prejavov extrémizmu, čiže zároveň aj prejavov rasizmu, xenofóbie, antisemitizmu a pod. Činnosť Policajného zboru na úseku extrémizmu je zameraná na monitorovanie organizovaných skupín pravicového, ľavicového a náboženského extrémizmu. Najproblematickejšia naďalej zostáva pravicová extrémistická scéna. Zvýšená pozornosť je venovaná preverovaniu osôb podozrivých z podpory a propagácie skupín smerujúcich k potlačeniu základných práv a slobôd.

437. Väčšina pravicovo orientovaných extrémistických skupín vyvíjala v predchádzajúcom období svoju činnosť nezávisle od seba, formou samostatných „buniek“, pričom spojovacím článkom bol „boj proti spoločnému nepriateľovi“. Prejavovala sa najmä organizovaním a navštevovaním koncertov hudobných skupín inklinujúcich k pravicovo orientovanej extrémistickej scéne, organizovaním zrazov a spomienkových akcií. Skupiny pravicových extrémistov všeobecne známych ako tzv. skinheads, sa zviditeľňovali aj fyzickými útokmi, zakladaním internetových stránok so sporným obsahom, distribúciou kníh a CD-nosičov s rasistickým, resp. xenofóbnym obsahom.

Rok	2003	2004	2005	2006	2007	do 30.4.2008
Zistené trestné činy	119	79	121	188	155	115
Objasnené trestné činy	77	57	82	107	88	69

Tab.č. 8: Prehľad rasovo motivovaných trestných činov.

Odporúčanie č. 17.

438. V rámci rezortu Ministerstva vnútra Slovenskej republiky je problematike rasového násillia venovaná vysoká pozornosť o čom svedčia aj normotvorné aktivity v tejto oblasti. Boj proti rasovému násilliu je riešený v rámci problematiky boja proti extrémizmu, ktorú upravujú nasledovné interné predpisy:

- Nariadenie ministra vnútra Slovenskej republiky č. 45/2004 z 15. júna 2004 o postupe v oblasti boja s extrémizmom a o úlohách monitorovacieho strediska rasizmu a xenofóbie, ktorým je upravená činnosť útvarov ministerstva a Policajného zboru na úseku extrémizmu.
- Rozkaz ministra vnútra Slovenskej republiky č. 30/2004 z 18. júna 2004 o zriadení komisie na koordináciu postupu pri eliminácii rasovo motivovanej trestnej činnosti a extrémizmu a zriadení krajských komisií na koordináciu postupu pri eliminácii rasovo motivovanej trestnej činnosti a extrémizmu.
- Rozkaz prezidenta Policajného zboru č. 123/2004 z 15. októbra 2004 o zriadení komisie na riešenie problematiky diváckeho násillia a výtržníctva na športových podujatiach.
- Rozkaz prezidenta Policajného zboru č. 123/2005 z 26. októbra 2005 o opatreniach na eliminovanie prejavov extrémizmu a trestnej činnosti s prvkami extrémizmu.
- Pokyn prezidenta Policajného zboru pod č.p.: PPZ-871/JKP-2005 z 15. novembra 2005 ktorým boli prijaté opatrenia na zvýšenie aktivity a efektívnosti Policajného zboru v boji proti extrémizmu.
- Rozkaz prezidenta Policajného zboru č. 40/2006 z 26. marca 2006 o zriadení analyticko-koordináčnej skupiny na úseku rasovo motivovanej trestnej činnosti a extrémizmu.
- Rozkaz prezidenta Policajného zboru č. 43/2007 z 20. apríla 2007 o opatreniach na zamedzenie závažného protiprávneho konania osôb.
- Nariadenie prezidenta Policajného zboru č. 12/2003 z 3. decembra 2003 o postupe služby kriminálnej polície na úseku boja proti motocyklovým gangom.
- Rozkaz ministra vnútra Slovenskej republiky č. 14/2006 o aktualizácii opatrení zo Stratégie vlády Slovenskej republiky na riešenie problémov rómskej národnostnej menšiny a súboru opatrení na jej realizáciu v znení rozkazu ministra vnútra Slovenskej republiky č. 10/2007 a 13/2008. Jedná sa o vládou Slovenskej republiky stanovené úlohy rozpracované na pôsobnosť rezortných subjektov, najmä útvarov Policajného zboru.

439. Na riešenie problémov súvisiacich s rasovo motivovaným násilím a najmä na riešenie s týmto súvisiacou trestnou činnosťou, boli v rámci rezortu ministerstva vnútra Slovenskej republiky kreované nasledovné špecializované subjekty:

Komisie na koordináciu postupu pri eliminácii rasovo motivovanej trestnej činnosti a extrémizmu

440. Rozkazom ministra vnútra Slovenskej republiky č. 30/2004 z 18. júna 2004 o zriadení komisie na koordináciu postupu pri eliminácii rasovo motivovanej trestnej činnosti a extrémizmu a krajských komisií na koordináciu postupu pri eliminácii rasovo motivovanej trestnej činnosti a extrémizmu bola za účelom zintenzívnenia spolupráce Policajného zboru so zástupcami mimovládnych organizácií a jednotlivcami aktívne pôsobiacimi v komisii zriadená komisia na koordináciu postupu pri eliminácii rasovo motivovanej trestnej činnosti a extrémizmu, pôsobiaca na centrálnej úrovni v rámci Ministerstva vnútra Slovenskej republiky a krajské komisie na koordináciu postupu pri eliminácii rasovo motivovanej trestnej činnosti a extrémizmu pôsobiace v rámci krajských riaditeľstiev Policajného zboru. Komisia je zameraná na získavanie a výmenu informácií o výskyte všetkých foriem netolerancie, xenofóbie, prejavov extrémizmu a rasizmu, poskytovanie informácií príslušným štátnym orgánom a koordináciu postupu pri eliminácii všetkých foriem netolerancie, xenofóbie, prejavov extrémizmu a rasizmu. Komisia môže iniciovať preverenie podozrení z rasovo motivovanej trestnej činnosti a extrémizmu a požadovať spätnú informáciu od príslušných útvarov Ministerstva vnútra Slovenskej republiky a Policajného zboru a zasielať upozornenia o výskyte rasovo motivovanej trestnej činnosti a extrémizmu ostatným orgánom štátnej správy, orgánom činným v trestnom konaní, resp. mimorezortným subjektom.

Multidisciplinárna integrovaná skupina odborníkov zameraná na elimináciu rasovo motivovanej trestnej činnosti a extrémizmu

441. V roku 2007 bola pri medzirezortnom Expertnom koordinačnom orgáne pre boj so zločinnosťou zriadená Multidisciplinárna integrovaná skupina odborníkov zameraná na elimináciu rasovo motivovanej trestnej činnosti a extrémizmu, ktorá nadviazala na činnosť Komisie na koordináciu postupu pri eliminácii rasovo motivovanej trestnej činnosti a extrémizmu.⁵⁹

442. Táto skupina najmä:

- navrhuje príslušným subjektom prijatie systémových opatrení zameraných na ochranu spoločnosti pred protispoločenským konaním rasovo a extrémisticky zameraných jednotlivcov, skupín a hnutí, ako aj na elimináciu prejavov rasizmu a extrémizmu,

⁵⁹ Členmi skupiny sú zástupcovia Ministerstva vnútra Slovenskej republiky, Ministerstva školstva Slovenskej republiky, Ministerstva spravodlivosti Slovenskej republiky, Ministerstva kultúry Slovenskej republiky, Ministerstva práce, sociálnych vecí a rodiny Slovenskej republiky, Ministerstva zdravotníctva Slovenskej republiky, Ministerstva obrany Slovenskej republiky, Ministerstva dopravy, pôšt a telekomunikácií Slovenskej republiky, Ministerstva financií Slovenskej republiky, Generálnej prokuratúry Slovenskej republiky, Slovenskej informačnej služby, Sekcie ľudských práv a menším Úradu vlády Slovenskej republiky, Slovenského národného strediska pre ľudské práva a zástupcovia mimovládnych organizácií Ľudia proti rasizmu, Občan a demokracia a Liga aktivistov pre ľudské práva.

- vo vlastnej kompetencii prijíma opatrenia na elimináciu prejavov rasizmu a extrémizmu,
- navrhuje a realizuje v rámci platnej právnej úpravy vhodný a efektívny spôsob vzájomnej výmeny informácií o prejavoch rasizmu a extrémizmu,
- zabezpečuje zhromažďovanie a výmenu informácií o formách, metódach a spôsoboch páchania rasovo motivovanej trestnej činnosti a extrémizmu,
- získava a v rámci činnosti skupiny poskytuje informácie a údaje z informačných systémov podľa platných právnych predpisov,
- v prípade potreby vytvára odborné pracovné podskupiny,
- spolupracuje pri príprave a realizácii preventívnych projektov,
- spolupracuje pri tvorbe a realizácii:
 - i) výchovno-vzdelávacích programov,
 - ii) školení pracovníkov subjektov zainteresovaných v boji proti rasizmu a extrémizmu,
 - iii) publikácií a pomôcok zameraných na problematiku rasizmu a extrémizmu a ich distribúciu.

Analyticko-koordinačná skupina na úseku rasovo motivovanej trestnej činnosti a extrémizmu

443. Na zabezpečenie plnenia úloh v súvislosti s odhaľovaním a objasňovaním rasovo motivovanej trestnej činnosti a extrémizmu s cieľom zisťovania, sústreďovania a vyhodnocovania informácií o páchanej trestnej činnosti a koordinácii postupov na jej eliminovanie v Slovenskej republike bola rozkazom prezidenta Policajného zboru č. 40/2006 z 26. marca 2006 zriadená Analyticko-koordinačná skupina na úseku rasovo motivovanej trestnej činnosti a extrémizmu. Skupina pozostáva zo špecialistov z radov príslušníkov Policajného zboru služobne zaradených na útvaroch Prezídia Policajného zboru a krajských riaditeľstiev Policajného zboru, ktorí sa venujú problematike rasovo motivovanej trestnej činnosti a extrémizmu.

Oddelenie boja proti rasizmu a extrémizmu odboru boja proti terorizmu úradu boja proti organizovanej kriminalite Prezídia Policajného zboru

444. Potreba komplexného prístupu k riešeniu problematiky rasovo motivovanej trestnej činnosti a extrémizmu si vyžiadala vytvorenie špecializovaného pracoviska. Stalo sa ním oddelenie boja proti rasizmu a extrémizmu odboru boja proti terorizmu úradu boja proti organizovanej kriminalite Prezídia Policajného zboru, ktoré pôsobí v štruktúre Policajného zboru od 1. januára 2004. Oddelenie plní najmä úlohy súvisiace s odhaľovaním kriminality extrémistov a organizovanej kriminality extrémistov so zameraním na zahraničné a domáce extrémistické skupiny, ich predstaviteľov, organizátorov akcií a na medzinárodné prepojenia týchto štruktúr. V zmysle nariadenia ministra vnútra Slovenskej republiky č. 45/2004 o postupe v oblasti boja s extrémizmom a o úlohách monitorovacieho strediska rasizmu a xenofóbie plní toto oddelenie aj úlohu monitorovacieho strediska rasizmu a xenofóbie pre útvary Ministerstva vnútra Slovenskej republiky a Policajného zboru.

445. Vzhľadom na potrebu líniového riadenia a koordinácie postupu boja s extrémizmom a diváckym násilím bol spracovaný návrh na vytvorenie odboru extrémizmu a mládeže na úrade justičnej a kriminálnej polície Prezídia Policajného zboru, ktorý by popri metodologickej a kontrolnej činnosti, ktorú v súčasnosti vo vzťahu k úradom justičnej a kriminálnej polície okresných a krajských riaditeľstiev vykonáva, prevzal aj plnenie ďalších úloh, ktoré v súčasnosti spadajú do kompetencie oddelenia boja proti extrémizmu úradu boja proti

organizovanej kriminalite Prezídia Policajného zboru.

Poverení špecialisti okresných a krajských riaditeľstiev Policajného zboru

446. V súlade s nariadením ministra vnútra Slovenskej republiky č. 45/2004 o postupe v oblasti boja s extrémizmom a o úlohách monitorovacieho strediska rasizmu a xenofóbie bol na zabezpečenie plnenia úloh na úseku boja proti extrémizmu na každom úrade justičnej a kriminálnej polície okresného riaditeľstva Policajného zboru a na každom úrade justičnej a kriminálnej polície krajského riaditeľstva Policajného zboru poverený jeden príslušník Policajného zboru plnením úloh na úseku extrémizmu. Úlohou uvedených príslušníkov PZ je najmä sledovať a vyhodnocovať bezpečnostnú situáciu v súvislosti s pohybom extrémistických skupín v služobnom obvode, dokumentovať ich trestnú činnosť a podľa potreby prijímať a navrhovať potrebné opatrenia.

Oddelenia mládeže a extrémizmu odboru kriminálnej polície úradu justičnej a kriminálnej polície Krajského riaditeľstva Policajného zboru v Bratislave a v Košiciach

447. Na odboroch kriminálnej polície úradov justičnej a kriminálnej polície Krajského riaditeľstva Policajného zboru v Bratislave a Krajského riaditeľstva Policajného zboru v Košiciach boli vytvorené špecializované oddelenia mládeže a extrémizmu, ktoré sa špecializujú na problematiku kriminality páchanej mládežou a na mládeži, rasovo motivovanú trestnú činnosť a extrémizmus.

448. Ďalším významným materiálom, ktorý sa týka aj problematiky rasového násillia je Koncepcia boja proti extrémizmu. Tento materiál bol schválený uznesením vlády Slovenskej republiky č. 368/2006. Koncepcia je prvým uceleným dokumentom postihujúcim oblasť extrémizmu. Hodnotí súčasný stav v oblasti boja proti extrémizmu v Slovenskej republike a určuje hlavné smery pre ďalšie zefektívnenie činnosti. Poskytuje komplexný pohľad na túto problematiku. Cieľom koncepcie je vytvoriť účinný systém opatrení a aktivít zameraných na ochranu občanov a spoločnosti pred protispoločenským konaním extrémisticky zameraných jednotlivcov, skupín a hnutí v časovom horizonte do roku 2010.

449. Národnostne, etnicky a rasovo motivované prejavy násillia sú Policajným zborom denne monitorované v zmysle pokynu prezidenta Policajného zboru č.p.: PPZ-871/JKP-2005, zo dňa 15. novembra 2005, ktorým boli prijaté opatrenia na zvýšenie aktivity a efektívnosti Policajného zboru v boji proti extrémizmu. Podľa tohto pokynu je prezidentovi Policajného zboru každý deň predkladaná informácia o prípadoch prejavov extrémizmu a o prijatých opatreniach za predchádzajúci deň.

450. V zmysle nariadenia prezidenta Policajného zboru č.23/2005, zo dňa 28. novembra 2005 o správovej povinnosti a hlásnej povinnosti v trestných veciach úradu justičnej a kriminálnej polície okresných a krajských riaditeľstiev Policajného zboru predkladajú úradu justičnej a kriminálnej polície Prezídia Policajného zboru určené rozhodnutia a informácie o prípadoch trestných činov proti mieru a ľudskosti uvedených v dvanástej hlave osobitnej časti Trestného zákona a trestných činov spáchaných z osobitného motívu podľa § 140 písm.d) Trestného zákona. Úrad justičnej a kriminálnej polície Prezídia Policajného zboru sleduje vyšetrowanie a skrátené vyšetrowanie v týchto trestných veciach a zaslané podklady využíva ku kontrolnej a metodologickej činnosti.

Článok 21

451. Článok 28 Ústavy Slovenskej republiky zaručuje právo pokojne sa zhromažďovať. Právo pokojne sa zhromažďovať upravuje zákon č. 84/1990 Zb. o zhromažďovanom práve v znení zákona č. 175/1990 Zb., zákona č. 515/2003 Z.z. a zákona 468/2007 Z.z.. Zákon č. 84/1990 Zb. nadobudol účinnosť 27. marca 1990.

452. Dňa 1. novembra 2007 nadobudol účinnosť zákon č. 468/2007 Z. z., ktorým sa mení a dopĺňa zákon č. 84/1990 Zb. o zhromažďovanom práve v znení neskorších predpisov.

453. Je potrebné poukázať na skutočnosť, že právna úprava citovaného zákona až do schválenia predmetnej novely mala niekoľko závažných legislatívno-technických nedostatkov a z hľadiska vývoja súčasných spoločenských a právnych vzťahov bola nepostačujúca a to najmä v tom, že:

- dávala možnosť zvolávateľom zneužívať zhromažďovacie právo tak, že mohli podaním oznámenia na dlhú dobu vopred, t. j. aj niekoľko rokov blokovat' určité atraktívne verejné priestranstva a tým bránili vo výkone tohto práva iným subjektom,
- neriešila problém anonymity agresívnych jednotlivcov zakrývajúcich si svoju tvár, ktorí v rámci konaného zhromaždenia porušovali verejný poriadok, ničili majetok a ohrozovali svojimi útokmi život, zdravie, práva a slobody iných účastníkov zhromaždenia,
- nedostatočne vymedzovala prípadný postih za porušenie povinností na úseku zhromažďovacieho práva.

454. Schválený návrh novely odstránil pretrvávajúce legislatívno-technické nedostatky z minulého obdobia, spresnil a upravil niektoré ustanovenia zákona o zhromažďovanom práve tak, aby bol zabezpečený súlad so súčasným právnym stavom a spoločenským vývojom v Slovenskej republike.

455. Novelou zákona sa obci ukladá povinnosť bezodkladne oznámiť Policajnému zboru konanie zhromaždenia, ako aj to, že rozhodla o zákaze zhromaždenia, a to po doručení oznámenia o konaní zhromaždenia alebo po vydaní rozhodnutia o zákaze zhromaždenia; sa rozšíril okruh dôvodov, pre ktoré obec zakáže zhromaždenie; sa spresnil spôsob vyvesenia rozhodnutia o zákaze zhromaždenia, ako aj zvýšila výška pokuty za spáchanie priestupku proti zhromažďovaciemu právu a definovala skutková podstata iných správnych deliktov, za ktoré obec uloží pokutu do 20.000 Sk právnickej osobe – zvolávateľovi.

456. Podľa § 1 ods. 5 zákona č. 84/1990 o zhromažďovanom práve v znení zákona č. 175/1990 Zb., zákona č. 515/2003 Z. z. a zákona 468/2007 Z. z. sú zakázané zhromaždenia v okruhu 50 m od budov zákonodárnych zborov alebo od miest, kde tieto zbory rokujú. Podľa § 9 zákona č. 84/1990 Zb. môže obec zvolávateľovi uložiť, aby zhromaždenie konané vo večerných hodinách bolo ukončené tak, aby nedošlo k neprimeranému rušeniu nočného pokoja.

457. Podľa § 12 zákona sa zhromaždenie, ktoré nebolo oznámené, rozpustí, ak nastali okolnosti, ktoré by odôvodňovali jeho zákaz. To platí aj pre zhromaždenia, ktoré neboli zvolané. Podobne sa postupuje aj vtedy, ak zhromaždenie konané vo večerných hodinách pokračuje aj po určenom čase ukončenia. Zhromaždenie môže byť rozpustené aj v tom prípade, ak v priebehu zhromaždenia nastali okolnosti, ktoré by odôvodňovali jeho zákaz.

Taktiež sa zhromaždenie môže rozpustiť, ak jeho účastníci páchajú trestné činy a nápravu sa nepodarilo zaistiť iným spôsobom, najmä zákrokom proti jednotlivým páchatelom.

458. Za zhromaždenia podľa zákona č. 84/1990 Zb. sa nepovažujú:

- zhromaždenia osôb súvisiace s činnosťou štátnych orgánov upravené inými právnymi predpismi,
- zhromaždenia súvisiace s poskytovaním služieb,
- iné zhromaždenia, ktoré neslúžia občanom na využívanie slobody prejavu a ďalších ústavných práv a slobôd, na výmenu informácií a názoru a na účasť na riešení verejných a iných spoločných záležitostí vyjadrením postojov a stanovísk.

459. Pouličné sprievody a manifestácie sa považujú za zhromaždenie podľa zákona č. 84/1990 Zb.

460. Oznamovacej povinnosti nepodliehajú zhromaždenia, ktoré:

- usporadúvajú právnické osoby a sú prístupné len ich členom alebo pracovníkom a menovite pozvaným hosťom,
- sú usporadúvané cirkvami alebo náboženskými spoločnosťami v kostole alebo v inej modlitebni, procesií, púti a iných sprievodov a slúžiacich na prejavy náboženského vyznania,
- sa konajú v obydliach občanov,
- sú pre menovite pozvaných hosťov v uzavretých priestoroch.

461. Na zhromaždenie nie je potrebné predchádzajúce povolenie štátneho orgánu. Zhromaždenie podlieha oznamovacej povinnosti. Zhromaždenie môže zvolať fyzická osoba staršia ako 18 rokov alebo právnická osoba alebo skupina osôb. Zvolávateľ je oprávnený robiť všetky opatrenia na zvolanie zhromaždenia. Najmä je oprávnený v súlade s oznámeným účelom zhromaždenia osobne alebo písomne alebo inak pozývať na účasť na ňom. Zvolávateľ má tiež právo, aby pozvanie na zhromaždenie bolo vo vhodnom čase vyhlásené miestnym rozhlasom. Obce a štátne orgány a organizácie podľa možností a okolností poskytujú zvolávateľovi pomoc.

462. Ak je dôvodná obava, že zhromaždenie bude rušené, môže zvolávateľ požiadať obec alebo príslušný útvar Policajného zboru, aby sa zhromaždeniu poskytla ochrana. Zvolávateľ je oprávnený vydávať priamo alebo s pomocou usporiadateľov účastníkom pokyny na zabezpečenie riadneho priebehu zhromaždenia.

463. Zvolávateľ je povinný:

- poskytnúť obci na jej žiadosť súčinnosť nevyhnutnú na zabezpečenie riadneho priebehu zhromaždenia a splniť povinnosti ustanovené osobitnými právnymi predpismi,
- zabezpečiť potrebný počet spôsobilých usporiadateľov starších ako 18 rokov,
- riadiť priebeh zhromaždenia tak, aby sa podstatne neodchyľovalo od účelu zhromaždenia uvedeného v oznámení,
- dávať záväzné pokyny usporiadateľom,
- dbať o pokojný priebeh zhromaždenia a robiť opatrenia, aby sa nenarušoval,
- zhromaždenie ukončiť.

464. Ak sa zvolávateľovi po narušení pokojného priebehu zhromaždenia nepodarí zaistiť nápravu, požiada o potrebnú pomoc obec alebo útvar Policajného zboru. Môže tak urobiť tiež, ak sa účastníci po ukončení zhromaždenia pokojne nerozídu. Účastníci zhromaždenia sú povinní dbať na pokyny zvolávateľa a usporiadateľov a zdržať sa všetkého, čo by narušilo riadny a pokojný priebeh zhromaždenia. Po ukončení zhromaždenia sú jeho účastníci povinní pokojne sa rozísť. Ak je zhromaždenie rozpustené, účastníci sú povinní bez meškania opustiť miesto zhromaždenia. V rozchode sa im nesmie žiadnym spôsobom brániť.

465. Účastníci zhromaždenia nesmú mať pri sebe strelné zbrane alebo výbušniny. Takisto nesmú mať pri sebe iné predmety, ktorými možno ublížiť na zdraví.

466. Zákon neupravuje požiadavky na stretnutie so zvolávateľmi pred uskutočnením zhromaždenia. Vyžaduje sa len oznámenie o konaní zhromaždenia. Demonštrácie sú povolené, ak boli oznámené.

467. Zvolávateľ je povinný zhromaždenie písomne oznámiť obci tak, aby obec oznámenie dostala aspoň 5 dní vopred. Obec môže v odôvodnených prípadoch prijať oznámenie aj v kratšej lehote. Za právnickú osobu predloží oznámenie ten, kto je v tejto veci splnomocnený konať v jej mene. Oznámenie sa môže predložiť aj osobne v pracovný deň v dobe medzi ôsmou a pätnástou hodinou. Obec vytvorí podmienky, aby sa oznámenia mohli riadne prijímať.

468. V oznámení musí zvolávateľ uviesť:

- účel zhromaždenia, deň a miesto jeho konania, čas začatia a predpokladaný čas jeho ukončenia, ak ide o zhromaždenie na verejnom priestranstve,
- predpokladaný počet účastníkov zhromaždenia,
- opatrenia, ktoré urobí, aby sa zhromaždenie konalo v súlade so zákonom, najmä počet usporiadateľov a spôsob ich označenia,
- ak ide o pouličný sprievod, východiskové miesto, cestu a miesto ukončenia,
- meno, priezvisko, rodné číslo a bydlisko zvolávateľa, u právnickej osoby jej názov, sídlo, meno, priezvisko a bydlisko toho, kto je splnomocnený v tejto veci konať v jej mene,
- meno, priezvisko bydlisko toho, kto je splnomocnený konať v zastúpení zvolávateľa.

469. Ak sa má zhromaždenie konať pod šírým nebom mimo verejných priestranstiev, je zvolávateľ povinný k oznámeniu priložiť súhlas toho, kto je vlastníkom, prípadne užívateľom pozemku.

470. Ak sa oznámenie predloží osobne, obec to zvolávateľovi písomne potvrdí s uvedením dňa a hodiny, keď bola oznamovacia povinnosť splnená. Ak sú v oznámení údaje neúplné alebo nepresné, obec na to zvolávateľa upozorní a vyzve ho na ich odstránenie alebo doplnenie.

471. Zhromaždenie nepodlieha povoľovaciemu konaniu.

472. Obec, ktorej sa zhromaždenie oznámilo, ho zakáže, ak by oznámený účel zhromaždenia smeroval k výzve:

- popierať alebo obmedzovať osobné, politické alebo iné práva občanov pre ich národnosť, pohlavie, rasu, pôvod, politické alebo iné zmýšľanie, náboženské vyznanie a sociálne postavenie alebo na rozniecovanie nenávisť a neznášanlivosti z týchto dôvodov,
- dopúšťať sa násilia alebo hrubej neslušnosti,
- inak porušovať ústavu a zákony.

473. Obec zhromaždenie zakáže aj vtedy, ak

- sa má konať na mieste, kde by účastníkom hrozilo závažné nebezpečenstvo pre ich zdravie,
- na rovnakom mieste a v rovnaký čas sa má podľa skôr doručeného oznámenia konať zhromaždenie a medzi zvolávateľmi nedošlo k dohode o úprave času jeho konania; ak nemožno určiť, ktoré oznámenie bolo doručené skôr, rozhodne sa za účasti zástupcov zvolávateľa žrebovaním.

474. Obec môže zhromaždenie zakázať, ak sa má konať v mieste, kde by potrebné obmedzenie dopravy a zásobovania bolo v závažnom rozpore so záujmom obyvateľstva, ak možno bez neprímeraných ťažkostí konať zhromaždenie inde bez toho, že by sa tým maril oznámený účel zhromažďovania. O zákaze zhromaždenia alebo čase jeho ukončenia rozhodne obec bezodkladne, najneskôr však do troch dní od okamihu, keď dostala platné oznámenie.

475. Obec písomné vyhotovenie rozhodnutia vyvesí na svojej úradnej tabuli a rozhodnutie vyhlási miestnym rozhlasom alebo iným obdobným spôsobom. Pokiaľ sa má zhromaždenie konať na území dvoch alebo viacerých obcí, obvodný úrad zabezpečí, aby jeho rozhodnutie bolo vyhlásené v obciach, v ktorých sa má zhromaždenie konať. Vyvesením na úradnej tabuli je rozhodnutie zvolávateľovi doručené. Na žiadosť zvolávateľa mu obec vydá písomné vyhotovenie. Pokiaľ obec v trojdňovej lehote nevyvesí písomné vyhotovenie rozhodnutia na svojej úradnej tabuli, môže zvolávateľ zhromaždenie usporiadať.

476. Proti rozhodnutiu obce môže zvolávateľ do 15 dní od doručenia podať opravný prostriedok na súde. Opravný prostriedok nemá odkladný účinok. Súd rozhodne do troch dní.

477. Za priestupok proti zhromažďovaciemu právu môže byť zvolávateľovi alebo účastníkovi zhromaždenia uložená pokuta do 1000,- Sk. Za trestný čin môže byť zvolávateľovi alebo účastníkovi zhromaždenia uložený trest v rozpätí jednotlivých skutkových podstát Trestného zákonníka.

478. Za neprítomnosti zástupcu obce môže zhromaždenie, ktoré bolo zakázané, rozpustiť aj príslušník Policajného zboru v službe. Ak účastníci zhromaždenia páchajú trestné činy a nápravu sa nepodarilo zaistiť iným spôsobom, najmä zákrokom proti jednotlivým páchatelom, v neprítomnosti zástupcu obce môže zhromaždenie rozpustiť náčelník príslušného útvaru Policajného zboru alebo veliaci príslušník. Proti rozpusteniu zhromaždenia môže zvolávateľ alebo účastník zhromaždenia do 15 dní podať námietky na súde. Súd rozhodne, či zhromaždenie bolo alebo nebolo rozpustené v súlade so zákonom. Zákon o zhromažďovacích právach neupravuje uvedené zodpovednosti. Tieto sú riešené v iných právnych predpisoch (napr. Trestný zákon).

479. Vzhľadom na Ústavou garantované právo na zhromažďovanie a združovanie uvádzame, že § 195 Trestného zákona 300/2005 upravuje trestný čin porušovania slobody združovania a zhromažďovania, ktorého znaky sú naplnené, ak niekto „inému násilím,

hrozbou násilia alebo hrozbou inej ťažkej ujmy obmedzuje vo výkone jeho združovacieho alebo zhromažďovacieho práva“. Tento trestný čin sa vzťahuje rovnako aj na toho, kto sa v súvislosti so zhromaždením, ktoré podlieha oznamovacej povinnosti, násilím alebo hrozbou bezprostredného násilia protiví poriadkovým opatreniam zvolávateľa alebo určených usporiadateľov takéhoto zhromaždenia.

480. Zákon o bezpečnosti štátu upravuje možnosť v nevyhnutnom rozsahu a na nevyhnutný čas obmedziť základné práva a slobody a uloženie povinností v závislosti od priebehu udalostí na celom území štátu alebo na časti jeho územia.⁶⁰

481. V praxi v bežnom živote je sloboda zhromažďovania sa využívaná obyvateľmi SR bez problémov a zásahov zo strany štátu. Oblasť zhromažďovacieho práva nebola predmetom znepokojenia Výboru.

Článok 22

482. Podľa článku 29 Ústavy Slovenskej republiky právo slobodne sa združovať sa zaručuje.

483. Podmienky výkonu tohoto práva sú upravené v osobitných zákonoch. K zákonu č. 83/1990 Zb. o združovaní občanov v znení neskorších predpisov (ďalej „zákon o združovaní občanov“), ktorý umožňuje združovanie sa osôb a vyvíjanie záujmovej činnosti v rôznych oblastiach spoločenského života, a k zákonu č. 207/1996 Z. z. o nadáciách, pribudli v roku 1997 ďalšie právne predpisy upravujúce oblasť mimovládnych neziskových organizácií. Je to zákon č. 147/1997 Z. z. o neinvestičných fondoch a zákon č. 213/1997 Z. z. o neziskových organizáciách poskytujúcich všeobecne prospešné služby.

484. Občania majú právo zakladať politické strany a politické hnutia a združovať sa v nich. Výkon tohto práva možno obmedziť len v prípadoch ustanovených zákonom, ak je to v demokratickej spoločnosti nevyhnutné pre bezpečnosť štátu na ochranu verejného poriadku, predchádzania trestným činom alebo na ochranu práv a slobôd iných. Politické strany a politické hnutia, ako aj spolky, spoločnosti alebo iné združenia sú oddelené od štátu.

485. Podľa článku 37 Ústavy Slovenskej republiky každý má právo slobodne sa združovať s inými na ochranu svojich hospodárskych a sociálnych záujmov. Odborové organizácie vznikajú nezávisle od štátu. Obmedzovať počet odborových organizácií, ako aj zvýhodňovať niektoré z nich v podniku alebo v odvetví, je neprípustné. Činnosť odborových organizácií a vznik a činnosť iných združení na ochranu hospodárskych a sociálnych záujmov možno obmedziť zákonom, ak ide o opatrenie v demokratickej spoločnosti nevyhnutné na ochranu bezpečnosti štátu, verejného poriadku alebo práv a slobôd druhých.

486. Zákon č. 83/1990 Z. z. o združovaní občanov v znení neskorších predpisov upravuje právo občanov slobodne sa združovať. Na výkon tohto práva nie je potrebné povolenie štátneho orgánu. Tento zákon sa nevzťahuje na združovanie občanov v politických stranách a politických hnutiach, na zárobkovú činnosť alebo na zabezpečenie riadneho výkonu určitých povolání v cirkvách a náboženských spoločnostiach. Občania môžu zakladať spolky, spoločnosti, zväzy, hnutia, kluby a iné občianske združenia, ako aj odborové organizácie a združovať sa v nich. Členmi združená môžu byť aj právnické osoby. Združenia sú

⁶⁰ Pozri text k článku 4.

právnickými osobami a do ich postavenia a činnosti môžu štátne orgány zasahovať len v medziach zákona. Nikomu nesmie byť občiansky na ujmu, že sa združuje, že je členom združenia, že sa zúčastňuje na jeho činnosti alebo ho podporuje, alebo že stojí mimo neho. Nikto nesmie byť nútený k združovaniu, k členstvu v združeníach ani k účasti na ich činnosti. Zo združenia môže každý slobodne vystúpiť.

487. Podľa zákona o združovaní občanov nie sú dovolené združenia,

- a) ktorých cieľom je popierať alebo obmedzovať osobné, politické alebo iné práva občanov pre ich národnosť, pohlavie, rasu, pôvod, politické alebo iné zmýšľanie, náboženské vyznanie a sociálne postavenie, roznečovať nenávisť a neznášanlivosť z týchto dôvodov, podporovať násilie alebo inak porušovať ústavu a zákony;
- b) ktoré sledujú dosahovanie svojich cieľov spôsobmi, ktoré sú v rozpore s ústavou a zákonmi;
- c) ozbrojené alebo s ozbrojenými zložkami; za také sa nepovažujú združenia, ktorých členovia držia alebo používajú strelné zbrane na športové účely alebo na výkon práva poľovníctva.

488. Združenie vzniká registráciou. Návrh na registráciu môžu podávať traja občania, z ktorých aspoň jeden musí byť starší ako 18 rokov (prípravný výbor). Návrh podpisujú všetci členovia prípravného výboru a uvedú svoje mená, priezviská, rodné čísla, bydliská a uvedú, kto z členov starších ako 18 rokov je splnomocnencom oprávneným konať v ich mene. K návrhu sa pripájajú stanovy vo dvoch vyhotoveniach, ktoré musia obsahovať:

- názov združenia,
- sídlo,
- cieľ jeho činnosti,
- orgány združenia, spôsob ich ustanovenia, určenie orgánov a funkcionárov oprávnených konať v mene združenia,
- ustanovenia o organizačných jednotkách, pokiaľ budú zriadené a pokiaľ budú konať vo svojom mene,
- zásady hospodárenia,
- práva a povinnosti členov.

489. Návrh na registráciu sa podáva Ministerstvu vnútra Slovenskej republiky. Konanie o registrácii sa začne dňom, keď bol návrh, ktorý nemá vady doručený ministerstvu. V prípade, že návrh neobsahuje náležitosti určené zákonom, ministerstvo na to upozorní prípravný výbor bezodkladne, najneskôr do 5 dní od doručenia návrhu s tým, že dokiaľ nebudú vady odstránené, konanie o registrácii nezačne. Ministerstvo návrh na registráciu odmietne, ak z predložených stanov združenia vyplýva, že ide o organizáciu, na ktorú sa zákon o združovaní občanov nevzťahuje, stanovy združenia nie sú v súlade so zákonom, ide o nedovolené združenie alebo ciele združenia sú v rozpore so zákonom. O odmietnutí registrácie rozhodne ministerstvo do 10 dní od začatia konania. Proti rozhodnutiu o odmietnutí registrácie môžu členovia prípravného výboru podať opravný prostriedok na Najvyšší súd Slovenskej republiky. V prípade, že ministerstvo nezistí dôvod na odmietnutie registrácie, vykoná do 10 dní od začatia konania registráciu. Návrh na registráciu podlieha zaplateniu správneho poplatku v sume 2 000,- Sk. O registrácii sa nevydáva rozhodnutie v správnom konaní.

490. Ak po registrácii ministerstvo zistí, že združenie vyvíja činnosť, ktorá je v rozpore so zákonom, bez meškania ho na to upozorní a vyzve ho, aby od takej činnosti upustilo. Ak združenie v tejto činnosti pokračuje ministerstvo ho rozpustí. Proti tomuto rozhodnutiu možno podať opravný prostriedok na Najvyšší súd Slovenskej republiky.

491. Na rozdiel od registračného princípu vzniku združení, pre odborové organizácie a organizácie zamestnávateľov platí evidenčný princíp. Tieto subjekty sa stávajú právnickou osobou dňom nasledujúcim potom, keď ministerstvu bol doručený návrh na evidenciu. Návrh na evidenciu nepodlieha zaplateniu správneho poplatku.

492. V Slovenskej republike je registrovaných 29 084 združení, 959 odborových organizácií, 61 odborových zväzov a 69 organizácií zamestnávateľov. V sledovanom období od júla 2003 do mája 2008 ministerstvo vnútra odmietlo registráciu 3 združení a v 2 prípadoch vydalo rozhodnutie o rozpustení združenia z dôvodu, že išlo o nedovolené združenia, ktoré sledovali dosahovanie svojich cieľov v rozpore s Ústavou Slovenskej republiky a zákonmi Slovenskej republiky. V jednom prípade bol podaný opravný prostriedok proti rozhodnutiu ministerstva vnútra o rozpustení združenia na Najvyšší súd Slovenskej republiky, ktorý je v súčasnosti v štádiu konania.

493. V oblasti združovania sa v politických stranách a v politických hnutiach došlo v sledovanom období k zmene právnej úpravy prijatím nového zákona, ktorý nadobudol účinnosť 1. júla 2005.

Politické strany

494. Podmienky združovania sa v politických stranách a politických hnutiach upravuje zákon č. 85/2005 Z. z. o politických stranách a politických hnutiach. Strana vzniká dňom zápisu strany do registra strán, ktorý vedie Ministerstvo vnútra Slovenskej republiky. Návrh na registráciu predkladá minimálne trojčlenný prípravný výbor, ktorého členom môže byť len občan Slovenskej republiky s trvalým pobytom na území Slovenskej republiky, ktorý dovŕšil 18 rokov veku a má spôsobilosť na právne úkony v plnom rozsahu.⁶¹ Návrh musí byť písomný, podpísaný každým členom prípravného výboru a pravosť podpisov musí byť osvedčená. V návrhu musia byť uvedené mená, priezviská, rodné čísla, adresy trvalého

⁶¹ Prípravný výbor k návrhu prikladá tieto doklady: zoznam občanov, ktorí súhlasia, aby strana vznikla; zoznam musí podpísať najmenej 10 000 občanov, ktorí uvedú meno, priezvisko, adresu trvalého pobytu a číslo občianskeho preukazu, stanovы strany vo dvoch vyhotoveniach, doklad o zaplatení správneho poplatku vo výške 2 000,- Sk, vyhlásenie o adrese sídla strany s uvedením obce, názov ulice a čísla domu, podpísané splnomocnencom,

Stanovы musia obsahovať: názov strany a jej skratku, ak sa má používať; názov strany a jej skratka sa musí líšiť od názvu a skratky strany, ktorá je už registrovaná, program strany s uvedením cieľov činnosti, práva a povinnosti členov strany, orgány strany, spôsob ich voľby a vymedzenie ich právomoci, spôsob akým štatutárny orgán koná v mene strany, či a v akom rozsahu môžu robiť právne úkony v mene strany aj iní členovia alebo jej zamestnanci, zásady hospodárenia strany, ustanovenia o organizačných jednotkách strany, ak budú zriadené, najmä vymedzenie rozsahu, v akom môžu v mene strany nadobúdať majetok, hospodáriť a nakladať s ním, prípadne nadobúdať iné majetkové práva, a vymedzenie rozsahu, v akom môžu konať a zaväzovať sa v mene strany; organizačné jednotky strany nie sú právnickými osobami, spôsob naloženia s majetkovým zostatkom, ktorý vyplynie z likvidácie majetku a zo záväzkov v prípade zrušenia strany.

pobytu všetkých členov prípravného výboru a určený splnomocnenec, ktorý bude konať v mene prípravného výboru.

495. Konanie o registrácii strany začne dňom, keď bol ministerstvu doručený návrh. Ministerstvo vnútra zaregistruje stranu do 15 dní od začatia konania, ak návrh nemá nedostatky alebo ak nie je dôvod na odmietnutie registrácie strany. Rozhodnutie o registrácii strany sa nevydáva. Jedno vyhotovenie stanov s vyznačeným dátumom a číslom registrácie strany sa doručí splnomocnencovi prípravného výboru.

496. Ak návrh a priložené doklady majú nedostatky, ktoré neodôvodňujú odmietnutie registrácie, ministerstvo vnútra, najneskôr do 15 dní od začatia konania zašle splnomocnencovi písomné upozornenie, v ktorom uvedie všetky nedostatky a vyzve ho, aby ich odstránil v určenej lehote s poučením, že inak konanie zastaví. Do uplynutia lehoty na odstránenie nedostatkov sa konanie prerušuje. Rozhodnutie o prerušení konania sa nevydáva.

497. Ministerstvo vnútra odmietne registráciu strany v lehote do 15 dní od začatia konania, ak zoznam občanov nie je v súlade so zákonom, prípravný výbor nespĺňa zákonom stanovené podmienky, sídlo strany nie je na území Slovenskej republiky, názov strany a jej skratka sa nelíši od názvu a skratky strany, ktorá je už registrovaná, alebo stanovy sú v rozpore so zákonom. Proti rozhodnutiu o odmietnutí registrácie strany možno podať žalobu na Najvyšší súd Slovenskej republiky.

498. Ak strana po registrácii koná v rozpore so zákonom, generálny prokurátor je oprávnený podať návrh na rozpustenie strany. O návrhu rozhoduje Najvyšší súd Slovenskej republiky.

499. V Slovenskej republike je v súčasnosti registrovaných 41 politických strán a politických hnutí. Od účinnosti nového zákona ministerstvo vnútra v jednom prípade odmietlo registráciu politickej strany z dôvodu nesúladu zoznamu občanov so zákonom. V jednom prípade bol generálnym prokurátorom podaný návrh na rozpustenie strany, na základe ktorého Najvyšší súd Slovenskej republiky stranu rozpustil.

Mimovládne neziskové organizácie

500. Mimovládne neziskové organizácie upravuje 7 právnych predpisov, a to:

- zákon č. 34/2002 Z.z. o nadáciách a o zmene Občianskeho zákonníka v znení neskorších predpisov (nadácie),
- zákon č. 83/1990 Zb. o združovaní občanov v znení neskorších predpisov (občianske združenie),
- zákon č. 147/1997 Z.z. o neinvestičných fondoch (neinvestičné fondy),
- zákon č. 213/1997 Z.z. o neziskových organizáciách poskytujúcich všeobecne prospešné služby (neziskové organizácie),
- Občiansky zákonník (záujmové združenia právnických osôb),
- Zákon č. 369/1990 Zb. o obecnom zriadení v znení neskorších predpisov (združenia obcí),
- Zákon č. 116/1985 Zb. o podmienkach činnosti organizácií s medzinárodným prvkom (organizácie s medzinárodným prvkom).

501. Nadácia je účelové združenie majetku, ktorý slúži na podporu verejnoprospešného účelu. Nadáciu môže založiť fyzická osoba alebo právnická osoba. Na založenie nadácie je potrebné, aby zakladateľ do nadácie vložil majetkový vklad najmenej 200 000,- Sk. Túto základnú hodnotu môžu tvoriť len peňažné prostriedky a nehnuteľnosti. Nadácia vzniká dňom zápisu do registra nadácií. Registrovým orgánom je ministerstvo vnútra. Nadácia nie je založená na členskom princípe. Činnosť nadácie upravuje nadačná listina nadácie.

502. Občianske združenie zakladajú občania na základe združovacieho práva za účelom uspokojovania si vlastných záujmov. Občianske združenie je založené na členskom princípe. Činnosť občianskeho združenia, práva a povinnosti členov združenia upravujú stanovy. Občianske združenie vzniká registráciou na ministerstve vnútra. Výnimku tvoria odborové organizácie a organizácie zamestnávateľov, ktoré vznikajú na evidenčnom princípe.

503. Neinvestičný fond združuje peňažné prostriedky určené na plnenie všeobecne prospešného účelu alebo individuálne určenej humanitnej pomoci pre jednotlivca alebo pre skupinu osôb, ktoré sa ocitli v ohrození života alebo potrebujú naliehavú pomoc pri postihnutí živelnou pohromou. Neinvestičný fond môže zriadiť fyzická osoba alebo právnická osoba. Na založenie neinvestičného fondu je potrebné, aby zakladateľ do fondu vložil peňažný vklad najmenej 2000,- Sk. Neinvestičný fond nie je založený na členskom princípe a vzniká registráciou na príslušnom krajskom úrade podľa sídla neinvestičného fondu. Založenie neinvestičného fondu upravuje zriaďovacia listina (zriaďovacia zmluva) a jeho činnosť upravuje štatút neinvestičného fondu.

504. Nezisková organizácia poskytuje všeobecne prospešné služby za vopred určených a pre všetkých používateľov rovnakých podmienok a ktorej zisk sa nesmie použiť v prospech zakladateľov, členov orgánov, ani jej zamestnancov, ale sa musí použiť v celom rozsahu na zabezpečenie všeobecne prospešných služieb. Neziskovú organizáciu môže založiť fyzická osoba, právnická osoba alebo štát. Nezisková organizácia nie je založená na členskom princípe. Vzniká dňom právoplatného rozhodnutia o registrácii. Registrovým orgánom je krajský úrad príslušný podľa sídla neziskovej organizácie. Nezisková organizácia sa zakladá zakladacou listinou. Štatút upravuje podrobnosti o organizačnej štruktúre, činnosti a hospodárení neziskovej organizácie.

505. Záujmové združenie právnických osôb zakladajú právnické osoby na ochranu svojich záujmov alebo na dosiahnutie iného účelu. Záujmové združenie je založené na členskom princípe a zakladá sa zakladateľskou zmluvou alebo ustanovujúcou členskou schôdzou. Stanovy obsahujú organizačnú štruktúru, práva a povinnosti členov, vznik a zánik členstva, orgány združenia, spôsob zrušenia združenia a naloženie s jeho likvidačným zostatkom. Združenie vzniká zápisom do registra združení vedenom na krajskou úrade príslušnom podľa sídla združenia.

506. Združenie obcí zakladajú obce za účelom vytvárania podmienok na plnenie úloh obcí a vyšších územných celkov. Združenie obcí je založené na členskom princípe a zakladá sa zmluvou o založení združenia. Stanovy upravujú podrobnosti o organizačnej štruktúre, činnosti a hospodárení združenia. Združenie obcí vzniká zápisom do registra na krajskom úrade príslušnom podľa sídla združenia obcí.

507. Organizácia s medzinárodným prvkom je medzinárodná mimovládna organizácia a organizácia cudzích štátnych príslušníkov. Organizácia môže byť zriadená, vyvíjať činnosť

a mať sídlo na území Slovenskej republiky len na základe povolenia ministerstva vnútra. Stanovy upravujú organizačný poriadok a obsah činnosti organizácie. Organizácia s medzinárodným prvkom vyvíja činnosť na členskom princípe.

508. Vzhľadom na to, že zákon 83/1990 Zb. o združovaní občanov je v niektorých ustanoveniach už nevyhovujúci súčasným podmienkam, Ministerstvo vnútra SR v roku 2007 vypracovalo nový návrh zákona (o spolkoch). Návrh zákona mal zaviesť register a upraviť konanie o registrácii, povinnosť predkladať výročné správy registrovému orgánu, upraviť hospodárenie, zákaz podnikania, zníženie počtu právnych foriem mimovládnych neziskových organizácií a sankcie za nesplnenie povinností uložených zákonom. V rámci medzirezortného pripomienkového konania MVO zásadne nesúhlasili s predloženým návrhom zákona, hlavne časti týkajúcej sa zákazu podnikania a predkladania výročných správ. Na základe zásadne negatívnych pripomienok bol ďalší legislatívny proces návrhu zákona pozastavený.

Obmedzenie niektorých ústavných práv u profesionálnych vojakov

509. Zákon č. 346/2005 Z. z. o štátnej službe profesionálnych vojakov ozbrojených síl Slovenskej republiky a o zmene a doplnení niektorých zákonov v §11 Obmedzenie niektorých ústavných práv profesionálnych vojakov ustanovuje, že petičné právo profesionálnych vojakov vo veciach súvisiacich s výkonom štátnej služby sa obmedzuje na individuálne žiadosti, návrhy a sťažnosti profesionálneho vojaka. Profesionálny vojak nesmie byť členom politickej strany alebo politického hnutia. Profesionálny vojak sa nesmie aktívne zúčastňovať na zhromaždeniach organizovaných politickými stranami alebo politickými hnutiami. Profesionálny vojak sa nesmie združovať v odborových organizáciách, ktoré pôsobia v ozbrojených silách a na pracoviskách, kde vykonáva štátnu službu.

Cirkvi a náboženské spoločnosti

510. Ľudské práva a základné slobody akým je aj právo slobodne sa združovať majú v SR rovnakým spôsobom zabezpečené členovia registrovaných aj neregistrovaných cirkví a náboženských spoločností. Štát do týchto ústavou garantovaných slobôd nezasahuje. Cirkvi a náboženské spoločnosti môžu v SR slobodne pôsobiť bez ohľadu na to, či sú alebo nie sú registrované. Svedčia o tom mnohé aktivity ako napr. náborové iniciatívy scientológov, mierové aktivity moonistov či hudobné koncerty a festivaly rôznych hinduistických spoločností.⁶²

Článok 23

Ochrana rodiny

511. Vláda Slovenskej republiky prijala už v roku 1996 Koncepciu štátnej rodinnej politiky, ktorá obsahuje základné strategické ciele, ktoré sú platné aj v súčasnosti: dosiahnutie relatívnej ekonomickej nezávislosti rodín ako základ ich občianskej nezávislosti a uplatnenia ich zodpovednosti a voľby vlastnej budúcnosti, úspešnosť rodín v realizácii ich funkcií, stabilita a sociálna kvalita manželských a rodičovských vzťahov v zmysle rovnoprávnosti a spoločenskej deľby rodinných rolí, vytváranie optimálnych podmienok na sebareprodukciu spoločnosti, prijímanie takých opatrení, ktoré umožnia dôsledne uplatňovať princíp voľby, resp. zlučiteľnosti pri rozhodovaní sa rodiča pre rodičovskú dovolenku.

⁶² Pozri Článok 18.

512. V záujme plynulého nadviazania na reformné kroky a rozsiahle zmeny prebiehajúce v spoločnosti sa Koncepcia štátnej rodinnej politiky v roku 2004 aktualizovala uznesením vlády SR č. 1091/ 2004 predovšetkým v oblastiach politiky zamestnanosti, vzdelávania, bývania a právnej ochrany členov rodiny. Základnými prioritami realizácie rodinnej politiky sú od roku 2004 popri základných strategických cieľoch aj zlepšenie prístupu ku vzdelávaniu, dostupnosť bývania, zosúladienie pracovného a rodinného života, právna ochrana rodiny a pomoc v krízových situáciách.

513. Jedným z nástrojov na realizáciu štátnej rodinnej politiky je systém štátnej sociálnej podpory určený rodinám s nezaopatrenými deťmi, ktorý tvoria jednorazové a opakované štátne sociálne dávky. Štát finančne prispieva prostredníctvom týchto dávok rodinám pri narodení dieťaťa, resp. viacerých detí súčasne, pri výchove a výžive dieťaťa, v období prípravy dieťaťa na povolanie, v období starostlivosti rodičov o dieťa v útľom veku, pri vzniku a trvaní náhradnej rodinnej starostlivosti.

514. V období rokov 2003 – 2008 sa realizovalo niekoľko zásadných legislatívnych úprav, ktoré reagovali na potreby rodín v meniacich sa spoločenských podmienkach. V súčasnosti je poskytovanie štátnych sociálnych dávok upravené viacerými predpismi.⁶³ Zároveň bol zrušený zákon č. 300/1999 Z. z. o príspevku na bývanie – príspevok na bývanie sa stal súčasťou systému pomoci v hmotnej núdzi, zákon č. 236/1998 Z. z. o zaopatrovacom príspevku v dôsledku vytvorenia profesionálnej armády SR a zákon č. 265/1998 Z. z. o pestúnskej starostlivosti a o príspevkoch pestúnskej starostlivosti, ktorý bol nahradený zákonom č. 627/2005 Z.z. o príspevkoch na podporu náhradnej starostlivosti o dieťa.

515. Najvýraznejšie zmeny sa v hodnotenom období realizovali pri poskytovaní prídavku na dieťa, kde sa zrušilo testovanie príjmu spoločne posudzovaných osôb a prídavok sa od roku 2004 poskytuje na všetky nezaopatrené deti bez ohľadu na príjem rodičov a vek dieťaťa v rovnakej sume.

516. Významné zmeny sa udiali aj pri poskytovaní príspevku pri narodení dieťaťa, kde sa s účinnosťou od 1. januára 2007 zaviedol príplatok k príspevku pri narodení dieťaťa v sume 11 000 Sk v prípade narodenia prvého dieťaťa matke. Uvedený príplatok sa s účinnosťou od 1. februára 2008 zvýšil na 20 440 Sk. Príplatkom štát prispieva rodičom na zvýšené výdavky rodiny spojené s narodením prvého dieťaťa. Podpora štátu v takomto prípade spolu s príspevkom pri narodení dieťaťa, ktorý sa poskytuje pri narodení každého dieťaťa, tak dosahuje sumu 25 000 Sk.

517. Zmenami prešiel aj rodičovský príspevok určený rodičom, ktorí sa starajú o dieťa do troch rokov veku alebo do šesť rokov veku, ak ide o dieťa s dlhodobou nepriaznivým zdravotným stavom. Rodičovi, ktorý popri starostlivosti o dieťa vykonáva aj zárobkovú činnosť a v čase svojej neprítomnosti zabezpečí starostlivosť o svoje dieťa inou fyzickou osobou alebo právnickou osobou, štát naďalej poskytuje s účinnosťou od 1. júla 2005 rodičovský príspevok v plnej výške, ktorá dosahuje od 1. septembra 2008 sumu 4 780 Sk

⁶³ zákon č. 600/2003 o prídavku na dieťa a o zmene a doplnení zákona č. 461/2003 Z. z. o sociálnom poistení v znení neskorších predpisov, zákon č. 280/2002 Z. z. o rodičovskom príspevku v znení neskorších predpisov, zákon č. 235/1998 Z. z. o príspevku pri narodení dieťaťa a o príspevku rodičom, ktorým sa súčasne narodili tri deti alebo viac detí alebo ktorým sa v priebehu dvoch rokov opakovane narodili dvojčatá a ktorým sa menia ďalšie zákony v znení neskorších predpisov, zákon č. 627/2005 Z. z. o príspevkoch na podporu náhradnej starostlivosti o dieťa.

mesačne. Výška rodičovského príspevku sa každoročne zvyšuje v závislosti od zmeny životného minima.

Ochrana rodiny v azylových zariadeniach

518. Na základe §39 ods. 1 a 2 zákona o azyle ministerstvo vnútra vytvorí v azylových zariadeniach vhodné podmienky na ubytovanie a starostlivosť pre maloletých bez sprievodu, pre rodiny s deťmi a osoby vyžadujúce osobitnú starostlivosť. Ministerstvo vnútra pri umiestňovaní cudzinca v azylovom zariadení prihliada na jeho vek, zdravotný stav, príbuzenské vzťahy a náboženské, etnické alebo národnostné osobitosti. Osobitne sa umiestňujú muži a ženy, maloleté osoby a plnoleté osoby, pritom sa prihliada na rodinné vzťahy. Premiestňovanie cudzinca z jedného azylového zariadenia do druhého azylového zariadenia sa uskutočňuje iba v nevyhnutných prípadoch.

519. Ministerstvo vnútra po splnení podmienok uvedených v §10 zákone o azyle udelí azyl, na účel zlúčenia rodiny, rodinným príslušníkom azylanta, ak tento zákon neustanovuje inak. Taktiež ministerstvo vnútra po splnení podmienok uvedených v §13b zákone o azyle poskytne doplnkovú ochranu, na účel zlúčenia rodiny, rodinným príslušníkom cudzinca, ktorému sa poskytla doplnková ochrana, ak tento zákon neustanovuje inak. Rovnako ministerstvo vnútra po splnení podmienok uvedených v §31a zákona o azyle poskytne na účel zlúčenia rodiny dočasné útočisko rodinným príslušníkom odídenca.

Článok 24

520. Ústava Slovenskej republiky v čl. 41 stanovuje, že sa „zaručuje osobitná ochrana detí a mladistvých. Deti narodené v manželstve i mimo neho majú rovnaké práva. Starostlivosť o deti a ich výchovu je právom rodičov; deti majú právo na rodičovskú výchovu a starostlivosť. Práva rodičov možno obmedziť a maloleté deti možno od rodičov odlúčiť proti vôli rodičov len rozhodnutím súdu na základe zákona. Rodičia, ktorí sa starajú o deti, majú právo na pomoc štátu.

521. Slovenská republika prijíma a realizuje mnohé opatrenia legislatívneho i nelegislatívneho charakteru, ktoré majú za cieľ ochranu práv a záujmov detí. Hľadisko najlepšieho záujmu dieťaťa je zo strany kompetentných uprednostňované pri prijímaní opatrení vo všetkých oblastiach čo je potvrdené i právnymi predpismi upravujúcimi jednotlivé oblasti.

522. V roku 2005 Ministerstvo práce, sociálnych vecí a rodiny SR spracovalo „Analýzu zvýšenia ochrany práv detí s návrhmi na možnosti riešenia zriadenia inštitúcie pre práva dieťaťa“, ktorú schválila vláda SR a následne Národná rada SR. Cieľom Analýzy zvýšenia účinnosti ochrany práv detí bolo predstaviť rámec inštitucionálneho zabezpečenia ochrany práv detí na Slovensku a zosumarizovať možnosti zvýšenia účinnosti ochrany práv detí a navrhnúť možnosti riešenia existujúcej situácie v Slovenskej republike.

523. V období rokov 2005-2007 bolo prijatých a realizovaných viacero významných opatrení, ktoré výrazným spôsobom ovplyvnili oblasť ochrany práv detí. Pokrok v jednotlivých politikách je badateľný. Za najvýznamnejšie opatrenia možno považovať v kontexte Záverečných odporúčaní Výboru OSN pre práva dieťaťa prijatie nových právnych úprav.

524. Ministerstvo práce, sociálnych vecí a rodiny Slovenskej republiky spracovalo a realizovalo rezortný „Akčný plán na zabezpečenie ochrany ohrozených detí na roky 2005-2006“, ktorý stanovoval základné úlohy súvisiace s implementáciou novej právnej úpravy do praxe, pričom sa prioritne zameriaval na oblasť predchádzania vyňatiu dieťaťa z rodiny, náhradnej starostlivosti a osvojeniu. Dopady právnej úpravy sú priebežne monitorované so všetkými zúčastnenými subjektmi, výsledky a skúsenosti sa premietli v pripravovanej novele právnej úpravy sociálnoprávnej ochrany detí a sociálnej kurately.

525. Jedným z nástrojov na ochranu práv detí je poskytovanie náhradného výživného dieťaťu, ak si rodič alebo povinná osoba voči nemu neplní súdom uloženú vyživovaciu povinnosť. Inštitút náhradného výživného sa zaviedol zákonom č. 452/2004 Z. z. o náhradnom výživnom s účinnosťou od 1. januára 2005, kedy začal štát poskytovať finančné prostriedky na zabezpečenie výživy dieťaťa v prípade neplnenia vyživovacej povinnosti stanovenej súdom. Prijatie nového zákona o rodine v roku 2005 a novela Občianskeho súdneho poriadku v roku 2005, ako aj skúsenosti z praktickej aplikácie zákona o náhradnom výživnom si vyžiadali jeho novú legislatívnu úpravu, ktorá nadobudne účinnosť dňa 1. júla 2008.

526. V rámci novej právnej úpravy sa rozšíril okruh oprávnených osôb o siroty, ktorých výška sirotských dôchodkov nedosahuje výšku minimálneho výživného ustanoveného zákonom č. 36/2005 Z. z. o rodine a o zmene a doplnení niektorých zákonov alebo o siroty, ktorým nevznikol nárok na sirotský dôchodok. Náhradné výživné tak umožňuje riešiť aj situáciu detí, ku ktorým si už povinná osoba nemôže plniť vyživovaciu povinnosť, a nemôžu byť riešené v systéme sociálneho poistenia. Poskytovanie náhradného výživného je možné považovať za významný preventívny prvok zameraný na predchádzanie stavu hmotnej núdze detí.

Maloletí azylanti

527. Maloletí bez sprievodu - v rámci komplexnej pomoci žiadateľom o udelenie azylu a integrácie azylantov a osôb na tzv. doplnkovej ochrane do spoločnosti sa využívala finančná pomoc programu Európskeho utečeneckého fondu. V rámci Európskeho utečeneckého fondu bol zrealizovaný projekt „Sociálne, právne a psychologické poradenstvo a asistencia, materiálna starostlivosť a zabezpečenie voľno-časových aktivít žiadateľom o udelenie azylu a azylantom s dôrazom na starostlivosť o maloletých a ostatné zraniteľné osoby“ (1.12. 2006-30.11. 2007) vo všetkých azylových zariadeniach migračného úradu.

528. Od 1.12. 2007 sa v rámci Európskeho utečeneckého fondu realizujú s obdobnou náplňou dva projekty; „Lepšia kvalita života pre všetkých“, ktorý realizuje mimovládna organizácia Slovenská humanitná rada a projekt „Azyl SK“ realizovaný mimovládnu organizáciou Spoločnosť ľudí dobrej vôle.

529. Na základe zmien a doplnení zákona o pobyte cudzincov, podľa ktorého Policajný útvar oznámi nájdenie a bezodkladne odovzdá maloletého cudzinca na území Slovenskej republiky úradu práce, sociálnych vecí a rodiny, v ktorého územnom obvode sa maloletý cudzinec našiel. Policajné útvary teda po „vyhlásení“ cudzinca, že je maloletý bez sprievodu, nevykonávajú žiadne úkony, ani nespisujú zápisnicu o podaní vysvetlenia, ale odovzdajú ho úradu práce, sociálnych vecí a rodiny, v ktorého územnom obvode sa maloletý cudzinec našiel.

530. Orgán sociálnoprávnej ochrany detí a sociálnej kurately vykonáva opatrenia pre

maloletého bez sprievodu počas jeho pobytu na území Slovenskej republiky na zabezpečenie starostlivosti primerane kultúre, jazyku, náboženstvu a tradíciám krajiny jeho pôvodu a podieľa sa na vyhľadávaní rodičov alebo iných členov rodiny maloletého bez sprievodu na účel zlúčenia maloletého bez sprievodu s jeho rodinou. Ďalej oznamuje zastupiteľskému úradu krajiny, v ktorej má maloletý bez sprievodu obvyklý pobyt, opatrenia prijaté v záujme jeho návratu alebo premiestnenia, ak je zjavné, že maloletý má obvyklý pobyt v bezpečnej krajine.

531. Za účelom zabezpečenia ochrany práv a právom chránených záujmov maloletých bez sprievodu bola dňom 5. 2. 2007 ukončená dostavba detského domova pre maloletých bez sprievodu Horné Orechové a zariadenie je v súčasnosti v plnej prevádzke, čím sa zvýšila kapacita zariadenia na 38 lôžok. Starostlivosť v zariadení je maloletým bez sprievodu poskytovaná tak, ako v detskom domove pre deti, ktoré sú občanmi Slovenskej republiky v súlade so zásadami rovnakého zaobchádzania a s prihliadnutím na ich vek a rozumovú vyspelosť.

Monitoring a osвета k právam dieťaťa

532. Stredisko monitoruje dodržiavanie práv dieťaťa podľa Dohovoru o právach dieťaťa, a tým plní odporúčania Komisie OSN a medzinárodný záväzok Slovenskej republiky, ako aj jej úlohy vyplývajúce z Národného akčného plánu pre deti, schváleného vládou SR uznesením č. 837 zo 7. Augusta 2002.

533. V priebehu roka 2007 Stredisko uskutočnilo monitoring zameraný na participáciu detí na zakladaní a fungovaní detských parlamentov a žiackych školských rád. Cieľom monitoringu bolo zistiť akým spôsobom detské parlamenty a žiacke školské rady fungujú, v prípade žiackych študentských rád zistiť aktuálnu situáciu rozdielov v ich zriaďovaní. Vznik detských parlamentov v základných školách nie je legislatívne upravený a zakladajú sa ako aktivity predovšetkým zo strany učiteľov. Stredisko, ktoré sa zaoberá detskými právami zo zákona, poskytlo odbornú pomoc a podporu zástupcom detských parlamentov a zástupcom žiackych školských rád na dotknutých školách.⁶⁴

534. Stredisko v priebehu roka 2007 vykonalo monitoring medzinárodných únosov detí rodičmi. Cieľom monitoringu bolo zmapovať aktuálnu situáciu na Slovensku, získať informácie o metódach a postupoch pri riešení jednotlivých prípadov a hlavných prekážkach úspešného a rýchleho riešenia. V spolupráci s Centrom pre medzinárodnoprávnu ochranu detí a mládeže zmapovalo všetky úrady práce, sociálnych vecí a rodiny, ktoré riešili prípady medzinárodných únosov detí. Monitoring potvrdil trend rastu počtu únosov detí matkami zo zahraničia na Slovensko a zároveň pretrváva počet medzinárodných únosov detí zo SR do zahraničia.⁶⁵

535. V dňoch v marci 2008 sa uskutočnil vzdelávací seminár pre vybraných sociálnych pracovníkov úradov práce, sociálnych vecí a rodiny a sudcov okresných súdov zodpovedných za výkon ochrany práv dieťaťa. Vzdelávací seminár bol prvou fázou projektu „Integrovaný systém sociálnoprávnej ochrany detí a rodín na Slovensku“ v trvaní dvoch rokov, ktorý sa organizuje na základe Dohovoru o realizácii projektov spolupráce zameraných na ochranu

⁶⁴ Podrobnosti o zisteniach a návrhoch odporúčaní Stredisko zverejnilo v Správe o dodržiavaní práv dieťaťa v Slovenskej republike za rok 2007.

⁶⁵ Tamže

práv detí uzavretej medzi ARAI (Regionálna agentúra pre medzinárodné adopcie) v Piemonte, Taliansko a Slovenským národným strediskom pre ľudské práva.

536. Od mája do decembra 2008 Stredisko pripravilo tzv. nediskriminačný klub pre 636 študentov stredných škôl v 11 mestách SR. Hlavnými témami boli ľudské práva, práva dieťaťa, nediskriminácia, rasizmus či medzikultúrny dialóg sa účastníci a účastníčky zoznamovali prostredníctvom filmov, hier a sviežich prezentácií. Stredisko touto aktivitou ponúka mládeži akceptujúcu, tolerantnú a neformálnu platformu poskytujúcu študentom a študentkám stredných škôl možnosť vyjadrovať a konfrontovať svoje názory s rovesníkmi a odbornými zamestnancami a zamestnankyňami Slovenského národného strediska pre ľudské práva.

537. Rovnako sa Stredisko aktívne podieľalo na tvorbe Národného akčného plánu pre deti a to nielen na príprave časti o zriadení nezávislej organizácie ale pri príprave odpovedí na otázky vyplývajúce z odúporúčaní Výboru OSN pre práva dieťaťa k 2. periodickej správe o implementácii Dohovoru k právam dieťaťa.

538. Zástupcovia strediska sú členmi všetkých významných európskych orgánov na ochranu a monitoring práv dieťaťa – L'Europe d'Í Enfance, Forum for children rights pri EK v Bruseli a ChidONEurope so sídlom vo Florencii.

539. Verejný ochranca práv sa od počiatku svojej činnosti venuje deťom a mládeži, pedagogickým pracovníkom i mamičkám združeným v materských centrách v rámci cyklu pod názvom „Verejný ochranca práv deťom a mládeži“. Ide o celoročne realizované podujatia, v rámci ktorých verejný ochranca práv osobne približuje mladej generácii problematiku ochrany základných práv a slobôd, pričom osobitná pozornosť je pri takýchto stretnutiach venovaná najmä ustanoveniam Dohovoru o právach dieťaťa a ich uplatňovaniu v praxi, ale aj povinnostiam, ktoré deťom vyplývajú v rodine či v škole.

540. Verejný ochranca práv pomáha získavať vedomosti o základných právach a slobodách. Prevažná väčšina spolupracujúcich škôl sa zapojila aj do vedomostného kvízu Kancelárie verejného ochrancu práv, ktorého cieľom je preverenie úrovne poznania problematiky ochrany práv a slobôd u mladej generácie. Verejný ochranca práv sa už šesť rokov zameriava aj na ochranu práv detí z detských domovov, reedukačných domovov, diagnostických centier a liečebno-výchovných sanatórií.

541. Aktuálne (od septembra 2008) realizuje Kancelária verejného ochrancu práv pilotný „Projekt na zefektívnenie ochrany práv detí v Slovenskej republike“, cieľom ktorého je podporiť participáciu detí a mládeže na ochrane ich práv zriadením tzv. „detských spolupracovníkov verejného ochrancu práv – ombudsmanov“. Popri zvyšovaní úrovne vzdelávania (vrátane potreby výchovy k tolerancii a iným spoločensky uznávaným hodnotám), je cieľom zvýšenie prestíže rodinnej výchovy, ako aj kvality školského prostredia.

542. Na ochranu práv dieťaťa bolo zameraných šesť medzinárodných konferencií, ktoré organizovala alebo spoluorganizovala Kancelária verejného ochrancu práv. Kancelária verejného ochrancu práv spolupracuje s viacerými mimovládnyimi organizáciami a ďalšími orgánmi a inštitúciami zameranými na ochranu práv dieťaťa.

543. Verejný ochranca práv z vlastnej iniciatívy spolu s právnikmi svojej kancelárie

poskytol viac ako 2 500 právnych usmernení vo veciach ochrany práv detí, či už vo svojom sídle v Bratislave alebo v regionálnych pôsobiskách v rámci Slovenskej republiky. Zvyšovanie právneho vedomia o právach dieťaťa, osobitne zaručených Dohovorom o právach dieťaťa patrí medzi prioritné činnosti verejného ochrancu práv tak vo vzťahu k deťom, ako aj odbornej a laickej verejnosti. Okrem toho Kancelária verejného ochrancu práv už päťkrát zorganizovala podujatie „U ombudsmana deň otvorených dverí pre dieťa a rodinu“, keď sa verejný ochranca práv a všetci jeho právnici venujú osobným návštevníkom kancelárie, rodičom, deťom a ostatnej verejnosti v predĺžených úradných hodinách pri príležitosti Medzinárodného dňa detí.

544. Verejný ochranca práv pravidelne upozorňuje na potrebu dodržiavania práv detí na tlačových konferenciách, medializoval konkrétne vybavené podnety v spravodajských reláciách televízií, pravidelne právnici Kancelárie verejného ochrancu práv v živých besedách v rozhlase i ranných či popoludňajších vysielaniach televízií i prostredníctvom internetového portálu odpovedajú na otázky z oblasti ochrany práv detí. Kancelária verejného ochrancu práv vydáva informačné materiály zamerané na ochranu práv dieťaťa. Jedno z čísel Informačného bulletinu verejného ochrancu práv sa osobitne venovalo téme práv dieťaťa.

545. Nadviažuc na uvedené aktivity sa verejný ochranca práv aktívne zapojil aj do tvorby Národného akčného plánu pre deti, pričom vyjadril záujem o pozíciu nezávislej inštitúcie na ochranu práv detí v zmysle záverečných odporúčaní Výboru OSN pre práva detí.

Ochrana maloletých pred nežiadúcimi obsahmi audiovizuálnych diel

546. Podľa zákona č. 343/2007 Z. z. o podmienkach evidencie, verejného šírenia a uchovávaní audiovizuálnych diel, multimedialných diel a zvukových záznamov umeleckých výkonov a o zmene a doplnení niektorých zákonov (audiovizuálny zákon), ktorý je účinný od 1.1.2008, sa v záujme ochrany maloletých zaviedol jednotný systém označovania, a to pre celú audiovizuálnu oblasť, vrátane vysielania.

547. Podrobnosti ohľadom jednotného systému označovania sa upravili vo Vyhláške Ministerstva kultúry Slovenskej republiky č. 589/2007 Z. z., ktorou sa ustanovujú podrobnosti o jednotnom systéme označovania audiovizuálnych diel, zvukových záznamov umeleckých výkonov, multimedialných diel, programov alebo iných zložiek programovej služby a spôsobe jeho uplatňovania.

548. Vyhláškou, účinnou od 1.1.2008, sa ustanovili podrobnosti o jednotnom systéme označovania, a to stanovenie základných a jednotných kritérií pre posudzovanie obsahov, následnú klasifikáciu a označenie audiovizuálnych diel, zvukových záznamov umeleckých výkonov, multimedialných diel a programov alebo iných zložiek programovej služby z hľadiska neprístupnosti, nevhodnosti alebo vhodnosti pre jednotlivé vekové skupiny maloletých, grafickými symbolmi.

549. Cieľom úpravy je ochrana maloletých s ohľadom na osobitosti jednotlivých vekových skupín, zvýšenie informovanosti verejnosti a rodičov o ponúkaných obsahoch a zjednotenie spôsobu označovania. Jednotné označovanie audiovizuálnych diel, zvukových záznamov umeleckých výkonov, multimedialných diel a programov alebo iných zložiek programovej služby vekovou vhodnosťou, resp. nevhodnosťou pre určené vekové skupiny, je významným prínosom v systéme ochrany maloletých pred nežiadúcimi obsahmi, ponúkanými médiami alebo inými informačnými technológiami.

550. Práva upravené v odseku 2 a 3 Článku sa dotýkajú aj inštitútu Hniezda záchrany približeného v Článku 6 Paktu.

Článok 25

551. Podľa článku 30 Ústavy občania majú právo zúčastňovať sa na správe verejných vecí priamo - referendum, ktoré je ústavne zakotvené v článkoch 93 - 100 Ústavy alebo slobodnou voľbou svojich zástupcov do parlamentu - Národnej rady, do orgánov územnej samosprávy a voľbou prezidenta Slovenskej republiky, či ľudovým hlasovaním o jeho odvolaní. Voľby sa musia konať v lehotách nepresahujúcich pravidelné volebné obdobie ustanovené zákonom.

552. Volebné právo je všeobecné, rovné a priame s tajným hlasovaním. Občania majú za rovnakých podmienok prístup k voleným a iným verejným funkciám".

553. Voľby do Národnej rady, Európskeho parlamentu, orgánov územnej samosprávy, voľbu prezidenta Slovenskej republiky, ľudové hlasovanie o jeho odvolaní a spôsob hlasovania v referende upravujú nasledovné osobitné zákony:

- Zákon č. 333/2004 Z. z. o voľbách do Národnej rady Slovenskej republiky.
- Zákon č. 346/1990 Zb. o voľbách do orgánov samosprávy obcí v znení neskorších predpisov.
- Zákon č. 46/1999 Z. z. o spôsobe voľby prezidenta Slovenskej republiky, o ľudovom hlasovaní o jeho odvolaní a o doplnení niektorých ďalších zákonov.
- Zákon č. 564/1992 Zb. o spôsobe vykonania referenda v znení neskorších predpisov.
- Zákon č. 303/2001 Z. z. o voľbách do orgánov samosprávnych krajov a o doplnení Občianskeho súdneho poriadku.
- Voľby do Európskeho parlamentu upravuje zákon č. 331/2003 Z. z. o voľbách do Európskeho parlamentu v znení neskorších predpisov.

Voľby do Národnej rady Slovenskej republiky

554. Právo voliť do Národnej rady je podmienené občianstvom Slovenskej republiky a vekom 18 rokov. Právo voliť do Národnej rady Slovenskej republiky neviaže volebný zákon na trvalý pobyt na území Slovenskej republiky. Možnosť voľby v cudzine prostredníctvom pošty zákon zakotvil pre voličov s trvalým pobytom v cudzine a voličov s trvalým pobytom na území Slovenskej republiky, ktorí sa v čase zdržiavajú mimo jej územia.

555. Za poslanca Národnej rady môže byť zvolený občan Slovenskej republiky, ktorý v deň volieb dovŕšil 21 rokov veku a má trvalý pobyt na území Slovenskej republiky.

556. Zákon neustanovuje volebnú povinnosť – ide o volebné právo. Prekážkou vo výkone volebného práva je obmedzenie osobnej slobody z dôvodu ochrany zdravia ľudí, výkon trestu odňatia slobody a pozbavenie spôsobilosti na právne úkony.

557. Podmienky uplatnenia aktívneho volebného práva sú rovnaké pre všetkých občanov SR, bez ohľadu na národnosť alebo sociálne postavenie.

558. Volebné obdobie poslancov Národnej rady SR je určené na štyri roky.

Voľby do orgánov samosprávy obcí

559. Právo voliť obecné (mestské) zastupiteľstvá a starostov obcí (primátorov miest) majú občania SR, ktorí majú trvalý pobyt na území obce a v deň volieb dovŕšili 18 rokov veku.

560. Právo byť volený za poslanca zastupiteľstva má občan, ktorý má právo voliť. Právo byť volený za starostu obce (primátora mesta) má občan, ktorý má právo voliť a v deň volieb dovŕšil 25 rokov veku.

561. Podľa novely Ústavy Slovenskej republiky, ktorá nadobudla účinnosť 1. júla 2001, majú právo voliť a byť volení do orgánov samosprávy obcí aj cudzinci s trvalým pobytom na území Slovenskej republiky.

562. Prekážkou vo výkone volebného práva je obmedzenie osobnej slobody z dôvodu ochrany zdravia ľudí, výkon trestu odňatia slobody, pozbavenie alebo obmedzenie spôsobilosti na právne úkony.

563. Podmienky pre výkon volebného práva sú pre všetkých občanov stanovené rovnako, t.j. bez ohľadu na národnosť alebo sociálne postavenie. Aj pri voľbách do orgánov samosprávy obcí je zakotvené volebné právo a nie volebná povinnosť.

564. Volebný zákon pre voľby do týchto orgánov je vypracovaný podľa väčšinového volebného systému s relatívnou väčšinou. Kandidovať má právo, okrem politických strán alebo ich koalícií, aj nezávislý kandidát, ktorý predkladá príslušnému volebnému orgánu vlastný návrh podporený petíciou voličov.

565. Volebné obdobie orgánov samosprávy obcí je zákonom stanovené na štyri roky.

Voľba prezidenta Slovenskej republiky

566. Právo voliť prezidenta majú občania Slovenskej republiky, ktorí majú právo voliť do Národnej rady. Občania volia prezidenta v priamych voľbách tajným hlasovaním na päť rokov.

567. Za prezidenta možno zvoliť každého občana Slovenskej republiky, ktorý je voliteľný za poslanca Národnej rady a v deň volieb dosiahol vek 40 rokov.

568. Kandidátov na prezidenta navrhuje najmenej 15 poslancov Národnej rady, alebo občania, ktorí majú právo voliť do Národnej rady, a to na základe petície podpísanej najmenej 15 000 občanmi.

569. Za prezidenta je zvolený kandidát, ktorý získa nadpolovičnú väčšinu platných hlasov oprávnených voličov. Ak ani jeden z kandidátov nezíska potrebnú väčšinu hlasov voličov, koná sa druhé kolo volieb, do ktorého postupujú tí dvaja kandidáti, ktorí získali najväčší počet platných hlasov. V druhom kole volieb je za prezidenta zvolený ten kandidát, ktorý získal najväčší počet platných hlasov zúčastnených voličov. Ak pre druhé kolo volieb nie sú dvaja kandidáti, druhé kolo volieb sa neuskutoční a vykonajú sa nové voľby.

570. Ľudové hlasovanie o odvolaní prezidenta sa vyhlasuje na základe uznesenia Národnej rady prijatého trojpätinovou väčšinou všetkých poslancov Národnej rady.

571. Právo hlasovať v ľudovom hlasovaní majú oprávnení voliči.

572. Prezident je odvolaný, ak za jeho odvolanie v ľudovom hlasovaní hlasovala nadpolovičná väčšina všetkých oprávnených voličov.

Hlasovanie v referende

573. Právo zúčastniť sa na referende má každý občan SR, ktorý má právo voliť do Národnej rady, t.j. dovŕšil 18 rokov veku a zdržiava sa v deň konania referenda na území Slovenskej republiky. Hlasovaním v referende majú občania Slovenskej republiky právo rozhodovať o otázkach vymedzených Ústavou.

574. Referendom sa potvrdí ústavný zákon o vstupe do štátneho zväzku s inými štátmi alebo o vystúpení z tohto zväzku. Referendom sa môže rozhodnúť aj o iných dôležitých otázkach verejného záujmu. Predmetom referenda nemôžu byť základné práva a slobody, dane, odvody a štátny rozpočet.

575. Referendum vyhlasuje prezident SR, ak o to petíciou požiada aspoň 350 000 občanov, alebo ak sa na tom uznesie Národná rada.

576. Výsledky referenda sú platné, ak sa na ňom zúčastnila nadpolovičná väčšina oprávnených voličov a ak bolo rozhodnutie prijaté nadpolovičnou väčšinou účastníkov referenda.

Voľby do orgánov samosprávnych krajov

577. Voľby do orgánov samosprávnych krajov sa uskutočnili v novembri 2005. V prvom kole volieb, ktoré sa konali 26. novembra 2005 boli zvolení poslanci do ôsmich zastupiteľstiev samosprávnych krajov.“

578. Podľa zákona č. 303/2001 Z. z. o voľbách do orgánov samosprávnych krajov majú právo voliť do orgánov samosprávnych krajov občania SR a cudzinci, ktorí majú trvalý pobyt v obci, ktorá patrí do územia samosprávneho kraja, alebo majú trvalý pobyt vo vojenskom obvode, ktorý patrí na účely volieb do orgánov samosprávneho kraja do jeho územia a najneskôr v deň konania volieb dovŕšili 18 rokov veku.

579. Za poslanca zastupiteľstva samosprávneho kraja môže byť zvolený ten, kto má právo voliť, má trvalý pobyt v obci, ktorá patrí do územia volebného obvodu, v ktorom kandiduje a nenastali u neho prekážky vo výkone volebného práva.

580. Za predsedu samosprávneho kraja môže byť zvolený ten, kto má právo voliť, najneskôr v deň konania volieb dovŕšili 25 rokov veku a nenastali u neho prekážky vo výkone volebného práva.

581. Prekážkou vo výkone volebného práva je zákonom ustanovené obmedzenie osobnej slobody z dôvodu ochrany zdravia ľudí, výkon trestu odňatia slobody, pozbavenie

spôsobilosti na právne úkony a výkon základnej alebo náhradnej vojenskej služby alebo zdokonaľovacej služby.

582. Podmienky uplatnenia aktívneho volebného práva sú rovnaké pre všetkých voličov, bez ohľadu na národnosť alebo sociálne postavenie.

583. Zákon o voľbách do orgánov samosprávnych krajov zakotvuje väčšinový volebný systém s relatívnou väčšinou pre voľby poslancov zastupiteľstva a s absolútnou väčšinou pre voľby predsedu samosprávneho kraja v prvom kole.

584. Kandidátne listiny majú právo podávať, okrem politických subjektov, aj nezávislí kandidáti, ktorí predkladajú volebnej komisii samosprávneho kraja vlastný návrh podporený petíciou voličov.

585. Volebné obdobie orgánov samosprávnych krajov je určené na štyri roky.

586.

Počet oprávnených osôb zapísaných v zoznamoch voličov	4 282 070
Počet voličov, ktorým boli vydané obálky	771 951
Percento účasti voličov	18,02

Tab.č. 9: Prvé kolo volieb do orgánov samosprávnych krajov.

Počet oprávnených osôb zapísaných v zoznamoch voličov	4 281 486
Počet voličov, ktorým boli vydané obálky	474 039
Percento účasti voličov	11,07

Tab.č. 10: Druhé kolo volieb do orgánov samosprávnych krajov.

587. V druhom kole volieb, ktoré sa konali 10. decembra 2005 boli zvolení predsedovia ôsmich samosprávnych krajov.

Voľby do Európskeho parlamentu

588. Právo voliť do Európskeho parlamentu na území Slovenskej republiky majú občania Slovenskej republiky, ktorí najneskôr v deň volieb dovърšili 18 rokov veku a majú na území Slovenskej republiky trvalý pobyt, a občania iných členských štátov Európskej únie, ktorí najneskôr v deň volieb dovърšili 18 rokov veku a majú povolený na území Slovenskej republiky trvalý pobyt. Občania Slovenskej republiky, ktorí najneskôr v deň volieb dovърšili 18 rokov veku a nemajú trvalý pobyt na území Slovenskej republiky a ani na území iného členského štátu Európskej únie, majú právo voliť, ak sa v deň volieb zdržiavajú na území Slovenskej republiky.

589. Za poslanca Európskeho parlamentu môže byť volený

- občan Slovenskej republiky, ktorý najneskôr v deň volieb dovърšil 21 rokov veku, má trvalý pobyt na území Slovenskej republiky a nenastali u neho prekážky vo výkone volebného práva,
- občan únie, ktorý najneskôr v deň volieb dovърšil 21 rokov veku, má povolený na území Slovenskej republiky trvalý pobyt, nebol pozbavený práva kandidovať

v členskom štáte Európskej únie, ktorého je štátnym občanom, a nenastali u neho prekážky vo výkone volebného práva.

590. Prekážkou vo výkone volebného práva je zákonom stanovené obmedzenie osobnej slobody, z dôvodov ochrany zdravia ľudí, výkon trestu odňatia slobody, pozbavenie spôsobilosti na právne úkony.

591. Volebné právo je všeobecné, rovné a priame s tajným hlasovaním. Podmienky uplatnenia aktívneho volebného práva sú rovnaké pre všetkých občanov Slovenskej republiky a občanov iných členských štátov Európskej únie.

592. Zákon pre voľby do Európskeho parlamentu zakotvuje systém pomerného zastúpenia. Kvórum na postup do Európskeho parlamentu pre politické subjekty je podmienené získaním 5% odovzdaných platných hlasov.

593. Prvé voľby do Európskeho parlamentu na území Slovenskej republiky sa konali 13. júna 2004. kandidovalo 17 politických subjektov, z ktorých 5 politických subjektov získalo zastúpenie v Európskom parlamente. Za Slovenskú republiku bolo zvolených 14 poslancov Európskeho parlamentu.

Počet oprávnených osôb zapísaných v zoznamoch voličov	4 210 463
Z toho občanov iných členských štátov EU	593
Počet voličov, ktorým boli vydané obálky	714 508
Percento účasti voličov	16,96

Tab.č. 11: Účasť voličov vo voľbách do Európskeho parlamentu.

Článok 26

Odporúčanie: 16., 18.,

594. Antidiskriminačný zákon zabezpečuje právnu ochranu tomu, kto sa domnieva, že je alebo bol na svojich právach a právom chránených záujmoch dotknutý nedodržaním zásady rovnakého zaobchádzania. Pri porušení svojich práv sa dotknutá osoba môže domáhať, aby sa upustilo od protiprávneho konania, ak je to možné, aby sa napravil protiprávny stav alebo aby sa poskytlo primerané zadosťučinenie (§ 9 ods. 1 a 2 antidiskriminačného zákona). V súvislosti s ochranou práv sa počíta nielen so súdnym, ale aj so zmierovacím konaním, ktoré bolo do antidiskriminačného zákona uvedené ako forma právnej ochrany novelou, zákon č. 85/2008 (§ 9 ods. 5 antidiskriminačného zákona).

595. Súčasne sa antidiskriminačným zákonom zaviedla výnimka zo všeobecnej povinnosti dôkazného bremena, ktorá sa previedla na žalovaného. Podľa § 11 ods. 2 antidiskriminačného zákona je „žalovaný povinný preukázať, že neporušil zásadu rovnakého zaobchádzania, ak žalobca oznámi súdu skutočnosť, z ktorých možno dôvodne usudzovať, že k porušeniu zásady rovnakého zaobchádzania došlo“.

Akčný plán predchádzania všetkým formám diskriminácie, rasizmu, xenofóbie antisemitizmu a ostatným prejavom intolerancie

596. Základný systematický nástroj vlády Slovenskej republiky v oblasti prevencie a redukcie negatívnych javov v spoločnosti, akými sú rasizmus, xenofóbia, intolerancia a diskriminácia predstavuje Akčný plán predchádzania všetkým formám diskriminácie, rasizmu, xenofóbie, antisemitizmu a ostatným prejavom intolerance (ďalej len „Akčný plán“), pravidelne pripravovaný od roku 2000.

597. Akčný plán je osobitnou rozsiahlou iniciatívou vlády Slovenskej republiky v oblasti ochrany a presadzovania ľudských práv a takto je prezentovaný aj v zahraničí. Okrem riešenia najaktuálnejších spoločenských problémov sa zameriava na dlhodobé ciele v snahe bojovať proti spomenutým negatívnym javom v spoločnosti za účelom zvyšovať mieru tolerance medzi všetkými obyvateľmi Slovenskej republiky - vrátane cudzincov. Dôležitou súčasťou Akčného plánu sú aktivity, ktoré okrem štátnych orgánov vykonávajú mimovládne organizácie alebo iné subjekty, zaoberajúce sa touto problematikou, ktoré významne napomáhajú šíreniu hodnôt tolerance, multikulturalizmu a nediskriminácie v spoločnosti.

598. Od obdobia vypracovania Druhej periodickej správy k Paktu prijala Slovenská republika už svoj štvrtý Akčný plán predchádzania všetkým formám diskriminácie, rasizmu, xenofóbie, antisemitizmu a ostatným prejavom intolerance.

599. Akčný plán 2002 - 2003 bol zameraný na predchádzanie negatívnym javom v spoločnosti, akými sú diskriminácia, rasizmus, xenofóbia alebo iná obdobná intolerancia a na posilňovanie právneho vedomia občanov SR v oblasti efektívneho využívania ochranných prostriedkov.

600. Akčný plán 2004 - 2005 bol zameraný predovšetkým na systematické vzdelávanie príslušníkov profesijných skupín, ktorí majú pri výkone svojho povolania vplyv na predchádzanie všetkým formám diskriminácie, rasizmu, xenofóbie, antisemitizmu a ostatným prejavom intolerance; systematické vzdelávanie a mienkotvornú činnosť predstaviteľov štátnej správy a samosprávy a žiakov základných a stredných škôl vo vzťahu k migrantom; spoločenské a kultúrne aktivity venované problematike dodržiavania ľudských práv a predchádzaniu všetkým formám diskriminácie, rasizmu, xenofóbie, antisemitizmu a ostatným prejavom intolerance. Týmto akčným plánom Slovenská republika reagovala na vyhlásenie druhej Dekády OSN výchovy k ľudským právam na obdobie rokov 2005–2014 a na plnenie záväzkov vyplývajúcich SR z členstva v EÚ a v iných medzinárodných organizáciách.

601. Akčný plán 2006 – 2008 sa zameriava na zvyšovanie vedomostnej úrovne občanov Slovenskej republiky v oblasti ľudských práv; efektívnu implementáciu antidiskriminačnej legislatívy; riešenie postavenia migrantov na Slovensku, ako aj na ďalšie konkrétne aktivity v oblasti predchádzania negatívnym javom v spoločnosti. Jeho priority sú doplnené o aktivity v oblasti predchádzania extrémizmu a antisemitizmu, predovšetkým formou vzdelávania profesijných skupín. Zameranie sa na vzdelávanie nadväzuje na prebiehajúcu Dekádu OSN výchovy k ľudským právam.

602. Priority Akčného plánu na obdobie rokov 2006 – 2008:

- Systematické vzdelávanie príslušníkov profesijných skupín, ktorí majú pri výkone svojho povolania vplyv na predchádzanie všetkým formám diskriminácie, rasizmu, xenofóbie, antisemitizmu a ostatným prejavom intolerance.
- Systematické vzdelávanie a mienkotvorná činnosť v oblasti predchádzania diskriminácie

vo vzťahu k migrantom u profesijných skupín a verejnosti.

- Zintenzívnenie boja proti extrémizmu formou prípravy a aplikácie legislatívy, zefektívnenia odhaľovania, objasňovania, dokazovania a postihu trestnej činnosti motivovanej rasovou a inou neznášanlivosťou formou systematického vzdelávania a mienkotvornej činnosti v oblasti predchádzania extrémizmu.
- Zintenzívnenie monitoringu, systematického vzdelávania a mienkotvornej činnosti v oblasti predchádzania antisemitizmu.
- Realizácia aktivít zameraných na riešenie problematiky znevýhodnených skupín obyvateľstva.
- Podpora kultúrnych a spoločensko-vedných aktivít venovaných problematike dodržiavania ľudských práv a predchádzania všetkým formám diskriminácie, rasizmu, xenofóbie, antisemitizmu a ostatným prejavom intolerancie.
- Činnosť Medzirezortnej skupiny na realizáciu Akčného plánu predchádzania všetkým formám diskriminácie, rasizmu, xenofóbie, antisemitizmu a ostatným prejavom intolerancie na obdobie rokov 2006 – 2008.

603. Akčný plán sa javí ako veľmi vhodný nástroj, ako možno zabezpečiť spoluprácu mimovládnych organizácií so štátnymi orgánmi tak, aby bol sledovaný cieľ predchádzania diskriminácie, xenofóbie, rasizmu, antisemitizmu a ostatným prejavom intolerancie, komplexne napĺňovaný kooperatívnou formou všetkých prvkov občianskej spoločnosti.

604. Za realizáciu a koordináciu Akčného plánu je zodpovedná Sekcia ľudských práv a menšín Úradu vlády SR. Finančné prostriedky pre projekty realizované mimovládnymi neziskovými organizáciami sú alokované v rozpočtovej kapitole Úradu vlády SR na financovanie „Programu 06P0201 – Podporné činnosti Úradu vlády SR - Akčný plán predchádzania všetkým formám diskriminácie, rasizmu, xenofóbie, antisemitizmu a ostatným prejavom intolerancie“. (V roku 2007 bolo alokovaných 4 500 tis. Sk, na rok 2008 je vyčlenených 9 500 tis. Sk).⁶⁶

605. Národný plán implementácie Európskeho roka rovnakých príležitostí pre všetkých 2007⁶⁷ na ceste k spravodlivej spoločnosti (ďalej len „Národný plán“) bol základným dokumentom programu európsky rok 2007 v SR a detailne opisoval spôsob implementácie jeho cieľov a zámerov v SR, obsahoval informácie o národných cieľoch a prioritách, o spôsobe ich naplnenia, informácie o procedúre výberu národných aktivít, zoznam národných aktivít a ich stručný opis, očakávané výsledky a informácie o spôsobe ich monitorovania.

606. Národný plán bol pri schvaľovaní Európskou komisiou vyhodnotený ako jeden z najlepšie pripravených. Bol navrhnutý s cieľom dosiahnutia vyváženého pokrytia všetkých dôvodov diskriminácie podľa článku 13 Zmluvy o ES a zabezpečenia implementácie všetkých špecifických cieľov európskeho roka 2007 (práva, zastúpenie, uznávanie, rešpektovanie).

607. Osobitná pozornosť pri výbere projektových aktivít bola venovaná uplatňovaniu princípu rodovej rovnosti a fenoménu viacnásobnej diskriminácie.

608. Pokračovaním aktivít, odštartovaných európskym rokom 2007 boli národné aktivity zamerané na zvýšenie povedomia v oblasti antidiskriminácie, spolufinancované

⁶⁶ Pozri Druhú periodickú správu SR k ICESCR: Úvod, Odporúčanie č. 19 a Prílohu č.2.

⁶⁷ uznesenie vlády Slovenskej republiky č. 1057/2006 z 13. decembra 2006

prostriedkami ES a štátneho rozpočtu SR v rámci programu Progress. Zámerom aktivít bolo neprístupovať k jednotlivým dôvodom diskriminácie izolovane. Pozornosť bola sústredená aj na fenomén viacnásobnej diskriminácie, jeho špecifiká a zákonitosti s uplatnením rodového hľadiska vo svojich cieľoch, prístupoch a aktivitách.

609. Výraznou súčasťou projektu boli mediálne aktivity, orientované na širokú verejnosť o práve na nediskrimináciu, v snahe iniciovať celospoločenskú diskusiu o rozmanitosti a jej výhodách.

Verejný ochranca práv

610. Verejný ochranca práv pri výkone svojej pôsobnosti upozorňuje orgány verejnej správy aj na prípadné nedostatky v ich konaní a rozhodovaní súvislosti s podozrením z diskriminácie. Z celkového počtu podaní za sledované obdobie sa približne 150 podaní týkalo diskriminácie. Z uvedeného počtu podaní, týkajúcich sa podozrenia z diskriminácie bola približne 1/3 vybavená ako podnet a 2/3 boli riešené ako právne usmernenie. V prevažnej väčšine podaní bol predmetom diskriminácie iný subjekt ako orgán verejnej správy a preto sa pôsobnosť verejného ochrancu práv na dané prípady nevzťahovala. Aj napriek uvedenému poskytla kancelária verejného ochrancu práv vo všetkých prípadoch podávateľovi právne usmernenie.

611. Pohlavie (prípadne pohlavie a iný diskriminačný faktor, napríklad vek alebo sociálny status či príslušnosť k národnostnej menšine alebo etnickej skupine pri podozrení z viacnásobnej diskriminácie) bolo zastúpené v minimálnej miere. S uvedeným problémom sa verejný ochranca práv stretáva skôr v rámci neformálnych stretnutí a besied s občanmi a našich priamych mediálnych vystúpení s možnosťou diváckych, resp. poslucháčskych vstupov. Skúsenosti s diskriminačným konaním sú v prevažnej miere uvádzané v súvislosti s pracovnoprávnymi vzťahmi, najmä v súkromnej sfére. Spravidla ide o problém prijímania do zamestnania alebo vytváranie nepriateľského prostredia na pracovisku.

612. Medzi časté aktivity Kancelárie verejného ochrancu práv, venované boju proti diskriminácii patria vystúpenia v médiách. Šírenie informácií o problematike diskriminácie, jej formách ako aj o možnostiach právnej ochrany, v prevažnej väčšine s možnosťou kladenia poslucháčskych, resp. diváckych otázok bolo predmetom viac ako 20 tematicky zameraných relácií, zabezpečovaných pracovníkmi Kancelárie verejného ochrancu práv. Okrem toho Kancelária verejného ochrancu práv aj v spolupráci s niektorými ďalšími internetovými portálmi poskytovala právne usmernenia pre užívateľov internetu a to aj v prípadoch rasovej diskriminácie.

613. Verejný ochranca práv v rámci výchovno-vzdelávacích aktivít realizuje program „Verejný ochranca práv deťom a mládeži“, v rámci ktorého organizuje stretnutia s deťmi, mladými dospelými i s pedagógmi. Predmetom aktivít je výchova k ľudským právam, tolerancii a boju proti diskriminácii. Na základe dobrovoľnosti sú realizované aj kvízy z oblasti ochrany ľudských práv, zamerané aj na úroveň poznania problematiky rasovej diskriminácie. V rámci projektu boli organizované i návštevy a oboznámenie sa s podmienkami v detských domovoch, kde prevažnú väčšinu detí tvoria najmä deti rómskej národnostnej menšiny.

614. Kancelária verejného ochrancu práv vydáva v pravidelných štvrt'ročných intervaloch Informačný bulletin verejného ochrancu práv, v ktorom prezentuje poznatky verejného

ochrancu práv z rôznych oblastí ochrany ľudských práv. Informačný bulletin je distribuovaný štátnym orgánom, viacerým mimovládny organizáciám, ale je aj verejne prístupný v tlačenej forme priestoroch Kancelárie verejného ochrancu práv, na internetovej stránke verejného ochrancu práv a rovnako je k dispozícii komukoľvek na požiadanie.

615. Z vlastnej iniciatívy verejný ochranca práv preskúmaval situácie rómskych nepokojov na východnom Slovensku v roku 2004, ako aj medializovanú kauzu vyst'ahovania neplatičov, zväčša Rómov, osobitne so zameraním na preskúmanie informácií o použití fyzického násilia pri vyst'ahovaniach v Nových Zámkoch v roku 2007. Z vlastnej iniciatívy tiež monitoroval riešenie situácie Rómov v Pezinku po požari „bytov na Glejovke“ v marci 2008. K téme rasovej diskriminácie bol verejný ochranca práv prizvaný aj do diskusie vo Výbore Národnej rady Slovenskej republiky pre ľudské práva, národnosti a postavenie žien.

Sociálne služby

616. Sociálne služby sa poskytujú v súlade so zákon č. 195/1998 Z. z. o sociálnej pomoci, ktorý ustanovuje právne podmienky poskytovania jednotlivých druhov sociálnych služieb ako aj vecný rozsah nevyhnutnej starostlivosti, ktorý predstavuje štandard. Každý, kto je na poskytovanie sociálnej služby odkázaný (nezohľadňujúc pri tom napr. vierovyznanie, pohlavie či etnickú príslušnosť) a splní zákonom stanovené podmienky, nevidíme dôvod, prečo by mu sociálna služba nemala byť poskytnutá. Je v záujme príslušného orgánu alebo poskytovateľa, aby prijímateľovi sociálnej služby zabezpečil jasné a presné informácie vo veci poskytovania sociálnej služby (napr. aj v rómskom jazyku, ak sa jedná o prijímateľa, ktorým je Róm).

617. 1. januára 2009 nadobudne účinnosť zákon o sociálnych službách, ktorým sa zrušuje zákon o sociálnej pomoci a ktorý novým spôsobom upravuje podmienky poskytovania sociálnych služieb a to v súlade so zásadnou rovnakého zaobchádzania ustanovenou Antidiskriminačným zákonom. Z uvedeného vyplýva, že každý kto splní hmotnoprávne podmienky pre poskytovanie sociálnej služby, má právo na jej poskytnutie, bez ohľadu na napr. etnickú príslušnosť alebo rasu. Zároveň sa ustanovuje právo všetkých fyzických osôb na zabezpečenie dostupnosti všetkých informácií súvisiacich s poskytovaním sociálnych služieb v im zrozumiteľnej forme.

Prístup k zamestnaniu

618. Princíp zákazu diskriminácie na trhu práce v SR sa dôsledne uplatňuje pri tvorbe právnych noriem. V zmysle § 62 ods. 2 a ods. 3 zákona č. 5/2004 Z. z. o službách zamestnanosti a o zmene a doplnení niektorých zákonov v znení neskorších predpisov (ďalej len „zákon o službách zamestnanosti“) zamestnávateľ nesmie zverejňovať ponuky zamestnania, ktoré obsahujú akékoľvek obmedzenia a diskrimináciu podľa rasy, farby pleti, pohlavia, veku, jazyka, viery a náboženstva, zdravotného postihnutia, politického alebo iného zmýšľania, odborovej činnosti, národného alebo sociálneho pôvodu, príslušnosti k národnosti alebo etnickej skupine, majetku, rodu, manželského stavu a rodinného stavu.

619. Zamestnávateľ nesmie pri výbere zamestnanca vyžadovať informácie, ktoré sa týkajú národnosti, rasového pôvodu alebo etnického pôvodu, politických postojov, členstva v odborových organizáciách, náboženstva, sexuálnej orientácie, informácie, ktoré odporujú dobrým mravom, a osobné údaje, ktoré nie sú potrebné na plnenie povinností zamestnávateľa ustanovených osobitným predpisom. Zamestnávateľ je povinný na požiadanie občana

preukázať nutnosť vyžadovaného osobného údajá. Kritériá na výber zamestnanca musia zaručovať rovnosť príležitostí pre všetkých občanov.

620. V oblasti prístupu k zamestnaniu sú práva a povinnosti občanov zákonom o službách zamestnanosti upravené na občianskom a nie na etnickom alebo inom princípe.

621. V ustanovení § 14 zákona o službách zamestnanosti v súlade so zásadou rovnakého zaobchádzania v pracovnoprávných vzťahoch a obdobných právnych vzťahoch je zabudované právo občana na prístup k zamestnaniu bez akýchkoľvek obmedzení. Pritom sa zakazuje diskriminácia aj z dôvodu manželského stavu a rodinného stavu, farby pleti, jazyka, politického alebo iného zmýšľania, odborovej činnosti, národného alebo sociálneho pôvodu, zdravotného postihnutia, veku, majetku, rodu alebo iného postavenia.

622. Uplatňovanie práv a povinností vyplývajúcich z práva na prístup k zamestnaniu musí byť v súlade s dobrými mravmi. Nikto nesmie tieto práva a povinnosti zneužívať na škodu druhého občana. Nikto nesmie byť v súvislosti s uplatňovaním práva na prístup k zamestnaniu prenasledovaný ani inak postihovaný za to, že podá na iného občana na úrad práce, sociálnych vecí a rodiny (ďalej len „úrad“) alebo na zamestnávateľa sťažnosť, žalobu alebo návrh na začatie trestného stíhania.

623. Občan má právo podať úradu sťažnosť s porušením uvedených práv a povinností; úrad je povinný na sťažnosť občana bez zbytočného odkladu odpovedať, vykonať nápravu, upustiť od takéhoto konania a odstrániť jeho následky. Úrad nesmie občana postihovať alebo znevýhodňovať preto, že občan uplatňuje svoje práva vyplývajúce z práva na prístup k zamestnaniu.

Odporúčanie č. 16

624. Ako je uvedené v Programovom vyhlásení, riešenie problémov Rómov považuje slovenská vláda za jednu zo svojich priorít.

625. Medzi horizontálne priority Národného strategického referenčného rámca 2007 – 2013 (strategický dokument SR pre využívanie fondov Európskej únie) patria aj marginalizované rómske komunity. Najdôležitejšími cieľmi sú zvýšenie zamestnanosti, vzdelanostnej úrovne a zlepšenie životných podmienok. Strednodobá koncepcia rozvoja rómskej národnostnej menšiny v Slovenskej republike (SOLIDARITA– INTEGRITA – INKLÚZIA 2008 – 2013) sleduje naplnenie týchto cieľov aj prostredníctvom štrukturálnych fondov a kohézneho fondu.

626. Na implementáciu horizontálnej priority marginalizované rómske komunity budú prostredníctvom komplexného prístupu integráciou projektov z viacerých Operačných programov vyčlenené finančné prostriedky v objeme schválenom v Národnom strategickom referenčnom rámci. Jedná sa o vyrokovanú konštantnú finančnú alokáciu na uvedenú prioritu vo výške 200 mil. EUR. Tento prístup k podpore riešenia rómskej problematiky je uplatnený v takejto miere po prvý krát v histórii riešenia predmetnej problematiky.

Dočasné vyrovnávacie opatrenia

627. Významným prínosom novely tzv. antidiskriminačného zákona (zákon č. 85/2008 Z. z.) bolo zakotvenie inštitútu tzv. dočasných vyrovnávacích opatrení, ktoré môžu byť prijaté

zo strany orgánov štátnej správy za účelom zabezpečenia de facto rovnosti⁶⁸. Tieto opatrenia možno prijať ak:

- existuje preukázateľná nerovnosť,
- cieľom opatrení je zníženie alebo odstránenie tejto nerovnosti,
- sú primerané a nevyhnutné na dosiahnutie stanoveného cieľa.

628. Tieto opatrenia možno prijímať v oblastiach pracovno-právnych a obdobných právnych vzťahov, sociálneho zabezpečenia, zdravotnej starostlivosti, poskytovaní tovarov a služieb a vzdelávaní. Orgány štátnej správy, ktoré tieto opatrenia prijali sú povinné ich monitorovať, vyhodnocovať a zverejňovať s cieľom prehodnotenia opodstatnenosti ich ďalšieho trvania a podávať správy Slovenskému národnému stredisku pre ľudské práva o týchto skutočnostiach.

629. K týmto dočasným vyrovnávacím opatreniam patria: asistent učiteľa - teda pedagogický zamestnanec, ktorý vykonáva výchovno-vzdelávací proces v školách a predškolských zariadeniach a ktorý sa podieľa na vytváraní podmienok nevyhnutných na prekonávanie najmä jazykových, zdravotných a sociálnych bariér dieťaťa nielen počas vyučovania na školách; výstavba hygienických staníc a pracovní v rómskych osadách alebo dotácie na stravu a školské pomôcky pre žiakov základných škôl.

Štandardizácia rómskeho jazyka

630. Úrad splnomocnenca vlády Slovenskej republiky pre rómske komunity 29. júna 2008 organizoval Štandardizáciu rómskeho jazyka v Slovenskej republike. Vychádzajúc z kodifikácie rómskeho jazyka v roku 1971 a dejinného odkazu rómskych osobností pôsobiacich v oblasti formovania rómskeho jazyka ako základného prostriedku na vzdelávanie a výchovu Rómov, bol vykonaný slávnostný akt Štandardizácie rómskeho jazyka v Slovenskej republike.

631. Cieľom štandardizácie rómskeho jazyka je oficiálne vyhlásenie rómskeho jazyka a jeho spontánny rozvoj, ktorý bude tolerantný voči regionálnym odlišnostiam.

632. Vyhlásením štandardizácie rómskeho jazyka boli položené základy k vytvoreniu podmienok na výchovu a vzdelávanie v rómskom jazyku - zavedeniu vyučovania rómskeho jazyka podľa požiadaviek zákonných zástupcov žiaka a potrieb (ako materinský jazyk, podporný jazyk) ako nepovinného predmetu, povinne voliteľného predmetu (napr. ako ďalšieho cudzieho jazyka) alebo v rámci mimoškolských aktivít. Pod gestorstvom Štátneho pedagogického ústavu od roku 2003 prebieha experimentálna verifikácia efektívnosti kurikula rómskeho jazyka a rómskej literatúry a kurikula rómskych reálií na vybraných základných a stredných školách. Sú vytvorené podmienky na prípravu pedagógov uvedených predmetov. V súčasnosti na Univerzite Konštantína Filozofa v Nitre, fakulte

⁶⁸ § 8a ods. 1 antidiskriminačného zákona ustanovuje, že „diskriminácia nie je prijatie dočasných vyrovnávacích opatrení orgánmi štátnej správy zameraných na odstránenie foriem sociálneho a ekonomického znevýhodnenia a znevýhodnenia vyplývajúceho z dôvodu veku a zdravotného postihnutia, ktorých cieľom je zabezpečiť rovnosť príležitostí v praxi. Takými dočasnými vyrovnávacími opatreniami sú najmä opatrenia: a) spočívajúce v podporovaní záujmu príslušníkov znevýhodnených skupín o zamestnanie, vzdelávanie, kultúru, zdravotnú starostlivosť a služby, b) smerujúce k vytváraniu rovnosti v prístupe k zamestnaniu a vzdelávaniu najmä prostredníctvom cielených prípravných programov pre príslušníkov znevýhodnených skupín alebo prostredníctvom šírenia informácií o týchto programoch alebo o možnostiach uchádzať sa o pracovné miesta alebo miesta v systéme vzdelávania“.

sociálnych vied a zdravotníctva, Ústave romologických štúdií, za úzkej súčinnosti ÚSVRK, prebiehajú záverečné prípravné práce týkajúce sa akreditácie nového denného študijného odboru „Rómsky jazyk a kultúra“.

Program podpory rozvoja komunitnej sociálnej práce v obciach

633. Program Podpory rozvoja komunitnej sociálnej práce v obciach na obdobie rokov 2005 – 2007 bol schválený ministerkou práce, sociálnych vecí a rodiny SR dňa 16. decembra 2004. Program kontinuálne pokračuje v zmysle sociálneho programu terénnych sociálnych pracovníkov. Realizátorom programu je Fond sociálneho rozvoja.

634. Aktivity v rámci komunitnej a terénnej sociálnej práce vychádzajú najmä z potrieb a problémov jednotlivcov (klientov) a skupín. Z praktických činností komunitných sociálnych pracovníkov a ich asistentov je možné vymenovať problémy, ktorými sa zaoberajú najviac:

V oblasti zamestnanosti klientov:

- sprostredkovanie zapojenia do aktivačných programov
- spolupráca s miestnymi organizáciami
- spolupráca s Úradom práce pri sanácii rodiny

V oblasti kvality života, bývania klienta:

- dohodnutie splátkových kalendárov, príspevkov na bývanie

V oblasti vzdelávania klientov:

- podpora vzdelávania detí
- predškolská výchova detí
- spolupráca s poradenskými inštitúciami

V oblasti zdravotnej:

- spolupráca s lekármi v kooperácii s terénnymi zdravotnými pracovníkmi, strediskami
- na pomoc drogovu závislým

V oblasti sociálnej integrácie klientov:

- spolupráca s občianskymi poradňami, útulkami, komunitnými centrami
- zmierňovanie sociálno - patologických javov v komunite (kriminalita, domáce násilie, sexuálne zneužívanie...)
- pomoc pri vybavovaní dokladov, peňažných dávok
- pomoc pri riešení náhradnej rodinnej starostlivosti.

635. V roku 2007 bol zabezpečovaný monitoring prostredníctvom lokálnych koordinátorov Programu komunitnej sociálnej práce v spolupráci s Úradom splnomocnenca vlády Slovenskej republiky pre rómske komunity a zástupcami riadiacej jednotky Fondu sociálneho rozvoja v Bratislave.⁶⁹

Odporúčanie č.18.

⁶⁹ Ďalšie dostupné informácie sú na webovej stránke: www.fsr.gov.sk.

636. Národná rada Slovenskej republiky prijala v máji 2008 zákon č. 245/2008 o výchove a vzdelávaní (ďalej len „školský zákon“) a o zmene a doplnení niektorých zákonov, ktorý nadobudol účinnosť dňa 1. septembra 2008.

637. V zmysle školského zákona je výchova a vzdelávanie založená predovšetkým na princípoch:

- zákazu všetkých foriem diskriminácie a obzvlášť segregácie;
- bezplatnosti vzdelania v materských školách jeden rok pred plnením povinnej školskej dochádzky;
- prípravy na zodpovedný život v slobodnej spoločnosti v duchu porozumenia a znášanlivosti, rovnosti muža a ženy, priateľstva medzi národmi, národnostnými a etnickými skupinami a náboženskej tolerancie.

638. Medzi práva dieťaťa alebo žiaka patria predovšetkým nasledovné práva:

- rovnoprávny prístup ku vzdelávaniu;
- bezplatné vzdelanie v základných školách a v stredných školách;
- bezplatné vzdelanie pre päťročné deti pred začiatkom plnenia povinnej školskej dochádzky v materských školách;
- vzdelanie v štátnom jazyku a materinskom jazyku v rozsahu ustanovenom týmto zákonom;
- úctu k jeho vierovyznaniu, svetonázoru, národnostnej a etnickej príslušnosti;
- organizáciu výchovy a vzdelávania primeranú jeho veku, schopnostiam, záujmom, zdravotnému stavu a v súlade so zásadami psychohygiény.

639. Zákonný zástupca dieťaťa alebo žiaka alebo zástupca zariadenia má právo:

- vybrať pre svoje dieťa školu alebo školské zariadenie, ktoré poskytuje výchovu a vzdelávanie podľa tohto zákona, zodpovedajúce schopnostiam, zdravotnému stavu, záujmom a záľubám dieťaťa, jeho vierovyznaniu, svetonázoru, národnosti a etnickej príslušnosti; právo na slobodnú voľbu školy alebo školského zariadenia možno uplatňovať v súlade s možnosťami výchovno-vzdelávacej sústavy;
- na poskytnutie poradenských služieb vo výchove a vzdelávaní svojho dieťaťa.

640. Zákonný zástupca dieťaťa alebo žiaka alebo zástupca zariadenia je povinný:

- dbať na sociálne a kultúrne zázemie dieťaťa a rešpektovať jeho špeciálne výchovno-vzdelávacie potreby;
- prihlásiť dieťa na plnenie povinnej školskej dochádzky a dbať o to, aby dieťa dochádzalo do školy pravidelne a včas, ak mu nezabezpečí inú formu vzdelávania podľa tohto zákona; dôvody neprítomnosti dieťaťa na výchove a vzdelávaní doloží dokladmi v súlade so školským poriadkom.

641. Práva ustanovené školským zákonom sa zaručujú rovnako každému uchádzačovi, dieťaťu, žiakovi a poslucháčovi v súlade so zásadou rovnakého zaobchádzania vo vzdelaní ustanovenou osobitným predpisom, ktorým je zákon č. 365/2004 Z. z. antidiskriminačný zákon v znení neskorších predpisov.

642. Uchádzač, dieťa, žiak a poslucháč, ktorý sa domnieva, že jeho práva alebo právom chránené záujmy boli dotknuté v dôsledku nedodržania zásady rovnakého zaobchádzania, môže sa domáhať právnej ochrany na súde podľa osobitného predpisu, ktorým je zákon č. 365/2004 Z. z. o rovnakom zaobchádzaní v niektorých oblastiach a o ochrane pred

diskrimináciou a o zmene a doplnení niektorých zákonov (antidiskriminačný zákon) v znení neskorších predpisov.

643. Škola alebo školské zariadenie podľa školského zákona nesmie uchádzača, dieťa, žiaka a poslucháča postihovať alebo znevýhodňovať preto, že uplatňuje svoje práva podľa tohto zákona.

644. Žiak plní povinnú školskú dochádzku v základnej škole v školskom obvode v ktorom má trvalý pobyt (ďalej len „spádová škola“), ak zákonný zástupca pre svoje dieťa nevyberie inú základnú školu.

645. Žiak, ktorý nemá trvalé bydlisko, plní povinnú školskú dochádzku v spádovej škole, ktorú určí orgán miestnej štátnej správy v školstve.

646. Pre deti, ktoré k 1. septembru dosiahli fyzický vek 6 rokov, nedosiahli školskú spôsobilosť, pochádzajú zo sociálne znevýhodneného prostredia a vzhľadom na sociálne prostredie nie je u nich predpoklad zvládnutia vzdelávacieho programu prvého ročníka základnej školy je určený nultý ročník základnej školy. Do nultého ročníka môže byť zaradené dieťa len s informovaným súhlasom zákonného zástupcu dieťaťa.

647. Do triedy základnej školy možno začleniť žiaka so špeciálnymi výchovno-vzdelávacími potrebami. Ak riaditeľ školy alebo príslušné zariadenie výchovného poradenstva a prevencie zistí, že vzdelávanie nie je na prospech začlenenému žiakovi alebo žiakom, ktorí sú účastníkmi výchovy a vzdelávania, navrhne po písomnom súhlase orgánu miestnej štátnej správy v školstve a príslušného zariadenia výchovného poradenstva a prevencie zákonnému zástupcovi iný spôsob vzdelávania dieťaťa. Príslušný orgán miestnej štátnej správy v školstve uhradí zo štátneho rozpočtu zákonnému zástupcovi dieťaťa cestovné náklady vo výške ceny hromadnej dopravy na jeho dopravu do a zo školy, do ktorej bol žiak po zmene zaradený. Ak zákonný zástupca nesúhlasí so zmenou spôsobu vzdelávania svojho dieťaťa, o jeho ďalšom vzdelávaní rozhodne súd.

648. O prijatí dieťaťa so špeciálnymi výchovno-vzdelávacími potrebami rozhoduje riaditeľ školy na základe písomnej žiadosti zákonného zástupcu a písomného vyjadrenia zariadenia výchovného poradenstva a prevencie, vydaného na základe diagnostického vyšetrenia dieťaťa. Riaditeľ školy pred prijatím dieťaťa so špeciálnymi výchovno-vzdelávacími potrebami do školy so vzdelávacím programom pre žiakov so špeciálnymi výchovno-vzdelávacími potrebami poučí zákonného zástupcu o všetkých možnostiach vzdelávania jeho dieťaťa.

649. Ak sa počas dochádzky žiaka do základnej školy so vzdelávacím programom pre žiakov so špeciálnymi výchovno-vzdelávacími potrebami zmení charakter potrieb žiaka alebo jeho zaradenie nezodpovedá charakteru jeho potrieb, riaditeľ základnej školy po vyjadrení príslušného zariadenia výchovného poradenstva a prevencie odporučí zákonnému zástupcovi žiaka podať návrh na prijatie žiaka do inej školy, prípadne na základe žiadosti zákonného zástupcu rozhodne o oslobodení žiaka od povinnosti dochádzať do školy. Ak zákonný zástupca nekoná v záujme dieťaťa, o jeho ďalšom vzdelávaní rozhodne súd.

650. Ak sa špeciálne výchovno-vzdelávacie potreby dieťaťa alebo žiaka prejavujú po jeho prijatí do školy a dieťa alebo žiak ďalej navštevuje školu, do ktorej bol prijatý, jeho vzdelávanie ako vzdelávanie dieťaťa alebo žiaka so špeciálnymi výchovno-vzdelávacími

potrebami sa mu zabezpečuje po predložení písomnej žiadosti o zmenu formy vzdelávania a vyplneného tlačiva riaditeľovi školy; ak ide o maloleté dieťa alebo žiaka, písomnú žiadosť s tlačivom predkladá jeho zákonný zástupca.

651. Z právnej úpravy jednoznačne vyplýva, že základná škola pre žiakov s mentálnym postihnutím je určená pre žiakov s mentálnym postihnutím. Žiaci sa do tejto školy neprijímajú na etnickom princípe, ale z dôvodu ich zdravotného postihnutia po príslušných diagnostických vyšetreniach. Do celého procesu je zapojený zákonný zástupca žiaka. Tieto školy, vrátane procesu zaraďovania žiakov do nich, podliehajú dozoru Štátnej školskej inšpekcie.

652. V oblasti vzdelávania boli prijaté nové zákony, koncepcie a konkrétne opatrenia, ktoré vstupujú do realizačnej fázy a budú sa priebežne vyhodnocovať. Nová legislatíva, okrem iného, vytvára prostriedky na usmerňovanie poradenského systému alebo informovaný súhlas rodiča.

653. V osobitných prípadoch môže dochádzať k individuálnemu zlyhaniu riaditeľov škôl, zriaďovateľov škôl, čo však v žiadnom prípade nie je možné zovšeobecňovať na štrukturálne zlyhanie vzdelávacieho systému.

Článok 27

Národnostné menšiny

654. Podľa posledného sčítania obyvateľov Slovenskej republiky v roku 2001 vyplýva, že z celkového počtu 5 379 455 obyvateľov SR sa k inej ako slovenskej národnosti prihlásilo 764 601 obyvateľov, čo predstavuje 14,2%. Najväčšie zastúpenie v etnickej štruktúre majú osoby patriace k 12 národnostným menšinám – maďarskej, rómskej, rusínskej, ukrajinskej, nemeckej, chorvátskej, českej, moravskej, poľskej, bulharskej, ruskej a židovskej. Najpočetnejšou národnostnou menšinou na Slovensku je maďarská menšina, ku ktorej sa prihlásilo 520 528 obyvateľov Slovenskej republiky (9,7%). Druhou najpočetnejšou národnostnou menšinou v Slovenskej republike je rómska menšina, ku ktorej sa hlási 89 920 obyvateľov, čo predstavuje podiel 1,7%. Realistickejšie odborné odhady uvádzajú číslo 320 000. Tento počet potvrdilo aj v roku 2004 ukončené sociografické mapovanie rómskych osídlení realizované s podporou vlády Slovenskej republiky, ktorého výsledky slúžia adresnejšiemu cieleniu koncepcií a programov zameraných na príslušníkov rómskej menšiny. Demografické odhady hovoria o počte 380 000 – 400 000 Rómov.

655. Práva osôb patriacich k národnostným menšinám sú garantované ústavne. Základným vnútroštátnym právnym dokumentom zakotvujúcim základné ľudské práva a slobody, vrátane práv osôb patriacich k národnostným menšinám je ústavný zákon (č. 23/1991 Zb.), ktorým sa uvádza Listina základných práv a slobôd a Ústava Slovenskej republiky (č. 460/1992 Zb. v znení neskorších predpisov).

656. Na ústavnú úpravu nadväzuje viac ako 30 právnych predpisov z rôznych odvetví práva upravujúcich práva osôb patriacich k národnostným menšinám. Právna úprava práv príslušníkov menšín teda nie je sústredená do jedného zákona.

657. Ústava koncipuje práva menšín na individuálnom, nie na kolektívnom princípe. Priznáva ich občanovi, príslušníkovi menšiny. Chráni príslušníkov menšiny ako jednotlivcov a nie menšiny ako celky a zároveň predvída spoločný výkon individuálne priznaných práv.

658. V zmysle Ústavy SR výkon práv občanov patriacich k národnostným menšinám a etnickým skupinám nesmie viesť k ohrozeniu zvrchovanosti a územnej celistvosti SR a k diskriminácii jej ostatného obyvateľstva.

659. V zmysle Ústavy SR má každý občan právo slobodne rozhodovať o svojej národnosti, pričom akékoľvek ovplyvňovanie tohto rozhodovania a všetky spôsoby nátlaku smerujúce k odnárodnovaniu sa zakazujú.

660. Občania tvoriaci v SR národnostné menšiny alebo etnické skupiny majú Ústavou zaručené právo na všestranný rozvoj, najmä právo spoločne s inými príslušníkmi menšiny alebo skupiny rozvíjať vlastnú kultúru, právo rozširovať a prijímať informácie v ich materinskom jazyku, združovať sa v národnostných združeniach, zakladať a udržiavať vzdelávacie a kultúrne inštitúcie. Podrobnosti ustanovuje zákon.

661. Občanom patriacim k národnostným menšinám alebo etnickým skupinám sa za podmienok ustanovených zákonom zaručuje okrem práva na osvojenie si štátneho, t.j. slovenského jazyka aj právo na vzdelanie v ich jazyku, právo používať ich jazyk v úradnom styku, právo zúčastňovať sa na riešení vecí týkajúcich sa národnostných menšín a etnických skupín.

662. SR je zmluvnou stranou Rámcového dohovoru Rady Európy na ochranu národnostných menšín⁷⁰ i Európskej charty regionálnych alebo menšinových jazykov⁷¹. SR vybrala ustanovenia charty pre deväť menšinových jazykov: bulharský, český, chorvátsky, maďarský, nemecký, poľský, rómsky, rusínsky a ukrajinský a prevzala na seba ambiciózne záväzky.

663. V Slovenskej republike existuje viacero poradných a koordinačných orgánov pre oblasť národnostnej politiky.

664. Výbor Národnej rady SR pre ľudské práva, národnosti a postavenie žien rokuje o návrhoch zákonov, o medzinárodných zmluvách a vládnych programoch z hľadiska ich súladu s ľudskými právami a právami príslušníkov národnostných menšín zakotvenými v Ústave SR a vyplývajúcimi z medzinárodných záväzkov SR.

665. Výbor Národnej rady SR pre sociálne veci a bývanie zriadil Stálu komisiu Výboru Národnej rady SR pre sociálne veci a bývanie pre začleňovanie Rómov, ktorej hlavnou náplňou je konzultovanie otázok a vyjadrovanie odborných stanovísk k témam, ktoré sa v rámci legislatívneho procesu Národnej rady SR dotýkajú problematiky začleňovania Rómov do spoločnosti.

⁷⁰ Rámcový dohovor na ochranu národnostných menšín bol otvorený na podpis 1. februára 1995 v Štrasburgu. Za Slovenskú republiku bol dohovor podpísaný 1. februára 1995. Národná rada Slovenskej republiky s dohovorom vyslovila súhlas svojím uznesením č. 128 z 21. júna 1995 a prezident Slovenskej republiky ho ratifikoval 14. júla 1995. Oznámenie Ministerstva zahraničných vecí Slovenskej republiky o uzavretí Rámcového dohovoru na ochranu národnostných menšín bolo zverejnené v Zbierke zákonov pod č. 160/1998 Zb. Dohovor nadobudol platnosť 1. februára 1998 na základe článku 28 ods. 1.

⁷¹ Európska charta regionálnych alebo menšinových jazykov bola v mene Slovenskej republiky podpísaná v Štrasburgu 20. februára 2001. Prezident SR ju ratifikoval 20. júla 2001. Charta nadobudla platnosť vo všeobecnosti 1. marca 1998 na základe článku 19 ods. 1 a pre Slovenskú republiku 1. januára 2002 na základe článku 19 ods. 2.

666. Problematika národnostných menšín je v SR v gescii podpredsedu vlády SR pre vedomostnú spoločnosť, európske záležitosti, ľudské práva a menšiny Dušana Čaploviča.

667. Od roku 1999 ako poradný a koordinačný orgán vlády Slovenskej republiky pre oblasť národnostnej politiky a pre oblasť implementácie Európskej charty regionálnych alebo menšinových jazykov pôsobí Rada vlády Slovenskej republiky pre národnostné menšiny a etnické skupiny (ďalej len „Rada“).

668. V roku 2007 sa upravil štatút a personálne obsadenie Rady.⁷² Dôsledkom zmeny štatútu je úmernejšie zastúpenie občianskych združení národnostných menšín v rade a možnosť prizývania expertov v oblasti menšinovej problematiky.

669. V Rade má paritné zastúpenie 12 oficiálne uznaných národnostných menšín. Zástupcovia menšín sú nominovaní národnostnými združeniami, zväzmi a spolkami. Predsedom Rady je podpredseda vlády SR pre vedomostnú spoločnosť, európske záležitosti, ľudské práva a menšiny. Funkciu podpredsedu Rady vykonáva minister kultúry. Na zasadnutia Rady sú prizývaní zástupcovia ústredných štátnych orgánov a nezávislí experti (z toho jeden z Maďarska a jeden z Českej republiky). V Rade hlasujú len zástupcovia národnostných menšín, pričom riešiť otázky konkrétnej národnostnej menšiny alebo etnickej skupiny na rokovaní rady bez účasti jej zástupcu nie je možné. Prizývaní zástupcovia štátnych orgánov a experti pôsobiaci v uvedenej problematike sú bez hlasovacieho práva.

670. Rada koordinuje úlohy, ktoré vyplývajú smerom k príslušníkom národnostných menšín a etnických skupín z Ústavy Slovenskej republiky, z medzinárodných zmlúv, ktorými je Slovenská republika viazaná a z iných všeobecne záväzných právnych predpisov a spolupracuje pri ich realizácii najmä s ministerstvami a inými ústrednými orgánmi štátnej správy, orgánmi územnej samosprávy, mimovládnyimi organizáciami pôsobiacimi v oblasti ľudských práv, vedeckými pracoviskami a akademickými inštitúciami.

671. V zmysle štatútu do pôsobnosti Rady patrí najmä:

- a) príprava návrhov opatrení vlády smerujúcich k zabezpečeniu a realizácii práv občanov patriacich k národnostným menšinám a etnickým skupinám,
- b) príprava, prerokovanie a predkladanie súhrnných správ vláde o postavení a podmienkach pre občanov patriacich k národnostným menšinám a etnickým skupinám, o zachovaní ich identity, najmä v rozvíjaní vlastnej kultúry a vzdelávaní v materinskom jazyku, pričom Rada navrhuje a odporúča vláde spôsoby riešenia,
- c) tvorba stanovísk k všeobecne záväzným právnym predpisom vzťahujúcim sa na občanov patriacim k národnostným menšinám a etnickým skupinám, pred ich predložením na rokovanie vlády,
- d) navrhovanie vypracúvania vedeckých rozborov, štúdií a expertíz inštitúciám a expertom k problematike národnostných menšín a etnických skupín,
- e) prerokovanie a navrhovanie prerozdelenia finančných prostriedkov určených pre národnostné menšiny a etnické skupiny v zákone o štátnom rozpočte.

672. Spolupráca štátnych orgánov s mimovládnyim sektorom prebieha predovšetkým prostredníctvom Rady vlády Slovenskej republiky pre mimovládne organizácie, ktorá je koordinačným a poradným orgánom vlády Slovenskej republiky pre podporu činnosti

⁷² Uznesenie vlády SR č. 830 z 3. októbra 2007

mimovládnych a neziskových organizácií; ktoré vykonávajú všeobecne prospešnú činnosť, najmä v oblasti humanity a charity, starostlivosti o deti, mládež a šport, v oblasti vzdelávania, ochrany ľudských práv, zdravotníctva, kultúry, ochrany životného prostredia a regionálneho rozvoja. Členmi Rady sú zástupcovia mimovládnych neziskových organizácií, zástupcovia ministerstiev a zástupcovia ďalších ústredných orgánov štátnej správy SR. Dňa 20. júna 2007 vláda SR schválila uznesením vlády SR č. 536/2007 nový štatút a personálne obsadenie Rady vlády SR pre mimovládne neziskové organizácie.

673. Odborným pracoviskom Úradu vlády SR, ktoré sa zaoberá problematikou ľudských práv, národnostných menšín a etnických skupín, ako aj otázkami spolupráce s mimovládnymi neziskovými organizáciami je Sekcia ľudských práv a menšín.

674. Postavenie poradného orgánu vlády SR pre rómsku problematiku má splnomocnenec vlády SR pre rómske komunity (ďalej len „Splnomocnenec“), ktorý prostredníctvom Úradu splnomocnenca vlády SR pre rómske komunity plní úlohy zamerané na riešenie záležitostí rómskych komunít a realizuje systémové opatrenia na zlepšenie ich postavenia a integráciu do spoločnosti.

675. V júni 2007 bola do funkcie splnomocnenca vlády SR pre rómske komunity vymenovaná Anina Botošová, ktorá nahradila dovtedajšiu splnomocnenkyňu Kláru Orgovánovú.

676. Splnomocnenec ako poradný orgán vlády pre problematiku rómskych komunít v Slovenskej republike plní úlohy zamerané na riešenie záležitostí rómskych komunít a realizuje systémové opatrenia na zlepšenie postavenia a ich integráciu do spoločnosti. Úrad splnomocnenca vlády SR pre rómske komunity (ďalej len „ÚSVRK“) je organizačne začlenený do štruktúry Úradu vlády SR. Splnomocnenca menuje vláda SR na návrh podpredsedu vlády SR.

677. Splnomocnenec zriaďuje Medzirezortnú komisiu pre záležitosti rómskych komunít, ktorej predsedá. Môže zriaďovať poradné orgány. Zodpovedá za činnosť ÚSVRK a prostredníctvom neho realizuje politiku vlády pri riešení problematiky rómskych komunít.

678. Okrem iného v spolupráci so zainteresovanými inštitúciami pripravuje, zadáva a vyhodnocuje programy zamerané na zlepšenie postavenia príslušníkov rómskych komunít v spoločnosti s dôrazom na:

- zvyšovanie vzdelanostnej úrovne a prípravu na povolanie
- zlepšenie životných podmienok v obciach s rómskymi osadami,
- zvyšovanie právneho vedomia,
- zvyšovanie aktívnej účasti Rómov na verejnom živote a správe vecí verejných,
- využívanie ľudského a pracovného potenciálu,
- vedecké skúmanie problematiky rómskych komunít,
- aktívnu účasť na medzinárodných projektoch zameraných na zlepšenie života rómskych komunít.

679. Tiež navrhuje a vyjadruje sa k použitiu prostriedkov štátneho rozpočtu vyčlenených na riešenie záležitostí rómskych komunít.

680. Súčasťou ÚSVRK je aj päť regionálnych kancelárií (Banská Bystrica, Košice, Prešov,

Rimavská Sobota, Spišská Nová Ves).

681. Vláda SR dňa 12. 11. 2008 schválila zmenu Štatútu Splnomocnenca vlády Slovenskej republiky pre rómske komunity Zmenami a doplnenými článkami sa nemení postavenie a pôsobnosť Splnomocnenca, ale posilňuje sa postavenie najmä ÚSVRK po ekonomickej a administratívnej stránke s väzbou na čerpanie finančných prostriedkov z Európskej únie v rámci plnenia Horizontálnej priority marginalizované rómske komunity. Naďalej splnomocnenec zodpovedá za činnosť ÚSVRK a jeho chod, ktorým realizuje systémové opatrenia na zlepšenie postavenia a integráciu časti Rómov do spoločnosti. Za plnenie dotknutej vecnej stránky sa plne zodpovedá vláde SR.

682. Na Ministerstve kultúry SR pôsobí Sekcia menšinových a regionálnych kultúr, ktorá zabezpečuje výkon štátnej správy na úseku kultúry národnostných menšín a znevýhodnených skupín obyvateľstva.

683. V rámci Ministerstva školstva SR je zriadené Oddelenie škôl s vyučovacím jazykom národnostných menšín a vzdelávania rómskych komunít.

684. Právo na vzdelávanie v jazyku národnostných menšín je zakotvené v Ústave SR a v školskom zákone. Výchova a vzdelávanie detí a žiakov sa uskutočňuje na základných a stredných školách s vyučovacím jazykom národností, s vyučovaním jazyka národností a s vyučovacím jazykom slovenským na základe slobodného rozhodnutia rodičov, resp. zákonného zástupcu.

685. V nadväznosti na Programové vyhlásenie vlády Slovenskej republiky, Plán legislatívnych úloh vlády Slovenskej republiky a Plán práce vlády Slovenskej republiky sa pripravuje prijatie, resp. boli schválené nasledovné návrhy koncepcií a právnych predpisov relevantných vo vzťahu k príslušníkom národnostných menšín:

- zákon č. 245/2008 Z. z. o výchove a vzdelávaní (školský zákon) a o zmene a doplnení niektorých zákonov;
- dve novely zákona č. 365/2004 Z. z. o rovnakom zaobchádzaní v niektorých oblastiach a o ochrane pred diskrimináciou a o zmene a doplnení niektorých zákonov (ďalej len „antidiskriminačný zákon“) v znení neskorších predpisov;
- Koncepciu výchovy a vzdelávania národnostných menšín;
- Koncepciu výchovy a vzdelávania rómskych detí a žiakov vrátane rozvoja stredoškolského a vysokoškolského vzdelávania;
- Strednodobú koncepciu rozvoja rómskej národnostnej menšiny v SR SOLIDARITA-INTEGRITA-INKLÚZIA 2008-2013.
- Vláda SR pripravuje nasledovné návrhy zákonov a koncepcií:
- návrh zákona o financovaní kultúry (súčasťou ktorého bude aj financovanie kultúry národnostných menšín);
- Koncepciu riešenia marginalizovaných rómskych komunít na Slovensku prostredníctvom štrukturálnych fondov a kohézneho fondu v rokoch 2007 – 2013;
- Správu o plnení dekády začleňovania rómskej populácie 2005 – 2015;
- Národný akčný plán pre deti na roky 2008-2012.

Oblasť kultúry národnostných menšín

686. Starostlivosť o menšinové kultúry sa v podmienkach rezortu realizuje najmä

prostredníctvom dvoch grantových programov v rámci grantového systému Ministerstva kultúry SR - programu Kultúra národnostných menšín a programu Kultúra znevýhodnených skupín obyvateľstva. Cieľom je rozvoj, uchovávanie a prezentácia menšinových kultúr. Kultúry národnostných menšín v SR sú rozvíjané vydávaním periodickej a neperiodickej tlače pre príslušníkov národnostných menšín, prostredníctvom štátnych divadiel s programovou skladbou v jazyku národnostných menšín, štátnych múzeí zameraných na menšinovú problematiku, občianskych združení rozvíjajúcich všetkých 12 menšinových kultúr, činnosťou profesionálnych folklórnych súborov, regionálnych osvetových stredísk, krajských a okresných knižníc a vysielaním programu v jazyku národnostných menšín vo verejnoprávnych médiách – Slovenský rozhlas a Slovenská televízia (v roku 2007 bol rozvoj kultúrnych aktivít maďarskej národnostnej menšiny podporený 51 562 000 Sk a v roku 2008 53 144 000 Sk, kultúra rómskej národnostnej menšiny 11 482 000 Sk a 4 000 000 Sk).

687. Vláda SR sa v programovom vyhlásení 2006 zaviazala pripraviť komplexný zákon o financovaní kultúry (vrátane národnostných menšín a znevýhodnených skupín).

Národnostné kultúrne inštitúcie

688. V SR pôsobia štyri národnostné divadlá: maďarské divadlá - divadlo Thália v Košiciach, Jókaiho divadlo v Komárne, rusínske divadlo Alexandra Duchnoviča v Prešove a rómske divadlo Romathan v Košiciach. V r. 2001 prešli do zriaďovateľskej pôsobnosti VÚC. Ministerstvo kultúry SR sa vzhľadom na problematickú finančnú situáciu týchto divadiel rozhodlo podporovať ich činnosť prostredníctvom grantového systému.

689. V rámci Slovenského národného múzea, organizácie v zriaďovateľskej pôsobnosti Ministerstva kultúry SR, ďalej kultúru národnostných menšín rozvíjajú špecializované národnostné inštitúcie: Múzeum židovskej kultúry Múzeum, Karpatských Nemcov, Múzeum kultúry Maďarov na Slovensku, Múzeum ukrajinskej kultúry, Múzeum rusínskej kultúry, Múzeum kultúry Chorvátov na Slovensku, Múzeum českej kultúry a Múzeum rómskej kultúry.

690. V oblasti ochrany pred diskrimináciou plní významnú úlohu ďalšia organizácia v zriaďovateľskej pôsobnosti Ministerstva kultúry SR Národné osvetové centrum (ďalej len „NOC“). NOC v oblasti vzdelávania pri predchádzaní všetkým formám diskriminácie, rasizmu, antisemitizmu zameriava prvoradú pozornosť predovšetkým na nasledovné cieľové skupiny: príslušníci všetkých národov a národností, ktoré žijú na Slovensku, mládež, starší ľudia a dôchodcovia, ženy (nad 50 rokov), zdravotne postihnutí ľudia a to napr. organizovaním viacerých kurzov, ktorých sa zúčastňovali prevažne ženy (aj nad 50 rokov) a zdravotne postihnutí občania.

691. V roku 2005 vznikla na Ministerstve kultúry SR pracovná skupina, ktorá uzavrela, že prioritami v tejto oblasti v SR sú v súčasnosti rómska problematika a migrácia. Ministerstvo kultúry SR v súčasnosti realizuje Národnú stratégiu na implementáciu Európskeho roka interkultúrneho dialógu.

692. Od 1.9.1999 je v Slovenskej republike účinný zákon o používaní jazykov národnostných menšín (č. 184/1999 Z. z.), ktorý ustanovuje pravidlá používania jazyka menšiny aj v úradnom styku v obciach, v ktorých občania Slovenskej republiky, ktorí sú osobami patriacimi k národnostnej menšine, tvoria v obci podľa posledného sčítania ľudí najmenej 20 % obyvateľstva.

693. Podľa § 2 citovaného zákona môžu občania v obci, v ktorej najmenej 20 % obyvateľstva tvoria osoby patriace k národnostnej menšine používať v úradnom styku jazyk menšiny vrátane podávania písomných podaní orgánu štátnej správy a orgánu územnej samosprávy. Orgány verejnej správy sú povinné na požiadanie vydávať rozhodnutia a ostatné oficiálne dokumenty v rovnopise aj v jazyku menšiny. Rokovanie orgánu územnej samosprávy v obci, v ktorej najmenej 20 % obyvateľstva tvoria príslušníci národnostnej menšiny, sa môže uskutočňovať v jazyku menšiny, ak s tým súhlasia všetci prítomní. Označenie orgánu verejnej správy, dôležité informácie, najmä výstražné, upozorňujúce a zdravotnícke, sa v takýchto obciach uvádzajú na verejne prístupných miestach okrem štátneho jazyka aj v jazyku menšiny. Orgán verejnej správy v takejto obci je povinný zabezpečiť na požiadanie informácie o všeobecne záväzných predpisoch aj v jazyku menšiny

694. Po poslednom sčítaní ľudu v roku 2001 začala sekcia menšinových a regionálnych kultúr prípravné práce na návrhu Nariadenia vlády, ktorým sa vydáva zoznam obcí v ktorých občania SR patriaci k národnostnej menšine tvoria najmenej 20 % obyvateľstva. Nariadenie aktualizuje doteraz platný a účinný zoznam obcí, v ktorých občania SR patriaci k národnostnej menšine tvoria najmenej 20 % obyvateľstva. Toto nariadenie bolo predložené v zmysle paragrafu č. 2 zákona č. 184/1999 o používaní jazykov národnostných menšín. Nariadenie vlády však nebolo schválené v koalíčných rokovaniach.

695. Do aktualizovaného zoznamu je zaradených 652 miest a obcí, v ktorých žijú príslušníci 5 národnostných menšín – maďarskej, rusínskej, rómskej, ukrajinskej a nemeckej.

Sčítanie ľudu v roku:	1991 počet obcí	2001 počet obcí
Maďarská národnostná menšina	512	501
Rusínska národnostná menšina	68	91
Rómska národnostná menšina	57	53
Ukrajinská národnostná menšina	18	6
Nemecká národnostná menšina	1	1

Tab.č. 12: Počet obcí v ktorých občania SR patriaci k národnostnej menšine tvoria najmenej 20 % obyvateľstva.

696. Zákon o verejnom ochrancovi práv v súvislosti s používaním regionálnych alebo menšinových jazykov umožňuje vo vzťahu k verejnému ochrancovi práv používať tieto jazyky i mimo obvodov s 20 % hranicou obyvateľstva hlásiaceho sa k národnostnej menšine. Kancelária verejného ochrancu práv v prípade inojazyčného podania zabezpečuje aj preklad odpovede do jazyka, v ktorom bola žiadosť doručená, prípadne do iného, ak to bolo uvedené v žiadosti. Zákon o verejnom ochrancovi práv umožňuje podávateľom podnetov používať vo vzťahu k verejnému ochrancovi práv materinský jazyk.

697. Verejný ochranca práv s cieľom predchádzania diskriminácii v prístupe k ním poskytovaným službám verejnosti z dôvodu príslušnosti k národnostným menšinám realizuje

projekt „Sprístupnenie činnosti verejného ochrancu práv minoritám“. V záujme zjednodušenia podania podnetu osobou, ktorá je príslušníkom národnostnej menšiny, vypracovala Kancelária verejného ochrancu práv formulár na podanie podnetu, obsahujúci zákonom predpokladané obsahové náležitosti podnetu. Uvedený formulár bol následne preložený nielen do všetkých jazykov národnostných menšín v Slovenskej republike vo vzťahu ku ktorým sa uplatňujú ratifikované ustanovenia Európskej charty regionálnych alebo menšinových jazykov, t. j. aj do jazyka bulharského, českého, chorvátskeho, maďarského, nemeckého, poľského, rómskeho, rusínskeho a ukrajinského, ale aj do jazyka anglického, francúzskeho, španielskeho, ruského, srbského a arabského. Distribúciu formulárov na podanie podnetu kancelária zabezpečuje v rámci svojich realizovaných aktivít na území Slovenska i pri zahraničných návštevách a súčasne sú zverejnené aj na internetovej stránke verejného ochrancu práv www.vop.gov.sk, kde je možné využiť elektronické zaslanie podnetu priamo po jeho vyplnení. Okrem formuláru vypracovala Kancelária verejného ochrancu práv informačný materiál o činnosti verejného ochrancu práv, jeho pôsobnosti, kompetenciách, najčastejších otázkach a odpovediach a kontaktných adresách. I uvedený materiál bol preložený do všetkých uvedených jazykov. Distribúciu formulárov na podanie podnetu ako aj informačných materiálov kancelária zabezpečuje v rámci svojich realizovaných aktivít na území Slovenska i pri zahraničných návštevách a súčasne sú zverejnené aj na internetovej stránke verejného ochrancu práv www.vop.gov.sk, kde je možné využiť elektronické zaslanie podnetu priamo po jeho vyplnení.

698. Uvedenie príslušnosti k národnostnej menšine alebo etnickej skupine nie je osobným údajom, ktorý by bol potrebný pre preskúmanie podnetu verejným ochrancom práv. Príslušnosť k národnostnej menšine alebo etnickej skupine však často vyplýva z obsahu podnetu, najmä v prípadoch, kedy práve tento status považuje podávateľ za diskriminačný faktor.

699. Presvedčenie o diskriminačnom konaní z dôvodu národnosti je v prevažnej väčšine u osôb, u ktorých je obmedzená osobná sloboda a sú umiestnení v ústavoch na výkon väzby a výkon trestu odňatia slobody. V príslušnosti k národnostnej menšine a v prejavoch rasovej diskriminácie mnohí podávatelia podnetov vidia dôvod zbytočných prietahov v konaní.

Podpora kultúry v marginalizovaných rómskych komunitách

700. V súvislosti s podporou procesu integrácie rómskych komunit žijúcich v osadách vytvorilo Ministerstvo kultúry SR v spolupráci s cirkevným odborom pracovnú skupinu zloženú zo zástupcov občianskych združení a registrovaných cirkví. Pracovná skupina si ako svoju prioritu určila úlohu pripraviť grantové výzvy na vypracovanie modelových kultúrnych projektov pre marginalizované rómske osady. Projekty by mali byť v budúcnosti financované z grantového systému Ministerstva kultúry SR programu a tiež zo štrukturálnych fondov. Jedným z cieľov týchto iniciatív je prehĺbiť a zefektívniť starostlivosť štátu o rozvoj kultúrnych potrieb znevýhodnených skupín obyvateľstva, vytvárať rovnosť príležitostí v oblasti kultúry a tiež vytvárať podmienky na uľahčenie prístupu ku kultúre pre marginalizované skupiny obyvateľstva žijúce v rómskych osídleniach.

Projekt Misijná práca v rómskych osadách

701. Jedným z prioritných cieľov Ministerstva kultúry SR v oblasti rozvoja rómskej kultúry je budovať inštitucionálne mechanizmy, ktoré by zabezpečovali systematickú prácu s deťmi a mládežou priamo v rómskych osadách a pripravovali ich na možnosti integrovať

sa, a teda aj lepšie a kvalitnejšie žiť. Jedným z integračných nástrojov by mohli byť rómske kultúrne misie. Misionárska práca s mládežou by sa mohla stať podloží, na ktorom sa ľahšie prijímajú všetky sociálne a vzdelávacie programy štátu a mimovládnych organizácií. Duchovný a kultúrny život rómskych detí a mládeže je možné rozvíjať cez sociálne programy, avšak v izolovanom svete rómskych osád môže mať misionárska práca celkom nezastupiteľné poslanie. V roku 2007 podporilo Ministerstvo kultúry SR z grantového systému projekt Rómskej misie v Lomničke sumou 200 000 Sk.

Projekt Komunitné kočovné divadlo

702. Jedným z čiastkových riešení vedúcich k zlepšeniu kvality života rómskych detí a mládeže je projekt Kočovné divadlo, ktorý by deťom názornou formou priblížil význam určitých hodnôt, napr. hygiena, vzdelanie atď., ktorých osvojenie je nevyhnutné k implementácii sociálnych programov a rozvoju celého integračného procesu. Kočovné divadlo je nenáročné na finančné a materiálne prostriedky a jeho cieľom je názornou formou sprostredkovať poučenie, pochopenie odlišného systému hodnôt a ponúka deťom možnosť prirodzene vstúpiť do hry, a teda aj do procesu pochopenia a uvedomenia si toho, čo je treba zmeniť. Koordinovaný postup v rámci medzirezortnej spolupráce pri implementovaní týchto modelových kultúrnych projektov by mohol priniesť konkrétne výsledky pri riešení problémov rómskych komunit a stať sa súčasťou kultúrnych nástrojov pomáhajúcich riešiť problém rómskych komunit komplexnejšie. V roku 2006 Ministerstvo kultúry SR podporilo projekt kočovných divadiel sumou 250 000 Sk, v roku 2007 podporilo dva projekty vo objeme 450 000 Sk.

Menšiny	2002	2003	2004	2005	2006	2007	Početn osť danej menšiny	%
mad'	39 142 300	40 977 500	53 078 000	51 639 000	87 801 000	51 562 000	520 528	73,86
róm.	7 303 900	7 387 800	8 232 000	7 905 585	13 005 000	11 482 000	89 920	12,76
čes.	2 599 200	3 078 000	3 794 800	3 921 814	4 555 000	4 420 000	44 620	6,33
rusín.	3 399 000	4 280 000	4 139 000	3 824 298	5 100 000	5 283 000	24 201	3,43
ukr.	2 590 000	2 970 000	2 738 000	2 754 000	3 564 000	3 430 000	10 814	1,53
nem.	2 373 000	2 591 800	2 201 500	2 217 600	3 010 000	3 007 000	5 405	0,77
poľ	1 300 000	912 000	995 000	1 065 600	1 250 000	1 550 000	2 602	0,37
mor	1 000 000	432 000	0	950 400		390 000,00	2 348	0,33
rus	520 000	710 000	657 100	662 400	784 000	919 000	1 590	0,23
bulh.	900 000	1 133 100	852 000	489 600	576 000	780 000	1 179	0,17
chorv.	1 879 000	1 475 000	1 050 000	936 000	1 350 000	1 450 000	890	0,13
žid.	2 066 400	2 535 800	1 486 000	1 512 000	1 455 000	1 850 000	218	0,03
Iné+Znevýh odnené	1 993 000	11 517 000	776 600	3 011 000				
Spolu KMN:	67 470 800	80 000 000	80 000 000	80 889 298	122 450 000	86 123 000	704 315	99,94
kultúrna politika					3 010 000	1 607 000		

Tab.č. 13: Podpora kultúry národnostných menšín podľa jednotlivých rokov.

Menšinová kultúra 2007									
menšina	živá kultúra 6.I			periodická tlač 6.II		neperiodická tlač 6.III		suma	
	počet	dotácia	%	počet	dotácia	počet	dotácia	počet	dotácia
maďarská	360	30 162 000	63	25	9 280 000	114	12 120 000	499	51 562 000
rómska	65	7 722 000	13	2	1 200 000	6	1 410 000	73	1 148 200
česká	45	2 867 000	5	1	1 200 000	0	0	46	4 450 000
rusínska	45	3 079 000	5,1	5	980 000	7	400 000	57	5 283 000
ukrajinská	11	1 545 000	3,2	3	1 104 000	3	166 000	17	3 430 000
nemecká	38	1 327 000	2,8	1	800 000	5	90 000	44	3 007 000
poľská	8	650 000	1,4	1	600 000	0	0	9	1 550 000
moravská	2	200 000	0,4	0	0	0	0	2	390 000
chorvátska	5	922 000	2	1	428 000	0	0	6	1 450 000
ruská	13	355 000	0,7	1	436 000	0	0	14	919 000
bulharská	6	420 000	0,9	1	360 000	0	0	7	780 000
židovská	10	1 120 000	2,4	2	100 000	2	600 000	14	1 850 000
kult.politika									1 607 000
celkovo	604	47 621 000	100	43	16 488 000	137	14 391 000	784	87 750 000

Tab.č. 14: Podpora kultúry národnostných menšín za rok 2007.

Podpora kultúry maďarskej národnostnej menšiny

703. Prostredníctvom grantového programu Ministerstva kultúry Slovenskej republiky sú pridelené jednotlivým národnostným menšinám, t.j. aj maďarskej účelovo viazané finančné prostriedky na kultúrne aktivity, periodickú a neperiodickú tlač. Menšinám a etnickým skupinám je utvorený priestor pre rozvoj a používanie vlastného jazyka ako nosiča kultúrneho dedičstva a uchovania jazykovej identity.

704. Pre rok 2008 Ministerstvu kultúry Slovenskej republiky sa zvýšili finančné prostriedky na grantový program Kultúra národnostných menšín, sprehľadnilo a zjednodušilo postupy pri elektronickej registrácii, výrazne urýchlilo interný proces schvaľovania jednotlivých žiadostí, skrátilo termín vybavovania žiadostí od podania žiadostí až po pridelenie finančných prostriedkov jednotlivým žiadateľom o grantovú podporu, spracovalo detailnejšiu štruktúru programov ktorá zabezpečí koncepcnejšiu prípravu, spracovanie a prácu odborných komisií a tým pádom aj väčšiu spokojnosť uchádzačov sa o grantovú podporu, vylepšilo elektronický systém registrácie žiadostí – všetky formuláre sú už k dispozícii elektronicke, rozšírilo akceptovateľné položky v rozpočtoch, všetkým odborným grantovým komisiám bol pridelený špeciálny kód, na základe ktorého mali v časom období dvoch mesiacov členovia jednotlivých komisií čas na štúdium projektov a ich rozhodovanie bolo na základe tejto novinky odbornejšie, koncepcnejšie a spravodlivejšie.

Nová štruktúra podprogramov

705. Oblasť podporovanej živej kultúry pre všetky národnostné menšiny sa člení na

podporu umeleckých festivalov a prehliadok, folklórnych aktivít a podujatí, divadelnej činnosti, súťaží v umeleckej tvorivosti, umeleckých tvorivých dielní, detských a mládežníckych táborov, výstavných aktivít a literárnych aktivít.

706. Oblasť periodickej tlače sa zameriava na finančnú podporu vydávania denníkov, týždenníkov, mesačníkov a dvojmesačníkov, štvrťročníkov, občasníkov a na podporu elektronických periodík.

707. Oblasť podpory neperiodickej tlače sa zameriava na podporu vydávania pôvodnej tvorby národnostných autorov, prekladovej literatúry, podpory spoločensko-vednej literatúry, monografií miest a obcí a CD nosičov.

708. Pre rok 2008 Ministerstvo kultúry Slovenskej republiky pre maďarskú národnostnú kultúru vymenovalo dve samostatné grantové komisie, pozostávajúce z členov maďarskej národnostnej menšiny, jednu len pre oblasť živej kultúry a druhú pre oblasť periodickej a neperiodickej tlače. Uvedeným rozšírením o ďalšiu grantovú komisiu Ministerstvo kultúry Slovenskej republiky vyhovel žiadosti maďarskej národnostnej menšiny na Slovensku. Maďarská grantová komisia samostatne rozhoduje o výške finančných príspevkov pre jednotlivé projekty na základe priorít, ktoré si komisia pre ten-ktorý rok zvolí.

709. Významná oblasť podpory je zameraná na podporu prezentačných aktivít jednotlivých národnostných menšín smerom k majorite z dôvodu výchovy k tolerancii a multikulturalizmu a z dôvodu predchádzania všetkých foriem rasizmu a neznášanlivosti. Ďalej je to podpora odborných seminárov, výskumov kultúry národnostných menšín a produkcií národnostných dokumentárnych filmov.

Podpora maďarskej národnostnej kultúry v roku 2007

Maďarská menšina	Počet projektov	Sk
Živá kultúra	359	30 162 000
Periodická tlač	25	9 280 000
Neperiodická tlač	114	12 120 000
Spolu	498	51 562 000

Tab.č. 15: Podpora maďarskej národnostnej kultúry v roku 2007.

710. V oblasti periodickej literatúry sa prostredníctvom grantového programu ministerstva kultúry podporujú kultúrne stránky a prílohy novín a časopisov, ako aj periodiká v elektronickej verzii zamerané na kultúrny život maďarskej národnostnej menšiny, ďalej literárne, umelecko-vedné a umelecko-kritické, študentské - univerzitné a vysokoškolské časopisy a detské časopisy.

Rok	Počet titulov	Výška podpory v Sk
2005	23	11 898 000
2006	27	18 290 000
2007	25	9 280 000

Tab.č. 16: Počet titulov a finančný objem podporených periodík v maďarskom jazyku.

711. Ministerstvo kultúry Slovenskej republiky podporilo v roku 2007 nasledovné tituly

periodík: Ateliér, Dunatáj, Fórum, Gömörország, Itthon, Irodalmi szemle, Jó gazda, Kalligram, Kassai Figyelő, Katedra, Kulisszák, Kürtös, Literárny Dunatáj, Partitúra, Régió, Szabad Újság, Szörös Kő, Tábortűz, Tücsök, Új Nó, Új Szó, Vasárnap, Žitný ostrov, Eruditio-Educatio, Pedagógusforum.

712. Denník v maďarskom jazyku Új Szó Ministerstvo kultúry Slovenskej republiky v roku 2007 podporilo sumou 1 000 000.- Sk.

Rok 2007	51 562 000 Sk
Rok 2008	56 515 000 Sk

Tab.č. 17: Podpora Ministerstva kultúry Slovenskej republiky na kultúrne aktivity maďarskej národnostnej menšiny.

713. Maďarský umelecký súbor Ifjú Szívek – Mladé srdcia je jediným národnostným umeleckým súborom je príspevkovou organizáciou Ministerstva kultúry Slovenskej republiky. Súbor na podporu svojej činnosti dostal z Ministerstva kultúry Slovenskej republiky v roku 2007 finančnú podporu vo výške v 6.748000,- Sk a v roku 2008: 7.000.000,- Sk. Ministerstvo kultúry Slovenskej republiky sa podľa svojich možností snaží vysielat' tento súbor na kultúrne podujatia organizované rôznymi kultúrnymi majoritnými organizáciami. Súbor v uplynulých rokoch uskutočnil turné v Spojených štátoch amerických, Austrálii, vystúpenia v Rakúsku a každoročné niekoľko vystúpení v Maďarsku.

714. Ministerstvo kultúry Slovenskej republiky každoročne podporuje vysokou sumou amatérske súbory prezentujúce maďarskú národnostnú kultúru na Slovensku. Cieľom podpory z Ministerstva kultúry Slovenskej republiky je podporiť a rozvíjať národnostnú kultúru Maďarov žijúcich na Slovensku, či už podporou mimovládnych organizácií, amatérskych súborov, vydavateľstiev, organizácií Csemadoku - maďarského spoločenského a kultúrneho zväzu na Slovensku, ktoré prezentujú a propagujú maďarský jazyk a kultúru. Podpora Ministerstva kultúry Slovenskej republiky v roku 2007 predstavovala pre oblasť živej kultúry maďarskej národnostnej menšiny - pre 359 podporených projektov sumu 30 162 000.- Sk.

Oblasť kultúry znevýhodnených skupín obyvateľstva

715. Od roku 2004 existuje na Ministerstve kultúry SR odbor kultúry znevýhodnených skupín obyvateľstva. Jeho poslaním je prostredníctvom podporných kultúrnych mechanizmov napomáhať integrácii týchto skupín do spoločnosti, predchádzať násiliu a vytvárať rovnosť príležitostí a tým lepšie podmienky pre dôstojný život ľudí, ktorí sa ocitli na okraji spoločnosti. Týmito aktivitami Ministerstva kultúry SR tiež podporuje proces sociálnej inklúzie solidarity. Súčasťou iniciatívy pre tvorbu legitímnych nástrojov na podporu a rozvoj kultúry znevýhodnených skupín obyvateľstva a rovnosť príležitostí v prístupe ku kultúrnym hodnotám bola aj príprava Návrhu Stratégie rozvoja kultúry znevýhodnených skupín obyvateľstva do roku 2007. Základným zmyslom dokumentu bolo zdefinovať kultúrne potreby znevýhodnených skupín obyvateľstva a nájsť viaceré alternatívy podpory a rozvoja ich kultúrnych aktivít a hľadať mechanizmy na rozvíjanie a kultivovanie citlivosti spoločnosti na problematiku znevýhodnených skupín obyvateľstva a vytvoriť tiež rovnosť príležitostí v oblasti kultúry pre zdravotne postihnutých občanov, marginalizované rómske komunity, starších ľudí, rodovú rovnosť, deti a mládež, bezdomovcov, sexuálne menšiny a azylantov.

Grantový program Kultúra znevýhodnených skupín obyvateľstva Ministerstva kultúry SR

Rok	Rozdelená dotácia v Sk
2004	398 700
2005	3 011 000
2006	3 010 000
2007	6 000 000
2008	6 000 000

Tab.č. 18: Prehľad financovania kultúry znevýhodnených skupín obyvateľstva z grantového programu Kultúra znevýhodnených skupín obyvateľstva Ministerstva kultúry SR v rokoch 2004 - 2008.

716. Významnú úlohu pri skvalitňovaní podmienok v prístupe ku kultúre zohrávajú hudobné a divadelné telesá ako sú Slovenská filharmónia, Štátna filharmónia Košice, Štátny komorný orchester Žilina, ktoré prezentujú svoje umenie všetkým vekovým kategóriám obyvateľstva vrátane znevýhodnených skupín obyvateľstva – deťom z detských domovov, sociálne slabým skupinám a usporadúvajú kultúrne podujatia dlhodobo chorým pacientom v nemocniciach. Na vytváraní rovnakých príležitostí sa veľkou mierou podieľa aj Divadelný ústav (organizácia v zriaďovateľskej pôsobnosti Ministerstva kultúry SR) prostredníctvom svojej inštitucionálnej zložky Divadla z pasáže, ktoré sa venuje rozvoju kultúrnych potrieb mentálne postihnutých ľudí, bezdomovcov a pod. Divadelný ústav úzko spolupracuje aj s bezdomoveckým divadlom Nota bene, ktoré pracuje pod občianskym združením Proti prúdu. Významné miesto pri napĺňaní kultúrnych potrieb detí a mládeže má Medzinárodný dom pre deti - Bibiana., ktorý sa systematicky zameriava na rozvoj kultúrnych práv a rovnaký prístup zdravotne postihnutých detí, detí v hmotnej núdzi a detí z ulice ku kultúre.

Rozvoj medzinárodných kultúrnych stykov

717. Pôsobnosť Ministerstva kultúry SR v oblasti zahraničných vzťahov je vymedzená Programovým vyhlásením vlády SR a cieľmi zahraničnej politiky SR, ako aj medzinárodnoprávnymi bilaterálnymi a multilaterálnymi záväzkami. Základným poslaním medzinárodných aktivít je prezentácia slovenskej kultúry v zahraničí, získavanie partnerov na spoluprácu a iniciovanie projektov nielen na vládnej, ale aj na regionálnej a miestnej úrovni. Ide o systematickú iniciatívu vytvárať pre slovenskú kultúru čo najširšie kultúrno-spoločenské zázemie v rámci medzinárodných vzťahov.

Interkultúrny dialóg

718. Ministerstvo kultúry SR venovalo v sledovanom období pozornosť aj témam ako sú interkultúrny dialóg, multikulturalizmus, kultúrny pluralizmus, kultúrna diverzita., vzťah starých a nových menšín, kultúrna integrácia migrantov a pod. K podrobnejšiemu spracovaniu týchto tém vytvorilo v roku 2005 pracovnú skupinu k príprave strategického dokumentu o multikulturalizme. Stretnutia pracovnej skupiny boli venované otázkam prístupu k novým a starým menšinám, rómskej problematike, migrácii, ako aj otázkam hľadania jednotnej politiky s Európskou úniou. Cieľom iniciatívy bolo oživiť diskusiu ktorá by priniesla dostatok informácií v rámci rozličných modelov multikulturalizmu a načrtla model aplikovateľný v slovenských podmienkach. Prioritnými témami v tejto oblasti v SR sú v súčasnosti rómska problematika a migrácia. Ministerstvo kultúry SR pripravila v súlade

s aktivitami EÚ Národnú stratégiu na implementáciu Európskeho roka medzikultúrneho dialógu.